

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Yayın Organı

Para ile Satılmaz

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Yıl 6, Sayı 22

Eylül, Ekim, Kasım 2022

Eğitim, Statü ve Kariyer

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Adına Sahibi
Mehmet Dağ

Genel Yayın Yönetmeni
Bayram Yılmaz

Yayın Kurulu

Prof. Dr. M. Ali Büyükkara

Prof. Dr. Mustafa Özel

Dr. Hüseyin Korkut

Hasan Uyar

Mehmet Dağ

Abdullah Taşkıran

Zekeriya Arslantürk

Kamil Ergenç

Bekir Dilekçi

Tasarım

Ertan Akbulut

Kapak Foto

xxxxxxx

Adres

Bahariye Mevlevihanesi Eyüpsultan

Merkez Mah. Silahtarğa Cad. No:12

EYÜPSULTAN / İSTANBUL

İletişim

Tel: 0212 501 31 71

enderdergi@gmail.com

Baskı - Cilt

ENT Matbaa Yayın Reklam San. ve Tic. A.Ş.

Merkez Efendi Mah. Tercüman Sitesi

No:A-8 Blok No:118

34015 Zeytinburnu/İSTANBUL

Tel: 0212 415 02 06

E-Posta: entmatbaacilik@gmail.com

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
"İnsan ve Medeniyet Hareketi" Kurumudur

Emirdağı birbirine ulalı

Altın yüzük parmağında dolalı da gelin dolalı

Başın mı büyüdü gelin olalı, burnun mu büyüdü gelin olalı

Ben seni kız iken seven oğlanım... denir Musa Eroğlu'nun derlediği bir Emirdağ türküsünde.

Dosya konumuzla ilgisine gelince, söylenme niyeti başka olsa da her türkü her şiir içinden çıktığı toplum ve kültüre dair bize çok şey söyler. Bu türkü de evli olmanın kadın ve erkek için bir statü, saygınlık kabul edildiği bir toplumsallığa işaret eder. Evlenememe endişesi "beğenilmeme, evlat sahibi olamayacak olma"nın ürettiği korkularla içtedir. Evlilik bir eşiktir ve bizim kadim kültürde eşige oturulmaz/basılmaz, eşikten atlanır. Aşılan her eşik bir sonraki eşikle sınanma, onu da aşma imkânı sunar. "Annelik bir kadının sahip olabileceği en yüksek seviye" diye kabul edilen bir kültürde annelerin elleri öpülür, ayaklarına cennet serilir. Bireyselleşmenin, "kendi ayakları üzerine durmanın" bir statü olarak PİAR'ının yapıldığı bir toplumda evlenme, çocuk sahibi olma, kariyer yapmanın engeli olarak görülür.

Edinilmiş ve kazanılmış halleriyle statü sahibi olmak arzusu; insan davranışlarda çok belirleyici bir etkilene gücüne sahip. İyi bir statüye, toplumda saygın bir algıya sahip olmak her insanın uhdesinde olan bir duygu. Kontrol edilmediğinde hırs denilen yıkıcı etkiye de sahip. Fizyolojik ihtiyaçlardan sonra toplumsal ilişkilerde belki de en belirleyici bir hedef.

Bir toplumun hal ve gidişatını yönlendirmek için saygınlığın ne ile ilişkilendirildiğin çok belirleyicidir. Güzel olmanın akıllı ve bilgili olmaktan daha değerli kabul gördüğü bir toplumsallıkta insanlar akıllı ve bilgili olmak yerine, güzel görünmek için daha çok vaktini harcar. Nasıl olduğuna bakılmaksızın maddi olarak zengin olmanın yüceltildiği bir vasatta yozlaşma kaçınılmaz olur. Bu yüzden üstünlük algısının doğru bir şekilde yerli yerince oturtulması gerekmektedir. Gayri meşru yollarla kazanılmış imkânların bir övünç meselesi olarak değil de bir utanç meselesi olarak görebildiğimiz gün "Uzak Asya'dan / Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan / bu memleket, bizim." ve hepimiz için cennet olacaktır.

Dosya konumuz olarak biraz da gündemin de etkisiyle "**Eğitim, Statü ve Kariyer**" dedik. Malumunuz bu süreçte "Öğretmenlikte Kariyer Sınavı" ve tartışmaları tüm eğitim camiasının gündemini meşgul etti. Sonuçta ne umuldu ne bulundu biraz karışık gibi... Dosya içeriğimizde "uzman" arkadaşlarımızın değerlendirmelerini okuyacaksınız lakin biz girizgahı bir fıkrayla yapalım;

Nasrettin hocaya sormuşlar. "Hocam bir şey icat ettin mi? Diye

Hoca cevap vermiş "Ettim ama bende beğenmedim."

Neyi diye sorduklarında "Kar ile ekmek yemeyi" demiş.

Geçtiğimiz yıldan beridir başlayan tartışmalar sınav günü yaklaştıkça daha fazla artmaya başladı. "**Öğretmenlikte Kariyer Sınavı**" sürecinde bırakalım konunun muhataplarını Nasrettin Hoca'nın fıkrasında olduğu gibi tasarımı hazırlayanların bile beğenmediği bir düzenleme ortaya çıktı. "Öğretmenlik Meslek Kanunu" denilip tüm tartışmaları içinde çokça paranın konuşulduğu bir düzlemde sürdürmek tüm tarafların saygınlığını aşındırıcı bir sürece döndü.

Günün sonunda bilmekten çok, öğretebilmek, rehberlik ve fedakârlık yapabilmek olan öğretmenlik mesleğini "uzmanlık" adı altında, öğretmenin branşındaki yeterliliğini de ölçmekten uzak çoktan seçmeli bir sınava mahkûm etmek nasıl bir ferasettir? Sormak lazım. Süreç ilerleyip itirazlar yükseldikçe de "Endişelenmeyin sınavda sorular kolay olacak" demek de herhalde kaç yapalım derken...

PARANTEZ OKUMA SANATI

▲ SALİHA ÜLEV

İyi bir gözlemciyseniz küçük şeyleri asla kaçırmazsınız. Önemli bir konferansta salonun tavanından sarkan örümceği fark edersiniz mesela. Anahtar deliğine sıkışmış bir böceği, dolmuşa binmeden önce parasını hazırlayanları, belgeseldeki aylarla yaşayan adamın yemek yerken ellerinin titrediğini, oysa mesele tamamen yabancı hayat ve aylardır. Hastanede vezneye çekinerek giden yaşlı amcaları, "Küçük adam, Küçük hanım" diye sevdikten sonra çocukların yüzüne doğan güneşi görürsünüz. Yani yaşamın açtığı parantezleri okursunuz. Okursunuz ki hiçbir cümle eksik kalmasın, anlam tamamlansın.

İşte bu, çoğunlukla kendiliğinden oluşan parantez okuma sevdası, derin bir bakış açısının marifetidir aslında. Birçok insanın algısına uğramayan ayrıntılar size resmin önemli kısmından daha yakın görünür. Tam orada kalır, bir insanın, bir durumun, bir olayın çekirdek noktasını yakalama fırsatı bulursunuz. Bazen yaptığı iyiliği, görsünler, desinler kaygısı gütmekten hayatın bir köşesine sessizce bırakan bir insanı fark edersiniz. Bazen de görünenin aksine buram buram gösteriş ve kibir kokan bir hareketin nasıl tuzla buz olduğuna şahit olursunuz.

Adam, birlikte poz verdiği küçük çocuğa ayakkabı almıştır. Kendisini boğazına kadar saran "yardımsever bir insan olduğumu bütün dünyaya duyurmalı ve sonsuza dek beğenilmeli, bunu bütün insanlığa göstermeliyim" gibi saçma ve şeytani bir düşünceye kapılır. Yaptığı iyilik gözündeki dünyalar kadardır. Öyleyse herkes bilmelidir. Bu hayırsever davranış, gerçekten çok beğenilir ve defalarca kutlanır. Çünkü adamın gözlerindeki o sinsî bakışı ve çocuğun yüzündeki "sınıf arkadaşlarım görmese keşke" ifadesini görmezler ya da muhtemelen iyi niyet taşımayan bir mazeretle görmezden gelirler. Oysa daha derin bakabilen insanlar için bu, hakkındaki yorumlar ve beğenilerle birlikte bir rezaletin resminden başka bir şey değildir.

İyi bir gözlemciyseniz, genç bir kızın hastane kapısından girerken, yanından geçtiği iki köpek için geri dönüp çantasından çıkardığı simidi aralarında paylaşmasını görebilirsiniz mesela. Tedirgin olmasına rağmen elleriyle onları beslemesini izleyebilirsiniz. Kızın telefonunu çıkarıp fotoğraf çekmediğini ya da kendisini takdir edecek insan arayışına girmediğini fark edebilirsiniz. Böylece hâlâ başkalarına hoş görünme kaygısı gütmeyen insanların var olmasını sevindirici bulabilirsiniz. Arabasını durdurup yolun ortasındaki ekmeği öpüp başına koyan sonra da yolun kenarına bırakan bir şoföre rastlayabilirsiniz. Bunu "belki sosyal bir deneydir ve birazdan kamera

ortaya çıkar." kaygısıyla yapmadığını da biliyorsanız, işte karşınızda hayatın size hediyesi muazzam bir sahne.

İyi bir gözlemciyseniz, resmî kurumlardaki görevlilerin bile, -karşısındakine "siz" diye hitap edilmesi öğretilmiş olmasına rağmen- dış görünüş, mevki ve ekonomik durum temelli bir "sen" ve "siz" ayrımıyla muamele ettiğini görürsünüz. Aynı görevli gün boyu "beyefendi, amca, siz, sen, teyze, yaptın mı, ödediniz mi, baktın mı? Şeklinde değişen konuşmalar yapıyorsa farkında olarak ya da olmayarak bir ayrıma düşüyor demektir. Bu incecik ayrıntıyı fark ediyorsanız toplum içindeki çatlakları ve görünmez duvarları da fark ediyorsunuz demektir.

İyi bir gözlemciyseniz, yaşlı bir kadının mescitte abdest aldıktan sonra kâğıt havluyu olabildiğince az kullanmak için uğraştığını görebilirsiniz. Bir hastayı sedyeyle götürürken, üzerinin açık olmasından rahatsızlık duyacağını düşündüğünden üstünü örten bir sağlık görevlisini fark edebilirsiniz. Gönlü kırılmasın diye ikinci ve üçüncüye hediye alıp kendi cebinden ödeyen öğretmenler görürsünüz. Akşama kadar dikiş makinesinde gözlerini yora yora kazandığı tüm parasıyla sadece torunu istiyor diye kestane alan dedeler görürsünüz. Zararına da olsa sattığı elbiselerden birini kızına bayramlık diye hediye eden babalar görürsünüz, tabağındaki yemeği çocukları arasında paylaşırıp yıllarca onları et sevmediğine inandıran anneler görürsünüz. Çikolatasını ikiye böldükten sonra büyüğünü size veren ablalar, abiler, kardeşler görürsünüz. Kimse duymasın diye gecenin yarısı komşusuna yakacak odun götüren kadınlar görürsünüz.

İyi bir gözlemciyseniz gördüklerinizden mütevellit, yürürken karınca yuvalarına basmamaya çalışırsınız. Yaptıklarınızda gösteriş kaygısı güdüp gütmediğinizi sık sık kontrol edersiniz. Etrafta kimse olmasa da yolun ortasındaki ekmeği kenara koyarsınız. Kimse görmese de köpeklerle simit verirsiniz. Herkese aynı saygınlıkta hitap etmeye çalışırsınız. Aileniz, yakınlarınız, sevdikleriniz ve en güzeli de hiç tanımadığınız insanlar için fedakârlık yapmaktan hoşlanırsınız.

Ve iyi bir gözlemciyseniz, iyi bir gözlemci tarafından izlendiğinizin şuurunda olmaya daha yakınsınızdır. O'nun beğenisini kazanma kaygısıysa alışlagelen "desinler, görsünler" kaygısının aksine hiçbir sakınca ve sahteliği barındırmaz. Şeffaf bir iyiliğin içerisinde huzurla yol alır, umulur ki yol gösterirsiniz.

BARAJsiz YKS VE SONUÇLARI

▲ BAYRAM YILMAZ

İlk defa bu yıl TYT sınavında geçmiş yıllarda uygulanan baraj uygulaması kaldırıldı. Alınan kararlara göre SAY, SÖZ, EA ve DİL puan türlerinde sınav puanı hesaplanması için uygulanmakta olan TYT puan türünde 150 puan almış olma şartı ile yerleştirme puanlarının hesaplanmasında; TYT puan türü için 150, SAY, SÖZ, EA ve DİL puan türleri için 180 olan sınav puanı barajı uygulaması kaldırıldı.

Yükseköğretim Kurulundan (YÖK) yapılan açıklamaya göre, bu yıldan itibaren ilgili puan türlerinde sınav puanı hesaplanan tüm adaylar için orta öğretim başarı puanı eklenerek yerleştirme puanı hesaplanacaktır. Adaylar, önceki yıllarda olduğu gibi sınav puanına orta öğretim başarı puanının eklenerek oluşacak yerleştirme puanıyla, puan üstünlüğüne göre yerleşme imkânı elde edecektir.

YÖK başkanının yaptığı açıklamanın devamında; "Alınan bu kararlar öğrencilerimizin üzerinden büyük bir stresin kalktığını, bu sayede daha fazla öğrencinin tercih yapma ve üniversiteye yerleşme imkânı bulabileceği, üniversitelerimizin daha çok öğrenciye hizmet üretilip daha yüksek kapasite ile faaliyetlerini sürdüreceği..." şeklinde devam etti.

Bu düzenleme için "Hayırlı olsun" demek isterdik lakin öngörülerimiz bu ön açma/yol verme işleminin totalde pek hayırlı olmayacağı yönünde. "Niyetimiz kimseyi üzmemek değildir." Derdimiz nasıl bir düzenlemenin orta ve uzun vadede ülkemiz için daha iyi sonuçlar üretebileceği konusunda düşünmek, çalışmak, iyi niyetle ulaştığımız sonuçları da katkı sağlaması temennisiyle kamuoyu ile paylaşmaktır.

Lisede öğretmenimden dinlemiştim. İpek böceği üreyebilmek için kelebek haline gelmesi gerekir ve bunu gerçekleştirebilmek içinde kendi kozasını örür. Bu koza içerisinde metamorfoz/başkalaşma sürecini yaşayan ipek böceğinin kelebek olarak dışarı çıkabilmesi için kozayı delmesi, parçalaması, geçebilecek kadar açtığı delikten dışarı çıkarak yumurtalarını bırakması gerekir. Bu süreci ayak kabı kutularında evde ipek böceği büyüten 80 ve 90'ların çocuklarının çoğu gözlemlemiştir. Kelebeğe dönüşmüş olan ipek böceği kozadan çıkarken deliği büyütmek için çok yoğun bir şekilde kanatlarını kullanır. Sonrasında yeterince büyüttüğü o boşluktan çıkar ve uygun yere yumurtalarını bırakır. Eğer bu süreçte siz sırf iyilik olsun diye kozayı dışarıdan müdahale ile

deler ve kelebeğin kolayca dışarı çıkmasını sağlarsanız, kanatları yeterince gelişmemiş bir şekilde kelebek dışarı çıkar ama uçamaz, ölür...

Hocamız bu süreci yaratılış sürecinin nasıl mükemmel bir şekilde o ipek böceğinin doğasına nakşedildiğini, bu süreci bozmanın nasıl olumsuz sonuçlar doğuracağını ifade edebilmek ve bizlere de ibret ve şükür vesilesi olması için anlatmıştı. Benim anladığım ise bu örnek üzerinden insanı büyüten şeyin problemlerini kendisinin çözme iradesi olduğudur.

Tarihte büyük devrim ve dönüşümlere yol açmış insanlara ve kişiliklerine baktığımızda gördüğümüz zor bir çocukluk geçirdikleridir. İlginç bir şekilde birçoğunun babası erken yaşlarda vefat eden kimseler olmasıdır. İlk bakıldığında bir mağduriyet hikâyesi doğru bir yönlendirme ve okuma yapıldığında bir mücadele, direniş ve diriliş hikâyesine de dönüşebilir. Özellikle hayatın erken dönemlerinde belki zorunluluktan da kaynaklı mücadele ederek günleri, ayları, yılları geçirmek durumunda kalan kişi(lik)ler olgunluk dönemlerinde daha dirayetli ve çözüm odaklı olabilmektedirler. Zihinleri bir problemle karşılaştıklarında mazeret üretecek şekilde çalışmaktan çok çözüm odaklı çalışmaktadır. Yaşam tecrübelerinden kaynaklı olarak kendi sorunlarını çözme becerisine çoktan ulaştıkları gibi çevrelerine yardımcı olma ve katkı sağlama konusunda da daha pratiktirler.

Çok rahat gözlemlenebilir bir örnek olarak; Üniversiteyi kazanmış ama ailesinin ekonomik durumundan dolayı çalışarak okumak zorunda kalan öğrencilerimizin mezuniyet sonrası iş hayatında da, sosyal ilişkilerinde de çok daha başarılı olduklarını gözlemleyebiliriz. Hayata erken atılan (zorunluluktan veya tercihten dolayı) her insanımız, karşılaştığı problemleri kendisinin çözmesine fırsat verilen her bireyimiz, başarısızlıklarının sonuçları ile yüzleşen her insanımız bir sonraki aşamada çok daha iyi bir sonuç alabilecektir. Kendisinin ortaya koyduğu her çaba yarın daha nitelikli insan olmasının kapısını arayacaktır.

Dediğimiz gibi "niyetimiz kimseyi üzmemek değildir." Lakin "her şey zıddıyla kaimdir derdi babam"

Eğitim sürecinin en temel amaçlarından birisi sürece katılan her bireyin niteliklerini çoğaltmak olduğu gibi bu niteliklerle kendisi ve toplumu için başarılı ve verimli bir birey olmasını sağlamaktır. Gün içerisinde gösterilen her çabanın günün sonunda bir fayda üretmiş olmasıdır. Bu faydadan kastımız sadece maddi kazanç değildir. Felsefe öğretmenliğini bitirmiş bir gencimiz "İyi ki bu bölümde eğitim almışım, bu sayede insanlığın hangi aşamalardan geçerek bugünlere geldiğini öğrendim" diyebiliyorsa ne mutlu ona ne mutlu bize. Ama küçük çaplı bir gösteride dile getirildiği gibi "30 yaşıma geldim kimseye bir fayda sağlayamadım. Halen babamdan harçlık alıyorum ve çok utanıyorum. Madem felsefe öğretmenini olarak atamayacaktınız niye yetiştirdiniz..." diyorsa bir fakülte mezunumuz; hepimiz payımıza düşen mahcubiyeti ve utancı alalım lütfen... Şu da çok rahat ifade edilebilir "Devlet herkesi öğretmen olarak atamak zorunda değil." Doğrudur. Biz de eklemek isteriz.

Devletin en temel görevlerinden birkaçı da; Doğru düzgün planlama yapmaktır, karşılayamayacağı beklentiyi oluşturmamak, en büyük israf olan zaman israfına yol açmamak, kamu kaynaklarını israf etmemektir.

Ayrıca yeri geldiği için Kâmil ERGENÇ hocamızdan alıntıyla ifade etmek isteriz ki; "Yanlışla yanlış demek, yanlışla ses yükseltmek, yanlış reddetmek, yanlışla itiraz etmek, yanlış boykot etmek, yanlış teşhis ve deşifre etmek "çapulculuk" değil erdemdir, fazilettir, inşa edicidir. Çünkü itiraz etmek, varoluşsal bir eylemdir. "İrâdi" dir... İtiraz ede(bile)n insan "oluş" yolundadır. Kelime-i tevhid bile "red" le başlar. İtiraz edebilen toplumlar edilgin, pasif, pısırık olmayı kabul etmezler. Aksi halde bir toplumdan değil "sürü (reaya)" den bahsedilebilir... Gelenegimiz asırlarca çoban – sürü ilişkisi üzerinden tanımladı yönet (il)meyi... Hâlâ aynı hatada ısrar ediyor (uz)...

Yanlışta ısrar etmek, yanlışla itaat etmek, yanlışla allayıp pullayarak (albenili ambalajlarda) servis etmek, yanlışla müzaheret etmek katmerli hamakattır, cehl- i mürekkeptir... Sürü (reaya) olmaya davettir..."

İsterseniz yazımıza sizler için açık kaynaklardan olabildiğince sadeleştirmeye çalıştığımız son sınavın ÖSYM tarafından açıklanan istatistikleri ile devam edelim. Açıklanan sonuçları da Allah'a, Vatan'a ve toprağına bağlı insanlar olarak değerlendirelim.

- ✓ **Bir Yıl Öncesine Göre Sınava Girenler 591 Binden Fazla Kişi Arttı;** "2021'deki YKS'ye 2,5 milyon aday katılırken bu yıl katılım oranı 3 milyonu geçmiş ve sınava giren öğrenci sayısında 591.539 kişilik muazzam bir artış olduğunu görmekteyiz. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nce (ÖSYM) hazırlanan 2022-YKS sonuçlarına ilişkin sayısal bilgilere göre, TYT'ye başvuran 3 milyon 234 bin 318 adaydan 3 milyon 8 bin 287'si sınava katıldı, 226 bin 31 aday girmede. TYT adaylarından 3 milyon 8 bin 29'unun sınavı geçerli, 258 adayın sınavı geçersiz sayıldı.
- ✓ TYT'de 1, AYT sözelde 1, eşit ağırlıkta 1, sayısalda 1, YDT'de 5 birinci çıktı. Ortaöğretim Başarı Puanı'nın sınav puanına eklenmesiyle elde edilen puanlara göre, TYT'de 65, AYT sayısalda 158, AYT sözelde 1, AYT eşit ağırlıkta 5 ve dilde 30 aday, 550 ve üzerinde puan aldı.
- ✓ Alan Yeterlilik Testi'ne (AYT) başvuran 2 milyon 56 bin 466 adaydan 1 milyon 852 bin 678'i sınava girdi, 203 bin 788 aday sınava girmede. AYT'de 1 milyon 852 bin 635 adayın sınavı geçerli, 43

adayın ise sınavı geçersiz sayıldı.

- ✓ Yabancı Dil Testi'ne (YDT) başvuran 168 bin 418 adaydan 132 bin 485'i sınava girdi, 35 bin 933 aday sınava girmede. YDT'de 132 bin 479 adayın sınavı geçerli, 6 adayın sınavı geçersiz sayıldı.
- ✓ TYT'de 2 milyon 911 bin 511, AYT sayısal puan türünde 1 milyon 429 bin 833, AYT sözel puan türünde 1 milyon 494 bin 79, AYT eşit ağırlık puan türünde 1 milyon 780 bin 135, YDT puan türünde 123 bin 163 adayın puanı hesaplandı.
- ✓ **100 Bine Yakın Aday Sıfır Çekti; "Geçen Yıla Göre Sıfır Çeken Öğrenci Sayısı 4 Kat Arttı"** Barajın kaldırıldığı üniversite sınavında 96 bin 518 aday Temel Yeterlilik Testi'nden 'sıfır çekti'. Geçen yılki YKS'de 23.691 olan bu sayıdaki artış, sınava giren aday sayısındaki artışı da katlayarak 4 kattan fazla yükselmiştir.

Baraj sistemi varken 'yetersiz' edilecek bu adaylar, eğer aileleri varlıklarıyla şimdi bu puanlar üzerinden diledikleri özel üniversitelere kayıt yaptırabilecek, mezun olabileceklerdir. Dolayısıyla bu bir kelebek etkisine yol açacak, bu gençlerin 5 yıl sonra çeşitli mesleklerde faaliyet göstereceğini düşündüğümüzde ve ülkenin yakın geleceği anlamında aldıkları eğitim süreçleri ve liyakatleri açısından yaraların daha da derinleşeceğini ifade edebiliriz.

Eğitim uzmanı Salim Ünsal "Bu sene sıfır çekenlerin bu kadar artmasının sebebi barajın kaldırılması ile birlikte aslında hiç sınava girme fikri olmayan öğrencilerin yerleşme arzusu ile başvuru yapmasından kaynaklanıyor." Sınavdaki barajın kaldırılmasının üniversitelerin niteliğine olumsuz yansıyacağını dile getiren Ünsal, "Üniversitelere daha az başarılı öğrenciler de tercih yapıp yerleşebilecek. Daha çok öğrencinin girmesiyle daha fazla öğrenci mezun olacak. Bu istihdam sorununa da olumsuz olarak yansıyacak. Öğrencilere mezuniyet sonrası iş olanağı açısından da sıkıntı yaşatacaktır" dedi. (kaynak; medyaskop)

- ✓ **Doğru Ortalaması Türkçe'de 40 Soruda 17, Matematikte 40 Soruda 7;** Sorulara verilen doğru cevap ortalaması da hayli düşük kaldı. Türkçe 40 soruda 19.358 ortalama; sosyal bilimler 20 soruda 8.653 ortalama, temel matematik 40 soruda 8.170 ortalama, fen bilimleri 20 soruda 3.937 ortalama elde edildi...
- ✓ Bu yılki YKS testlerindeki tüm adayların ortalamaları şöyle: "2022-TYT'de doğru cevap

sayısı ortalamaları; Türkçe (40 soru) testinde 17,7, sosyal bilimler (20 soru) testinde 7,9, temel matematik (40 soru) testinde 6,9 ve fen bilimleri (20 soru) testinde 3,2. AYT matematik (40 soru) testinin ortalaması 7,2, AYT fen bilimleri testinin ortalamaları; fizik (14 soru) alt testinde 2, kimya (13 soru) alt testinde 1,5 ve biyoloji (13 soru) alt testinde 2.

- ✓ AYT Türk dili ve edebiyatı-sosyal bilimler-1 testinin ortalamaları; Türk dili ve edebiyatı (24 soru) alt testinde 6,6, tarih-1 (10 soru) alt testinde 2,6, coğrafya-1 (6 soru) alt testinde 2,9, AYT sosyal bilimler-2 testinin ortalamaları; tarih-2 (11 soru) alt testinde 1,9, coğrafya-2 (11 soru) alt testinde 3,6, felsefe grubu (12 soru) alt testinde 2,1, (DKAB) din kültürü ve ahlak bilgisi/ek felsefe grubu (6 soru) alt testinde 1,4 oldu."

"Bu yılki TYT, adayların Türkçe konusunda 2018'den bu yana en başarısız oldukları sınav olarak da tarihe geçmiştir. Gençler kendi ana dillerinde sorulan 40 sorudan ancak ortalama 17'sine doğru yanıt verebilmiştir. Oysa **anadile hâkimiyet kişinin sadece kariyeri için değil meseleleri kavrayışı, kendini ifade edebilmesi gibi hayati becerilerin de temelidir.**" (Eğitim-iş Sendikası raporundan)

Ayrıca sosyal bilimlerdeki net sayılarında da düşüş yaşanmış, matematik ve fen bilimleri gibi derslerde de geçen yıllarda olduğu gibi çok düşük kaldığını görmekteyiz.

TYT sonuçlarının bize sunduğu bu üzücü kompozisyon, AYT'de daha da ayrıntılanmaktadır. Verileri değerlendirildiğimizde 2021 yılından 2022 yılına AYT'de ortalama Türkçe için 18.404'ten 17.778'e, sosyal bilimler için 8.340'tan 7.992'ye düştüğü, temel matematik ve fen bilimlerindeki netlerin de yine geçen yıllardaki gibi %50'nin çok altında kaldığını tespit etmekteyiz.

Peki niye böyle olduk/oluyor...

Bu vahim vaziyetimizde asırların vebali var ama biz yakın tarihten başlayalım.

Orhan ASENA'nın "Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe" isimli müthiş tiyatro eserinde Kanuni Sultan Süleyman'a Şehzade Mustafa'nın katli ile ilgili olarak Ebussuud Efendi'ye dönerek "senden de alacağımızı aldık müftü efendi" dedirtir. Geçmişimizde İslam özgün kimliğini koruyabildiği alanlar bulunsa da "saray uleması" tarihsel gerçeğimizdir. Medrese, özerk kurumlar olmadığı için asırlar içinde hür tartışma ve araştırmalarla üniversiteye

dönüşebilme kabiliyetini gösterememiştir.

"Cumhuriyet 1933 reformuyla Dârülfünun'u üniversiteye dönüştürdü. Kurumsal yapısı modern bir üniversite... Fakat özerk değildir, Milli Eğitim'in emrinde bir devlet dairesidir. Önceliği de dönemin Eğitim Bakanı Reşit Galip'in deyişiyle "ilim değil, inkılap zihniyeti"ydi. 151 profesör ve doçentten 92'si tasfiye edildi! Tasfiye edilenler arasında Alman üniversitelerinde ders veren kanser uzmanı Prof. Hamdi Suat (Aknar) ve anayasa profesörü Ağaoğlu Ahmet Beyler de vardı. Bu tasfiye geleneği 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül, 28 Şubat dönemlerinde tekerrür etti". (Taha Akyol, 20/07/2022) Mevcut iktidarın da Kanun yetkisine dayanarak özellikle rektör atamaları üzerinden "daha steril üniversite" çabasını güttüğünü söyleyebiliriz.

Geldiğimiz noktada görülüyor ki, 'yok aslında birbirinden farkımız.' Siyaset ve ideolojiyi hukuktan ve akademik değerlerden üstün tutan geleneğimiz, hepimizi bir ölçüde zehirlemiştir. Sonucu, ülkede bilim zihniyetinin, analitik düşüncenin yeterince gelişmemiş olmasıdır. En temel meseleden, en girift olanına kadar tüm meselelerde temel sorgulamaları yapmadan, en azından veri düzeyinde bilgi sahibi olmadan bir fikrimiz(!) oluyor.

Tekrar meselenin başına dönersek; Eğitim, olumlu sonuçlar alabilmek, hayatta başarılı olabilmek için öğrenciye/talebeye nelerin gerektiğini, gerekenlerin nasıl yerine getirilebileceğini, gerekli şartlar sağlanmadığında oluşan sonuçların bizleri eksik bırakacağını da öğretildiği süreçtir. "her şeyin bir bedeli var, güzelliğinin de..." bilgisine çocuklarımız ne kadar erken yaşlarda ulaşır ve özümserlerse, bedel ödemeyi de, tercihlerinin ve yaptıklarının sonuçları ile yüzleşmeyi de erken öğrenip olgunlaşacaklardır. Şımarık birey olup her türlü problemlerinin çözümünü aileleri başta olmak üzere başkalarından ve devletten bekleyip sorunlarının sonuçsuz kalması yerine sonucu değiştirmek için süreci değiştirmek için çabalayacaklardır.

Her zaman bu genel kabullere uymayan kişiler bulunacaktır. Lakin bir bütün olarak sistem kolaycılığı değil gayreti, ahlaksızlığı değil dürüstlüğü, ne olursa olsun menfaatperestliği değil toplumsal faydayı gözetken bireyleri yetiştirmek için kurulmalı ve kuramsallaştırılmalıdır. Daha önceki yazılarımızda da ifade etmeye çalışmıştık belki hatırlatmak da faydalı olabilir düşüncesiyle tekrarlayalım;

"Her düzeyde olan planlı iş üretme konusundaki zaaflarımız özellikle eğitim süreçlerinde bugün çözüm olarak yapılanların yarın sorunlarımız olmasına

neden oluyor. Özellikle yükseköğretim süreci hayatın gerektirdiği niteliklere sahip olmak üzerinden hazırlık aşaması olarak kurgulanmıyor. Çıktı temelinde bir planlamadan da çok beklenti (oda kitlenin) baskısıyla daha çok günü kurtarma odaklı kararlar alınsın isteniyor. En son üniversite giriş sınavından baraj uygulamasının kaldırılması ve YÖK başkanımızın "... Onlar da bu kararı aileleriyle beraber memnuniyetle karşıladığını bizimle paylaşmaktadır" diyerek öğrencilerin beklentileri ve ifadeleri üzerinde olumlaması, bu kararın bir müjde olarak ifade edilmesi; gençlerimizin bir kısmını ilaç içmekten kurtulan çocuklar gibi sevindiriyor! Sürecin işleyişine gözlemlediğimizde işleyiş bir nevi hastanın yönettiği bir tedavi sürecine benziyor... Bu süreçte de en çok tükettiğimiz de antibiyotikler değil de ağrı kesiciler oluyor.

İdeolojik, politik ve popülist öncelikler yüzünden eğitim süreci insanımıza yeterli yaygınlıkta ve derinlikte vasıflar, sorumluluk ve ödev ahlakı kazandıramıyor. İlkokuldan üniversiteye kadar ölçme ve değerlendirmede popülist uygulamalar kısa vadede mutluluk üretse de uzun vadede yeri doldurulamaz yada zor telafi edilir boşluklar üretiyor.

Uzun uzun yazabiliriz ama bu karardaki en temel sıkıntı milyonlarca öğrencinin sahte bir cennet vaadiyle hayatın gerçeklerinden uzaklaştırmak, hayata hazırlanmasını öteleyerek ilk karşılaşmada hazırlıksız yakalamaktır. Özellikle akademik olarak üst düzeyde olmayan gençlerimizin iş ve değer üretme alışkanlıklarının, temel fiziksel becerilerinin kazanabilmesi yaş ile de ilgilidir. Nasıl ki jimnastikçi ya da hafız olabilmek için başlama başlama yaşı önemli ise piyasa koşullarına her türlü ustalık vasfının kazanılabilmesi/kazandırılabilmesi de işe başlama yaşından bağımsız değildir.

Gerçekçi olmayan bir üniversite sürecine giren gençlerimiz bu oryante/uyum imkânlarını kaçırabilecekleri gibi beklenti düzeyleri ile sorumluluk anlayışlarındaki makas da açılacak, yanlış bir kurgunun neticesinde mutlu olma standartları yükselecektir. Sonuç atanamayan öğretmenler, asgari ücret ile çalışmak zorunda kalan teknisyenler, mühendisler, üniversiteli işsiz saysındaki yönetilemeyen artış, iş piyasasında sağlıklı olmayan istihdam sorunları gibi onlarca artık çözülemez hale gelmiş sorunlar...

Tüm bu sorunların içerisinde en az düşünülmesi gereken sorun ise kamu kaynaklarının katma değer üretmeyecek şekilde kullanılması sorunu da var ki insanımızın yaşadığı sıkıntılar yanında detay kalmaktadır."

MERVE(LER) NE YAPSIN?

▲ MEHMET DAĞ

Ülkemizin değiş(tiril-e-)meyen, her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının en az birkaç kez yaşamak zorunda olduğu sınavlar sebebiyle eğitim camiası olarak sürekli bu sınavları konuşuyoruz. Çokluğundan mı, yoğunluğundan mıdır bilinmez evlatlarımız ve ebeveynlerimiz sürekli sınav merkezli bir süreç planlamakta, sınavlar sadece zamanımızı yönetmekle kalmayıp psikolojimiz üzerinde de çok ciddi etkiler bırakmaktadır. Ekonomik olarak da ailelerimiz, totalde ise tüm ülke çok ciddi maliyetler ödemektedir. Her bir üst aşamaya geç(ir)me işlemini çoktan seçmeli sınavlarla halletme kolaylığımız tüm eğitim müfredatını ve içeriğinin sınav odaklı oluşmasına ve şekillenmesine yol açıyor. Sınavlar meselesini yapısal olarak irdeleyemeyince ilgili kamuoyu da (ki bu tüm ülke vatandaşları olmakta) sınav meselesini nicelik olarak konuşmakta, sınavların oluşturduğu yoğun rekabet duygusu sebebiyle herkes için düşünülmesi gereken toplumsal çözümler yerine bireysel çarelerin peşinde koşmakta, oyalanıp durmaktayız. Sonunda süreci öyle bir sarmal haline getiriyoruz ki değiştirmeye cesaret edemediğimiz her durumu, çözemediğimiz her problemi(mizi) kaderimiz olarak yaşıyoruz.

Bazen ilkokul birden başlattığımız sınav süreçleri nedeniyle her bireyimizin hayatında çok ciddi ekonomik kayıplar oluşmakta, her bireyin/ailenin bütçesinden ciddi meblağlar ödenmekte. İlerleyen yaşlarda ise üretimde olması gereken milyonlarca insanımız vaadedilmiş günler için saatlerce, günlerce, aylarca çabalayıp kaybettiklerinin yerine çok azını koyabilmektedir. Kötü kurgulanmış ve kötü işletilen bir sürecin kazananları azınlıkta kalmakta, çoğunluk ise kişisel ve toplumsal gerçeklikten uzak planlanmış kariyer basamaklarında boğulmakta...

Bazen de 31 Temmuz 2022 tarihinde yapılan KPSS sınavında olduğu gibi niçin iptal edildiği bile tam olarak netleşmeyen iptaller yaşanmakta ödenen zihinsel ve duygusal maliyetler katmerlenmektedir.

Bizler de Enderun Dergisi olarak "ne oldu, ne oluyor, ne(ler) olabilir" kısmını anlamaya çalışırken hem süreci doğru okumak hem de bu süreci meselemizin

odağında olan kişiler üzerinden özetleyerek sürecin en büyük mağduru öğrencilerimiz için sormak istiyoruz; **"ne yapsınlar"**

"31 Temmuz'da yapılan 2022-KPSS Lisans oturumundaki bazı soruların önceden sızdırıldığı" iddiasıyla KPSS sınavı iptal edildi.

ÖSYM'den yapılan açıklamada, "Bazı sınav sorularının bir yayınevinin deneme sınavı sorularıyla aynı olduğuna ilişkin sosyal medya platformlarında ortaya atılan iddiaların incelemelerimiz neticesinde asılsız olduğu anlaşılmıştır" denildi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, iddiaların ardından konunun incelenmesi için Devlet Denetleme Kuruluna (DDK) talimat verdi.

Resmi Gazete'de Cumhurbaşkanı Erdoğan imzasıyla yayınlanan kararla ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Halis Aygün görevden alındı, yerine Prof. Dr. Bayram Ali Ersoy atandı.

DDK müfettişleri Erdoğan'ın talimatının ardından incelemelere başladı ve iddialarla ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulundu.

Başsavcılık, suç duyurusu üzerine "sahtecilik", "kamu aleyhine dolandırıcılık" ve "görevi kötüye kullanma" suçlarından soruşturma açtı.

Polis, soruşturma kapsamında Yediiklim Yayınları'nda arama yaptı Soruşturma çerçevesinde, dijital materyallere, KPSS'ye ilişkin kitapların ve testlerin birer örneğine el konuldu.

DDK Başkanı Yunus Arıncı NTV'ye yaptığı açıklamada, "İnceleme raporu Cumhurbaşkanı Erdoğan'a arz edilecek. Problemlili bir durum var gözüküyor" dedi.

Yeni ÖSYM Başkanı Bayram Ali Ersoy, 31 Temmuz'da yapılan KPSS oturumların iptal edildiğini, yeni KPSS takviminin 17 Eylül'de başlayacağını söyledi.

6-7 ve 14 Ağustos'ta yapılacak KPSS oturumları ertelendi.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, kamu kurumlarının KPSS ile personel alım süreçlerinin yeni KPSS takvimine göre güncelleneceğini açıkladı.

Batman'da 11 çocuklu ailenin bir kızı olarak türlü zorluklarla sınıf öğretmenini olan Merve, babasının engelli maaşıyla geçinen ailesine destek olmak için atanma hayali kurduğunu söylüyor.

Merve gibi BBC Türkçe'ye konuşan Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) adaylarının hemen hepsi, sınavın iptaliyle büyük bir hayal kırıklığı ve güvensizlik içine düştüklerini ancak tekrarlanacak sınava çalışmaktan başka çarelerinin olmadığını anlatıyor.

Merve, Batman'da bir özel eğitim kurumunda 1800 lira maaşa çalışarak KPSS'ye hazırlanamayacağını anladığında, işten ayrılıp tamamen sınava odaklandı.

5 ay boyunca elindeki son maaşı 1800 TL ile geçindi ve her gün yaşadığı ilçeden Batman merkezdeki etüt merkezine giderek 08.00-23.00 arası ders çalıştı.

Etüt merkezi, dershanelerden farklı olarak sadece "sessiz bir kütüphane" hizmetinin sağlandığı bir yer. Merve, bütçesinin ancak buna yettiğini ve bu şekilde bile ailesine yük hissettiğini ağlayarak anlatıyor:

"Her sabah ilk önce ev işlerini yaptıktan sonra etüte gelirim, gece 11'e kadar etütte çalışırım. Yediklerimi yarıya düşürmeye çalışıyorum, yemeğimi evden götürdüğüm zamanlar oluyor.

"İşten çıkmadan önceki son bir ayın maaşı kaldı elimde, 1.800 liraydı, onunla 5 ay boyunca idare etmeye çalışıyordum aileme yük olmamak için."

"Engelli babam bu sene benim kazanmamı bekliyordu. Hayali benim üstümeydi ama hayallerini yıktılar. Benim hayalim de öğretmenliği kazandıktan sonra onları yanıma almak, onlara bakmaktı. Emegimiz çöp edildi başkaları için."

Önündeki tek seçeneğin KPSS'yi kazanmak olduğunu söyleyen Merve, röportaj yapmak için sözleştiğimizde hala etüt merkezinde bir sonraki KPSS oturumu için çalışıyordu:

"Eğer yine olmazsa mecburen gidip ücretli öğretmenlik denen köleliği yapacağım ya da özel okullarda asgari ücret altındaki fiyatlarda çalışmak zorunda kalacağım."

'Bunlara şaşırmmamak üzücü'

Türkiye'de adaylar için KPSS'ye hazırlanmanın temel motivasyonlarından biri özel sektördeki emek-maaş dengesizliği.

Konuştüğümüz adayların çoğu, kamuya atanma umuduyla haberde isimlerinin gizli kalmasını istiyor.

Trabzon'da Jeoloji Mühendisi olan Özcan, "Özel sektörde hem maaşlar hem de çalışma şartları çok zor olduğu için, ilk tercihimiz olmuyor" diyor.

Ancak buna rağmen, bu sene kazanamazsa bir daha KPSS'ye hazırlanmayacağını söyleyerek, "Sonuçta kendi paranızı kazanamıyorsunuz ve ailenizle yaşıyorsunuz, bu süreçte psikolojinizi dinç tutmak çok zor" diyor:

"Ben soruların çalınmasına şaşırmadım. Bu sene düzeltilmesi için adım atılmasına şaşırdım. Bunlara şaşırmmamak üzücü ama daha önce de yaşamadığımız şeyler değil."

Malatya'da sınıf öğretmenliği yapan Özge de üniversiteden mezun olduktan sonra bir yıl özel okulda haftanın 6 günü çalıştığını ve asgari ücretin altındaki maaşını üç ayda bir aldığını anlatıyor.

Anne ve babasını kaybettikten sonra abisiyle birlikte ailesinden kalan maaşla geçindiklerini söyleyen Özge, KPSS hazırlık sürecini şöyle anlatıyor:

"Sabah erken saatlerde kahvaltı yaptıktan sonra dersin başına geçiyorum. Akşam bir yemek faslından sonra tekrar ders çalışıyorum. Günde 12 saati buluyor. Bir yıldır böyle bir çalışma maratonundayım."

"Dershaneye gitmeden kendi imkanlarımla hazırlandım.

Hemen hemen her şeyden fedakârlık ederek, tamamen eve kapanarak, hiçbir yere çıkmadan, bunalarak..."

Sınavın tekrar edilmesinin olumlu bir gelişme olduğunu ama güvenini kaybettiğini söyleyen Özge'ye göre, bir sonraki sınavın adil olacağından emin olamasa da bu sınava girmek zorunda:

"Adil bir sınav olacağına dair inancım kalmadı ama başka şansım da yok. Bir yıl daha kaybetmeyi ekonomik olarak kaldıramam. Kitap alabilmek bile ciddi bir bütçe gerektiriyor, bir set 500-600 TL. Mecburen KPSS'ye güvenmek zorundayız."

'Yediiklim denemelerini çözdüm, benzerliği sınavda fark ettim'

Ağrı'da yaşayan İngilizce öğretmeni Elif de eve kapanarak "sabahlara kadar" ders çalışan binlerce adaydan biri.

Eşinin maaşıyla geçindikleri bu süreçte hem ev hanımlığı yapıp hem de uzun saatler ders çalışan Elif, kitap ve fotokopi fiyatlarının pahalılığı sebebiyle daha çok internet yayınlarını takip ettiğini söylüyor:

"Ders çalışmaktan çok az uyuyabiliyordum. Kabuslar görüyordum, derslerini izlediğim hocaları rüyamda görüyorum. Artık psikolojim bozulmuştu. Bir süre arkadaşlarımla, çevremle arama mesafe koydum."

"Çok sinirli bir ruh halindeydim. 1 yıl bu şekilde geçti benim için. Artık bu girdaptan, bu stresten çıkmalıyım diye düşünüyordum ama sınav iptal oldu."

Elif, Yediiklim Yayınevi'ne ait denemeleri çözdüğünü ve sınav esnasında aradaki benzerliği şöyle fark ettiğini anlatıyor:

"Sınav anında şunu düşündüm: Sorular benim çözdüklerime ne kadar yakın. Birebir aynı değil ama ne kadar benzer sorular... Mantık aynı ama isimler değişmiş... Birinde Ayşe yazıyorsa birinde Fatma denmiş.

"Herhalde bu da benim şansım diye düşünmüştüm. 'Ne olacak ki, konuları evirip çevirip soracaklar, elbette benzer çıkar' diye düşünüyordum ama hiç böyle bire bir olabileceğini düşünmemiştim."

'Belirsizlikten ötürü başka işe de giremiyorum'

Her yıl binlerce aday sınavı geçemeyerek bir sonraki sınava hazırlanmak üzere KPSS maratonuna devam ediyor.

Mersin'de yaşayan Sınıf Öğretmeni Yağmur Özbalkıoğlu de kendi deyimiyle "2020 mağduru" olduğundan bu yana, KPSS sorunlarıyla mücadele ediyor.

2020 yılında kendi branşında 3.013'üncü sırada olmasına rağmen "son 17 yılın en düşük atamasına" denk geldiği için atanamadığını ve bu yılki iptalle birlikte mağduriyetinin katlandığını anlatıyor:

"15 bin ek atama olacağını söylediklerinde ben 138. sıradaydım ve atanacağıma kesin gözüyle bakmıştık. Sevincim 2 saat bile sürmedi. Bu ek atamanın 2021 sınavına ait olduğu açıkladı. Yani aslında bizim için ek atama falan değildi.

"Ardından sınavımızı DDK (Devlet Denetleme Kurulu) inceleme, Anayasa Mahkemesi bu ek atama 2020'lerin hakkıdır dedi ama yeni Milli Eğitim Bakanı Bakanı, yapacak bir şey olmadığını söyleyerek konuyu kapattı. Ben de bundan bir gün sonra yeniden dershaneye yazıldım."

Özbalkıoğlu, atandığını sandığı 2 saatin sonunda yaşadığı hayal kırıklığının hayatındaki en travmatik an olduğunu anlatıyor.

KPSS ataması beklediği için kolejlerle de sözleşme imzalayamadığını belirten Özbalkıoğlu iki yıldır maddi manevi kayıpta olduğunu söylüyor:

"Kolejler en az bir yıl okulda kalmamı istiyorlar. Belirsizlikten ötürü işe de giremiyorum. Bu yıl atanamazsam girerim diye anlaştığım bir kolej vardı, sınavları bitirdikten sonra netleştirecektik, şimdi de sınavlar iptal edilip ileri bir tarihe ertelendi."

"Üniversite hayatımda ailemden para almadım, kendim geçindim çünkü hep çalıştım. Ama şu an hep atama beklediğim için çalışmıyorum, son 2 yıldır ailemden geçiniyorum."

Üniversiteyi yüksek onur belgesiyle okul birinci olarak bitirdiğini söyleyen Özbalkıoğlu, KPSS beklentisi sebebiyle akademik kariyerine başlayamadığını anlatıyor.

2021 yılında yapılan sınavlara toplam 8 milyon 763 bin 64 aday katıldı.

'Günde yaklaşık 12 saat ders çalışıyorum'

Özbalkıoğlu sınavın iptali ardından ciddi bir tükenmişlik ve isteksizlik hissettiğini ancak yola devam etmesi gerektiğini anlatıyor:

"Ben Mersin'in sıcaklığında sabahtan akşama kadar, günde yaklaşık 12 saat ders çalışıyorum. 2 yıldır bu tempoda çalıştığım yetmezmiş gibi, önümüzdeki 2 ay daha yapacakmışım..."

"Yaşadığım isteksizliği en yakınımdaykiler bile anlamıyor, sadece benim gibi sınava hazırlanan arkadaşlarım

anlayabiliyor. Yaprak misali savruluyoruz, ne yapacağımızı bilmiyoruz."

"Boşluktayım, çalışmaya devam ediyorum ama neden çalıştığımı bilmiyorum. Yeni yapılacak sınava elbette güvenmiyorum ama çalışıp yine girmek zorundayım. Başka bir çarem mi var?"

'Bu sınavda bir terslik var...'

Bu yıl dördüncü kez KPSS'ye giren Merve, sınava girdiği anda sorularda "bir terslik" olduğunu fark ettiğini, soru dağılımının ve zorluğunun alışlageldik olmadığını anlatıyor:

"Sınava girdiğim andan itibaren sorularda bir farklılık olduğunu sezdim çünkü Türkçe'den hiçbir şey anlamıyordum ve paragraf dağılımı diğer senelere göre daha fazlaydı."

"Cümleler, anlaşılmayacak şekilde kurulmuştu. Sanki birileri o soruları cevabını bilsin, diğerleri de zorlansın şeklindeydi sorular."

Elif de Türkçe sorularında adeta "Ben Türk değil miyim" sorgulaması yaşayacak kadar anlam düşüklüğü içeren sorularla karşılaştığını söylüyor:

"Dedim ki ben Türk değilim herhalde, neden anlayamıyorum bu soruları? Dil bilgisinden bahsetmiyorum, evet daha önceki yıllarda da biraz karışık cümlelerle soruları zorlaştırıyorlardı ama bu sefer çok farklıydı."

"Tarih sorularında önceden yorumlayarak da yapabileceğimiz sorular olurdu. Bu yılki sorular öyle detay, öyle kişiye özel hissettiriyordu ki."

Türkçe sınavında benzer bir tecrübe yaşayan Özge de ilk önce soruları anlayamamasındaki sebebin uykusuzluk olduğunu sandığını söyleyerek, "Sonradan ortaya çıktı ki sorun bende değilmiş" diyor.

Yediiklim Yayınevi: ÖSYM daha önceki sınavlarda da benzer sorularımızı kullanmış.

Yediiklim Yayınevi'nin avukatı Mustafa Serdar Gözükküçük ise BBC Türkçe'ye yaptığı açıklamada, şaibeli olduğu öne sürülen soruların daha önce Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından 2015 ve 2021 yıllarındaki sınavlarda da kullanıldığını iddia etti.

Gözükküçük, KPSS'deki sorularla "birebir" hiçbir sorularının bulunmadığını, sadece bir matematik sorusunun "birebire yakın" olduğunu ve bu sorunun da daha ÖSYM'nin yaptığı bir sınavda kullanıldığını tespit ettiklerini belirtti:

"Bu denemeler 6 ay öncesinden başlayarak sınavdan 15-20 gün öncesine kadar Türkiye'nin her yerinde yayınlanan sorular. Kaldı ki bu sorular daha önce ÖSYM tarafından 2015 ve 2021'lerde de kullanılmış. O zaman da kullanılmış sorular var içerisinde veya benzeri sorular.

"Birebir aynı olan sorumuz hiç yok ama birebire yakın olan 1 soru var, o da matematik sorusu. **Kaldı ki bu matematik sorusu ÖSYM tarafından bir sınavda daha önce yine kullanılmış.**

"Bunlar zaten açık kaynak, o zaman ÖSYM bunu neden alıp kullandı? Yayınevleri bugüne kadar ÖSYM'de soru yakalamayı hep başarı olarak gördü."

"ÖSYM soru hazırlama kadrosu bu soruları nasıl hazırladı, benzer soruyu nereden seçti, havuza kim attı bu soruyu ve havuzdan kim çekti? Bunlar önemli. Aksi halde soru hazırlama ekipleri niye var?"

"Bu olay bir soru çalma değil ki? Biz ÖSYM'den soruları bilip sızdırsak ve bunu belli bir gruba versek, tamam. Bizim sorularımız kullanılmış. Biz onun ÖSYM'de çıkacağını nereden bilebiliriz?

Son Durum;

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) yeni sınav takvimini açıklarken, iptal edilen sınavın kamuya maliyeti de ortaya çıktı.

KPSS'ye bir milyon 400 bin adayın katıldığı belirtilirken, bir sınav merkezi için 3 bin 546 TL bina yöneticilerine ödeniyor. Ülke genelinde 4 bin 600 binada sınav yapıldığı için ödeme tutarı 16 milyon 311 bin 600 TL'ye ulaşıyor.

Uzmanlar, Sınavda görevlendirilen gözetmen ücretlerini 21 milyon TL, soru kitapçığı ve optik okuma maliyetini ise 28 milyon TL olarak hesapladı. ÖSYM'nin sınavının yenileme maliyeti ise toplam 75 milyon TL.

Ayrıca sınavın adaylar için de bir maliyeti bulunuyor. KPSS hazırlık kursları bin 750 TL ile 4 bin TL arasında değişirken, yardım kitaplar da 800 TL civarında bir değere sahip. Habere göre, hakkında soruşturma yürütülen Yediiklim'in hazırlık kitaplarının fiyatları da 300 ila 400 TL arasında değişiyor.

Millet olarak bizlerin pek hesaplamadığı kaybedilen zamanın maliyetini ve sınava giren kişilerin ödemek zorunda bırakıldıkları psikolojik maliyetleri ise hesaplayacak bir uzman bulamadık. Naçizane olarak da bizde soruyu sizlere soralım dedik; **Merve(ler) ne yapsın?**

QUEEN ELİZABETH

UMUT DİRİÖZ

1. Dünya Savaşı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun 28 Temmuz 1914 tarihinde Belgrad'ı bombalamasıyla fiilen başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu ise Almanya'nın Rus İmparatorluğu'na savaş ilan etmesinden bir gün sonra, 2 Ağustos 1914 günü Almanya ile bir ittifak antlaşması imzaladı. Antlaşmanın imzalanmasında Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş hazırlıkları tamamlanana kadar tarafsız görünmesine karar verildi.

Çanakkale Boğazı'nın geçilerek İstanbul'un zorlanması fikrinin Birleşik Krallık Parlamentosu'nda ilk olarak 25 Kasım 1914 tarihindeki Birleşik Krallık Başbakanlık Toplantı Salonu'ndaki olağan toplantıda Churchill tarafından ortaya sürüldüğü kabul edilmektedir. Churchill Çanakkale Boğazı'nı kendi komutasında olan donanmayla geçmenin yollarını aramıştır.

Çanakkale Boğazı'nı zorlamak için Birleşik Filo oluşturulur. Amiral Carden 11 Ocak tarihli raporunda 12 muharebe gemisi, üçü ağır olmak üzere 6 kruvazör, 16 muhrip, 12 mayın tarayıcı, 6 denizaltı ve çeşitli sınır gemiler gerekeceğini bildirmişti. İstedığı bu gemilere ilaveten emrine yeni hizmete girmiş olan **Queen Elizabeth ile Irresistible** zırhlıları da verilecektir.

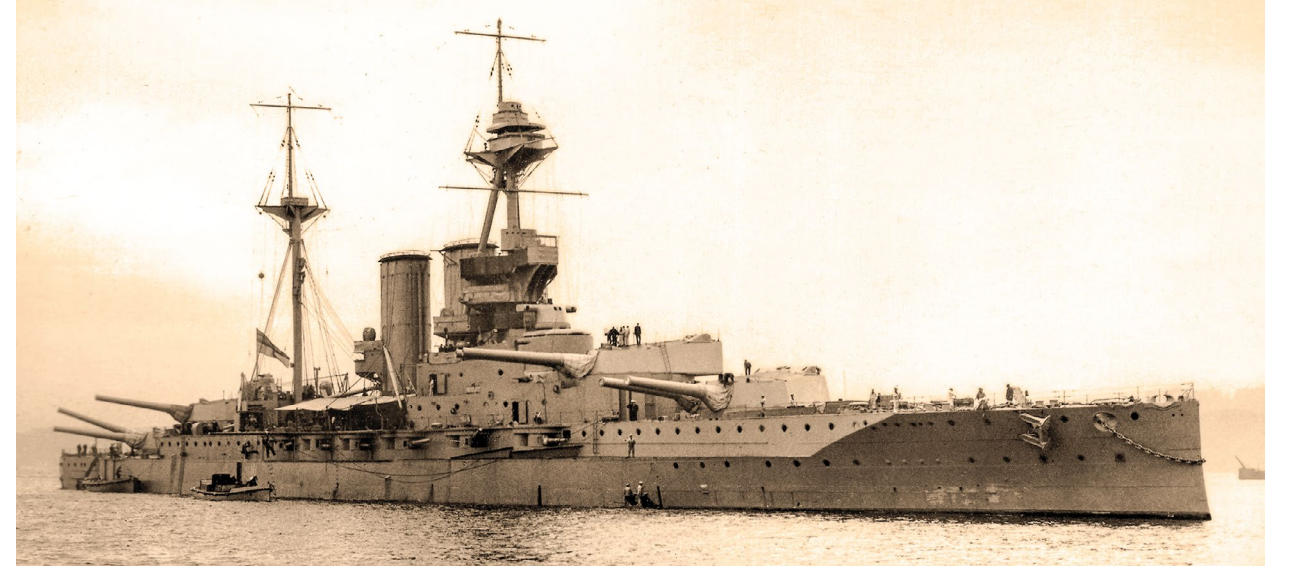

İşte şimdi Kraliçe Elizabeth den konuşacaksak biraz daha eskiye gidip tarihi ve bugünü batıdan ve doğudan bir bakışla okumak yerine durduğumuz yerden okumayı teklif ediyoruz. Queen Elizabeth'i öncelikle Çanakkale sırtlarını vahşice bombalayan savaş gemileri içerisindeki liderliği ve pozisyonuyla anmak ve hatırlatmak isteriz. Buraya gelmeden Çanakkale'nin biraz daha öncesine gitmek lazım ve hatta Çanakkale'de batıramayıp yaraladığımız ve bizlere Mudanya'da zorla mütareke imzalatıldığımız savaş gemisinin isminin neden Agamemnon olduğunu da hatırlamak ve konuşmak isteriz.

Müttefikler, Çanakkale'yi geçmek için hazırladıkları planı 19 Şubat 1915'te uygulamaya başladılar. Kabaca 62 km. uzunluğundaki Çanakkale Boğazı, 1,2 km. ile 7 km. arasında değişen bir genişlik göstermektedir. **Saldırının başlama tarihi olan 19 Şubat öylesine seçilmiş bir tarih değildi.** Bu tarihte Amiral Duckwort komutasındaki İngiliz donanması Çanakkale önüne gelerek 19 Şubat'ta Boğazı savunan Türk muhafızlarının gafletinden faydalanıp Boğazı geçmiş ve İstanbul önüne gelmişti. Yaklaşık bir ay Adalar civarında demirleyerek İstanbul'u tehdit etmiş ancak Osmanlı Devletinin aldığı tedbirler sayesinde bir şey yapamayacağını anlayan donanma

çareyi kaçmakta bulmuş, bu sefer hazır bekleyen Boğaz muhafızlarının mukabelesiyle karşılaştığından bir miktar zayıyla kendini Çanakkale Boğazı dışına atabilmişti.

Çanakkale Savaşlarında tarihi olayları ve sembolleri kullanmaya özen gösteren müttefikler işte Amiral Duckwort'un Boğazı geçtiği gün saldırıyı başlatmışlardı. Yine tarihe bir gönderme olarak ilk mermiyi Agamemnon zırhlısına attırmışlardı. Bilindiği üzere Agamemnon Homeros'un İlyada destanında Truva'ya saldıran ve hile ile Truva'yı ele geçiren Yunan kralıdır. **Müttefiklerde savaş boyunca, kendilerini İlyada**

destanının Truva'yı zapta gelen kadim Yunan ordusu ve tabii ki Türkleri de Truvalı olarak görme fantezileri görülmüştür. Hatta bu durum Türk tarafını da etkilemişti. Yeni Mecmua'da yayımlanan bir makalede bu münasebetle şöyle bir cümle vardır: "Truva bir hayaldi, Çanakkale gerçek!" Bu durum daha sonra da sürmüştü; 31 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi aynı Agamemnon zırhlısında imzalanmıştı.

HATIRLAYALIM; 18 Mart günü düşman, içinde Queen Elizabeth gibi en son model gemilerin de bulunduğu 18 zırhlıdaki büyük çapta 316 topuyla, bizim kıymet ve kudretçe daha zayıf özelliklere sahip büyük çaplı sadece 73 topumuza karşı saldırıya geçti. Bu bir çeşit yüzer kalelerle sabit kalelerin savaşı olacaktı. Askeri otoriteler yüzer kalelere şans veremekteydi.

Türk tarafında ise bu tarihe kadar cesaret ve inatla fevkalade bir mukavemet yapılmaktaydı. Silah gücü bakımından kıyas kabul edilmeyecek derecede zayıf olduğu bilinmesine rağmen bütün imkânlar seferber edilerek karşı konulmaktaydı.

Buna rağmen müttefik donanmanın Çanakkale'yi geçmesi ihtimali de göz ardı edilmiyordu. İstanbul'da bunun için bazı hazırlıklar yapılmıştı. Marmara sahillerine toplar yerleştirildi ve tahkimat yapıldı. İstanbul sonuna kadar savunulacaktı. Ancak padişahın ve saray halkının Çanakkale geçildiği takdirde Konya'ya nakledilmesi, hükümetin de Eskişehir veya Bursa'ya nakli planlandı. Bunun için Haydarpaşa'da iki tren bile hazırlandı. Bu sırada Beylerbeyi Sarayı'nda tutulan II. Abdülhamid, Bursa'ya nakli için padişah V. Mehmed Reşad'ın bu konudaki iradesini tebliğe gelen Dahiliye Nazırı Talat

ve yanındaki heyete red cevabı vermiş ve "Biraderim hazretlerine söyleyiniz ecdadımız Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u alırken Bizans imparatoru surlarda savaşarak can verdi. Ben ondan daha az haysiyetli değilim. Hiçbir yere gitmiyorum, ecdadımızın şerefi namına istirham ederim kendisi de gitmesin" demiştir.

Savaşın sonunda bizim toplam 3 subay, 22 er şehidimize ve 2 subay, 59 er yaralımıza, kullanılamayacak derecede hasar görmüş birkaç topumuza karşılık, düşmanın 3 zırhlısı, büyük küçük 70-80 topu ve bu zırhlılardan sadece Fransız Bouvet zırhlısının 600'ün üstünde mürettebatı zayı edilmmişti. Düşmanın 5 zırhlısı esaslı derecede ağır maddi zarar ve insan kaybıyla saf dışı kalmış, diğer gemilerinin tamamı da az çok zarar görmüş, bir hayli torpido, muhrip batırılmış veya yaralanmıştı.

ALTINI ÖZENLE ÇİZELİM Kİ bugün destanlarla andığımız bir Çanakkale zaferimiz varsa bu biraz da Mehmet Akif'in bunu hissetmesi ve yazması neticesindedir. O yüzden yazmak, not etmek, anlatmak unutmamaktır. **Başkalarının anlatımları ve hikâyeleri ancak sizin boş bıraktığınız zihinlerde yer bulur...**

KONUŞALIM ve konuşmaya dünyanın anasını ağlatan, sömürgecilik faaliyetlerinin en sofistike halini icat edip uygulayan White/Bakire Queen Elizabeth den başlayalım. Elizabeth'in kurduğu Doğu Hindistan Şirketi (East India Company)'in kaç milyon Hintlinin, kaç milyon Aborjinin, kaç milyon Afrikalının kanına girildiğini, sofrasına nasıl kan doğradıklarını, halen Kanada da, Avusturalya da kilise bahçelerinde cesetleri bulunan kaç masum çocuğun kimliğini almadığı için canını alıp toplu mezarlara gömüldüğünü konuşalım.

Öyle uzaklaşmanın da gereği yok aslında. Avustralya'da yerli çocuklar 1975 yılına kadar ailelerinden zorla alınmaktaydı. Güney Afrika daha dün Apartheid rejiminden kurtuldu. Herhâlde fırsat bulsalar yine uygarlaştırma adı altında ülkelerimize tank paletleriyle demokrasi getirmeye devam edecekler / etmekte.

Queen Elizabeth diyorduk; hoş Harem havası tadında dizisini de çekmişlerdi ama bunu da tüm dünyaya ince boyunlu Boleyn kızının trajedisi olarak okutmuşlardı. Ergen bir bakışla anlatılana inanmamızı ve sadece onlar tarafından bize anlatılana odaklanmamızı talep ederek...

Bizlere tarihimizi, tarihte kimlerle karşı ve niçin istiklal mücadelesi verdiğimiz unutturulmaya çalıştırılrsa bile 2022 Eylülünde İngiltere monarşisindeki bir vefat dolayısıyla bile başkaları kendi "görkemli" tarihlerini gözümüzün içine sokma gayretinde olmaktadırlar.

Hikâyenin biraz daha avcı tarafından anlatılanı değil de müsaade ederseniz aslanın yaşadıkları üzerinden aktaralım. Nasıl ki kişisel hırsların insanlık tarihindeki yansımalarını, gösterişli muhteşem sarayların temellerinde kaç milyon insanın gözyaşı, teri, kanı olduğunu unutmayalım. Piramitlere baktığımızda işte tam olarak gösterilmeyeni görelim...

I. Elizabeth'in babası VIII. Henry 1491'de dünyaya geldi. 11 yaşında, İspanya Kralı Ferdinand'ın dul kızı Catherine Aragon ile evlenmesine karar verildi. 18 yaşında hem kral oldu hem de dünya evine girdi. 25 yaşına geldiğinde Anne Boleyn adlı genç bir kıza âşık oldu. Evlenmek istedi. Ama İngiltere, Batı Avrupa ülkeleri gibi Katolik'ti. Katoliklerde boşanma ancak Papa'nın izniyle olabiliyordu. VIII. Henry, Papa'dan boşanmak için gereken izni alamadı. Kral Henry, de yeni bir kilise ve Anglikanizm mezhebini kurdu ve âşık olduğu Anne Boleyn ile gizlice evlendi. Bu evlilikten 7 Eylül 1533'te I. Elizabeth doğar.

Elizabeth'in annesi zina suçlamasıyla eşi Kral Henry tarafından öldürtüldü. Elizabeth, annesi Anne Boleyn zina yapmakla suçlanıp VIII. Henry'nin emriyle idam edildiğinde henüz üç yaşındaydı. Bizim tarihimizde çokça benzeri bulunan kanlı saray oyunları Saray içiyle sınırlı kalırken İngiltere'de bu toplu halk kıymına yol açmış, Elizabeth'in kardeşi (kanlı) Mary, Katolik mezhebinden olmayanları kafirlikle suçlayıp toplu katliamlara girişmiştir.

Elizabeth'in 1558'de üvey kız kardeşi Kraliçe Mary ölünce tahtın yolu Elizabeth'e açıldı. 45 yıllık saltanatı genellikle İngiliz tarihinin en görkemlilerinden biri

olarak kabul edildi. Otokratik ve kaprisli olmasına rağmen, Elizabeth zekice bir siyasi yargıya sahipti

1587'de Elizabeth'in Katolik kuzeni, İskoç Kraliçesi Mary'i, kendisi için bir tehdit oluşturduğu için önce ev hapsinde tuttu sonrada idam ettirdi.

İskoç Kraliçesi Mary'nin ölümünden sonra Papa, İspanya Kralı Philip'i İngiltere'yi işgal etmeye çağırdı. İngiltere ve İspanya, uzun zamandır rakiptiler. Philip, İspanyol Armadası olarak bilinen büyük bir gemi filosu başlattı. Elizabeth, tacını elinde tutma ve İngiltere'nin Roma'nın etkisinden uzak kalması konusunda kararlıydı. Tilbury'de kamp kuran birliklere, yanlarında savaşacağını söyleyerek hitap etti. İspanyol Armadasından 130 geminin sadece yarısı İspanya'ya geri dönebildi. Böylece Elizabeth büyük bir zafer elde etti.

Elizabeth devletini büyütmek amacıyla daha önce İspanya'nın başlattığı coğrafi keşiflere bir an önce başlamak ve sömürgeler elde etmek istiyordu. İngiltere için 1580-1585 Keşifler İmparatorluğunun başlangıcı oldu. Elizabeth'in 1599'un sonunda Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak tanıdığı bir kolonizasyon, sömürge ve ticaret genişlemesi çağına hazırladı.

Sömürge Çağının Başlaması

Sömürgecilik Avrupa tarihinin genlerinde vardı. İlk koloncilığı eski Doğu Akdeniz uygarlığı olan Fenikeliler başlatmıştı. Buna eski Miken, İyon, Yunan, Roma uygarlıkları eşlik etmişlerdi. 15. yüzyıla geldiğimizde ise İspanya kıtanın en fakir ülkelerindendi ve devletin ayakta kalması için acil değerli madenlerin bulunması gerekiyordu.

İspanya kraliçesi İsabella ünlü denizci Kolomb ile anlaşarak ona üç gemi tahsis etti ve ona isteklerini sıraladı.3 Ağustos 1492 de tayfa denize açıldı. Ekip Guanahani adasına vardı. Kolomb sandala binerek kıyıya yöneldi, diz çöküp torağı öptükten sonra adaya İspanya kralı adına sahip oldu. İşte bu yeni sömürge tarihinin başlangıcı oldu.

Kolomb vakit kaybetmeden ikinci sefer düzenledi. 17 gemi ile yola çıkıldı. Jamaika, Haiti, Hispaniola gibi bir çok ada keşfedildi. Buradaki insanlar haraca bağlandı. Her yerli üç ayda bir altın vermeye zorlandı. Karşılığında da altın vermiş olduğunun kanıtı olarak boynuna asması için bakır ve pirinç bir levha verildi. vermek zorunda oldukları altınların miktarı oldukça büyüktü. Veremeyenlere, başkaldıranlara işkence yapılıyor ve öldürülüyorlardı. Halkın bir bölümü de işkence ile öldürülmekten kurtulmak için zehir içiyorlardı.1494

ve 1498 arasında toplam yaklaşık üç yüz bin kişilik Hispaniola halkının yüz bini öldürülmüştü. 1508' de atmış bin kişi, 1548' de ise sadece beş yüz kişi kalmıştı. Bugün ise adanın yerlilerinden bir tek kişi bile yoktur.

İspanyollar Encomienda denilen korkunç bir yöntem de geliştirdiler. Bu sisteme göre imtiyaz sahibine yalnız bir toprak değil köle gibi dilediği biçimde kullanabileceği bir miktarda yerli halk verilirdi. Uyguladıkları zalimce sistemlerle yerli halkları yok edince sömürgeciler, çalıştırmak için Afrika'ya yöneldi ve köle getirmeye başladılar. Böylece 1500'lerde Avrupa tarihi açısından karanlık bir sayfa açıldı. Bu da zenci ticaretiydi. Köylere kadar gidilerek avlanan ve zenci taşıyan gemilere balık istifi gibi yerleştirilen Afrikalılar geri dönme umudu hiç bulunmayan, kamçılar altında ezilerek uzak ülkelere köle olarak gönderiliyorlardı. **Sömürgecilerin yaptıklarıyla ilgili ilginç bir olay anlatılmaktadır. İstilacılar tarafından odun yığnında yakılarak ölüme mahkûm edilen ve cennete girebilmek için Hristiyan olmaya çağrılan Kübalı bir kabile reisi, cennette beyazlar olup olmadığını sordu; olduğunun cevabını alınca ölümden sonra da böylesine acımasız adamlarla karşılaşmaktansa dinsiz olarak ölmeyi tercih ettiğini belirtti.**

Bu sömürge yarışına elbette ki İngiliz ve Fransızlar da katılacaklardı. İngilizler Kuzey Amerika'ya yerleşmek için acele ediyorlardı. Tam da konumuz olan I. Elizabeth döneminde 1585'te bölgeye sefer düzenlendi. Kraliçe Elizabeth onuruna Virginia adını koydular. Bundan sonra İngiltere'den buraya göçler başladı. İngilizler kendi toprakları gibi burayı kullanmaya hatta yönetmeye başladılar. Ne yazık ki Virginia'da artık sömürge ve kölelik başlamış oldu. Kızılderililerin sayısı İngilizlerin ihtiyaç duyduğu insan gücünü karşılayamıyordu. Kızılderililer de tarım yapacak kadar yerleşik değillerdi. Bu sebeple Virginia'da zenci köleliği başladı. Bu durum yenedünyada büyük acıların, ölümlerin yolunu açtı. Avrupa'da mezhep baskıları sonucu birçok İngiliz, Fransız, Alman, İrlandalı, İskoçyalı Amerika yolunu tuttu. Böylece yaklaşık yetmiş yıl içinde bütün Atlantik kıyısı İngilizler tarafından işgal edildi ve sömürge haline sokuldu. On üç sömürge halinde bölge yönetilmeye başlandı.

Avrupa sömürgesi Hindistan'a da ulaşmıştı. Portekizliler Vasco de Gama'yı Hint Okyanusuna yirmi bir gemi ve silahla donatılmış askerle gönderdiler. Vasco de Gama yola çıktığında arkasından silah, cephane ve takviye yüklü başka gemiler de yola çıktı. Hint okyanusunda tam bir ateş ve kan kasırgası başladı. Gama Arapların ticaret gemilerine insafsızca saldırıyor, yağmalıyor ve zincire bağlı bütün mürettebatıyla gemileri ve elleri kesilip alay eder gibi bir uyarı olsun diye yerli hükümdarlara gönderdikleri dışında bütün tutsakları öldürüyorlardı. Avrupa uygarlığı Hint Okyanusuna ulaşmıştı.

Hindistan'ı sömürmek için Hollanda, Fransa ve İngiltere sıraya girmişti ve birbirleriyle mücadeleye başlamışlardı. 1603 yılında Doğu Hindistan Kumpanyasını Hollandalılar kurdular. Şirket on yedi efendi denilen on yedi kişilik bir yönetim kurulunca idare edildi. 1612'de İngilizler özellikle kumaş ticareti için bir şirket kurdular. Bu süreç I. Elizabeth dönemiyle başlamıştı. Böylece Hint malları Avrupa'ya akmaya başladı.

Hindistan'ı en çok ve her yönden sömüren hiç şüphesiz İngilizlerdi. Hindistan'daki İngiliz egemenliğinin ikiye bölünmüşlüğü İngilizler kadar iyi canlandıran devlet azdır. Bu ikiye bölünmüşlüğün en belirgin yanları sömürmek ve örgütlenmek, küçümsemek ve iyi yönetmek, yağmalamak ve ülkeyi ileri medeniyetler düzeyine çıkarmaktı. İngilizler sömürge halklarına kendi yönetimlerinin ve uygarlıklarının üstünlükleri iddiasını zorla kabul ettiren ve her yolu mubah gören bir anlayışla yönetim işini beceriyorlardı.

İngilizler Hindistan'ı düzenli bir biçimde soymaya başladılar. Kendi ülkelerinde ucuza işledikleri ürünleri

Hint pazarında sattılar. Böylece yerli zanaatı yıktılar. Zanaatkarlar da köylere giderek tarımla uğraştılar. Kırsal kesimde gereğinden fazla insan toplandı. Bu durum açlığa ve çok büyük ölümlere sebep oldu. Demir raylar kurarak ülkenin en ücra köşelerine İngiliz mallarını soktular. Böylece halk sadece tarımla uğraşan yoksul ırgatlar haline dönüştü. Aynı zamanda Hintlileri tüketici bir toplum haline getirdi.

İngilizlerin Çin'i sömürmek için kullandıkları yöntem ise oldukça iğrençtir. Yüzyıllarca Batılılar Çin'den ipek, çay, tütün, reçine, porselen satın almışlardı. Oysa sanayi devrimi satın alma zorunluluğunu ikinci plana itti ve satma gerekliliğini ön plana çıkardı. İngilizler de Çine büyük bir kârla satabilecekleri bir mal bulmuşlardı. Afyon. Hindistan'daki İngiliz kumpanyası büyük çapta afyon üretmeye koyuldu. Çinliler bu duruma direnmek isteyince 1842 yılında Afyon Savaşı patlayıverdi. Çin savaşı kaybetti. Nankin antlaşmasıyla Çin beş limanını Avrupa ticaretine açmayı üstlendi. İmparatorluk ülkesi üzerinde kara ve deniz üstleri kurulmasına izin vermek zorundaydı. El koymak ve denetleme hakkından vazgeçerek afyon ve daha beter mallarına da limanlarını açmak zorunda kaldılar. Avrupalılara tanınan bu imtiyazlar Çin'i her yönden perişan etti. Şangay kısa sürede afyon ticaretinin merkezi oldu. Çin, imparatorluk polisinin karışmadığı sahtekârların, kumarhanelerin, kalpazanların, kaçakçıların ve gayrimeşru hayatın hakim olduğu bir yere dönüştü.

Avrupalılar Afrika kıtasını sömürmek istediklerinde ise bu ülkelerin barbar, yamyam olduklarını kendilerine ve dünyaya inandırmaya başlayarak işe koyuldular. Oysa bu topluluklar insanlık tarihi boyunca diğer medeniyetlerden hiç de geri kalmamışlardı. Avrupalılar sömürgelerinde çalıştırmak üzere kölelere ihtiyaç duymaya başladı. Büyük çaptaki köle ticareti sömürgeciliğin bir yan ürünü olarak ortaya çıktı. Amerika'da başlayan korkunç sömürme politikası, yerli Kızılderililerin azalması sonucu Amerika'ya zenci köle getirme zorunluluğu doğurdu. Köle ticareti kısa sürede korkunç boyutlara vardı.

Yalnız 1486- 1641 yılları arasında Angola'dan 1.389.000 köle getirildi. 1580-1680 yılları arasında Angola, Mozambik'ten Brezilya'ya bir milyondan fazla köle taşındı. Afrika'dan milyonlarca insan taşındı. Bu miktara yolda ölenler de eklenince akıl almaz rakamlara ulaşıldı. En önemlisi de köle ticareti yapanların özellikle en sağlam, en güçlü, en genç, en sağlıklı kişileri seçtikleri göz önünde tutulursa Afrika'nın en verimli nüfusundan mahrum kaldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. O halde Afrika'daki açlıktan, yoksulluktan kim sorumludur?

Göstermelik yardım yaparak kimler kandırılıyor? Köle ticareti halkı iç savaşa, sivil savaşa sürükleyerek adeta Afrika'yı ateşe verdi. Avrupalılar köle elde etmek için vahşi kabile reisleriyle iş birliği yaptılar. Avrupalılar için bunlar köle toplamaya başladılar. Kısa sürede herkes ya kendi isteğiyle ya da zor yoluyla karşılıklı köle avcılığına yöneldi. Böylece Afrika herkesin herkesle dövüştüğü, herkesin herkesi köleleştirmek istediği bir coğrafyaya dönüştü. 350 yılı aşkın bir süre bu durum devam etti. Acaba Afrika'nın bu halde olmasının gerçek sebepleri anlaşıldı mı? Köle ticareti, köleleştirme iç savaşları ve en sağlıklı insanların kıtadan koparılımları. Sonuçta kıtaya kalan açlık, sefalet ve de en önemlisi bu duruma sebep olanları düşünememe duygusu. Afrika'nın zengin madenlerinin de Avrupa'ya taşındığını hiç söylemiyorum bile. Çünkü insan gibi en kıymetli varlığın yanında bunun hiçbir değeri yoktur.

19. yüzyıl biterken Afrika'nın onda dokuzu, Asya'nın da büyük bölümü Batılı büyük devletlerin kontrolü haline girmişti. 20.yüzyılın başında bu alan daha da genişlemişti.

Batılılar dünyayı parselleyip sömürürken bunların karşısında duran tek devlet Osmanlıydı. O halde bu devlette ortadan kaldırılmalı özellikle yeni keşfedilen petrol bu ülkenin topraklarından çıkıp batıya akmalıydı. Birinci Dünya Savaşı bir bahaneyle çıkarıldı. İtilaf devletleri oldukça güçlü donanmalara sahipti, onlara göre sadece donanmalarıyla bile Osmanlı'yı yenebilirlerdi. Savaş başladı. Birleşik filo donanması Çanakkale'ye saldırıya geçti. General Hamilton kendisine Queen Elizabeth adlı gemiyi sancak gemisi olarak seçmişti. Elizabeth yukarıda hakkında geniş bilgi verdiğimiz İngiliz sömürge imparatorluğunu başlatan kişiydi. Şimdi tarihten güç alarak Osmanlı'yı da parçalayıp sömürmeye bu amiral gemisiyle gelmişlerdi. Gerçi Queen Elizabeth 1580'lerde İspanya'nın baskısına karşı Osmanlı'dan yardım istemiş Osmanlı'da bu yardımı yapmış İspanya'yı yıpratarak İngiltere'nin varlığının devamını sağlamıştı. Yine Çanakkale'ye donanma gönderen Fransa da vakti zamanında Almanlara karşı yardım istemiş Kanuni onlara da gereken yardımı yapmıştı. Bu devletler kendilerine yapılan yardımı çoktan unutup büyük bir iştahla şimdi Osmanlı'yı parçalamanın peşindeydiler. O gün Çanakkale şehit ve gazilerimiz sayesinde geçilemedi. Queen Elizabeth gemisi boğazın serin sularına gömüldü. Ancak Osmanlı devleti savaşın sonunda yenildi. Koca imparatorluk yıkıldı bakiyesinden yirmi civarı devlet çıktı. Bu arada sömürgecilik isim değiştirdi artık sömürgecilik yok manda ve himayecilik vardı. Yani yeni kurulan devletlere

siz henüz yönetme bilgisine sahip değilsiniz sizi biz kurduk biz yönetelim. Bir müddet sonra bu bilgiye sahip olursanız yönetimi size bırakacağız aldatmacasıydı. Böylece Ortadoğuda ve diğer bölgelerde kurulan yeni devletler aslında İngiliz, Fransız ve diğer Avrupa devletlerinin birer mandası/sömürgesine dönüştü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra koşullar kısmen değişti. 1945-1967 yılları arasında 36'sı Afrika'da olmak üzere 69 devlet kuruldu. Bu sayı 1945 yılına kadar var olan devletlerin sayısından fazlaydı.

İngiliz imparatorluğu içinde bulunan bölgeler; dominyon, koloni, himaye, manda koruma antlaşması gibi değişik hukuki bağlarla ana yurda bağlıydı.1926'da İmparatorluğun ve dominyonların meydana getirdiği İngiliz Ulusal Topluluğu adı verilerek yeni bir statü kuruldu. Burada esas olan anayurt dışındaki bölgelerin İngiliz tacına sadakatiydi. İkinci Dünya Savaşı sonrası 16 Ağustos 1947'de birbiriyle ve Londra ile ilişkileri diplomatik yoldan kurmaktı. İngiliz sömürgesi olan bölgelerde sözde bağımsızlığına kavuşan devletler genel olarak bu topluluğa katıldılar. Topluluk genişledikçe devlet sayısı 1969 da 28'e ulaştı.

II. Elizabeth (21 Nisan 1926- 8 Eylül 2022) Birleşik Krallık ve aralarında Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da olduğu İngiliz Milletler Topluluğu üyesi 14 ülkenin

1952 yılından 2022 deki ölümüne kadar kraliçesiydi. Aynı zamanda İngiliz Milletler Topluluğu başkanı İngiltere Kilisesi Yüksek Valisi olarak görev aldı. 70 yıl 214 gün tahtta kaldı. 8 Eylül 2022'de öldü. Milyonlar arkasından ağladı, yas tuttu. Bu cenaze bizim birçok şeyi tekrar düşünmemize sebep oldu. Garip ama gerçek bazı Müslüman ülkeler yas ilan etti. (Ürdün, Lübnan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Kuveyt, Umman, Pakistan, Hindistan) bu olay bize İngiliz sömürgesinin hâlâ devam ettiğini düşündürmektedir. Yine cenazede yas tutan insanların İngiltere'ye monarşi getirmek isteyen kişiler olmadığı ancak geleneklerine sahip çıktıklarını anlattı. İngilizler tarihleriyle yaşıyor tarihlerini yaşıyorlar. Ölülerine sahip çıkıyorlar. Türk ve Ümmet tarihinin en güçlüsü, en uzun ömürlüsü bu günkü toraklarda varlık sebebimiz olan Osmanlı İmparatorunun kurucularına aynı saygıyı göstersek ne olur. Padişahları minnet duysak, ölüm yıl dönümlerini devlet töreni ile ansak ne kaybederiz. Bunu yapınca saltanat mı istemiş oluruz? Osmanlı devleti yıkıldıktan sonra hanedanın yaklaşık iki yüz elli üyesini yurt dışına sürgüne göndererek onlara büyük haksızlık yapıldığını neden artık resmi olarak söyleyemiyoruz. Neden hâlâ Osmanlı ve hanedan yabancı bir millete aitmiş gibi davranıp geçmişle köklerimizi koparmaya çalışıyoruz. Milli Eğitimin tarih kitaplarını tarihimize kavga etmekten kurtarıp ne zaman barıştıracamız?

TÜRKİYE’DE ADALETE ERİŞİM İLKE VAKFI, 2021 HUKUK İZLEME RAPORU BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

▲ AHMET SAİT ÖNER

İnsanın eğitimini, sistem yaklaşımı ve bütüncül bakışla değerlendiren **Enderun Özgün Eğitimciler Derneği** olarak özellikle eğitimin iyi insan yetiştirme fonksiyonu ile çok ilgili olan; ülkemizdeki genel adalet duygusu ve yaklaşımını çok güncel ve yoğun emek neticesinde hazırlanmış **“2021 Hukuk İzleme Raporu”** bağlamında rapora da çok emeği geçmiş olan Ahmet Sait ARSLAN'ın dergimiz için hazırladığı değerlendirmesini siz okuyucularımızın faydasına sunuyoruz. Daha önceki özet rapor dosyalarımızda olduğu gibi derdimiz tamamıyla üzümlü usulünce ikram etmektir.

Hazırlanan raporda(1) 2021 yılında yaşanan hukuki gelişmeler, adli istatistiklerin ele alındığı analiz yazıları ve raporun teması olan “Adalet Erişim” ana bölümü yer almaktadır. Adalet erişim teması bağlamında sosyo-ekonomik ve bölgesel farklılıklar, sosyo-demografik sorunlar ve baroların rolünün yanı sıra yargılama süreçleri ve yargıda dijitalleşme konuları kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Ana bölüm yazıları ile Türkiye’de Adalet Erişim dosyası kamuoyuna sunulmuştur. Raporun diğer kısmında ise adalet ve diğer birçok kamu kurumunun yayınlamış olduğu 2021 yılı verileri temel alınarak Türkiye’de hukukun her alanı analiz edilmiştir.

İLKE VAKFI, 2021 HUKUK İZLEME RAPORU BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Hukuk, sadece yargısal sürece indirgenerek tanımlanacak bir alan değildir. Aynı zamanda birebir ekonomik, psikolojik, sosyolojik süreç ve dinamiklerle ilintilidir. Bu nedenlerle izleme raporu hazırlanırken pozitif hukuk kuralları merkezde tutulurken yanı sıra sosyoloji, iktisat başta olmak üzere multi-disipliner yaklaşımlarla da rapor desteklenmiştir. Türkiye’de Adalet Erişim temasıyla yayımlanan “2021 Hukuk İzleme Raporu İLKE VAKFI” tarafından “Bu raporun geçmişten alınacak derslerin alınmasına, geleceğe yönelik güçlü adımların atılmasına ve daha adil ve müreffeh bir Türkiye’nin oluşmasına vesile olmasını temenni ederiz.” duygusuyla hazırlanmıştır.

İLKE Vakfı (İlim Kültür Eğitim Vakfı) kırk yılı bulan bir geleneği, zamanın ruhuna uygun faaliyetleri ile dinamik tutmayı başarmış güzide bir sivil toplum kuruluşudur. Geleneği ifa etmeden geleceği inşa edemeyiz düsturunu şiar edinmiş bir vakıf olarak çalışmalarını sürdürmekte olan İLKE Vakfı, bu anlamda çalışmalarını yürütürken bir yandan geleneği dinamik tutmakta, öte yandan bugünün ve yarının yaşam koşullarını göz ardı etmeden yol almaktadır.

Bir çatı kuruluş olarak hizmet veren vakfın bünyesinde dernek ve araştırma merkezlerinden müteşekkil birimler bulunmaktadır. TODAM, EPAM, İKAM, STA şeklinde isimlendirilen araştırma merkezlerinde ise her yıl düzenli olarak Hukuk, Eğitim, İktisat ve Toplumun görünümü üzerine yapılan araştırmalar raporlanmakta, böylece bu alanlarda öne çıkan sorunlar tespit edilip, çözüm önerileri üretilmekte, literatüre katkı sunulmaktadır. Alan izleme raporları; Hukuk, İktisat, Eğitim ve Toplumsal görünümünden yana veri endeksli, hamasi ve nostaljik yaklaşımlardan uzak durarak panoramik bir fotoğraf çekmektedir. Böylece sorunlara ve çözümlere akılcı yaklaşımlar getirilmektedir.

2021 HUKUK İZLEME RAPORU GENEL GÖRÜNÜMÜ

Hukuk sistemleri, toplumların kendi tarihsel tecrübelerinin sonucu oluşmuş, ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Türk Hukuk Sistemi de – her ne kadar iktibas eleştirilerine maruz kalmışsa da– bu tecrübe ve ihtiyaçlar bağlamında benzer süreçsel tecrübeye sahiptir denilebilir. Artık günümüzde özellikle dijitalleşmenin etkisiyle hukuk sistemlerinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin derin farklılıklar taşıdığını söylemek güç. Kıta Avrupa Hukuk Sistemi’ne tabi olan Türkiye’de ise bu benzeşme oranı jeopolitik konumu nedeniyle daha

yüksek seviyede ilerliyor. Kanunlaştırma faaliyetleri, yargı sisteminin işleyişi, idari mekanizmalar gibi hukuki olaylar bu kapsamda ele alınması gereken hususlar olarak karşımızda duruyor.(2)

Hukuk İzleme Raporu, anlamlı bir günde, adli yıl açılışında yani 1 Eylül 2022 tarihinde kamuoyu ile paylaşıldı. Bu rapor hukuk alanında yayımlanan raporların üçüncüsüdür. Raporda kırka yakın yazarın imzası bulunmaktadır. Otuz üç analiz yazısı ve altı ana bölüm yazısı ile hukuk sisteminin genel görünümü çıkarılmıştır. Elbette raporun farkını ortaya koyan bu genel görünümün veriler ışığı altında ortaya çıkarılmış olmasıdır. Üçyüzden fazla istatistiksel veri ve grafik oluşturuldu. Böylece rapor; mahkemeleri, cezaevlerini, baroları ve sair kamu kurum ve kuruluşları iki kapak arasında inceleme fırsatı sunuyor. Rapor, bir yılın panoramasını bu kadar etraflıca ortaya çıkarması yönüyle, Hukuk alanında ilk ve tek olma özelliğini taşımaktadır.

Alan izleme raporları her yıl ayrı bir tema ile hazırlanmaktadır. 2021 Hukuk İzleme Raporunun teması, ‘Adalet Erişim’ olarak belirlendi. Bu tema altında kıymetli değerlendirmeler yapan ana bölüm

yazarlarının konu başlıkları şu şekilde belirlendi:

- ➔ Adalet erişimde Sosyo-Ekonomik ve Bölgesel Farklılıklar – Doç. Dr. Ahmet Bozdağ
- ➔ Kurumsal ve Kültürel Engeller – Dr. Öğr. Üyesi Vahap Coşkun
- ➔ Yargılamada Makul Süre ve Adalet Erişim – Arş. Gör. Dr. Ozan Tok
- ➔ Adalet Erişimde Baroların Rolü – Avukat Dr. Murat Sadak
- ➔ Yargıda Dijitalleşme – Doç. Dr. Abdurrahman Savaş
- ➔ Yargılama Usulleri – Avukat Dr. Ramazan Arıttürk

Ana bölüm yazılarının yanı sıra Türk Hukuk Sisteminin iskeletini oluşturan tüm kurum ve kuruluşlar analiz yazıları ile irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Sayıştay, Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemeleri, İlk derece mahkemeleri, Cezaevleri, Barolar, Kamu Denetçiliği Kurumu, uyuşmazlık mahkemeleri, Adli Tıp Kurumu, Yasama, Hukuk Eğitimi gibi çeşitli kurumlar ve konular bu kapsamda ele alınmış ve analize konu edilmiştir. Bu bağlamda her bir kurum fonksiyonuna göre iş hacmi, başvuru sayısı, süre

performansı gibi kriterlerle istatistiki veriler ışığında değerlendirilmiştir. Gerek mahkemeler gerekse sair kurumlar olsun analize konu edilirken 2012-2021 yılları arasındaki veriler dikkate alınarak irdelenmiş, bu yönüyle aslında Türkiye'nin son 10 yıllık genel görünümü etrafında değerlendirmeler yapılmıştır.

Türk Hukuk Sistemi'nde 2021 yılı ele alınırken en başta ve öncelikle mahkemeler analize konu edilmiştir. Zira Türk yargı işleyişi, adalete erişimin yol haritası gibidir. Yargının işlevsel görünümündeki düzelme bu bağlamda müsbet katkı sunduğu gibi, her türlü aksaklığın ise adalete erişimde menfi etkisi olduğu aşıkardır. Bu yönleriyle Türkiye'de mahkemelerin oturmuş bir işleyişinin olduğunu söylemekle beraber çok ciddi yapısal sorunların devam ettiğini de görmekteyiz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Hukuk sistemlerinin değerlendirilmesini sadece şekli şemada var olan mahkemeler vs kurumlara indirgemek doğru olmaz. Hukuk sistemi, aynı zamanda hatta öncelikle bu sistemin esasını oluşturan inanç ve düşünce sistemi, toplumsal kodları, tarihsel kökleri ifade eder. Zira şekil esasa göre inşa edilir. Bu anlamda Türk Hukuk Sistemi ele alınırken sistemin iskelet yapısını

oluşturan mahkemeler vs kurumlara beraber sistemin beyni, kalbi, kan dolaşımı anlamına gelen dini, örfi, tarihsel ve güncel tüm meseleleri de ele alınmalıdır. Tam da burada Türk Hukuk Sisteminin uzun yıllar şekil şartlarının tesisi üzerinden inşa edilmeye çalışılmasının sistemsel güdüklüğe yol açtığını söylememiz gerekir.

Yine Hukuk, sadece yargısal sürece indirgenerek tanımlanacak bir bilim dalı değildir. Aynı zamanda ve birebir olarak ekonomik, psikolojik, sosyolojik süreç ve dinamiklerle de ilintilidir. Bu bağlamda izleme raporunun pozitif hukuk kurallarını merkezde tutarken bunun yanı sıra sosyoloji, iktisat başta olmak üzere multidisipliner yaklaşımlarla desteklendiğini görmekteyiz.

Raporun temasından hareketle; adalete erişim adaletin tesis ve tecellisinin temel bir gereğidir diyebiliriz. Bu yönüyle adalete erişim, sadece korunması değil aynı zamanda geliştirilmesi ve etkin kullanılması gereken bir hukuki güvence olarak ele alınmalıdır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 6. maddesi ile ilişkilendirildiğinde, adalete erişim, bir insan hakkı olarak da tanımlanabilir. Çünkü bu madde, "herkesin her yerde hukuk önünde insan olarak kabul görme hakkına sahip olduğunu" belirtir. İnsanların hukuk hakkına sahip olduğunu ve hukuki bir kimlik edinmeleri,

yalnızca, devletin vatandaşlarına karşı bir yükümlülüğü değil, bir insan hakları meselesi olarak adalete erişim ile de bağlantılıdır.(3) Bu nedenlerle yapılacak olan tüm yasal düzenlemelerde adalete erişim öncelikli bir erek olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

2021 Hukuk İzleme Raporu bağlamında adalete erişimde en temel problemlerin yargılama süreleri, yargılama giderleri, alternatif uyuşmazlık çözümünün uygulamaları, eşitlik ilkesinin ihlali gibi meselelerin olduğu görülmektedir.

Yukarıda sayılan meseleler arasında makul sürede yargılama bahsinin adalete erişimde öncelikli mesele olarak görüldüğü gözlemlenmektedir. Artan dosya sayısı karşısında hakim savcı ve adli personel sayısının artırılmasının bir çözüm olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. Yine uzlaştırma ve arabuluculuk müessesesinin ikamesi de bu sorunun çözümüne hizmet etmektedir. Yargıda hedef süre uygulamasının teşvik edici etkisi de bu anlamda zikredilmektedir. Keza istinaf kanun yolunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Yargıtay'ın dosya sayısında ve dosya neticelenme süresinde azalma olmuştur. Adalete erişimde makul sürenin önemine rapor yazarlarından Ozan Tok, hızlı yargılama ile doğru yargılama arasındaki farka dikkat çekerek yaklaşmış ve akabinde alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin etkin kullanımının müsbet katkısını vurgulamıştır.

Bu önemli iyileştirmeler elbette adli kurumları merkezine almaktadır. Ancak yalnızca adli kurumlara yönelik reformlarla makul sürede yargılama yapılmasının sağlanamayacağı kanaatindeyiz. Makul sürede yargılama yapılması meselesi aynı zamanda adli işlemlerin ve yargılamanın layıkıyla yerine getirilmesiyle birlikte düşünülmelidir. Dosyaların temizlenmesi ile gerçekten usulüne uygun ve tam bir muhakemenin gerçekleşmesi arasındaki denge mutlaka korunmak zorundadır.

Buna göre makul sürede adli işlem ve yargılama yapılması için sorumluluğun yalnızca adli kurumlara ait olduğunu ifa etmek güç gözükmemektedir. Toplumsal olarak uyuşmazlıkların adli mercilere aksettirilmesi gibi bir eğilimin olduğu muhakkaktır. Hâlbuki uyuşmazlıkların daha hızlı şekilde halledilmesi bekleniyorsa öncelikle uzlaşma anlayışının gelişmesi gerekmektedir. Billhassa hukuk uyuşmazlıklarında tarafların ihtiyatı

arabuluculuğa ya da tahkime müracaat etmeleri uyuşmazlıkların makul sürede çözülmesine önemli katkı sağlayacaktır. Toplumda uyuşmazlıkları uzlaştırmak yerine adli merciler aracılığıyla çözme eğilimi devam ettikçe istenilen makul sürede yargılama yapılmasını sağlamak mümkün olamayacaktır.(4)

Adalete erişimde bir diğer temel mesele de yargılama giderleridir. Kişilerin ekonomik yeterlilikleri hak arama mekanizmalarının kullanımında negatif etki oluşturmaktadır. Bu dezavantajlı durumun ortadan kaldırılması ve adalete erişiminin zahmetsiz hale getirilmesi gerekmektedir. Yargı sisteminin etkin kullanımı açısından gerekli olan dava açılış harçları, bilirkişi masrafları, tebligat vs dosya masraflarının tümünden kaldırılması gibi fazla idealize edilmiş bir çözüm ebetteki gerçeklikten uzaktır. Ancak hak arayışında ekonomik yetersizliğin engel oluşturmaya da müsaade edilmeyecek takip ve denge mekanizmalarının etkin kullanılması gerekmektedir. Bu konuda Türk yargı sisteminde bir hayli yol alındığını söylemek hakkın ikamesi anlamında gerekmektedir. Ancak bu takdir, uygulamada çıkan sıkıntının da göz ardı edilmesine mani değildir. Bu sıkıntılara karşı rapor ana bölüm yazarlarından Doç.Dr. Ahmet Bozdağ'ın sunduğu çözüm önerileri dikkat çekici ve yerindedir.

Bu nedenle, adalete erişim çabası içerisinde olan kişilerin davayı kaybettiklerinde karşı tarafın da avukatlık ücretini ödeme uygulamasının en azından asgari ücret

ve asgari ücretin altında bir ücretle çalışan kişiler için kaldırılması uygun olacaktır.

Yargılama harçlarının yüksek tutulmaması hatta asgari ücret miktarı dikkate alınarak sembolik bir miktar olarak belirlenmesi, adalete erişime katkı sunacaktır.

Ayrıca adalete erişim kapsamında kişilere sağlanan adli yardım uygulamasında, haksız çıksa dahi asgari ücret veya asgari ücretin altında bir ücretle çalışan kişilerden sonradan yargılama masraflarının talep edilmemesi için somut bir düzenleme yapılarak uygulamada birlik sağlanmalıdır.

Ülkemizde hak arama bilincinin düşük olduğu ve ekonomik olarak geri kalmış bölge ve illerdeki adliyelerde, ücretsiz danışmanlık veren profesyonel hukukçulardan oluşan büroların kurulması yararlı olacaktır.(5)

Hak arayışı kapsamında adli, idari yargılmalarda davanın kaybedilmesi durumunda aleyhe hükmedilen vekâlet ücretleri de adalete erişimde çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Bir yandan hukuki desteğinden yararlanmak için ödediği ücrete, öte yandan davanın aleyhe neticelenmesi halinde karşı vekâlet ücretine katlanan ve maddi imkânı yeterli düzeyde olmayan vatandaşlar için bu husus, mağduriyet nedeni olmaktadır. Bu durumun çözümü için hazineye/kamuya karşı açılan davalarda vatandaş aleyhine karşı vekâlet ücreti uygulamasının kaldırılması adalete erişimi kolaylaştırıcı bir hizmet olacaktır.

Raporda dikkat çeken hususlardan birisi de adalete erişimde yabancılar ve dezavantajlı kişi ve gruplar değişisidir. Bu anlamda rapor ana bölüm yazarlarından Dr. Öğretim Üyesi Vahap Coşkun'un tespitleri bir hayli önemli. Özellikle Mülteci, sığınmacı ve yabancı karşılığına karşı ilköğretimden başlayarak insan hakları temelli müfredat oluşumu çözüm olarak öne sürülmektedir. Bu anlamda Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Baroların herkesin hakkını savunan bir kamuoyu oluşturmak için iş birliği yapması tavsiyesi verilmektedir. Bu tespitler gerçekten de kıymetli tespitler olarak raporda yer almaktadır. Adaletin tecellisini salt şahsı veya temsil ettiği zümresi için isteyen bir anlayışın tahakkümcü bir anlayış olduğunu söylemek icap eder. Oysa adalet insanlığın ortak payı, ortak mülküdür. Dolayısıyla bu mülkün sarfı salt bir ırka, zümreye, ayrıcalıklı kişi, topluluk ve milletlere mahsus kılınamaz. Adalet şahsa veya zümreye münhasır olduğu anda insan hakları da hegenomik bir araçsallığa dönüşür. Maalesef Türkiye'de yer yer yükselen ötekileştirici söylemler üzerinden aslında mülteci, sığınmacı pozisyonunda olan insanların adil bir düzende yaşamalarının önü alınmakta böylece adalete erişim hakları engellenmektedir.

Yukarıda bahsi geçen temel meseleler yanında dikkat çekici bir bahsin dijitalleşme bahsi olduğu görülmektedir. Dijitalleşen dünya sisteminden hukuk sitemlerinin nasibini almaması düşünülemez. Dijital suçlarla beraber bizatihi yargıda dijitalleşme bu bahiste öne çıkan başlıklar.

Dijitalleşme ile ilgili yoğun bir kanunlaştırma hareketi beklenmektedir. Bunun için çok ciddi bir çalışmanın yapılması gerekmektedir. Bugün dünyanın küçük bir köye dönüştüğü en çok da dijitalleşme üzerinden görülmektedir. Ancak ne olursa olsun toplumlar kendi iç dinamiklerini korumaktadırlar. Bu nedenle bilişim hukuku ile ilgili olarak yapılacak yasal düzenlemelerde Türkiye toplumunun yapısına dikkat edilmeli, kanunlaştırma hareketleri bu hususlar muvacehesinde yapılmalıdır.

Türk Hukuk sistemi, dijitalleşme sürecine çok hızlı bir şekilde adapte olmuş görünmektedir. Vatandaşın adalete erişimde elini kolaylaştıran bir unsur olarak e-devlet uygulamasının ortaya çıkması bilgiye ve belgeye ulaşımı

kolaylaştırmış, yanı sıra çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir.

'Vatandaşların e-devlet ve özellikle yargı ile ilgili resmi işlemlerini bizzat kendilerinin yapması, aradaki "aracıları" ve bu kişiler vasıtası ile gerçekleşen hukuk dışı uygulamaları da oldukça azalttığı ifade edilebilir. Tüm bu olumlu gelişmeler, yargıya duyulan güvenin ve sistemin işlevselliğinin artmasına da katkıda bulunacaktır.

Devlet, hukuk ve yargıdaki dijitalleşmenin diğer genel bir sorunu ise veri güvenliğidir. Başta UYAP olmak üzere diğer tüm veri tabanlarının güvenliği, e-devletin belki de en önemli sorunudur. Gerek kişisel veriler açısından gerekse yargılama sırasındaki gizli olması ve gizli kalması gereken beyan ve belgeler açısından burada oldukça önemli bir tehlike söz konusudur. Sistem içerisinden ve dışarisinden gerçekleştirilecek yetkisiz erişimler, çocukların cinsel istismarı ile ilgili davalardaki bilgiler başta olmak üzere pek çok konudaki tehlikeyi akla getirmektedir (Mamur Işıkçı, 2017). Log kayıtlarının olması, sisteme hangi bilgisayardan girildiğinin ve kim tarafından erişim sağlandığının tespitini sağlamakla birlikte, bazen sorumlu kişiye erişim mümkün olamamakta, erişilse bile güvenliği ihlal edilen bilgi ve belgelerdeki mahremiyeti geri getirememektedir.(6)

Adalete erişim kapsamında Türk Hukuk Sistemi ele alınırken 15 Temmuz darbe girişimi ve ardından başlayan FETÖ/PDY yargı süreçlerinin etkisine değinmemek mümkün değildir. Bir yandan neredeyse yargı mensuplarının 1/4 oranında tasfiyesi ile oluşan boşluğun doğrudan yapısal bir sorun olarak Türk

Hukuk sistemini olumsuz etkilediği görülmüştür. Öte yandan başlayan FETÖ/PDY yargı süreçlerinde ciddi hukuki sorunlar neşet etmiş, terör örgütü üyeliğinin çok geniş yorumlanmasıyla haksız tutuklamalara gidiildiği müşahade edilmiştir. 15 Temmuz süreci yargılamalarında yapılan tutuklamalar, memuriyetten ihraçlar, uzun süren gözaltı süreleri, kapatılan şirketler, el konulan malvarlıkları bir bütün olarak mutlaka ele alınmalı ve hukuki çerçeve ile değerlendirilmelidir. Hukuk sadece güvenli alanlara hapsedilerek sürdürülecek bir faaliyet değildir. Aksine hukuk, en netameli konu ve alanlarda dahi oluşturacağı hukuki güvenlikle uygulamasını sürdürmelidir. Böylece mülkün temeli olan adaletin tecellisi ve sürdürülebilirliği sağlanabilecektir.

İLKE Vakfı 2021 Hukuk İzleme Raporunun hakiki bilgi üretme fonksiyonu yüksek seviyede. Bu yönüyle bilgi toplumu olmaya ve adil şahitlik yapmaya katkı sunduğu muhakkak. Toplumsal gelişmelerde her bir katkı münhasıran çok kıymetlidir. Bu nedenle benzeri çalışmaların çeşitlenmesi, sayısının artması gerekmektedir. Adalete erişimin daha etkin sağlandığı bir hukuk sistemine ulaşmak ümidiyle..

KAYNAKLAR

- 1) <https://ilke.org.tr/hukuk-izleme-raporu->
- 2) Ahmet Sait Öner, 2021 Genel Görünüm, Hukuk İzleme Raporu
- 3) Dr.Öğr.Üyesi, Vahap Coşkun, Adalete Erişimde Kurumsal ve Kültürel Engeller, İlke Vakfı Hukuk İzleme Raporu 2021
- 4) Dr. Arş.Gör. Ozan Tok, Yargılamada Makul Süre ve Adalete Erişim, İlke Vakfı 2021 Hukuk İzleme Raporu
- 5) Adalete Erişimde Sosyo-Ekonomik ve Bölgesel Farklılıklar, Doç.Dr. Ahmet Bozdağ, İlke Vakfı Hukuk İzleme Raporu
- 6) Doç.Dr. Abdurrahman Savaş, Yargıda Dijitalleşme, İlke Vakfı 2021 Hukuk İzleme Raporu

BİR EĞİTİM FELSEFEMİZ VAR MI?

▲ CANİP KAYA

Biz insanlar toplumsal varlıklarız; toplum içinde doğar, yaşar ve ölürüz. Bu toplumsallık içinde kendimizi tanımaya, yeteneklerimizi keşfetmeye; duygu, düşünce ve becerilerimizi geliştirmeye çalışırız. Diğer canlılardan farklı olarak; bilişsel, duyuşsal, davranışsal, sezgisel yeteneklerimizin keşfedilmesi ve geliştirilmesi, ahlâkî normların oluşması ve yaşanması için eğitime ihtiyaç duyarız.

Kültür ve medeniyet değerlerinin bireye aktarılacak "kültürlenme"nin gerçekleşmesi, ortak akıl ve ortak duyguların oluşturulması için de tarih boyunca eğitime ihtiyaç duyulmuştur.

"Yüzyıllar boyunca, rolü, kapsamı, işlevi ve amaçları değişen eğitim; temel bilim yaklaşımı ile uygulamalı bilim yaklaşımını kaynaştıran çok yönlü bir disiplin olarak hızlı bir biçimde gelişerek günümüze kadar gelmiştir."

Günümüzde eğitimin bireysel, toplumsal, siyasal-politik ve ekonomik işlevlerinden söz edilmektedir. Bir eğitim sisteminin bu işlevleri yerine getirebilmesi için de her şeyden önce bir "Eğitim Felsefesi"ne sahip olması ve tüm eğitim sisteminin bu felsefe doğrultusunda kurgulanması/tasarlanması /inşa edilmesi gerekmektedir.

Her "Eğitim Felsefesi" de mutlaka bir "Medeniyet Tasavvuru"na dayanır. Sahip olduğumuz medeniyetin; Tanrı Tasavvuru, İnsan Tasavvuru, Varlık Tasavvuru Tanrı-insan-varlık arasındaki ontolojik ve epistemolojik bağın "Niçin"ini ve "Nasıl"ını belirler.

Yukarıdan aşağıya doğru medeniyet tasavvurumuz, eğitim felsefemizin temel paradigmasını oluştururken; eğitim felsefemiz de eğitim sistemimizin rolünü, içeriğini, kapsamını, amaç ve hedeflerini belirlemektedir. Dolayısıyla bir eğitim sistemi kurgulanırken öncelikle medeniyet tasavvurunun/medeniyet felsefesinin ve buna bağlı olarak da bir eğitim felsefesinin inşa edilmiş olması gerekir.

Eğitimin süjesi/öznesi de objesi/nesnesi de insandır. Bundan dolayı da eğitim felsefesinin; İnsan nedir? Nasıl bir insan? Sorularına verdiği cevap eğitim sisteminin de temelini oluşturmaktadır.

İdealizm'de insan, düşünen/akıllı bir hayvandır. Bundan dolayı öğretmen bilgiyi aktarmamalı, öğrencinin akıl yürütme yoluyla bilgiye ulaşmasını sağlamalıdır. Akılla elde edilen bilgi kesin ve değişmezdir. Ağırlıklı olarak taklit ve ezber yöntemi kullanılır.

Realizm'de insan, toplumsal bir varlıktır. John Locke'un ifadesiyle "Tabula Rasa" olarak dünyaya gelir. O halde zihni "boş bir levha" olan insana öğretmen her türlü bilgi, beceri ve duyguları bizzat öğretmelidir. Deney ve gözlemle elde edilen bilgi mutlak ve değişmez bilgidir.

Natüralizm'de insan, doğal bir varlıktır. İnsan her şeyi yaparak yaşayarak öğrenir. Bundan dolayı öğretmen, öğrencilere bilgiyi öğretmek yerine bilgiyi deneyimleyerek kazanabilecekleri eğitim-öğretim ortamları oluşturmalıdır. Realizm'de olduğu gibi bilgi, deney ve gözlem yoluyla elde edilir, mutlak ve değişmezdir.

Varoluşçuluk'da insan, kendi kendini var eden özgür bir varlıktır. Bu nedenle kendi tercihlerini kendi yapmalı, öğretmen sadece seçenekler sunmalıdır. Bilgi rölatif/görecelidir, kesin ve mutlak bilgi yoktur.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı üzere; eğitim felsefesinin insana bakış tarzı ve insanı tanımlama şekli eğitim sisteminin amacını, hedeflerini, yöntem ve tekniklerini, öğretmen-öğrenci ilişkilerini, öğrenci değerlendirme tekniklerini, eğitim-öğretim ortamı ve kullanılacak materyallerin seçimini, hatta eğitim mimarisini bile etkilemektedir.

Tam da burada can alıcı/can yakıcı soruyu sormak gerekiyor; Bizim eğitim sistemimiz hangi eğitim felsefesine dayanmaktadır? Ya da bizim bir eğitim felsefemiz var mı?

Tarihte kısa bir yolculuk yaparak bu soruya cevap bulmaya çalışalım;

İslamiyet'ten önceki Türklerin eğitim felsefesi, onların inançlarından, göçebe yaşam tarzlarından, ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlarından etkilenmişti. Eğitimin amacı; cesur, yiğit, adil ve iyi bir insan yetiştirmekti. Eğitim ortamı dört duvarla sınırlı tutulmaz, yaşamın kendisi bir eğitim alanı olarak değerlendirilirdi. Yaparak-

yaşayarak öğrenme eğitimin vazgeçilmez yöntemiydi. Töre, eğitimin mihranını oluştururdu.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk Eğitim Felsefesi ve anlayışında temel değişimler yaşandı. İslam Eğitim Felsefesi'nin iki temel unsuru vardır; ALLAH ve İNSAN.

Allah'ın eğiten, yetiştiren, terbiye eden anlamına gelen "Rabb" ismi ile fitratları farklı olan, bu farklılıkları dikkate alınarak eğitilip "insan-ı kâmil"e dönüşmesi gereken "insan" eğitimin temel iki sacayağını oluşturmuştur. Bu eğitim müfredatının temelini ise Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimiz(sav)'in sünneti oluşturmuştur. Yaşamda hiçbir şey Kur'an'ın emirlerine, Peygamberin sünnetine aykırı olmamalıdır.

Tasarımcısının Rabb olan Allah, öğretmeninin peygamber, müfredatının Kur'an-ı Kerim, öğrencisinin insan olduğuna inanıldığı bir eğitim felsefesi oluşturulmuştur. Bu eğitim anlayışı Nizamiye Medreseleri ile kurumsal bir kimlik kazanarak Tanzimat'a kadar uygulanagelmıştır.

Tanzimat Dönemi'nde Batı eğitim felsefesi ve uygulamaları ile tanışan eğitim sistemimiz, Batı eğitim anlayışı ile İslam eğitim anlayışını aynı toplumda fakat farklı okullarda birlikte uygulamaya çalışmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte eğitim sistemimizde köklü bir değişikliğe gidilmiş, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile hukuksal zemini oluşturulan, John Dewey'nin tavsiyeleri doğrultusunda çerçevesi çizilen hâlâ yürürlükte olan Batı eğitim tarzı uygulanmaya başlanmış, dinî değerler tarihsel ve toplumsal gerçekler dikkate alınmadan/göz ardı edilerek; Laik, seküler, pozitivist, hümanist bir eğitim modeli oluşturulmuştur.

1930'lu yıllardan itibaren Fenwick English ile başlayan, Ivan Illich ile devam eden Postmodern eğitimle birlikte Modern Batı eğitim felsefesi eleştiriye tâbi tutulup alternatif eğitim felsefeleri ve modelleri oluşturulurken, bizde hâlâ katı bir modern eğitim anlayışının devam ettirilmesinin mantıklı bir izahını yapmak bizce mümkün değil.

Günümüz Türk Eğitim Sistemi'nde modern eğitim felsefelerinin tümüne (Daimicilik, İdealizm, Realizm, Esasicilik, Pragmatizm, Natüralizm, Materyalizm, Varoluşçuluk) yer verilmekle birlikte bazı eğitim kademelerinde bu felsefelerden birinin daha baskın olduğunu görebilmekteyiz;

Anaokullarında **Natüralizm**, ilkokullarda **Realizm**, imam hatip liseleri'nde **İdealizm**, düz liselerde **Rasyonalizm**, üniversitelerde **Varoluşçuluk** eğitim felsefelerinin ağırlıklı olarak kullanıldığını görüyoruz. Bu durum eğitim sistemimizin ilk bakışta çok yönlü, çok kültürlü

bireyler yetiştirdiği izlenimini verse de gerçekte tam tersi olmakta; kafası karışık, istikameti ve hedefi belirsiz, Tanrı-insan-varlık hiyerarşisiyle birlikte değerler sistemi bozulmuş, bireyci, egoist, hedonist, pragmatist, insanî ve ahlâkî değerlerden uzak mekanik insan tipinin yetişmesine neden olmaktadır.

Bu kafa karışıklığının sebep olduğu eğitim süreci içerisinde daha fazla zaman, emek ve insan israfına müsaade edilmemelidir. **Toplumsal hafızamız, gerçeklerimiz, hayallerimiz, değerlerimiz ve beklentilerimiz ile eğitim sistemi arasında tutarlı ve uyumlu bir ilişki kurulmalıdır.**

Toplumsal değerlere yaslanmayan hiçbir eğitim sistemi ilelebet varlığını devam ettiremez. Toplumsal değerlerimizden beslenen, aynı zamanda da toplumu değiştirme, dönüştürme ve geliştirme gücüne sahip bir "Eğitim Felsefesi"nin ve söz konusu felsefenin etekemiğe bürünmüş hali olan bir "Eğitim Sistemi"nin ivedilikle kurulması gerekmektedir.

Modern eğitim anlayışı ve uygulamalarının geldiği noktayı göz ardı etmeden, zengin tarihî ve kültürel birikimimizden istifade etmenin yollarını aramalıyız;

İbni Sahnun'dan; eğitimde fırsat eşitliğini ve bilginin sevdilerek verilmesini,

Farabî'den; varlık, bilgi, ahlâk felsefesini,

İhvan-ı Safâ'dan; felsefeyle dini, akıl ile nakli telif etmeyi,

Kabisi'den; eğitim fıkıhı/hukukunu,(öğrenci,veli, öğretmen ilişkileri ve haklarını),

İbni Miskeveyh'den; hikmeti ve aklı eğitimin merkezine almayı,

İbni Sina'dan; bireysel farklılıklara uygun eğitim verme anlayışını,

Mâverdi'den; insanların erdemlerle ve değerlerle yetiştirilmesi için öğretim etkinliklerinin planlanmasını,

Yusuf Has Hacib'den; eğitim yoluyla mutluluğun/saadetin kazanılmasının yollarını,

Burhaneddin Zernûcî'den; sevgi ve şefkate dayalı eğitim yaklaşımını içeren yeni bir Eğitim Felsefesi oluşturulmalıdır.

Artık satranç tahtasındaki taşların yerini değil, oyunun kurallarını değiştirmeliyiz.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

SÖNMEZ, Veysel (Prof.Dr.) Eğitim Felsefemiz, Ankara, 2020
GÖZÜTOK, Şakir (Prof.Dr.) İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi, İstanbul, 2019

KPSS İPTALİ VE ÖĞRETMENLİK KARIYER BASAMAKLARI SINAVI

▲ PROF. DR. ENGİN ASLANARGUN

Eğitime ilişkin ülkemizde son yıllarda tartışılan ve güvenliği/güvenirliliği sorgulanan en temel konulardan biri yapılan merkezi sınavlardır. Bir sınavın güvenliği/güvenirliliği tartışma konusu olmuşsa o sınav amacından uzaklaşmaya başlamış demektir. Teknik ve bilimsel kavramlara ifade etmek gerekirse bir sınavın en temel iki özelliği olan geçerliği (*amaca hitap etme düzeyi*) ve güvenirliliği (*tutarlılık, duyarlılık, objektiflik*) sorgulanır hale gelmişse sınav anlamını ve amacını kaybetmiş demektir. En temel iki özelliğinin sorgulanır hale gelmesi, tartışılması ve eleştirilmesi sorunun oldukça büyük ve hayati olduğunu göstermektedir. Bu yazıda, **kamu personeli seçme sınav (KPSS) özelinde merkezi sınavlar** ile öğretmenlik kariyer basamakları sınavına ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır. Özellikle son yıllarda yapılan çoktan seçmeli sınavlar ile mülakatların adil olmadığı, soruların önceden birileri ile paylaşıldığı gibi iddialar sürekli gündeme gelmektedir. Son yıllarda tartışılır duruma gelmesi önceki dönemlerin masum olduğu anlamına gelmemektedir. Özellikle 1990 sonrası suiistimal iddialarının dile getirilmesi basın, yayın, iletişim, ulaşım, demokratikleşme gibi alanlarda atılan adımlarla her şeyin duyulur ve görülür olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile son yıllarda teknolojik olanakların ve iletişim takip sistemlerinin bir sonucu olarak her şeyin görünür, izlenir ve bir şekilde ortaya çıkarılabilir olması; sosyal medya kanallarıyla bilgi kırıntılarının birleştirilmesi ve binlerce kişinin gözlem ve deneyimlerini birbirlerine aktarması ile adeta kartopu etkisiyle çığ gibi büyümesi gibi faktörler hiçbir şeyin gizli kalmadığını ve bir yerlerde bir şekilde iz bıraktığını göstermektedir. Önceki yıllarda bu gibi olanaklar oldukça sınırlı ve Türkiye daha kapalı bir devlet sistemine sahip olduğu için çoğunlukla kırılan kol yen içerisinde kalabilmekteydi. Ancak aynı sistemde, aynı topraklarda ve aynı ülke insanları tarafından bugün yapılan suiistimallerin 30 yıl önce yapılmadığı düşüncesi pek gerçekçi görünmemektedir.

31 Temmuz 2022 tarihinde yapılan ve yaklaşık 1,5 milyon kişinin girdiği **KPSS**, "120 sorudan yaklaşık 20'si bir yayınevinin daha önce yayınlanan deneme

sınavlarındaki sorularla büyük oranda benzer veya aynı olduğu..." gerekçesiyle iptal edildi. ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Halis Aygün görevden alındı, adli ve idari soruşturma başlatıldı. Cumhurbaşkanının görevlendirdiği Devlet Denetleme Kurulu müfettişlerinin raporları ve yeni atanan ÖSYM Başkanı Prof. Dr. Bayram Ali Ersoy'un açıklamaları sınav ile ilgili ortaya çıkan iddiaların büyük oranda doğru olduğunu göstermektedir. Kim veya kimler tarafından yapıldığı, örgüt veya cemaat/tarikat bağı, soruların çalınma veya sızdırılma durumu, soru hazırlayan akademisyenlerin aynı zamanda özel yayınevleri ile de çalışarak soruları dağıttığı veya yeni soru hazırlamak yerine yayınevlerinin deneme sınavlarından ÖSYM'ye soru ürettiği gibi iddiaları çoğaltmak mümkündür. **"Kol kırılır yen içinde kalır" veya "kurumları yıpratmayalım" gerekçesi altında adli ve idari soruşturma raporları kamuoyundan gizlenmez ise bu ve benzeri soruların cevapları kısa süre içerisinde ortaya çıkabilecektir.** Zira günümüz madde ve insan kaynaklarının ulaştığı uzmanlık düzeyi hiçbir şeyin gizli kalamayacağını, her türlü adımın mutlaka bir iz bıraktığını veya bir yerlerde kaydedildiğini göstermektedir.

Bu olaylar üzerine görüşlerini açıklayan sosyoloji eğitilmiş önceki YÖK başkanlarından biri, bu tür olayların yeni olmadığını, soruların çalınma, sızdırılma, kopyalanma veya teknolojik olanaklarla uzaktan erişilme girişimlerine her zaman maruz kaldıklarını ifade etmiştir. **Haklı olarak adli, polisiye veya istihbari tedbirler yerine sınav sisteminin ve mantığının gözden geçirilmesini önermiştir.** KPSS skandalı nedeniyle projeksiyonların sınav sistemi üzerine çevrilmesi ve mevcut sistemin sorgulanması gerekirken kişiler ve olay örgüleri üzerinden magazin boyutların ön plana çıkması, üst düzey devlet yöneticilerinin, eğitim bakanlığı yetkililerinin ve YÖK bürokratlarının **gerçek sorun ile yüzleşmekten** kaçındığını göstermektedir. Bardağı taşıran damla olarak kamuoyunun gündemine giren sınav skandalı, gerçekten de bardağı taşıran son damladır ve daha önce defalarca bardağı taşırmaya devam etmiştir. Yapılan açıklamalara ve geçmiş anılara bakıldığında bizzat yöneticiler, uzmanlar,

akademisyenler ve savcılar eliyle sorular çalınmış, sızdırılmış, dağıtılmış ve yandaşlara ulaştırılmıştır. Olağanüstü tedbirler ve güvenlik önlemlerine rağmen geçmişte bu tür usulsüzlükler ayyuka çıkmış, yüzlerce kişinin eşyanın tabiatına aykırı şekilde aynı doğru ve yanlışları işaretlediği tespit edilmiş, basit problemleri bile çözemeyen adaylardan çok yüksek puan alarak çok iyi yere yerleşenler olduğu ortaya çıkmıştır.

En sonda söyleyeceğimizi burada söyleyerek devam edelim: Sorun sınavın adı, soru kalitesi, güvenliği ve uygulaması ile ilgili değildir! Sorun: insanları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmek yerine oldukça ilkel ve basit bir şekilde yukarıdan aşağıya sıralama anlayışından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş, demokratik ve insan haklarına önem veren ülkeler yaklaşık yarım yüzyıldır bu ilkel uygulamadan vazgeçmiş olmasına karşın Türkiye Cumhuriyetinde göreve gelen ve bu konuda çalışma yapmayan başta eğitim bakanlığı ve YÖK yetkilileri olmak üzere bütün üst düzey yöneticiler bu suça ve yanlışlığa ortak olmaktadır. Mevcut sınav sistemi insan öğüten, harcayan, rastgele öğrencileri üniversitelere dağıtan ve aslında çok çalışkan ve zeki en fazla 20-30 bin öğrenci/aday için milyonlarca kişiyi kullanan bir sistemdir.

Artık günümüzde her anne babanın bildiği, en basit kişisel gelişim kitapları ve programlarında dile getirilen, eğitim gerektirmeden ortalama **insan dağarcığında yer alan temel bir gerçek vardır: bireylerin ilgi ve yetenekleri farklı olduğu için ölçme ve değerlendirme**

sistemi de farklı olmalıdır. Bireysel farklılıklardan dolayı aynı anne babadan olan ikizler bile farklılaşmaktadır. Yetiştirme ortamı, geçmiş deneyimler, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler öğrencileri farklılaştırmakta, biçimlendirmekte ve dolayısıyla ilgi ve yetenekleri şekillendirmektedir. Bu gibi farklılıklardan dolayı klasik bir ifade ile balığı ağca tırmandırarak, zürafayı yüzdürerek, kaplumbağayı ise koşturarak ölçemezsiniz, değerlendiremezsiniz ve hayat yarışına sokamazsınız. Eğer böyle yaparsanız en büyük yanlışlığı, haksızlığı, adaletsizliği ve zulmü işlemiş olursunuz. Maalesef ülkemizde yarım yüzyıldır yapılan budur. KPSS gibi memur sınavlarıyla, alınacak kurumla ilgili hiçbir bilgi ve yeterlik durumuna bakılmaksızın teknik, ezber ve teorik hızlı soru çözme becerisine dayalı olarak sıralama yapılmaktadır. Lise ve üniversite giriş sınavlarının durumu daha içler acısıdır. **Zorunlu eğitim kapsamında olan bütün ilk-orta-lise kademelerinde eğitimin niteliğini artırmak ve her öğrenciye aynı kalitede eğitim-öğretim sunmak yerine okullar arasında kalite-nitelik-puan sıralaması yapmak daha kolay gelmektedir.** Her mahalledeki okulun kaliteli eğitim sunabilmesi ve programda kazandırılması gereken hedeflere ulaşabilmesi için okul-yönetici-öğretmen bazlı çalışmalar yapmak yerine puan sıralamasına göre öğrencileri etiketlemek yöneticiler için daha pratik ve kullanışlıdır. Adı fen, sosyal, proje olan liselere girebilecek yaklaşık 40-50 bin öğrenciyi seçebilmek için milyonlarca öğrenci elekten geçirilmektedir. İlkel bir şekilde yaklaşık yüzde 5'lik dilime girebilecek

öğrencileri seçebilmek, ayrıştırabilmek ve onlara özgü özel ortamlar oluşturabilmek için öğrencilerin yüzde 95'i kullanılmaktadır. Yüzde 5'lik dilime giren öğrenciler seçildikten sonra diğer öğrenciler kalan okullara dağıtılmaktadır. Benzer durum üniversite sınavları için de geçerlidir. Sayıları 10'u geçmeyen seçkin üniversite ve bölümdeki sınırlı kontenjana girebilecek öğrenciler için sınav yapılmakta, bunun dışında kalan adaylar her ile açılan, genellikle kontenjanları artırılan ve baraj sınırı olmayan üniversite ve bölümlere dağıtılmaktadır. Eski çağlarda soy, ırk, kan ve sosyo ekonomik statü üzerinden sürdürülen sınıf-kast sistemi modern dönemlerde zeka, başarı, aile yapısı ve sosyo ekonomik statü üzerinden devam ettirilmektedir. Fakir, yoksul, köyde yetişmiş veya çobanlık yapan birkaç öğrencinin bu zinciri kırarak yüksek başarı göstermesi büyük resim içerisinde çok küçük bir nokta olmaktan öteye gitmemektedir. Zaten bu gibi birkaç örneğin basında, sosyal medyada ve kamuoyunda flaş bir gelişme olarak günlerce konuşulması bile bu durumun ne kadar sıradışı ve olmaması gereken bir durum itirafından başka bir şey değildir. Olağandışı ve olmaması gereken bir durumdur, çünkü başarılı olması gerekenlerin gittiği üniversite ve bölümler bellidir, diğerleri arkadan gelmelidir.

Son günlerde yoğun olarak tartışılan ve sosyal medya platformlarında önemli bir gündem maddesi haline gelen öğretmenlik kariyer basamakları sınavı da kendi içerisinde önemli sorunlar taşımaktadır. Henüz sınav yapılmadığı için tablo net olarak anlaşılamamaktadır; ancak şimdiden **bu kadar eleştirilmesi, amacı, süreci ve içeriğinin sorgulanır hale gelmesi ortada bazı sorunlar olduğunu göstermektedir.** Bu sorunları yöntem ve içerik olarak ikiye ayırmak mümkündür. Yöntem açısından en temel sorun KPSS' de olduğu gibi çoktan

seçmeli, merkezi bir sınav ile öğretmenlerin merkezi gelişim düzeylerinin ölçülebileceği ve sonucunda onlara uzman ve başöğretmen şeklinde "kariyer" kazandırılabilceği yanılgısıdır. Merkezi sınavların geçerliği (*amaca hitap etme düzeyi*) ve güvenilirliği (*tutarlılık, duyarlılık, objektiflik*) konusunda gittikçe artan bir şekilde tartışmaların ve güvensizliğin olduğu bir ortamda öğretmenlik gibi duygusal özelliklerin ve davranışların baskın olduğu bir uzmanlık alanını çoktan seçmeli sınav netlerine dayalı olarak mesleki gelişime ve basamaklandırmaya tabi tutmaya çalışmak ***eğitimle ilgili karar vericilerin öğretmenlik mesleğinin özelliklerini ve hassasiyetlerini yeterince bilmediğini veya anlayamadığını göstermektedir.*** Öğretmenlik kariyer basamakları ve uygulama sürecinden ibaret bir kanunu "öğretmenlerin yıllardır özlemle beklediği Öğretmenlik Meslek Kanunu" olarak kamuoyuna sunmak üst düzey bakanlık bürokrasisinin öğretmenlerden ve öğretmenlerin dünyasından oldukça uzak olduğunu göstermektedir. Mesleki gelişim ve bunun karşılığı olan bir kariyerle ödüllendirme, bir işi meslek yapan en temel özelliklerden biridir. Kurumsallaşmış, gelenekselleşmiş ve profesyonelleşmiş birçok meslek için bu durum söz konusudur ve öğretmenlik için de düşünülebilecek bir adımdır. Özellikle yeni bilgi, beceri ve mesleklerin her geçen gün arttığı ve hayat boyu eğitim kapsamında insanların sürekli öğrenme süreçlerine dâhil olduğu bir dünyada bunu mesleki gelişim kapsamında bütün öğretmenlere sunmak ve karşılığında maddi-manevi bir pekiştirici ile ödüllendirmek birçok gelişmiş ülkenin başvurduğu ve olması gereken bir uygulamadır. **Ancak bunu her geçen gün geçerliği ve güvenilirliği tartışılan merkezi sınavlarla yapmak en temel yöntemsel hatadır.** Diğer bir yöntemsel hata sınırlılığı, mekanikliği ve etki alanı bilinmesine karşın uzaktan (online) seminerleri izlemeye dayalı bir mesleki gelişim ve kariyer basamaklarının temellendirilmiş olmasıdır. Etkili olabilmesi için sürece yayılması ve uzman öğreticiler eşliğinde yüz yüze gerçekleştirilmesi gereken mesleki gelişim faaliyetlerini online seminerler şeklinde yapmak anlamlı ve gerçekçi değildir. İsteyenlerin ve merak edenlerin internet ortamında yazılı ve sözlü olarak bulabileceği eğitim materyallerini yeniden hazırlamak, videoya çekmek ve bunlar için ciddi kaynaklar harcamak yerine bu gibi seminerlerin kalıcılığı ve etkililiği üzerine plan ve program yapılması daha anlamlı olabilirdi. Öğretmenlerin benimsemediği ve karşı duruş sergilediği bir mesleki gelişim sürecinin başarılı olması mümkün değildir. Öğretmene rağmen öğretmenler için mesleki gelişim

gerçekleştirilemez. Öğretmenlerin de içinde olduğu, öğretmen yetiştiren kurumlarla iş birliği içerisinde ve öğretmenin lehine olacak mesleki gelişim etkinliklerinin maddi ve manevi pekiştiriciler desteğinde ihtiyaç analizine dayalı olarak planlanması, programlanması ve sürece dayalı olarak uygulanması sağlanabilir. Bu gibi özelliklerden yoksun olduğu anlaşılan mevcut uygulamanın, üst düzey bakanlık bürokrasisi değişikçe yenilik adına kamuoyuna sunulan eski ve etkisiz uygulamalardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Niteliği artırmaya yönelik atılacak adımlar merkezden verilen kararlarla gerçekleşmemektedir; öğretmenden başlamak üzere yerel karar ve uygulama süreçlerinin devreye sokulması gerekmektedir. Fazla söze gerek yoktur; böyle bir istek ve irade ortaya çıktığında gelişmiş ülke örnekleri de incelenerek kendi ülke gerçeklerimize uygun bir model geliştirilebilecektir.

Sonuç yerine...

Bu satırları okuyan ve bu konuda önceki yıllarda çalışma yapıldığı itirazında bulunabilecek mevcut ve geçmiş eğitim bürokrat ve yöneticileri olabilir, ancak bu konularda dürüstçe çalışma yapmadıkları ve bu konuyu önemli bir eğitim sorunu olarak dile getirmedikleri için sorumluluk paylarının yüksek olduğunu söylemek gerekmektedir. Eğitim bilimci, rektör veya isminin başında prof. dr. ünvanı olması üst düzey eğitim yöneticiliği için önemlidir ancak yeterli olmadığı geçmiş uygulamalardan anlaşılmaktadır. Zira ülkedeki eğitim sorunları çözülememekte, her geçen gün karmaşılaşmakta ve ülke insanını öğüten bir sorun yumağına dönüşmektedir. Eğitim adına atılan her adım yeni bir probleme dönüşmekte ve asıl eğitim sorunlarının tartışılmasını maskeleyen bir işleve bürünmektedir. **Kısaca eğitim adına atılan bir adım öğrencilerin daha iyi öğrenmesine hizmet etmediği ve niteliği artırarak eşitsizliği gidermediği sürece etkisizdir, anlamsızdır, gerçekçi değildir ve gerçek sorunların tartışılmasını engelleyen bir maskeden başka bir şey değildir.** Öğretmenler için atılan bir adım öğretmen camiası tarafından yoğun bir biçimde eleştiriliyor ve anlamsızca tartışılıyorsa ya karar vericiler ya da tartışmayı yürüten öğretmenler açısından dürüst ve samimi olmayan bir durumun söz konusu olduğu ileri sürülebilir. Her iki durumda da sorunludur. Çözüm ise ülkenin ve eğitim sisteminin sorunlarıyla dürüstçe yüzleşmekten geçmektedir. Peki, çözüm nedir? Çözüm çok boyutlu olmakla birlikte yeni bir insan ve medeniyet tasavvuruna sahip olmaktan geçmektedir. **Nasıl insanlar yetiştirmek istiyoruz? Hangi özelliklere, niteliklere, değerlere ve**

alışkanlıklara sahip bireyler ülke geleceği açısından öncelikli olmalıdır? Batıcı, kapitalist, yarışmacı, rekabetçi, teknolojik, benmerkezci? Öğretim programları ile hangi nitelikleri ve değerleri kazandırmayı hedeflemekteyiz? Paylaşmayı mı, rekabeti ve daha çok kazanmayı mı? Geçmiş ve gelecek tasavvurumuz nasıldır, hangi tarihi birikimle nasıl bir gelecek hayalini öğrencilere aşılamaktayız? Kısaca sınav skandalı ve tartışmaları bağlamında ortaya çıkan problemin kökleri derinlere uzanmaktadır. Mekanik bir şekilde, teorik ve ezber mantıkla hazırlanmış soruları hızlı çözme becerisine dayalı olarak yukarıdan aşağıya doğru sıraladığımız, ilgi ve yeteneğini dikkate almadığımız çocuklar ve gençler ortaya çıkan sorunun/buzdağının sadece görünen kısmıdır. Derinde yatan, buzdağının görünmeyen kısımlarını dikkate almadığımız sürece daha komplike, organize ve profesyonel kopya-hırsızlık olaylarına hazırlıklı olmak gerekmektedir. Ortaya çıkan duruma bakıldığında yolsuzluğa eğilimli insanların, tedbir alması gerekenlerden daha sistemli ve organize çalıştıkları anlaşılmaktadır. Son on yılda değişik boyutlarda ortaya çıkan kopya yolsuzlukları, aslında çok daha önceleri de var olan ancak kitleselleşmeyen, organize hale gelmemiş ve sınırlı bir kesimin nemalandığı durumun kitleselleşmesinden ve yaygınlaşmasından başka bir şey değildir. Çözüm ise elemeye, seçmeye ve sıralamaya dayalı bir sınav sistemi yerine ilgi ve yeteneklere göre doğru teşhis ve yönlendirmelerde bulunan bir sistem inşa etmekten geçmektedir. Böyle bir irade ve çaba öğretmen ve ailelerle paylaşıldığında ve en önemlisi insanımız ve geleceğimiz için ciddiyetle kamuoyunda tartışıldığında büyük oranda karşılık bulabilecektir. Nüfusu Türkiye kadar olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler güç aktarımı yaparak, yerelleşerek, merkezileşmeden uzaklaşarak, bütün okul ve kurumları nitelikli hale getirerek, demokratikleşerek ve en önemlisi liyakat ve ehliyet temelinde bir devlet örgütlenmesine geçerek bu tür sorunları minimuma indirmişlerdir. Nüfus, öğrenci sayısı, dağıtılan tablet sayısı, jeopolitik konum, düşman envanteri, milli birlik ve beka söylemi, olağanüstü şartlar metaforu gibi maske ve mazeretler dile getirilmeye devam ettiği sürece bir 50 yılı daha kaybetmeye şimdiden hazırlıklı olmak gerekmektedir. KPSS skandalına hemen el koyarak gerekli adli ve idari tedbirleri devreye sokan yönetim iradesi sonuç açısından önemlidir ve anlamlıdır ancak buzdağının arkasında yatan ve soruna asıl kaynaklık eden nedenler irdelenmediği ve sorgulanmadığı sürece daha organize, siber ve komplike skandallara hazırlıklı olmak gerekmektedir.

ÖĞRETMEN KARIYER BASAMAKLARI, EKSİKLERİ NELER? NASIL OLMALI?

▲ DR. ADNAN HOYLADI

İlk defa 2005-2006 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe giren öğretmenlerin ve eğitimin kalitesini artırmayı amaçlayan öğretmen kariyer basamaklarında yükselme sınavı uygulaması, Anayasa mahkemesinin **ilgili kanunun uzman ve başöğretmen unvanını alacak olanlara kota getiren** hükmünü iptaliyle rafa kaldırıldı ve 2022 yılına kadar kanunda herhangi bir düzenleme yapılmadı. 16 yıl sonra çıkarılan öğretmenlik meslek kanunu, birçok tartışmayı da beraberinde getirdi. Öncelikle her iki düzenlemeyi karşılaştıralım.

2006 Öğretmen Kariyer Basamakları	2022 Öğretmen Kariyer Basamakları
7 yılını dolduranlar öğretmenler, uzmanlık sınavına başvurabilir.	10 yılını dolduranlar öğretmenler, uzmanlık sınavına başvurabilir.
7 yılını dolduran ve doktora yapmış öğretmenler, başöğretmenliğe başvurabilir.	Doktora yapmış olsa bile 10 yıl öğretmenliğe ilave olarak 10 yıllık uzman öğretmen olarak çalışmamış olanlar başöğretmenliğe başvuramaz.
Uzmanlıkta 6 yılını dolduranlar, başöğretmenlik sınavına başvurabilir. (Ancak bir defaya mahsus 13 yılını dolduranlar başöğretmenlik sınavına başvurabilir.)	Uzmanlıkta 10 yılını dolduranlar, başöğretmenlik sınavına başvurabilir.
Alanında veya eğitim bilimlerinde tezli yüksek lisans ve doktora yapanlar sınavdan muaf tutuluyor. (Daha sonra tezsiz yüksek lisans ve 5 yıllık fakültelerden mezun olanlar da dahil edildi.)	Alan fark etmeksizin yüksek lisans ve doktora yapanlar, sınavdan muaf tutuluyor. (Tezsiz yüksek lisan ve 5 yıllık fakültelerden mezun olanlar dahil)
Doktora yapanlar doğrudan başöğretmenliğe başvurabiliyordu.	Doktora yapanlar, daha önce uzmanlık almamışlarsa başöğretmenliğe müracaat edemiyor.
Askerlikte, aday öğretmenlikte geçirilen süreler dikkate alınmamıştır.	Askerlikte, aday öğretmenlikte, sözleşmeli öğretmenlikte geçirilen süreler dikkate alınmıştır.
Sınavdan 60 alanlar başarılı sayılıyor.	Sınavdan 70 alanlar başarılı sayılıyor.

Yukarıdaki tabloda 2006 ve 2022 yılında öğretmen kariyer basamakları için öngörülen belli başlı şartlar listelenmiştir. 2022 yılında yapılacak sınav için

öngörülen şartların 2006 yılındaki şartlardan daha ağır olduğu görülmektedir. Bu çerçevede uzmanlık için öngörülen ve daha makul olan 7 yıl kıdem şartı, 10 yıla, başöğretmenlik için öngörülen uzmanlıkta 6 yıl kıdem şartı 10 yıla çıkartılmıştır. Bu, en az 20 yıl görev yapan öğretmenlerin başöğretmen olabileceği anlamına gelmektedir ki bu süre önceki düzenlemeye ve kariyer basamakları uygulamasından beklenen faydalara göre çok uzun olup makul olmaktan uzaktır. Ayrıca kariyer basamaklarını çalışma ve gayretleriyle tamamlamaya çalışan ve kendini yenileyen öğretmenler için ümit, çalışma aşk ve azmi kırıcı bir süredir.

Her iki düzenleme arasındaki en önemli farklardan biri, 2006 yılındaki düzenlemede doğabilecek hak kayıpları ve mağduriyetlerin öngörülmüş olması ve bunları giderecek hükümler içermesidir. Bu kapsamda bir defaya mahsus, 13 yıl görev yapan öğretmenlere başöğretmenlik sınavına girme hakkı tanınmıştır. Ayrıca 6-7 yıl emek vererek doktora derecesine sahip olan ve 7 yılını dolduran öğretmenlere başöğretmenlik hakkı tanınmıştır. Ancak her iki durum, bu yıl yapılan düzenlemede göz ardı edilmiştir. Şöyle ki **16 yıldır sınavın açılmasını bekleyen ve bu zaman diliminde kendisine uzman olma fırsatı tanınmayan öğretmenler, başöğretmenlik sınavına alınmayarak mağdur edilmiştir. Diğer taraftan ciddi bir emek sarf ederek doktora derecesine sahip olan öğretmenlerin bu emekleri de göz ardı edilerek doktora yapmak değersizleştirilmiştir.** Kaldı ki bakanlık, lisansüstü çalışmaları destekleme politikası izlemektedir.

2006'da yapılan ve bu yıl yapılacak olan sınav, içerik ve başarı puanı açısından farklıdır. 2006 yılında yapılan sınavda başarılı olmak için 60 puan almak gerekirken bu yıl yapılacak sınavda 70 almak gerekiyor.

2006 yılında yapılan kariyer basamaklarında yükselme sınavında pedagojik formasyon konularına ilave olarak Türkçe, genel kültür ve mevzuattan da soru sorulmuştu. Her iki sınavın kapsayıcılık açısından eksikleri bulunmaktadır. **Bu manada en önemli eksiklik, sınavda öğretmenlerin alan (branş) yetkinliklerinin ölçülmemesidir.**

2006 Öğretmen Kariyer Basamakları Sınav Konuları	2022 Öğretmen Kariyer Basamakları Sınav Konuları
Türkçe	Öğrenme ve Öğretme Süreçleri
Genel Kültür	Ölçme ve Değerlendirme
Pedagojik Formasyon	Özel Eğitim ve Rehberlik
Milli Eğitim Mevzuatı, Eğitim Yönetimi ve Eğitim Sistemi	Eğitim Araştırmaları ve Ar-Ge Çalışmaları
	Eğitimde Kapsayıcılık
	Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği
	Sosyal Etkileşim ve İletişim
	Dijital Yetkinlik
	Güvenli Okul ve Okul Güvenliği
	Okul Geliştirme ve Liderlik
	Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerin Geliştirilmesi
	Bilişsel Düşünme Becerileri
2 Ayrı Oturumda Toplam 200 Soru	Toplam 100 Soru

Çağdaş dönemin koşulları gereği öğretmenlik mesleğinde de diğer meslekler gibi kariyer planlamaları kaçınılmazdır. Bu sebeple konuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. 2006 yılındaki kariyer basamaklarında yükselme ile ilgili uzman öğretmenleri kapsayan bilimsel bir araştırma yapılmış ve bazı bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre öğretmenler, düzenlemenin yapılmasını olumlu karşılamış ancak düzenlemenin var olandan daha nesnel kriterlere bağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Sınavı, alan bilgisi sorularına daha çok yer verilmesi kaydıyla olumlu karşılayan öğretmenler, sınavın uzmanlık için yeterli olmadığını, bunun yanında performansa dayalı nesnel ölçütlere de yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya göre kariyer sınavı, öğretmenler ve özellikle uzun yıllar boyunca kişisel gelişimine katkıda bulunmayanlar için bir motivasyon oluşturmuştur. Yine araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı ekonomik katkı için sınava girerken benzer orandaki öğretmenler, sosyal statü için girmişlerdir. Öğretmenlerin kariyer sistemine genel olarak ekonomik kazanç açısından baktıkları tespitine yer verilen araştırmada kariyerlerine göre öğretmenlerin görevlerinin yeniden tanımlanması gerektiği teklif edilmiştir. Daha geniş çapta yapılan bir başka araştırmaya göre kariyer için öngörülen sicil notu, müfettiş değerlendirmeleri ve kıdem ölçütlerinin payının %5, etkinliklerin %15, eğitimin %30, sınavın %40 olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaya göre öğretmenler, kariyer sisteminin eğitimin niteliğini artıracığına inanmamaktadır. Aynı araştırmaya göre

eğitim-öğretim etkinliklerinin belgelendirilmesinin kolaylaştırılması, hizmet içi eğitim sertifikalarının "eğitim" kapsamında değerlendirilmesi, yönetici atamalarında kariyer sahiplerine öncelik verilmesi, kariyer aralıklarındaki ücretlerin artırılması, kariyer için öngörülen sürelerin kısaltılması, verilen unvanların süreli olması, sınavda branş sorularına yer verilmesi gerektiği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Farklı bir çalışmada uzman veya başöğretmen unvanı alan öğretmenlerin kendilerini daha çok sorumlu hissettikleri saptanmıştır. Zikredilenlere benzer sonuçların elde edildiği farklı çalışmalar da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda benzer sonuçların alınması tesadüfi olmayıp bunlar öğretmenlerin ortak düşüncelerini ifade etmektedir. Ayrıca bu sonuçların elde edildiği çalışmaların her biri bilimsel yöntemlerle hazırlanan akademik faaliyetlerdir. Buna rağmen yeni düzenlemenin yapılmasında bu çalışmaların dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Bu yıl yapılan düzenlemede en çok tartışılan hususlar, sınav, yüksek lisans derecesinde alan ayrımı yapılmamış olması, tezsiz yüksek lisans yapanların ve diplomalarında "yüksek lisans mezunu" oldukları belirtilenler ile "Yükseköğretim Kurulunca" öğrenim sürelerine bağlı olarak yüksek lisans derecesine sahip oldukları belirlenenlerin başvurularının kabul edilmesidir. Bu tartışmaların sebepleri arasında sınav karşılığında öğretmenlere zam öngörülmesi, tezsiz yüksek lisansın ücret mukabilinde yapılabiliyor olması, formasyon derslerinin lisans dönemini tamamladıktan sonra

tezsiz yüksek lisans şeklinde alınması ve mezun olunan fakültenin öğretim süresinin 5 yıl olması yer almaktadır.

16 yıldır bekleyen öğretmen kariyer basamakları sorununu çözme amaçlayan buna karşın kapsayıcılık açısından beklentileri karşılamayan, birkaç maddelik öğretmenlik meslek kanununun ekonomik bir iyileştirme olarak sunulması, öğretmenler nezdinde yapılacak sınavın kendilerine öngörülen zammın karşılığı olarak algılanmasına sebep olmuş ve meslek onuruyla ilişkilendirilmiştir. Bu durumda ülkemizin son yıllarda içinden geçtiği ekonomik sıkıntının; enflasyon ve hayat pahalılığının rolü büyüktür. Oysa 2006 yılında kariyer için sınavın öngörüldüğü düzenleme, öğretmenler tarafından eksik ama olumlu karşılanmıştır.

Yüksek lisans düzenlemesinin belirtildiği şekilde genişletilmesi, mahkeme kararlarına dayanmaktadır. Çünkü 2006 yılında yapılan düzenlemeye açılan davalar neticesinde bahsi geçenler yüksek lisans yapanlar kısmına alınmak durumunda kalmıştır. Ancak **düzenlemenin bu şekli, formasyon derslerini lisans döneminde fazladan ders olarak tamamlayanlarla tezsiz yüksek lisans şeklinde alanlar arasında adaletsizliğe sebep olmaktadır. Nitekim alınan eğitim ve süreleri aynıdır. Diğer taraftan kendi alanı veya eğitim bilimleri dışında yapılan yüksek lisansın öğretmenin görevini yapma yönüyle nasıl bir nitelik kazandırdığı tartışmalıdır.** Nitekim öğretmenlerde olması gereken en temel nitelikler arasında kendi alanında ve pedagojik formasyonda yetkin olma bulunmaktadır. Diğer taraftan

tezsiz yüksek lisansın özellikle üniversitelerde ücret karşılığında yapılabilmesi, uzmanlığı hak etme yönüyle ahlakilik tartışmalarına neden olmuştur.

Sınav tartışmalarının bir sebebi de öğretmenlerde oluşan itibarlarının değersizleşmesi algısı ve mental yorgunluktur. Öğretmenlerin genelinde son yıllarda öğrenciler lehine yapılan düzenlemeler sonucunda öğretmenlerin toplum nezdinde itibarsızlaştırıldığı algısıdır. Bu durumda son yılların öğrenci profilleri etkili olmuştur. **Bu bağlamda bir kısım öğretmenler sınavın kendileri için itibar kaybına sebep olacağını düşünmektedir.** Bunun yanında benzer tavırlara sahip her meslekte çalışanlar olabileceği gibi iş yükü almak istemeyen öğretmenlerin gerek kariyer basamakları sınavına gerekse performans sistemine olumsuz baktıkları görülmektedir.

Sorun Nasıl Çözülmeli?

Öncelikle sorun, paydaşlardan oluşturulan bir komisyon tarafından masaya yatırılmalı, müzakere edilmelidir. Bu komisyon, sahada çalışan her branştan seçilecek öğretmenler, sendika temsilcileri, ekonomi uzmanları, hukukçular ve bakanlığın görevlendireceği temsilcilerden oluşturulmalıdır. Ayrıca daha önce yapılmış saha araştırmaları incelenmeli ve komisyonun gündemine alınmalıdır.

Bu çalışmada kabaca bir öğretmen kariyer basamaklarında yükselme önerisi getirilecektir. Öneri, tartışılıp geliştirilebilir. Kabul gördüğü takdirde uzmanlar tarafından yapılacak düzenlemeye bir bakış açısı kazandırabilir. Bu öneride öğretmenlerin dolayısıyla eğitimin niteliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Öncelikle kariyer basamakları, salt ekonomik bir kazanım olarak öne çıkmamalıdır. Ekonomik kazanımının yanında tayin sistemi, idarî görev alma, şube müdürlüğü, müfettişlik sınavı gibi diğer görevlendirmelerde de kariyer sahiplerine bazı öncelikler tanınmalıdır.

Mevcut düzende öğretmenler hizmet puanı üstünlüğüne göre tayin olabilmektedir. Bu sistemde öğretmenler, çalıştıkları okulun bulunduğu

bölgeye göre yıllık belli bir puan almakta, her yıl toplanan bu puanlara göre tayin olmaktadır. Okulların puanları ise zorunlu hizmet çerçevesinde çalışma şartlarının zorluğuna göre belirlenmektedir. Dolayısıyla zorunlu hizmet bölgesine atanan bir öğretmen, çalışma koşullarının daha iyi olduğu okullara gidebilmek için belli bir puanı toplamak durumundadır. Salt kıdeme dayanan bu sistem, DYK'da görev alanlara, lisansüstü çalışma yapanlara ve başarı belgesi alanlara ilave puan verilmesi şeklinde değiştirilmeye çalışılmış, ancak mahkeme kararı sebebiyle bu düzenlemeden vazgeçilmiştir.

Mevcut hizmet puanı sistemi, performans puanı sistemine dönüştürülmelidir. Öğretmenlerin girdikleri ders sayıları, yaptıkları sınıf rehberliği çalışmaları, aldıkları kulüp rehberlikleri, yaptıkları zümre başkanlıkları, aldıkları yönetim görevleri, katıldıkları proje, kurs ve seminerler, çıkardıkları dergiler, ürettikleri eğitim materyalleri, bilimsel dergilerde alanlarıyla ilgili yayınladıkları makaleler, katıldıkları sempozyumlar, yarışmalarda aldıkları dereceler vs. puanla değerlendirilmeli ve her öğretmenin bir performans puanı olmalıdır. **Bu puana zorunlu hizmet kapsamında çalışan okula verilecek zorluk puanı da eklenmelidir.** İl içi ve il dışı tayinler, bu şekilde oluşturulan puan üstünlüğüne göre yapılmalıdır. **Burada en önemli problem, bu puanlamaların tamamen nesnel ölçütlere göre yapılmasının sağlanmasıdır.** Bu konuda idarelerinin yapabileceği kayırma ve haksız uygulamaların önüne geçilmelidir.

Öğretmenlerin yaptıkları görevler, elde ettikleri kariyere göre yeniden tanımlanmalıdır. Öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmenlerin hangi görevleri yerine getirmeleri gerektiğinin belirlenmesi gerekir. Örneğin, idarî görev alabilmek için uzmanlık gerekmeli. Aday öğretmenlerin rehberlikleri, başöğretmenlere verilmeli. Buna benzer uygulamaların yanında kapsamlı düzenlemelere de gidilebilir. Bir teklif olarak okullar A, B ve C tipi olarak kategorize edilebilir. A tipi okullarda başöğretmenler, B tipi okullarda başöğretmen ve uzmanlar, C tipi okullarda ise tüm öğretmenler görev alabilirler. A tipi okullar, proje okulları olabilir. B ve C tipi okullar da çalışma şartlarına göre kategorize edilebilir. Burada her okul türünden A, B ve C tipi okulların belirlenmesine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde bazı branşlar, mağdur edilebilir.

Uzman ve başöğretmen olabilmek için ulaşılabilecek puanlar belirlenirken bunların elde edilebileceği süreler dikkate alınmalıdır. Uzman veya başöğretmen olabilmek için kıdem şartı getirilmemelidir. Ancak uzman

öğretmen olmak için öngörülen performans puanı da en az 5 yılda ulaşılabilecek şekilde belirlenmelidir. Öğretmenler yaptıkları özverili çalışmalar neticesinde ortalama 5 yıl içinde uzman olabilmelidir. Aynı durum başöğretmenlik için de geçerlidir. Başöğretmenlik için öngörülen performans puanı, en 5 yıl uzman öğretmenlikte ulaşılabilecek şekilde belirlenmelidir. Çalışkanlıklarıyla öne çıkan uzman öğretmenler ortalama 5 yılda başöğretmen olabilmelidir. Bu şekilde çalışan, fedakârlık yapan öğretmenlerin önü açılmalıdır.

Öğretmen kariyer basamakları için yapılacak sınavda baraj aranmamalı ve bu sınavdan alınan puanın %30'u performans puanına eklenmelidir. Bu şekilde kariyerin %70'inin performansa dayalı olması sağlanmalıdır. Öğretmen kariyer basamakları için performans puanı yeterli görülüp sınav yapılmayabilir. Sınav öngörülmesi durumunda sınavda alan (branş) soruları mutlaka olmalıdır. Çünkü öğretmenlik mesleğinin **olmazsa olmazı, alan bilgisi ve eğitim bilimlerindeki yetkinliktir.** Dolayısıyla soruların %40'ı alan (branş) bilgisi, %30'u eğitim bilimleri, %20'si genel kültür ve %10'nu mevzuat konularından olmalıdır. Ayrıca sınav öncesindeki eğitimler de bu soru dağılımına göre planlanmalıdır.

Alanında veya eğitim bilimlerinde tezli yüksek lisans ve doktora yapan öğretmenler, sınavdan muaf tutulmalıdır. Ayrıca bu öğretmenler için kıdem veya performans puanı şartı da aranmamalıdır. Ancak tezsiz yüksek lisans yapanlar ve yüksek lisans yapmış sayılanlar, mahkeme kararları nedeniyle bu kapsamda değerlendirilmesi gerekiyorsa bunlar için 5 yıl kıdem şartı getirilmesi uygun görünmektedir. Bu şekilde bir düzenleme, lisansüstü çalışmaları özendirici olacaktır.

Kariyer basamaklarına göre verilecek ekonomik kazanımlar, öğretmenlerin maaşı, ek dersi, emeklilik ikramiye ve maaşlarına da yansıtılmalı, bu şekilde değerli hale getirilmelidir.

Düzenlemenin hayata geçirilmesi için bir geçiş süreci ayrıca planlanmalıdır. 2006 yılında yapılan düzenlemedeki gibi geçici maddelerle düzenlenecek geçiş süreci, kazanılmış hakları koruyacağı gibi, bazı mağduriyetlerin önlenmesini de sağlayacaktır. Bu kapsamda bir defaya mahsus olmak üzere 5 yılını dolduran öğretmenlerin uzmanlık sınavına, 10 yılını dolduranların da başöğretmenlik sınavına katılabilmeleri gerekir. Ayrıca alanında veya eğitim bilimlerinde tezli yüksek yapanların uzmanlığa, doktora yapanların da başöğretmenliğe müracaat edebilmeleri sağlanmalıdır.

KARIYER Mİ BARIYER Mİ?

▲ TALAT YAVUZ

Ülkemizde eğitimin güncel tartışma konularından biri de öğretmenler için kariyer sistemidir. Her dönem gündeme gelmiş ancak henüz öğretmenler için işlerlik kazanmış, tartışmaları tamamlanmış bir sistem kurulamamıştır.

2006 yılında yapılan sınav ve ilave puanlama ile belli sayıda öğretmen uzman veya başöğretmen olmuşsa da CHP'nin başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nin yaptığı kısmi iptalle süreç tıkanmış ve ta ki geçtiğimiz şubat ayında Öğretmenlik Meslek Kanunu yayınlanıncaya kadar hiçbir adım atılamamıştır.

Öğretmenlik Meslek Kanunu ile getirilen kariyer sistemi de yeni tartışmalara sebep olmuştur. Özellikle sınav ve öngörülen süreler tartışmanın merkezine oturmuştur. Meslek kıdemi yirmi yılın üzerinde olan öğretmenler bugün uzman öğretmen olsalar bile başöğretmenlik için şanslarının olmayacağını belirterek haklı itirazlarını dile getirdiler. Genel talebin sınavsız, kıdemi esas alan bir kariyer sistemi olduğu öne çıkıyor.

Tam da burada kariyer sisteminden amaç nedir sorusuna cevap aramak gerekiyor. Kanımca kariyer sisteminden her birimiz, öğretmenlerin donanımını artırarak eğitime daha çok katkı yapmalarını sağlayacak bir sistemi anlıyoruz. Bu iyi niyetli çabanın nasıl bir sistemle sağlanacağı konusunda farklı fikirlerimiz veya farklı önceliklerimiz var. Bazı sendikalar ideolojileri gereği veya taktiksel olarak kariyer sistemine temelden karşı olduklarını belirtse de uygulamada üyelerinin sınavlara girdiği görülüyor.

Mevcut Öğretmenlik Meslek Kanunu çok kötü bir zamanda gündeme geldi ve kalıcı bir kariyer sistemi kurabilmek için önemli bir şans kaçırılmış oldu. Hükümetin, salgın süreci ve Ukrayna- Rusya savaşı ile dengesi bozulan ekonominin olumsuz etkilerini azaltmak için sağlık çalışanları başta olmak üzere birçok gruba hatırı sayılır zam yaptığı dönemde kariyer sistemi öğretmenlerin maaşını artırma yöntemi gibi anlatıldı ve öyle kabul edildi. Haliyle diğer çalışanlara daha çok artış yapılırken öğretmenlere daha az bir tutar sınav şartına bağlanıyor şeklinde tepkilere sebep oldu. Kanunun hazırlık ve

meclis aşamasında istişare süreci doğru çalışmayınca ortaya amaca hizmet etmeyecek, tepkilere sebep olan bir kanun çıkmış oldu.

Şanssızlıklar devam etti ve kanunun sınav öncesinde öngördüğü eğitimlerin beklenenin çok ötesinde kapsamı geniş tutuldu. Sunuları anlatan hocaların performansı, altı yüz sayfaya yaklaşan ders notları ile sınav öğretmenlerin gözünde aşılması zor dağ gibi görünmeye başladı. Tepkilere sendikalar, lehinde ve aleyhinde görüş belirten gazeteciler dâhil oldu. Giderek içinden çıkılmaz bir hal alan süreç bakanlığın yayınladığı örnek sorularla, sınav sorularının zor olmayacağı vaatleriyle devam etti. Sonuçta yaz tatilini sıkıcı videoları izleyerek geçiren öğretmenler, öğretim yılına uzun süren tartışmaların gölgesinde bazen ölçünün kaçtığı ve hakarete varan konuşmaların yapıldığı bir ortamda başlayacaklar.

Ne yapılabilirdi, nasıl bir sistem kurulabilirdi diye baktığımızda söylenecek çok şey var. Her şeyden önce son sınavdan sonra geçen on altı yılın oluşturduğu olumsuzluk düzgün yönetilerek belirlenen süreler daha makul tutulabilirdi. Doktora yapanlara süre şartı aranmaksızın başöğretmenlik unvanı verilebilirdi. Böylece mevcut doktora yapan öğretmenler ödüllendirilmiş ve doktora için özendirici bir düzenleme yapılmış olurdu.

Uzman öğretmenlik kıdeme yani hizmet süresine, başöğretmenlik ise belli kriterlere bağlanabilirdi. Doçentlikte yapılan puanlama sistemine benzer bir puanlama öngörülebilirdi. Kariyer sisteminden önce kıdeme bağlı maaş artışında düzenleme yapılarak yeni başlayan bir öğretmen ile otuz yıllık bir öğretmenin maaşı arasındaki fark, tecrübeye değer verecek şekilde düzenlenebilirdi. Bu düzenleme ile kurulacak kariyer sistemi üzerindeki baskı azaltılabilirdi.

Branş ayrımına girmeden bütün öğretmenleri aynı eğitime almak da tepkilere neden olmuştur. Öğretmenlik formasyonu almış herhangi bir branştan bir öğretmeni kendi alanından değil de tekrar öğretmenlik formasyonu konularından eğitime alarak kariyer sahibi yapmanın eğitime katkısı tartışmaya açık bir konudur.

Kariyer sistemini kurgulamadan önce belli ilkeler

üzerinde mutabakat sağlanmalıdır. Yaptırım değil teşvik, zora koşma değil özendirme, maddi yönü kadar eğitime, kişisel gelişime katkısı ön planda tutulmalıdır. Eğitim yapılacaksa klasik eğitim yöntemleri ile değil gelişen uygulamalı, etkinlik merkezli eğitim yöntemler tercih edilmelidir.

Dünya örneklerine bakılarak bize en yakın model örnek alınabilir. Yoğun ve zorluk derecesi yüksek sınavlardan geçerek atanan öğretmenleri, yıllar sonra tekrar sınava sokmadan bir sistem kurabilmenin mutlaka bir yolu bulunabilir. Yaptığımız kısa bir araştırma ile öğretmenler için kariyer sistemi sadece bizde değil birçok ülkede tartışmalara sebep olmuş durumdadır. İtalya'da bir milyon öğretmenden uzman öğretmen yapılmak istenen beş bin öğretmen için çıkan tartışmalar, ülkemizdeki tartışmalardan geri kalmamıştır.

Doğru yaklaşıldığında öğretmenlerin kendini geliştirmek için istekli olduğu görülecektir. Yeter ki yaptırımdan, zora koşmaktan, ekonomik kayıptan konu açılmasın. Bunun örneklerine birçok defa şahit olmuşuzdur. İdareci atamalarında yüksek lisans ve doktora verilen ek puanlarla binlerce idareci ve öğretmen yıllar sonra üniversitelerin kapısını çalmış hem ücretini ödemiş hem de sınavlarını başarmıştır.

Öğretmenlik zaten bir ihtisas mesleğidir diyerek bilginin çok hızla yayıldığı, değiştiği dönüştüğü bir çağda, herhangi bir gerekçe ile öğretmenin kendini geliştirmesinin önüne geçmemek gerekir. Kariyer sistemi ile hizmet içi eğitimler beraber planlanabilir. Birbirini tamamlayan iki sistemle hem öğrenciler hem öğretmenler kazanır.

Kurulacak kariyer sistemi idareci atamaları ve hizmet içi eğitimle koordineli olarak planlandığında, göreve yeni başlayan bir öğretmene yol gösterilmiş, hangi şartları sağlarsa nelere sahip olacağı sunulmuş olacaktır. Okul müdürlüğünden daha üst görevler için de bu aşamalarda elde edilen donanımlar kullanılabilir.

Ülkemizde tartışmalara sebep olan benzer düzenlemelerin akıbetine baktığımızda, öğretmenlerin kariyer sisteminden çok bariyer sistemine benzettiği bu sistem daha çok değişime uğrayacaktır. Özellikle sınav üzerinden çıkan tartışmalar ileride bu sınavların kaldırılacağını bize şimdiden göstermektedir.

Ülkemizin geleceğine, öğretmenlerimizin bütçesine, ülke olarak kalkınmamıza katkı sunacaksa mutlaka bir yolunu bulup öğretmenler için kariyer sistemine işlerlik kazandırmamız gerekiyor. Öğretmene zam almak kolay, sistem kurmak ise çaba gerektiriyor.

HANGİ YÖNE GİTMELİYİM?

▲ BETÜL KOÇ

Harikalar Diyarı'nda yolunu kaybetmiş olan Alice, Cheshire Kedisi'ne sordu:

"Hangi yöne gitmem gerekiyor?"

"Sorunun cevabı nereye gitmek istediğine göre değişir."

Alice: "Nereye gittiğim çok da umurumda değil. Bir yere varayım yeter ki."

Cheshire Kedisi: "O zaman ne yöne gittiğin fark etmez. Yeteri kadar yürürsen emin ol bir yere varırsın."

Yaşamımızın belli evrelerinde bu soruyu kendimize sorarız: Şimdi hangi yöne gitmeliyim? Akabinde uzun bir tercih süreci başlar. Meslek yaşamım süresince öğrencilerimin beyanlarının aksine en çok üniversite tercihlerinde zorlandığını gördüm. Öyle ya da böyle özellikle barajın kalkmasıyla öğrenciler bir şekilde herhangi bir üniversitenin herhangi bir bölümüne yerleşeceğini biliyor. Mesele nereye yerleşeceği?

Öyle ki bu soru önceleri ilk 100 bine giren öğrencilerin temel problemyken bu gün 1 milyonuncu olan öğrenci de aynı kaygıyı gütmeye başladı. Bu kaygının yelpazesinin bu denli genişlemiş olması lisans düzeyinde eğitim sistemimizin içler açısı olduğunu da gösteriyor. Ancak şimdilik biz bu realiteyi bir kenara bırakıp tercih problemimize geri dönelim.

Uzunca bir maratondan geçen öğrencilerimiz tercih döneminde gözlemlediğim üç esaslı bariyere takılıyorlar:

1. Aile
2. Toplum Baskısı
3. Ülke koşulları (Ekonomik kaygılar)

Aile dört yıl boyunca evladına tüm ideallerini yüklemiş, adeta hayallerinin bir neferi gibi ulaşamadığı tüm hayallerini evladına hedef olarak göstermiş durmadan ilerlemesini istemiştir. Bu yüklemeleri vicdani hassasiyetle birleştiren aileler, sen gururumuz olacaksın, sen umutsun vb. cümlelerle evlatlarının üzerine adeta bir kütle yığını gibi çökerler. Böylelikle öğrencimiz kendi hayallerinden bir adım uzaklaşmış olur ve maalesef bunun henüz farkında değildir.

Okul çağına erişen öğrencimizi ilk gün öğretmeni şu soruyla karşıladı: "Büyüyünce ne olacaksın?"

Ali, doktor dedi. Öğretmen aferin Alicim dedi. Ayşe mühendis dedi, Öğretmen mühendis kızım uçaklar yapacak dedi. Öğrencimiz kuaför deyince öğrencimizi karşılayan cevap kocaman bir 'neden?' sorusu oldu. Tıpkı sınıfta olduğu gibi toplumun genelinde belli meslekler ön plana çıkarken belli meslekler toplum tarafından değersizleştirilir. Bu değersizleştirme karşımıza mesleğin prestiji olarak çıkar. Bir mesleğin prestijli olması, o meslekten elde edilen gelir miktarı, mesleğin saygınlığı olmakla mesleğin toplumdaki yeriyle de ölçülür. Bu ilke daha çok toplulukçu toplumlarda geçerliydi. Şimdilerde bireyci toplumlarda hakim olan kapitalizmle beraber bir mesleği prestijli yapan temel değer **paradır**. Öyle ya da böyle öğrencimiz tüm bu toplumsal yüklemeye kendi hayal ettiği meslekten bir adım daha uzaklaşmıştır.

Bir diğer etken ve öğrencilerimizi belki de en çok etkileyen etken ülke koşulları, o mesleğin bu ülke koşullarında ne denli makes bulduğudur. Ülke şartlarında hangi meslek ile devlet bünyesinde çalışılabilecekse-garanti meslek- o meslek daha fazla tercih ediliyor. Bu sebeple hiç ilgisi olmadığı halde pek çok öğrenci tıp fakültesine yerleşip 4. sınıfta kadavra görmeye başlayınca okulu bırakıp sözde garanti olmayan ancak daha keyif alacakları bir bölüm için sınava hazırlanıyorlar. Tabi bu kurtuluşa eren öğrencilerimiz için geçerli. Bir de her gün nefret ederek o kadavranın başında duran binbir işkenceyle tüm dersleri veren, hekim olup hastanede pek çok hastaya bağırıp çağırıp, sisteme sitem eden öğrencilerimiz maalesef çoğunlukta.

Bu bariyerleri aşabilmeleri, öğrencilerimizin doğru tercihte bulunabilmeleri için nasıl bir yol izlemeliyiz? Öncelikle tüm meslektaşlarımızın bu konuda kararlı olmaları gerektiğini vurgulamak istiyorum. Öyle ki anne ve babasıyla tercihe gelen bir öğrencinizin ideallerini baz alarak mevzuu açan siz anne babanın baskısıyla "tabi ki mühendis olup da bir sürü maceraya girmesine ne gerek var hekimlik garanti meslek" diyerek görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Bu sebeple

benimsediğimiz hakikatleri açık bir dille karşı tarafa aktarmaktan geri durmamalıyız. **Elbette hiçbir şeyi dayatamayız ancak vicdanen yapmış olduğunuz eylemi sırtlanmanız da tüm bu sürece dahil...**

Akabinde öğrenciyi tanımaya çalışmak gerek. **Karşımıza gelen öğrencinin kimliğini girmiş olduğu sıralamaya indirgersek kaybederiz. Hem öğrenciyi hem de ülkemizin aydınlık yarınlarını...** Bu sebeple detaylı olarak tanımaya çalışmak gerek. Eğer uzun süre takip ettiğimiz bir öğrenci ise isabetli bir tercih dönemi geçirme olasılığımız yükselir. Öğrencimizin ilgi ve yeteneklerinin hangi minval üzerine ilerlediğiyle ilgili daha sahici bilgilere ulaşırız. Bir mesleği icra etmede ilgi ve yetenek Parsons'ta olduğu gibi bende de önemli bir yere sahip. Her şeyden önce kişi, şahsiyetiyle özleşen, sevdiği hakikaten her bir bileşeniyle ilgilenmekten keyif aldığı bir meslek alanına yönlendirilmelidir. İlk koşul olan sevgiyi **sağlarsak bazen zor olsa bile yetenek, beceri dediğimiz koşulu da sağlamış olur. Severse o alana dair çabası ve özverisi artacaktır.**

Elbette ki sadece o mesleğe ilgi duymak, sevmek yetmeyecektir. Mesleğin gerektirdiği becerilere sahip olmak gerekir. Sahip olunmasa dahi çalışmayla bu açığı

kapatacak kadar hazırbulunuşluğu olmalı. Zira sonucu yine hüsrana olacaktır üstelik bu defa daha azaplı...

Bunların yanında diğer önemli kavram ise değer kavramıdır. Kişiden kişiye değişen bu kavram kiminde ilk sıraya parayı koyarken kiminde prestiji kiminde vatanına fayda sağlamayı koyacaktır. İlgili ve yeteneklerine göre eleme yapan öğrenci daha sonra temel değerini belirler ve bunun çevresinde yeni mesleğine doğru adım atmaya başlar. Afaki bir durum söz konusu olmadığı müddetçe başarı kendisini bekliyor olacaktır.

Hayal etmenin, sevginin doğal bir getirisi olduğuna inanıyorum. Başarı sınava hazırlık sürecinde hayal edip, tercih döneminde sevginin karşılığı verebilenlerin olacaktır diye düşünüyorum. Vele ki işler ters gitti ve o yıl için sevginin karşılığını tam anlamıyla veremedi öğrencimiz. O zaman bize düşen ona pes etmeden yeniden yenilmek pahasına da olsa hayal ettikleri için mücadele etmeyi aktarabilmektir. Sözlerimi yaşamımızın bir köşesinde durması için Samuel Beckett'in dizeleriyle sonlandırıyorum:

"Hep denedin. Hep yenildin. Olsun. Yine dene. Yine yenil. Daha iyi yenil."

REHBERLİK HİZMETLERİ, KOÇLUK SEKTÖRÜ ÜZERİNE

▲ KEREM ÜNLÜ

Kıymetli dostlar bu yazımızda okul rehberlik hizmetlerinden ve okul rehberlik hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı yeni iş alanı olarak karşımıza çıkan koçluk sistemleri üzerine değerlendirmelerde bulunacağız.

Okullarda Rehberlik Hizmetleri, okul rehberlik servislerinin koordinesinde yürütülür. Rehberlik servislerinde; üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü mezunu uzman rehber öğretmenler görev yapar. Rehberlik Hizmetleri sadece rehber öğretmen tarafından değil idare, sınıf ve branş öğretmenlerinin de dahil olduğu bir bütünlük içinde yürütülür.

Ortaokul ve Lise düzeyindeki okullarımızda her 150 ve üstü öğrenci sayısı için bir rehber öğretmen normu verilmektedir. Okul mevcudu 500 ve 500 ün katlarına ulaşması halinde her defasında ilave bir rehber öğretmen normu verilmektedir. Okullarımızın ekseriyetinin 500-1000 arasında olduğunu düşündüğümüzde bu da göstermektedir ki birçok okulumuzun 2 tane rehber öğretmen normu bulunmaktadır. Peki bu normların doluluk durumu nedir dersiniz; Milli Eğitim Bakanlığımızın Ocak 2021 itibari ile ihtiyaç listesi incelendiğinde personel açığının en fazla olduğu bölümlerden biri de Rehberlik öğretmenliğidir. Bizler değerlendirmemize 900 öğrencili ve iki rehber öğretmeni bulunan bir okul üzerinden devam ettiğimizde; her iki rehber öğretmene 450 öğrenci düşmektedir. Bir rehber öğretmen haftalık 30 saat, aylık 120, bir eğitim öğretim yılını da 8 ay olarak varsayarsak yıllık toplamda 960 saat mesaisi var demektir. Yani bir rehber öğretmen tüm öğrencileri ile bireysel çalışma yapmak istese, bir yıl boyunca bir öğrenciye ayırabileceği maksimum süre 2 saat. Bizler kaba bir hesaplama 960 saat dedik ama uygulamaya baktığımızda bu sürenin yarısı evrak ve rehberlik dışı çalışmalarda geçmektedir. **Kısacası anlatmak istediğim dostlar; okullardaki rehber öğretmen norm kadrolarının yetersizliği, mevcut norm kadroların içinde en fazla açığının bulunduğu alanlardan biri olması sebebiyle rehberlik servisleri, rehberlik hizmetlerini olması gerektiği gibi yürütememektedir.**

Ülkemizde okulların başarısı akademik başarı üzerinden değerlendirilmektedir. Örneğin bir ortaokul, LGS sınavında yüzde sıfır ile onluk dilim arasına ne kadar öğrenci yerleştirebilmişse o kadar başarılı olarak değerlendirilir. Bir lise için başarının ölçüsünü YKS sınavındaki dereceler ve öğrencilerinizi yerleştirdiğiniz iyi üniversiteler oluşturuyor. Hal böyle olunca da özellikle nitelikli bir okulda görev yapan bir idarecinin birinci önceliği akademik başarının yükseltilmesi oluyor. Böyle bir idarecinin de rehberlik hizmetlerinden en önemli beklentisi akademik başarının yükseltilmesine yönelik çalışmalar oluşturuyor. Eğer nitelikli bir okulda görev yapıyorsa rehber öğretmenimiz doğal olarak çalışma konuları; hedef belirleme, motivasyon, başarı, verimli ders çalışma, stresle başa çıkma, zaman yönetimi gibi konular oluyor.

İşin veli boyutuna baktığımızda veli boyutu da aslında idareden farklı değil. Çocukların notlarının paylaşıldığı, akademik durumlarının görüşüldüğü veli toplantılarına velilerimiz en yüksek katılımı sağlarken, bunun dışındaki etkinliklere veli katılımı çok düşük düzeyde kalır. Görünen o ki velinin de birinci önceliği akademik başarı.

Akademik başarı için haftalık ders saatini de yetiremiyoruz maalesef. Okulda etütlerle, hafta içi hafta sonu destekleme kursları ile öğrencileri takviye ediyoruz. Veli bunları da yeterli görmezse dersane ve özel hocalarla ekstra takviyeler. Çocuklarımız; bu şekilde zamanlarının ekseriyetini akademik başarı yolunda harcamak zorunda kalıyorlar. Çalışıyor ama ne için çalıştığını bilmiyor. Bu konuda gençlerimiz adına üzülüyorum. Bu süreçleri kendilerini tanıyamadan, ne istediklerinden emin olamadan tamamlayıp yanlış tercihlerle meslek sahibi olup, mesleğinden memnun olmayan kalabalığın içine katıyoruz onları.

Rehberliğin tanımına baktığımızda; bireyi tanımak ve kendisine tanıtmaktır. Kişinin kendi problemlerini kendisinin çözmesi, gerçekçi kararlar alması, yetenek ilgi ve isteklerini geliştirmesi, kendisiyle uyum içinde olması ve böylece kendini gerçekleştirebilmesi için yapılan sistemli, bilimsel ve profesyonel yardım sürecidir. Bu

hizmetler okullarımızda yukarıda belirtilen seberlerle yeterli düzeyde sunulamadığından günümüzde yeni bir iş alanı oluşturmuştur. Koçluk sistemi dediğimiz bu alan zaman içinde kendi içinde Yaşam Koçluğu, Kariyer Koçluğu, Eğitim Koçluğu, Yönetici Koçluğu gibi alanlara ayrılmıştır. Her geçen gün uyku koçluğu, sağlıklı beslenme koçluğu, aile koçluğu gibi yenileri eklenmektedir. Alandaki gelişmeler gösteriyor ki ileriki yaşamımızda bu daha da çeşitleneceğe benziyor. **Kısacası koçluk bir kişiyi bir amaca ulaştırmak için gerekli tüm çalışmaları yaparak kişiyi olduğu yerden olmak istediği yere taşımak olarak nitelendirilmektedir.** Tanım güzel, içeriğe baktığımda rehberlik hizmetleri olarak eksik kalan taraflarımızı tamamlıyor gibi gözüküyor. Fakat son dönemde o kadar popüler hale geldi ki şöyle ayrıntılı olarak bir incelediğinizde koçluk acaba bir meslek mi? Meslek olarak yapılıyorsa bunun eğitimi nerede veriliyor? Bu işi yapabilmek için yetkinlik şartları nelerdir? Her kesimden insan bu işi yapabilir mi? İşin açıkcası soruları çoğalttıkça işlerin bu alanda da pek sağlıklı yürüdüğünü göremiyoruz.

Bu alanda çalışan kişiler için danışman, mentor, koç gibi ifadeler kullanılmaktadır. **Farklı olduğu ifade edilsede aslında birbirinin çok farklı şeyler değil. Piyasada daha**

fazla kabul gördüğü için koç kelimesi daha popüler olarak kullanılmaktadır. Koçluk yapmak için ne yapmam gerekiyor diye biraz araştırdığınızda işin açıkcası çok fazla bir şartı gözüküyor. O alanda ilginiz varsa, bir de kısa süreli bir sertifika programını tamamlamışsanız iş tamam gibi gözüküyor. Artık bundan sonrası sizin becerinize kalmış. Eğitim koçuyum, kariyer koçuyum diye kendinize iş bulabilirsiniz. Örneğin üniversite sınavlarında iyi bir başarı yakalamışsanız, özel bir yerden kısa süreli bir koçluk eğitim almışsanız eğitim koçu diye YKS ye ve LGS ye hazırlanan öğrencilere eğitim koçluğu yapabiliyorsunuz. Bu konuda hiç bir yerden onay almanıza gerek yok. İşin teorisi böyle olmasa da pratiği böyle oluyor maalesef. Son dönemde vakıf üniversiteleri işin eğitim kısmında görevler alsa da koçluk hizmetleri bir standardı yakalamanın çok uzağında diyebiliriz. Belki böyle olması gerekiyor. Bebek nasıl önce sürünme, emekleme, ayağa kalkma, yürüme ve koşma becerilerini sıra ile yapıyorsa koçluk sistemi belki şu an sürünme ve emekleme döneminde olup süreçlerin sonucunda olması gerektiği noktaya gelecektir diye düşünüyorum.

Atalarımız ne demiş: "Yarım hekim candan, yarım hoca dinden eder." Yine bir büyüğümüzün sözüdür; en kolay

iş sepet örmektir, onu da bir ustasından öğrenebilirsin diye. Eskiden ustalar çırak olarak aldıkları elemanı, kalfa ve usta olana kadar yıllarca eğitirler, kıvama gelip gerçek bir usta olduklarında onlara dükkanlarını kendileri açtırırlarmış. İcazet alma ve el alma gibi kavramlar önemsenirmiş. Günümüzde ise ne usta kaldı ne çırak. Kısa süreli eğitimlerle hemen kendimizi piştik zannediyoruz. Birçok meslek için bu durum söz konusu maalesef. Öğrencilerimize; seçtiğiniz meslekte en iyi olma gibi bir hedefiniz olsun, o meslekte en iyilerden olmak için de o bölümü en iyi üniversitelerde okumak gibi bir gayretiniz olsun diyoruz. Bilmek başka bir şey, öğretmek başka bir şey. Her bilen öğretebilse idi, sınıf öğretmenlerimize ihtiyacımız olmazdı. Hepimiz okuma yazma biliyoruz ama öğretebiliyor muyuz? Hayır. O nedenle insan yaptığı mesleğe ve işe önem vermeli, seçtiği meslekte kendisini en iyi şekilde yetiştirmeli, zamana ve şartlara göre mesleki bilgi ve becerilerini de sürekli güncelleyebilmelidir. Bunu başarmak için önce seçtiğimiz işi severek yapmamız lazım, para odaklı değil fayda odaklı olmak lazım. Gençlerimize ne iş yapmak istediklerini sorduğumuzda ilk önce kazanca bakıyorlar. Hangi işte daha çok para kazabilirim bunu düşünüyorlar. **Oysa ki meslek bize sadece para kazandırmaz. Hayatımızın 40 yılını geçirdiğimiz meslek paranın yanında; kendimizi ifade etme, kendini ortaya koyma, toplumsallaşma, saygı, statü, itibar gibi bir çok alanda bizlere katkı sağlar.**

Menfaat odaklı değil, fayda odaklı olmamız lazım dedik. Bu konuda bir ölçü oluşturmak, insanın kıymetini öğrenmek istiyorsak iki yönlü değerlendirmemiz lazım. Birincisi kişinin mesleki bilgi ve becerilerini bakarız

ve 0 ile 10 puan arasında bir puan veririz. İkinci olarak ahlak ve edep yönüne bakarız, ahlak ve edep varsa +1, yoksa -1 puan veririz. Şimdi bu kişinin mesleki bilgi ve beceriden aldığı puanla ahlak ve edepten aldığı puanı çarptığımızda onun değerini bulmuş oluruz. Örneğin mesleki bilgi ve beceride 10 üzerinden 10 puan alan bir kişi ahlak ve edep yönünden de +1 puan almışsa, bu kişinin değeri 10 puanlık adamdır. Bu kişi kendisine, çevresine, vatanına ve milletine en üst düzeyde fayda sağlar. Mesleki bilgi ve beceriden 10 puan almış bir kişi eğer ahlak ve edepten yoksun ise -1 ile 10 u çarptığımızda -10 puan eder. Toplum içinde en zararlı kişiler bu gruptan çıkar. Çevremizde nice akıllı ve zeki insanların akla hayale gelmeyecek yöntemlerle insanlarımızı nasıl kandırdıklarına birçok kez şahit olmuşuzdur. **Buradan görüleceği üzere insanların ahlak ve edep yönünü +1 e taşıyamadığımız zaman yaptıkları işte marifetleri arttıkça zararları da artıyor.** O nedenle insan yetiştirmede ahlak ve edep yönünü birinci önceliğimiz olmalı.

Peki faydalı bir insan olma yönünde bizleri motive edecek şey nedir acaba? Toplum tarafından onaylanma, takdir edilme, bizde oluşturduğu olumlu duygular gibi vb şeyler ifade edebiliriz fakat en büyük motivasyon kaynağımız inancımızdır. İnaniyorsak ve inandığımız gibi yaşıyorsak biliriz ki; biz bu dünyaya imtihan için gönderildik, sonrasındaki sonsuz bir hayat bizleri beklemekte. Önümüzde cennet ve cehennem diye iki seçenek var. **Gideceğimiz yeri belirleyecek olan bu dünyadaki davranışlarımız ve niyetlerimiz.** Yaptıklarımız hep kayıt altında ve her kim zerre bir iyilik yapmışsa karşılığını görecektir, kim de zerre bir kötülük yapmışsa onun karşılığını görecektir. Kısacası Allah'ın (c.c.) razı olduğu bir kul olma gayreti, güzel insan olma noktasında en büyük motivasyon kaynağımız.

Kıymetli dostlar; okul rehberlik servisleri, eğitim koçluğu derken konuyu yine inançlarımıza bağladık. Çünkü inançlarımız bizler için hayatımızın tam ortasında yer aldığından hangi konudan konuşursak konuşalım dönüp dolaşıp geleceğim yer yine orta nokta olacaktır. Her nerede ne iş yapıyor olursanız olun, Rabbimizin rızası üzerine olun inşaallah. Rabbimizin rızası üzerine yaşamayı dert edinmişseniz biliniz ki işinizde iyisiniz demektir. O'nun sevgisini kazanmışsanız biliniz ki başkalarına da sevdireceksiniz demektir. Sağlıcakla kalın.

BAKKALLARIN KISA TARİHİ

▲ MEHMET HAMZA

Yaşadığım mahallede 80'lerde 2 bakkal vardı:

Birincisi İsmail Amca, diğeri Kazım ağabey.

İsmail amca devlet dairesinden emekli olduktan sonra, müstakil, bahçe içinde olan evinin bir odasını bakkal dükkânı olarak işleten bir adamdı. Sabah erken saatlerde bakkalda genelde İsmail Amca bulunurdu. Öğleden sonraları ise zaman zaman İsmail Amca'nın eşi dükkânda dururdu.

İsmail Amca'nın bir kız bir erkek iki çocuğu da o tarihlerde üniversitede okuyordu.

90'larda mahallede ilk süpermarket açıldı. Bence her şeyin değişmeye başlaması da bununla başladı.

Bakkal İsmail Amca'nın yeni rakibi SÜPER Market... Öyle ya; Bakkal yerine Market, hem de süperinden. O tarihlerde bizim mahallede yaşayanların MARKET kelimesinin anlamı üzerinde düşünüp düşünmediğini bilemem, fakat uzun yıllar sonra ben düşündüğümde; aslında çok da düşünmenize gerek yok; Google'a 'market' yazdığınızda İngilizce pazar, çarşı kelimelerine karşılık geldiğini görüyoruz.

Demek ki 90 larda artık İngilizce ve ABD daha çok hayatımıza dâhil olmaya başlıyor...

Önce süper market, sonra hiper market, gross marketler derken şimdilerde AVM'lerde alıyoruz veriyoruz... Artık AVM de demode oldu, yaşasın online alışveriş!

Bakkal İsmail'in dükkânının bir tabelası yoktu. Alışverişi çoğunlukla deftere yazdırarak veresiye yapardı mahalleli. Deftere 1 aylık yaptığınız alışveriş gün gün, ayrıntılarıyla yazılır defterin bir nüshası alışveriş yapan kişide bulunur, bakkalın ana defterinde de alışverişi yapan kişinin sayfasına yapılan alışveriş sağlama için aynen kaydedilirdi.

Kredi kartının olmadığı o güzel zamanlardan bahsediyorum sayın okur. Dünyayı bu kadar yaşanmaz hale getiren şeylerin başında kredi kartları ve bankaların geldiğini söylemek pek de yanlış olmaz sanırım.

Bakkal İsmail'in dükkânının tabelası olmadığı gibi işletmesinin vizyonu, misyonu, web sitesi de yoktu doğal olarak.

II-Gol Sevinci

Halı sahada futbol kursunda maç yapan 7-8 yaşlarındaki çocukları izliyorum. Çocuklardan uzun saçlı olanlardan birisi biraz afili top oynuyor. Uzun saçlı çocuk her gol attığında sahanın ortasına doğru koşuyor, orta sahaya gelince de havaya zıplayıp olduğu yerde bir yarım tur dönerek sağ işaret parmağını havaya kaldırıp sonrasında iki elini yana doğru açarak sanki tribünleri hatta kamerayı selamlıyor. Bu sırada gol atan uzun saçlı çocuğun arkadaşlarının gol atan çocuğa neredeyse bir yabancı gibi baktığını görüyorum. Esasen gol atan çocuğun da umurunda değil takım arkadaşları. Gol atanın mutluluğunun sebebi gol atması değil, onun esas hikâyesi orijinal/farklı/dikkat çekici/ kendisini görünür kılacak/ fotojenik bir gol sevincini sergilemek. Yani iyi görünmek, çok beğenilmek, çok dikkat çekmek, çok izlenmek. Ne takım umurunda gençlerin, ne oyun, ne kazanmak, ne de takım arkadaşlığı... Bütün hikâye ne kadar çok beğeni aldığı, ne kadar çok izlendiği, ne kadar çok takipçisi olduğu... Çünkü devir izlenme, takip ve beğeni devri.

Çocuk gol sevincini sahnelerken sanki internette video yayınlarcasına (evet arkadaşlar, kanalımıza hoş geldiniz...) en klas haliyle poz veriyor. O başka âlemin, başka zamanın çocuğu artık. Onun derdi çok izlenmek, çok beğenilmek!

Milyonlarca takipçisi olan bir youtuber, onlarca kitabı olan bir hikâye yazarından daha revaçta... Zaman takip zamanı.

Sahadaki çocukların çoğunun formasında Ronaldo, Messi, Neymar ismi yazıyor. Çocukların formalarının ekserisi Barcelona, Real Madrid, Liverpool formaları. Çocuklar ya Ronaldo'nun Benzema'nın gol sevinçlerini taklit ediyor, ya da onların gol sevinçlerine benzer bir takım dikkat çekici/farklı sevinç hareketleri yapıyor.

Oğlum 6 yaşında; hedefi youtuber olup dünyayı gezmek! Youtuber'lık gayet afili, zevkli, maceralı bir meslek gibi görünüyor gençlere.

Yaşadığımız zamanda aslolan ne söylediğiniz, ne yaptığınız, ne ürettiğiniz, ne anlattığınız değil; aslolan ne kadar tanındığınız/bilindiğiniz, ne kadar takip edildiğiniz, ne kadar görüldüğünüz. Milyonlarca takipçisi olan ve her gün internetten sadece çocukların oynadığı bilgisayar oyunlarının komik sözlerle anlatımını yapan yüzlerce youteber var!

Tiktok' ta ortalama 10-12 saniyede bir şarkı ya da türkü eşliğinde dans eden ya da komik bir olayı gösteren videolardan günde yüzlercesini hızla izleyip gülüyor eğleniyoruz. Evet vakit hız ve eğlence vakti. Düşünmek, durmak, tefekkür çoook eskilerde kaldı. Çok hızlıyız, çok eğleniyoruz, çok coşuyoruz, her şeyin en en en hızlısına/fazlasına talibiz. İnternet 24 saat kapansa youtuberlardan, tiktokçulardan, fenomenlerden, emojilerden uzak kalan yurdum insanının hali nic' olur, düşünmek bile istemiyorum!

III-Kariyer Planı, Misyon, 3 Yıl Sonra Kendinizi Nerede Görüyorsunuz?

Bakkal İsmail' in kısa vadedeki, hatta muhtemelen tüm vadelerdeki temel beklentisi oğlu ile kızının okullarını rahatça okuyabilmesi, çocuklarının devlet kapısında bir iş sahibi olup evlenmesinden ibaretti...

Nitekim Kazım ağabey de büyük oğlunun polis memuru olmasından ve küçük oğlunun da askeriyede çalışmaya başlamasından sonra yavaş yavaş bakkal dükkanını devredip emeklilik âlemine doğru yol almaya başlamıştı.

Şimdilerde bir işletme ya da işyeri açan, ya da büyük ölçekli bir iş yapan kişilerin bir vizyonu, misyonu, web

sayfası, logosu oluyor muhakkak. Zaman vizyon ve misyon zamanı.

İnternette 'X Mimarlık Ofisi', ' X Şekerleme Şirketi' filan yazdığınızda karşınıza çıkan web sayfasında: Şirketimiz gelenekten geleceğe yürümeyi hedefleyen, Anadolu'nun yerel tatlarını Dünyaya yeni bir konseptle sunmaya azmetmiş, doğal hayatı ve ekolojik dengeyi önceleyen... ya da trend mimari gelişmeleri kadim değerlerle kaynaştırmayı amaçlayan, yenilikçi, inovatif, aktif, hırçın, gelişime açık... gibi çok iddialı, çok renkli, çok cancanlı, çok etkileyici bir ton sözü, terimi vizyonda, misyonda yazılmış olarak görebilirsiniz.

Halbuki Müslüman için kariyer ya da statü denildiğinde birkaç temel ifade ve/ veya kavram ile durum anlatılabilir:

- Emaneti gezdiriyoruz elhamdülillah...
- Helal rızk.
- Bereket.
- Doğruluk, iyi ahlak sahibi olmak, kul hakkı.
- Hamd ve şükür.

Müslümanın hedefi, misyonu, vizyonu bunlarla tamamdır esasen. Helalinden kazanmak, hakkı gözetmek, ticarete de iş hayatında da esasen tüm hayatında da dürüstlükten ayrılmamak, Allah'ın verdiği helal rızk için çalışmak, varlığı ve canı emanet bilmek, ...

Dünyaya Fazlaca Alışmamak;

E peki Müslüman çalışmasın mı, üretmesin mi, markalaşmasın mı, büyütmesin mi işlerini? Elbette çalışsın, üretsın, işlerini büyütünsın, KOBİ olsun, Anadolu kapları olsun, ama ; dünyalıklara dünyalık gözüyle bakmayı bilsin, bir işçinin 1 saatlik hakkını/ücretini eksik ödememenin tüm o vizyonlardan, misyonlardan, kariyerlerden, statülerden daha mühim daha değerli olduğunu bir saniye bile aklından çıkarmasın! Helal ile haramın ayrımını hiç unutmasın. Ticarete her şeyin mubah olmadığını, dünyadaki her anında Allah'ın kendisini gördüğünü ve imtihan ettiğini asla unutmasın.

İş görüşmelerinin moda sorusunu hatırlayalım:

- 3 yıl sonra kendinizi nerede, hani pozisyonda görüyorsunuz ?
- El-cevap: Allah bilir!

3 saniye sonrasında hayatta olup olmayacağını bilmeyen bir canlıya sorulacak soru mu bu !

Alternatif el-cevap: Nasipse çalışmak, bir parça ekmeği helalinden kazanmak isteriz. Biiznillah.

Beklenen cevap: Şirketimizin insan kaynakları

(petrol kaynakları, su yatakları, doğalgaz rezervleri gibi, şirketlerimizde insanlardan oluşan kaynak var!) biriminin AR-GE (Hem araştırma hem geliştirme, vay ki vay !) bölümünün başında görüyorum.

Alkışlar 3. sıradaki cevaba geldi tabii... Herkes müdür olmak istiyor, herkes Şef! CEO olup şirketin içinde bisiklet sürmeyi dövyüyorlar. Esasen CEO'nun annesi daha geçen yıla kadar memleketten tarhanasını, salçasını , turşusunu gönderiyordu. Ama organik, hakkını yemeyelim. Bakın bu kariyerler, statüler, kariyer beklentileri, uzun uzun planlar, vizyonlar, misyonlar hepsi kocaman kocaman yalan ve hikayeden ibarettir! Ne vizyonu ne misyonu? Mimardan, mühendisten beklentimiz projesini düzgün yapsın, işini hakkıyla yapsın yeter! Kime ne yerelden dünyaya uzanan mimariden?

Şirketlerin web sayfasına bakınca sanki hepsi birbirinden kopya edilmiş gibi uzun uzun vizyonlar, misyonlar. Geçtik şirketleri şimdilerde moda okulların, üniversitelerin, kreşlerin filan da vizyonu, misyonu olmaya başladı.

Dünya geçici, hayat kısa, insan fani. İnsan eşref-i mahlukat. Bunları fark etsek yeter. Yoksa 3 yıl sonra CEO'muzun başka bir firmanın web sayfasında başka bir şirketin vizyonunu misyonunu anlatan güler yüzlü lacivert modern takım elbiseli fotoğrafını da görebileceğimizi unutmayalım.

IV-Lacivert İtalyan Takım Elbise;

Son yıllarda yaşadığımız galakside pek çok iş adamı lacivert, oldukça parlak, paçaları çok geniş ve uzun olmayan, çok şık ve çok pahalı takım elbise giyiyor. Elbiselerin çoğu aslında benzer model, benzer renk ama sanki her biri ayrı ayrı üretilmiş/satılmış gibi geliyor her gördüğümüzde. Evet, bazen TV'lerde, çoklukla internet dünyasında denk geliyoruz parlak lacili iş adamlarına.

Bu kreasyon zenginlik göstergesi. Madem iş adamısın; parlak, İtalyan lacillerle pozun olacak. Kâh bir kokteylde, kâh bir devlet adamını ziyarette, kah bir iş toplantısında. Tabii, göbeği de olsa aslolan bir beden düşük, önü düğmelendiğinde biraz bedeni sıkı modeller daha revaçta.

Geçenlerde bir yolsuzluğa bulaştığı iddiasıyla soruşturulan iş adamının birden fazla kamu görevlisiyle plaketleşirken/hediyeleşirken çekilmiş ve sosyal medya hesaplarında paylaşılmış fotoğraflarına bakarken fark ettim: Eğer çok zenginseniz, güzel lacivert İtalyan takımlarınız da varsa, çok dostunuz olabilir, çok kişi size plaket verebilir, siz de çok kişiye hediye verebilirsiniz. Bu plaketler, laci takımlar, hediyeler sizin bir süre sonra yasa dışı işler

yapmanız halinde de size bazı korumalar /imkânlar sağlayabilir. Suçluların yoksul olanlarına hırsız deniliyor. Ama zengin olan suçlulara uzunca bir süre pek bir şey denmiyor; belki son raddede yolsuzluk falan denilebilir!

Nitekim Tiktok' ta paylaşılan 'X ağının cezaevinden çıkışı', ' Alemin kralı Y Dayı' gibi videolara bakarsanız çok parası olan, lüks arabalarla ve mümkünse konvoy halinde gezen, racon kesen pek çok takım elbiseli zenginleşmiş suçlunun fenomen haline getirildiğini, takip ve takdir edildiğini görürsünüz.

Suçlu olan kişi toplumda statüsünü korur mu?

Elcevap: Zengin, etkili ve güçlüyse itibarı da, statüsü de en az 30 yıl götürür! Çünkü pahalı saatler, pahalı hediyeler, lüks arabalar pek çok kırı temizliyor yaşadığımız zamanda.

Çünkü helalinden kazanmak, kul hakkını gözetmek gibi temel esasları unutuyor insanlar.

Zenginleşenin nereden kazandığının önemi kalmayınca, çalıştığı işte nasıl olursa olsun bir an evvel CEO olmak/şef olmak hedef olunca, herkes kısa yoldan, nasıl olursa olsun ama olsun diye düşününce...

Hülasa;

Çok zengin olan değil; helalinden kazanan ve hakkı gözeterek çalışandır emsal olması gereken.

"Helalinden kazanılan 100 liranın bir ihale hilesiyle kazanılmış 100.000 liradan daha kıymetlidir." olması gereken.

CEO olmaktan, çok tanınır olmaktan, çok afili olmaktan öte dürüst, çalışkan, güvenilir olmanın daha kıymetli tutulması gerekir.

Emaneti gezdirirken hepimizin vizyonu, misyonu, kariyer planı bunlar olmalıdır acizane kanaatimce....

KARIYER BASAMAKLARI AÇISINDAN MESEM

▲ SEFER TEPE

Temmuz ayının ilk haftası kariyer danışmanlığı yapmak üzere Milli Eğitime bağlı Mesleki İrtibat Bürosuna gitmiştim. Normal şartlarda ortaokul bünyesinde görev almadığım için tam olarak LGS düzeyi çocuklarına karşı ne tür bir yönlendirme yapmam gerektiğinin tecrübesine sahip değildim. Bu konuda benimle görev alan arkadaşlarımda ortaokul kademesinde çalışmadıkları için bu konuda daha çok araştırma yapmam gerektiğinin farkındaydım. Önceki gün psikolojik danışmanlarla yapmış olduğumuz toplantıda Milli Eğitim Bakanı'nın özellikle meslek liselerine çok önem verdiğini ve meslek liselerini revize etmek istediğini, bu sayede daha nitelikli ve katma değer üretebilen insanlar yetiştirmek istediklerini söylemişlerdi. Bana görevlendirme olarak çıkan Meslek İrtibat Bürosu Bakanlığın hazırlamış olduğu mesleki program ve meslek liseleri hakkındaki görüşlerini öğrenmem açısından en iyi yerlerden birisidir diye düşünüyordum.

Sabah oraya vardığımda mesleki irtibat bürosunda genelde çalışan kişilerin meslek lisesi öğretmenleri olduğunu öğrendim. Orada çalışan öğretmenlerle konuştuğumda meslek irtibat bürosunun çok bilinmediğini ve genelde şirketlerin geldiğini söylediler. Şirketlerin gelme sebepleri ise Mesem programına kayıt süreci ve işleyişi hakkında bilgi almak içindi. Normal şartlarda meslek irtibat bürosuna öğrenci veya velilerin gelip bilgi alması gerekirken firmaların bilgi alması bizleri baya şaşırttı. Çünkü Milli Eğitimin geliştirmiş olduğu bir sistemle ilgili meslek lisesi öğrencilerinin veya diğer kademedeki öğrencilerin yeterli düzeyde bilgisi yoktu. Fakat bu işten gerçekten faydalanan firmalar için çok avantajlı bir yapı kurulmuştu.

Düşündüğüm zaman genellikle öğrencilerin bir üst kurumlara veya yatay eksenli geçişlerde danıştıkları ilk kişilerin psikolojik danışmanlar olduğu gerçeği ortadayken biz psikolojik danışmanların bile bu sistemden tam olarak haberdar olmaması bizler açısından bir eksiklikti. Bu konuda bakanlık bizlere bu sistemi kavramak adına işin uzmanlarından oluşan ekipler tarafından seminer çalışmaları sağlayabilirdi.

İllerde bulunan Rehberlik Araştırma Merkezlerinden görevlendirilen bir kişiye gerekli eğitim verilip ilde bulunan her kademedeki rehber öğretmene bu sistemin anlatılması sağlıklı yönlendirmelerde daha etkili olabilirdi. Genellikle meslek tanıtımları, bir üst kademeye geçiş süreci okulda bulunan psikolojik danışmanların planladığı bir gerçeklikten Mesem programını bilmeyen psikolojik danışmanın bu konuda gerekli yönlendirme yapması beklenemez. Özellikle ortaokul kademesinde çalışan meslektaşlarımdan bu konuda gerekli donanımının olmadığını gördüğümde Mesem programını araştırmaya daha fazla zaman ayırmam gerektiğini hissettim.

Tercih danışmanlığı yaptığım süre boyunca atandığım şehir olan Batman'da çalıştığım büroya MESEM programı için gelen öğrenci sayısı bir elin parmağını geçmiyordu. Fakat günde belki 20 tane tekstil, oto tamir vb... iş yeri sahiplerinden gelenler oluyordu. Mesem programı hakkında bilgi almaya gelen öğrenci ve veliler de genelde aile durumu iyi olmayan, kenar mahalle dediğimiz ve evlerinin temel ihtiyaçlarını almakta zorlanan insanlardan oluşuyordu. Öğrencilerin **MESEM programı ile ilgili en çok sordukları soruların da ailelerin yeterli durumu olmadığından dolayı maddi konular üzerinde ağırlıklı olması benim iyice canımı sıkıyordu. Çünkü gelen çocuk yaştaki öğrenci iş ayırt etmeden her türlü işte çalışabileceğini yeter ki evlerine bir iki parça fazla şey almak istediklerini belirtiyordu.** Belki o öğrencilerin hayalleri farklıydı ama öncelikleri fizyolojik ihtiyaçları olmuştu.

MESEM programına dâhil olmak isteyen öğrencilerin bazı şartları barındırması gerekir. Kayıt yaptırmak isteyen öğrencilerin öncelikle bir lisede okuyor olması gerekiyordu. Sistemin en güzel taraflarından birisi normal bir okula gitmeyen açıktan okuyan öğrencilerin bile sistem içine dahil ediliyor olmasıydı. Eğer çocuk ilk kez liseye geçiş yapıyorsa öncelikle bir liseye kayıt olması lazımdı. Yoksa sistemde kayıt sırasında hata oluşuyordu. **Sistem kendi içinde iki farklı evreden oluşmaktaydı.** Eğer kayıt yaptırmak isteyen çocuk 9. sınıf öğrencisi ise direkt sisteme entegre olup sene kaybı

yaşamıyordu fakat başvuru yapan kişi 10. sınıf ikinci dönemi bitirdiyse sistemde tekrardan 10. sınıf olarak başlamak zorundaydı. Çocuğun buradan mezun olabilmesi için almış olduğu meslek derslerini bitirmesi gerekiyordu.

MESEM programında devletin öğrenciye yönelik katkıları ise çok fazladır. Başlıca katkısı MESEM programına kayıt olan kişi lise üçten sonra çıraklıktan kalfalığa yükselir ve program sonunda ustalık belgesi elinde olan ve kalifiye eleman olabilecek düzeyde eğitim görmüş birisi olarak mezun olur. Bu durum okuduğu bölüme ve bulunduğu şehre göre iş bulma olanağını ve teknik eleman veya usta olarak çalışma şansını artırmaktadır. Özellikle çocuğun ailesi, çocuğun okuduğu bölümle ilgili bir iş alanına sahipse hem kendisine hem de ailesine sağlayabileceği katkı açısından çok daha yüksek bir başarı ortamı oluşmaktadır. Çocuğun bulunduğu şehrin olanakları yetersiz olsa bile çocuk elindeki belge ile çevre illerde kendisinin yapabileceği iş sahaları keşfetme durumu vardır. Günümüzde birçok iş sahasında belge aranması ve gerekli belgesi bulunan kişilere öncelik verilmesinden dolayı çocuğun elinde yaptığı meslekle ilgili bir belge olması öğrenci için büyük avantaj yaratmaktadır.

Çocuk lise mezuniyeti açısından meslek lisesi mezunu olduğu için AYT- TYT sınavlarına girdikten sonra meslek lisesi puanını kullanıp 2 senelik meslek yüksekokullarına tercih yapabilir. Bu sayede öğrencinin yükseköğrenim görme hakkı da bulunmaktadır. Çocuğun her hangi bir durumda cebinde hem bir mesleği olma şansı hem de yükseköğrenim mezuniyetiyle farklı iş alanlarında çalışma şansı bulunmaktadır. Tabi çocuğun lise hayatı boyunca ağırlıklı olarak meslek derslerini alması ve genel matematik gibi fen ve sosyal derslerinden uzak kalması akademik başarısının etkilenmesine sebep olabilir. Bu açığın kapanması açısından çocuğa yönelik DYK kursları ile o farkın kapatılabilmesi öğrenciyi akademik hayattan uzak kalmasını engelleyebilir. Bu sayede öğrenci hem kendi mesleğinde uzmanlaşırken hem de akademik anlamda gerekli donanımı sağlamış olacaktır. MESEM programına kayıtlı öğrencilere özellikle Tarih ve İngilizce derslerinin verilmesi gerekir. Kişinin tarihi bilgisi ne kadar yüksek olursa muhakeme gücü ve yaratıcılığı o kadar yüksek olmaktadır. **Tarih bilen kişilerin hedefleri her zaman daha yüksek ve**

gayretleri de daha fazla olmuştur. İngilizcenin önemi ise günümüz dünyasında evrensel olması ve günümüz iletişim dilinin de bu dil üzerine olmasından dolayıdır. Gelecek ustalarına İngilizce daha fazla lazım olacaktır. Çünkü bu hızla giderse uluslararası ticaretin dilinin İngilizce olacağı görülmektedir. MESEM programına alınan öğrenciler gelecek ustalarını oluşturuyorsa bizim onları akademik anlamda da belli bir seviyeye getirmemizin gerektiği günümüz dünyası incelendiğinde apaçık ortadadır.

MESEM programı için olumlu ve olumlu olmasına rağmen dezavantajlı bazı durumlar bulunmaktadır. Bu durumlardan biri 18 yaşını doldurmuş kişilerin de bu programa dahil olabilmesidir. Bu konuda bakanlık yaş sınırını kaldırmış ve usta yetiştiriciliğinde farklı yaş gruplarına da olanak tanımıştır. Fakat bu durumun olumlu bir adım olmanın yanında şirket sahiplerinin haksız kazanç sağlamalarına fırsat oluşturacak bir zemin yaratma tehlikesi de söz konusu olmuştur. Bu duruma örnek olarak bir şirket sahibinin kendi yakın çevresini bu sisteme dahil edip onları çalışır göstermesi ve bu durumdan istifade edip devlet hazinesini kendi çıkarlarına kullanması verilebilir. Yaşadığım yerde bile bu tarz olaylar esnaflar vasıtasıyla kulağıımıza gelirken bu konuda gerekli denetim ve caydırıcılığın sağlanması önemli bir husustur. Aksi halde devlet hazinesi maddi anlamda büyük bir sorunla karşı karşıya kalacak ve bu programa gerçekten ihtiyacı olan öğrenci ve diğer kişilerin önü kapanmış olacaktır. Bakanlık bu konuya yönelik Meslekten sorumlu şube müdürlerine gerekli denetim yapma hakkı verip bazı zamanlarda haber verilmeden MESEM'e kayıtlı şirketleri ziyaret edip gerekli raporlama işlemlerini bizzat merkeze göndermeleri ve bu duruma uymayan firmalara gerekli soruşturma açılarak yaptırıma tabi tutulmaları lazımdır. Bu durumda

bulunan mikro veya makro işletmelere hazineden çaldıkları paranın birkaç misli geri ödeme çıkartmaları ve bu işe karışan kişilere de yaptırım uygulanması bu işe farklı işletmelerin tekrardan kalkışmasını engellemede önemli bir caydırıcı adım olacaktır. Asıl önemli hususun ise şirketlere bu tarz denetimler yapılarak sistemin devamlılığı ve güvenilirliğini sağlamasındaki katkısıdır. Öğrencinin MEB- işletme arasındaki ilişkisine zarar verebilecek olasılıkların kaldırılması kişinin devlete olan bağlılığını da arttıracaktır ve dürüst bir yapının devamlılığını da sağlamış olacaktır.

İnsanın tercihleri ile ilgili süreçlere baktığımız zaman bireylerin okul öncesinden itibaren ilgileri oluşmaya başlar. Ortaokul sonlarına doğru artık çocuktaki yetenek alanları çok süratli bir gelişme göstermektedir. MESEM programı incelendiğinde çocukların teknik yetenekleri açısından kabiliyetleri ölçüsünde yönlendirme yapılabilecek en güçlü program alanlarından birini oluşturmaktadır. **Böyle bir durumda iken başvuru yapmak için gelen kişilerin gerekli yetenek alanlarının maddi durumlarından dolayı farkında olmaması programı dezavantajlı kulan durumlardan birisi olmuştur.** Mesem programı gelecek vaat eden programlardan birisi konumundadır. Çünkü programın hedef kitlesi olan genç nüfustan yeterli donanımda esnaf ve zanaatkar yetiştirmek hedeflenmektedir. Bu programla öğrencilerin yaşam boyu öğrenme alanını destekleyen ve yaparak yaşayarak öğretmek çocuğun bütün zihin alanlarının çalışmasını sağlayan bir sistem geliştirilmiştir. Gelişmiş ülkelerde de en az 50 yıldır bu tip programlarla ülkelerinin tekniker ve yardımcı elemanlarını yetiştirdikleri bilinen bir gerçektir. Aynı durumun kendi ülkemizde de olması önemli bir adım olmuştur. Fakat hala geliştirilmesi gereken alanlar

bulunmaktadır. Bu alanların başında öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda bir meslek seçimine öğrenci yönlendirmek gelir. Maalesef ülkede bulunan her işten anlarım ve ne iş olursa yaparım mantığının artık değişmesi gerekir. Bu durum değişirse meslek sahipleri için -özellikle sanayi gibi alanlarda çalışanlar- daha yeterli bir düzeyde çalışma durumu oluşacak ve daha çekirdekten yetiştirme mantığı söz konusu olduğu için gerçekten işin uzmanı kişiler çalışma sahalarında olacaktır. Bu durumun sürekli MESEM programı ile geliştirilme şansı bulunan ve uzman yetiştiriciliğini sistemleştirme şansı vaat eden en önemli nokta ise gelecek Türkiye'sinde önemli katkıları bulunacak bir zemin yaratacak bir programdır. Bu sistem içinde öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda yönlendirme yapılabilmesi açısından rehber öğretmenlerin genelde lisede uyguladığı Akademik Benlik Kavrama Ölçeği benzeri bir testin geliştirilerek ortaokul kademesinde Mesem programına yönlendirilmesi düşünülen veya ailenin böyle bir yönlendirme düşündüğü öğrencilere yapılmasında fayda olacaktır.

Aslında MESEM programına eklenebilecek ve belli bir sınava tabi tutulup uygulanabilecek Erasmus veya farklı Avrupa Birliği projelerinin de dahil edilmesi öğrencilere katkılarında ve ilgi çekiciliğinde etkili olacaktır. Bu konuda 18 yaşından küçük lise öğrencilerinin bulundukları meslek dalından uygulamalı sınav yapılması ile gidecek öğrenciler seçilebilir. Mesela giyim tasarım alanında yapılan bir yarışma sonucunda ilk üçe giren öğrencilerin Avrupa'da bulunan bir tasarım şirketinde 3 ay veya daha fazla staj yapmaları ve Avrupa'yı bu şekilde gezme fırsatı yakalamaları öğrencilerin dünyasında müthiş bir farkındalık ve deneyim yaratacaktır. MESEM

programının cazibesini artıracak bir diğer durum ise Tübitak veya Teknofest benzeri yarışmalarla ödüllü aktivitelerin yapılması. Bir başka teşvik olabilecek yaklaşım ise kendi meslek alanlarına yönelik yapılan yarışmalarla bu alanda kendini kanıtlayan öğrencilerin çalışma hayatlarına hayallerinde bulunan şirketlerden birinde staj yaparak devam etmesidir. Bu sayede MESEM programı öğrencinin ufkunda çok önemli adımlar atılmasına vesile olunacak girişimlerde bulunmuş ve öğrencinin mesleğini yakinen tanıma olanağını artırmış olacaktır.

MESEM programı aslında çok da yeni olmayan bir program türü. Tarihi daha 1986 yıllarına kadar gitmektedir. Mesem programı benim bu yıla kadar duyduğum bir program tipi değildi. Bizlere bu konuda herhangi bir tanıtım bile yapılmamıştı. Program en başından beri Türkiye'de yaklaşık 35 yıldır olmasına rağmen yeterli alaka ve ilgiyi ailelerde yakalamamış olsa gerek ki bizler lisans diplomamızı alana kadar hiç adını duymamışız. Bu konuda asıl düzenleme 2023 vizyonu kapsamında 2018 yılından itibaren yapılmaya başlandı. Yapılan araştırmalara göre programa katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu mezun olduktan sonra lise hayatında çalıştığı mesleği devam ettiriyor. Ustalık veya kalfalık gerektiren mesleklerin ihtiyaçlarını karşılamak MESEM programının ana hedeflerinden birisi konumunda bulunmaktadır. Bu sayede ülkedeki yan sanayi gibi alanlardaki eleman ihtiyacının sürekli olarak karşılanması hedefleniyor. Ülke şartları incelendiğinde genç nüfustaki işsizlik oranını ciddi oranda düşürme şansı bulunan bu programda öğretmenlerin şehrin ihtiyaçları ve çocuğun yetenekleri doğrultusunda gerçekten doğru yönlendirmelerde bulunulması lazımdır. Bu konuda atılması gereken adımlardan birisi de bulunan şehrin özelliklerine göre MESEM programına öğrenci alınımını sağlamaktır. Bu şekilde o şehre özgü meslek dallarının da canlı tutulması sağlanmış olacaktır. Bu konuda kendi atandığım şehir Batman'dan bir örnek verecek olursam petrolden dolayı sadece petro-kimya ile ilgilenen bir bölümün açılması bu konuda şehirde bulunan Türkiye Petrollerinden yeterli uzman desteği sağlanması ve öğrencileri bu konuda yetiştirmeleri gelecekteki kabiliyetli ve yeterli iş gücünü sağlamada önemli bir fark ortaya koyacaktır.

MESEM programında en çok beni düşündüren durum ise genelde başvuran kişilerin ailelerine destek olmak için bu sisteme dahil olmak istemeleri ve bu kadar eski bir program olmasına rağmen neden gerekli düzenlemenin 35 yıl geçmesine rağmen yapılmamış olması. Eğitimde son yıllarda özellikle meslek liseleri açısından bir atılım

söz konusu olmakta. Fakat Avrupa veya farklı bir gelişmiş ülkede meslek liseleri her zaman o bölgenin fen liseleri ile aynı kategoride bulunan başarı sırasında yer almıştır. Bizlerin MESEM tarzı meslek edindirme ve genç nüfustan kendilerini bu konuda geliştirmelerini isteme gibi bir durumumuz söz konusuysa öncelikle yapılması gereken sisteme vasat veya vasat altı öğrencileri dahil etmekten ziyade başarılı ve potansiyeli yüksek öğrencileri dahil etmemiz gerektiğinin bilincinde olmaktır. Çünkü öğrenci ne kadar zeki ve becerikli olursa o kadar mesleğin zanaatını geliştirmekte veya yeni buluşlara açıklığı artmış olmaktadır. Diğer başarmamız ve üstünde oynamamız gereken husus ise çocuğun evine sadece para getirmek için bu sisteme dahil olmasının engellenmesi hususudur. Çocuk işe gelirken fizyolojik ihtiyaçlarını düşünerek geliyorsa çocuğun iş veriminin veya işi kapma düzeyinin çok yüksek ve yeterli olması beklenmemelidir. Bakanlığın bu konuda yeterli ve gerekli adımı atması için bazı önlemler alması ve uygulamaya koyması elzemdir. Aksi halde yetiştirmeye çalıştığımız öğrencileri usta olduktan sonra birçok açıdan eksik bırakmış olma durumumuz söz konusu olacaktır.

MESEM programına dahil olacak öğrencilerin kendi işlerini bulması da bazı yerlerde dezavantaj yaratmaktadır. Sisteme dahil olmak isteyen kırsal veya az nüfuslu illerde iş sıkıntısı çok olmaktadır. Ayrıca çocuğun kendisine uygun meslek alanlarının da seçiminde yeterli seçenek bulunmamaktadır. Bu durumun düzeltilmesi adına az nüfuslu yerleşim yerlerinde bakanlığın İş-kur üzerinden öğrencileri yönlendirme ve öğrencilere mesleki anlamda destekleme çalışmaları yapılması kırsal bölgedeki dezavantaj durumunu yok edecektir. MESEM programı bölge olarak özelleştirilmesi ve bölgelere göre farklı meslek alanlarının konulmasından daha önce söz etmiştim. Ayrıca bu konuda kırsal kesimin ihtiyaçlarına uygun meslek alanlarına da yer verilebilir. Örneğin sera üretimi olan bölgelerde yapılacak çalışmalarla, GAP Bölgesi aynı değildir. Bu bölgelere hususi ziraat dersleri konulması işçilik açısından da verimi artıracaktır. Bu örneklerin sayısı bölge ve şehre göre çoğaltılabilir. Demek istediğim şudur ki ne kadar özele inilirse MESEM programı ile ilgili o kadar güvenilir analiz verileri elde edilebilir ve iş gücü verimi de o kadar artırılıp sistem sağlıklı bir şekilde işlemeyi sürdürülebilir.

MESEM programının şirketler açısından da çok etkili ve güçlü bir yönü vardır. Başlıca gücü daha çıraklıktan öğrenci yetiştirmesi ve kendi iş yeri içinde usta ihtiyacını giderme şansı elde etmesidir. Diğer etkili yönü ise parasal anlamda herhangi bir ücret vermeden kendi iş

ekibini kurmaya fırsat oluşturmaktadır. Özellikle mikro işletmeler açısından usta yetiştirme ve ustayı elinde tutma olanakları söz konusudur. Bu sayede işletmelerin üretim kapasitesi artacak ve mikro işletmelerde önemli ölçülerde kazanç elde etmiş olacaktır. Mesem sistemini etkili kılmak adına mikro işletme sahiplerine bu sistemin daha hızlı bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Normal şartlarda alması gereken elemanın ücretini karşılamakta zorlanan bazı işletmelerin bu sisteme daha hızlı bir şekilde entegre olması istihdam ve üretkenliğin artışına hız kazandıracaktır. Bu konuda Esnaf ve Sanatkarlar Odasıyla gerekli iş birliği oluşturulup özellikle nüfusu az olan bölgelere öncelik tanınıp adımlar atılması az nüfuslu bölgelerdeki ticaret hacmini ve üretkenliğe önemli katkılar oluşturacaktır.

MESEM programı kendi tarihimize baktığımızda Ahilik teşkilatının daha modern bir versiyonu olarak düşündüğüm Milli Eğitim programlarından biri olmuştur. Çocuğu bir çırak olarak alıp kalifiyeli bir usta olarak çıkmasını amaç edinmektedir. Fakat maalesef karşımızda Osmanlı ve Selçuklu döneminde bulunan duygusallık ve ahlaktan yoksun bırakılmış bir sistem vardır. Nurettin Topçu'nun 1960'larda kaleme aldığı Türkiye'nin Maarif Davası kitabının özünde belirtilen öğrencilerin duygusal ve manevi yanına da dokunulması gerekirken bu kısmın eksik kaldığı bir program karşımızdadır. 10 yıl sonraki Türkiye'de kalifiyeli tekniker, usta yetiştirmek ve ülkenin bu ihtiyaçlarının karşılanması güzel hedeflerdir fakat eksiktir. Çocuklarımıza çalıştığı kurumda helallokma yemenin, malzemedan çalmamanın, insanları dolandırmamanın öğretilmesi lazımdır. Bundan dolayı MESEM program sistemi kurulurken Esnaf ve Sanatkarlar Odası başkanları ile bu işe ehil iş yerleri tespit edilip program sonunda çıkan çocukların manevi anlamda

doğurulmuş olması hedefler arasına konması lazımdır. Aksi halde öğrenci çalıştığı iş yerinin ahlak yapısına bürünecek ve belki de insanlara yarardan çok zararı dokunacaktır. Uzmanların ve Milli Eğitimin öncelikleri arasına öğrencilerin ahlak ve manevi sistemlerini geliştirici faaliyetler ve dersler eklenmesi gerektir. **Bu sayede kalifiyeli insan yanına ahlaklı insan profilide eklenmiş olacak ve bütünlük sağlanmış olacaktır.** Günümüz şartları irdelendiğinde insanların sürekli esnaf veya farklı işletmelerle sorunlar yaşaması ve onlara güvenmemesi durumunu da gelecek 10 yıl içinde düzeltme ve toplum nezdinde güvenli alışveriş sistemini kurma olanağını Mesem programı bünyesinde barındırmış olacaktır. Bunları sağlamanın yolu ise maddi kazanımların yanına manevi kazanımları da eklemekle olacaktır.

Son söz olarak; sizlere elimden geldiğince MESEM programını anlatmaya çalıştım. Faydalı yönleriyle birlikte eksik fakat çözülmesi kolay yönlerini de kendi fikrimce belirttim. **Eğitim camiasından birisi olarak şunu söyleyebilirim ki eğitim sistemi içinde çözümünü zor olan aslında çok fazla bir durum söz konusu değil. O zorluğu oluşturan beyinler var. Biz genç öğretmenlerin en önemli gayesi ise eleştirdiğimiz şeylerin altına çözüm yollarını da belirtmemiz ve faydalı gördüğümüz sistemlerin ise devamlılığını ve sürekli güncel kalmasını sağlamamız olacaktır.** Mesem programı kariyer gelişim açısından Türkiye için çağ açabilecek ve güncelliği sürekli olarak sağlanabilecek bir sistemdir. Fakat sistemin devamlılığı eğitim camiasının bu işi verimli bir şekilde yapmasına ve kişiler üstü bir yaklaşım tarzı benimsemesine bağlıdır. Vesselam.

KARIYER SİTELERİ İŞE YARIYOR MU?

▲ M. SALİM İNCE

Kuşkusuz günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte pek çok alışkanlık ve beklenti de değişti. Bunlardan biri de iş aramak ve iş bulmak. Bugün çokça artan özel şirketlerin çalışan bulma, iş arayanların ise iş bulma ihtiyaçları ortadadır. Hem çalışan hem de işverenler için büyük kolaylık sağlayan kariyer siteleri, günümüzün en popüler mecralarından biri oldu. Karşılıklı faydanın güdüldüğü bu siteler, insanlar ve şirketlerin geleceği için hayati bir rol üstleniyor.

Bir insanın iş bulması için ya devlete başvurması ya da özel sektörde sahip olduğu yetenekleriyle kendine yer edinmesi gerekiyor. Devlete başvuran kişilerin bu tip sitelerle işleri hiç olmuyor. Çünkü onlar kendilerini devlete göre ayarladıkları için, sadece alacakları puanın ve atama sıralamalarının tartışıldığı sitelere giriyorlar. Ancak özel sektörde çalışacak kişiler için genellikle iki yol var. Birincisi kendine ait çevresinden duyacağı, etrafından haber aldığı işlere başvurmak. İkincisi ise kariyer siteleri aracılığıyla iş yerlerine başvurularını yapmak.

Peki, bu siteler işe yarıyor mu?

Etrafımıza ve istatistiklere baktığımızda bu sitelerin çokça işe yaradığına şahitlik ediyoruz. Arkadaşlarımızın büyük bir kısmı kariyer sitelerinden iş bulurken, bir kısmı da eş, dost çevresinden duyduğu ilanlarla meslek sahibi oldular.

Bu sitelerde iş aramak kadar nasıl arandığı da önem teşkil ediyor. Öncelikle kişinin özgeçmişini iyi sunması gerekiyor. Dünyada "CV" adı verilen bu yetenek ve geçmiş dokümanı, iş arayan kişinin her şeyi. Kullanılan fotoğraf, hangi yeteneklerin nasıl yazıldığı, CV'nin tasarımı gibi hususlara da dikkat edilmesi gerekiyor. CV'nin doluluğu ve güzelliği, kişiyi işveren karşısında öne çıkarabilecek ilk adım olarak görülüyor.

Devletin vatandaşını iş sahibi kılmak için *İşkur* üzerinden yürüttüğü faaliyetler, belediyelerin kendi mahallerinde yaşayanlar için oluşturdukları "istihdam ofisleri" büyük bir ihtiyacın giderilmesi için hizmet ediyor. Mevcut kurumlarımızın vatandaş iş sahibi kılmanın ne denli büyük bir mutluluk sebebi olacağının bilincinde olduğu görülüyor.

Kariyer siteleri ise online bir ofis olarak fazlasıyla işe yarıyor. Örneğin, *iş dünyasının Facebook'u* olarak gösterilen LinkedIn, iş ve işçi bulmanın ötesinde insanlara yaptıkları işleri gösterme imkânı da sunuyor. Böylelikle piyasa değerini artıran kişi, diğer şirketlerin markajına giriyor. Adeta transfer piyasası oluşturan bu site, işçi ve işveren için büyük bir fırsat alanı oluşturuyor.

Kariyer sitelerinin bir başka faydası, henüz üniversite çağında olan bir öğrencinin bu sitelere girerek, ileride kendisinden hangi vasıfların isteneceğini bilme imkanı sunması. Öğrenci buradan hangi alanlarda kendini geliştirmesi gerektiğini öğrenerek iş hayatına 1-0 önde başlayabilir.

Türkiye'de LinkedIn harici pek çok site mevcut. Bu sitelerin her biri yoğun bir şekilde kullanılıyor. En çok kullanılan sitelerden biri olan *Kariyer.net*'in en son Ocak 2020'de yayımladığı verilere göre, Ocak ayında en çok yeni iş ilanı yayınlayan şehirler; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli olmuş. Ocak ayı içerisinde yayınlanan iş ilanlarında ise, bir önceki aya göre en çok artış görülen sektörler sırasıyla; Turizm, Otomotiv, Finans ve Sağlık sektörleri oldu. Bu sektörlerin en çok iş ilanı yayınladıkları pozisyonlar ise şöyle sıralandı: Turizm sektöründe; Resepsiyonist, Garson ve Barista, Otomotiv sektöründe; Satış Danışmanı Servis Danışmanı ve Arge Mühendisi, Finans sektöründe; Müşteri Temsilcisi, Satış Uzman Yardımcısı ve Saha Satış Temsilcisi, Sağlık Sektöründe; Hemşire, Tıbbi Satış Mümessili ve Estetisyen.

Ocak ayında en fazla iş ilanının yayımlandığı sektör 5.189 ilanla Tekstil oldu. Tekstil sektörünü sırasıyla Bilişim (5.154), Üretim&Endüstriyel Ürünler (4.221) ve Sağlık (4.173) sektörleri takip etti.

Özellikle büyük şirketlerin kariyer sitelerini kullandıkları görülüyor. İş aramak kadar vasıflı işçi bulmanın da ayrı bir problem haline geldiği günümüzde, bu siteler şirketler için önemli imkan oluşturuyor.

Kariyer sitelerinin istihdama katkısı tartışılmaz derecede fazla durumda. Günümüz dünyasının vazgeçilmezi haline gelen bu siteler, işsizliğin önüne geçtiği gibi vasıflı meslek sahibi insanların arasındaki rekabeti de körüklüyor.

KARIYER DEĞİL TUTUNMA ÇABASI

▲ MUZAFFER EYÜPLER

Bir toplumda adaletin ve eşitliğin en temel göstergesi nedir diye sorsanız; "Kariyer yapabilme özgürlüğü ve eşitliğidir." diye cevap verirdim. Çünkü bir insanın benzer potansiyele sahip akranları içerisinde çok geriye kalıyorsa o toplumda adalet ve eşitlik için çok yol alınması gerekmektedir. 2019 yılında yapılan Liselere Giriş Sınavında sınav sonuçları ile ilgili bir istatistik beni dehşete düşürmüştü. O yıl sınava giren öğrencilerimizden ebeveynleri içinde üniversite mezunu olan çocuklar ile olmayan çocukların sınav sonuçlarının ortalamaları arasında 109 (yazıyla yüzdokuz) puan farkı bulunmaktaydı. Yani okullarımız, öğretmenlerimiz, aileden kaynaklı dezavantajlı durumu azaltabilme konusunda anlamlı bir sonuç üretememişlerdir. Ya da okullarımızda eşit olan çocuklarımız evlerinde veya okul dışı destek konusunda sahip oldukları imkanlar (az-buz değil 109 puan kadar) eşitliği bozmaktadır. Bu da çocuklarımızın kalan ömürleri boyunca sonuçları ile yaşamak zorunda kaldıkları adaletsiz bir durum oluşturmaktadır. Arka fonda çalmasa bile beyninizin içinde sesini duyduğunuz bir Anadolu Rock parçası gibi "Ustam seslendi uzaktan/ işçisin sen işçi kal, giy dedi tulumları..." hal-i pür melali...

Yukarıda verdiğimiz örnek ülkemizde doğup büyüyen ama ailelerinin sosyo-kültürel düzeyleri farklı çocuklarımızın durumları. Bu meselenin insani ve fırsat eşitliği bakımından önemi yadsınamaz. **Konunun ülkenin kalkınma potansiyeli ile ilgisi de göz ardı edilmemelidir.** Çünkü potansiyeli yeterince ortaya çıkartılamayan, bireysel ve toplumsal faydaya dönüştürülemediği her insan ve imkan ülkemizin kalkınması adına kayıptır, eksiklikler. Biz bu kısacık yazımızın girişinde bu adaletsizliği nazar-ı dikkate celp ettikten sonra niyetimizi faş edebiliriz. Oda pek görmek istemediğimiz mülteci çocuklarımızın durumunu en azından kişisel gözlemlerimiz üzerinden kamuoyuna aktarabilmektir. Bazen bu kişisel deneyimler dikkat çekme bakımından birçok bilimsel çalışmadan daha çok etkili olabilmektedir. Duyarlılık önemlidir, bizi insan kılan meziyetlerimizdendir ama çözüm için yetmez. Çözüm çok daha uzun ve yoğun erimli çabalar neticesinde olgunlaşabilir...

PİKTES projesi kapsamında Sakarya'da Karaosman İlkokulu'nda Türkçe öğreticisi olarak görev yapıyorum. Projeyi Avrupa Birliği finanse ediyor. Avrupa'nın mültecileri sınırdan göndermeyelim diye gönderdiği paralarla yani. Çocuklara Türk dilini ve kültürünü öğretmeye çalışıyoruz. Toplumla daha uyumlu bireyler olmaları için çaba sarf ediyoruz.

Projeyi Avrupa Birliği finanse ediyor dedik; lakin ben mevzuya daha başka bakıyorum. Daha doğrusu benim tanımlamam biraz daha farklı: Sömürebilmek için bu insanların topraklarında savaş ve kargaşa çıkaran, bu insanların yerlerinden, yurtlarından, vatanlarından ayrı düşmelerine sebep olan Avrupa ya da batı bu insanlar kendi topraklarına gelmesinler diye onlardan sömürdüklerinden Türkiye'ye vererek bu projeyi finanse ediyor. Lafı biraz uzattık ama durumun daha doğru izahı bu diye düşünüyorum.

Kariyer ve istihdam noktasından bakacak olursak benim gözlemlerim daha çok çocuklar üzerine. Zaman zaman alan taraması yaparak okullaşmamış veya uzun süre okuldan uzak kalmış çocukları tespit ederek okula başlamalarını ve okula dönmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Bu kapsamda ev ziyaretleri yapıyoruz.

İlkokula devam oranı genelde yüksek. Ortaokul ve lisede bu oran düşüyor. Bu oranın düşme sebepleri genel olarak geleneksel ve ekonomik sebepler. Geleneksel sebepler daha çok kız çocuklarda geçerli oluyor. Ergenliğe gelmiş kız çocuklarını özellikle karma eğitimin olduğu okullara göndermek istemiyorlar. Bu durumda aileleri sadece kızların olduğu kız imam hatipler ya da kız meslek liselerine yönlendirmeye çalışıyoruz. Kızların okula devam etmeme hususundaki bir diğer mesele de ailelerin kalabalık olması. Kalabalık aile tabi ki ev hanımı için çok iş demek. Belli yaşa gelmiş kız çocukları da bu yükü hafifletmede en büyük yardımcı. Kız çocuklarında bu gibi durumlar söz konusu olabiliyor. Genel manada derslerde çok başarılı olamadıkları için çocuklarda da çok büyük istek göremediğimi söyleyebilirim. Herhalde bundan sebep çocuklar da

bu durumu kabullenmiş gözüktüyorlar. Tabi derslerde başarılı olamadıkları için okuldan soğuma durumu erkek çocuklar için de geçerli.

Ekonomik sebepler demiştik. Burada da çocukların çalışması, çalıştırılması söz konusu. Daha çok erkek çocuklar çalışıyor. Aileler genelde kalabalık ve bu kalabalık ailenin geçimini sağlamak gerekir. Evin babası bunu sağlama hususunda çok büyük zorluklar çekebiliyor. Burada da devreye çocuklar giriyor. Çocukların yaptığı katkı ev ekonomisini rahatlatıyor. Kazandığı paradan kendisini tatmin edebilecek bir miktarı kendine alabilen çocuklar çalışma konusunda daha istekli olabiliyorlar. Böyle çocukları okula getirmek daha zor oluyor. Bir yerden sonra ailenin ekonomik durumu bir nebze düzelse de para tatlı geldiğinden olacak çocuk çalışmaya devam edebiliyor.

Tabi bunlar bizi biraz daha zorlayan olumsuz örnekler diyebiliriz. Bunların yanında sınavlarda derece yapan çok başarılı mülteci çocukların haberlerini medyadan takip ettik. Benim ilk ders verdiğimde hiç Türkçe ve okuma yazma bilmeyip üniversite kazanan ve okuyan öğrencilerim oldu.

Aileler genelde ataerkil yapıda. Kararları baba alır ve bu kararlar uygulanır. Sosyal medyada bir yazı görmüştüm ve bu yazının günümüz durumunu iyi bir şekilde tahlil ettiğini düşünüyorum. Diyor ki: "Biz ataerkil bir topluluktuk, anaerkil olduk. Gelinek noktada da "veleterkil" bir topluluk olduk." Etrafıma baktığımda bu sözü ciddi bir şekilde gözlemlediğimi düşünüyorum. Her istediği anında yerine getirilen doyumsuz çocuklar, hiçbir şeyin özlemini çekmeyen ve hiçbir şeyden memnun olmayan çocuklar, hiçbir şey üretme kaygısında olmayan, her şeyi hazır bekleyen çocuklar. Mülteci aileler genelde bu konforu çocuklarına çok fazla sağlayamadığından mülteci çocuklarda bu durumu daha az gözlemliyorum. Alan taraması yaptığımız bir ailenin çocuğunun son altı ayda sadece bir kere evden çıktığını öğrendik. O da ailenin zorlamasıyla doktora gitmişler. Çocuğu bir sonraki randevuya götürememişler. Çocuk lise çağında, odasına kapanıyor ve odasından dışarı çıkmıyor. Hayatla en büyük

bağlantısı elindeki akıllı telefon. Anne de baba da lisans mezunu. Eğitimli insanlar. Bizde de bu tarz çocuklar eğitimli ailelerde daha çok gibi geliyor bana. Bu şekil bir neslin ortaya çıkmasının bununla bir ilgisi var mıdır? Bilmiyorum.

Çocuklar dışında mevzuya daha geniş pencereden bakacak olursak. Günümüz gençleri az çalışarak, mümkünse hiç çalışmayarak çok para kazanma sevdasına kapılmış durumda. Bu durumda aklıma Bağdatlı Ruhi'nin şu beyti gelir aklıma:

*Gör zahidi kim sahibi irşad olayın der
Dün mektebe vardı bugün üstad olayın der*

Özellikle sanayide işverenler çalıştıracak eleman bulamamaktan şikâyetçi. Herkes üstat olmuş kimse iş beğenmiyor. Burada devreye henüz üstat olmamış mülteciler giriyor. İstanbul'da tekstil işiyle uğraşan bir arkadaşım "Eğer mülteciler olmasa tekstilde işler durur." demişti. Tabi bu durumun ortaya çıkmasındaki tek sebep bizim gençlerin üstat olma sevdası değildir. İşverenlerin az parayla çok iş, çok kazanç istemesi gibi sebepler de vardır.

Gelinek noktada bazı işlerde, özellikle bizimkilerin beğenmediği, burun büktüğü işlerde genellikle mülteciler çalışmakta. Belki ilerleyen zamanlarda bizimkiler odalarına kapanarak önlerinde bilgisayar, ellerinde akıllı telefon az çalışarak veya hiç çalışmayarak çok para kazanma hayali kurarken mülteciler bazı işlerde gerçekten üstat olurlar. Bakarsınız bazı sektörlerin çalışanı değil de yürütücüsü konumuna gelebilirler.

İLAHİYAT VE STATÜ

▲ DOÇ. DR. EMRAH KAYA

Türkiye, tarihsel kökleri dikkate alındığında İslâm dininin her anlamda etkili olduğu bir kültüre sahiptir. Osmanlı Devleti'nin siyaseten olmasa da kültürel ve sosyal bir devamıdır. İslâm dinine mensubiyet Emevîler'de ve Abbâsîler'de olduğu gibi Selçuklu'da ve Osmanlı'da da devletin ve yöneticilerin temel özelliklerinden olmuştur. Bu sayılan devletlerin politik hamlelerinin en önemli meşruiyet kaynağı da İslâm idi. Zira İslâm, bu devletlerde yaşayan hâkim unsurun inancıydı. Bu noktada din/İslâm olgusunu ele alırken dinin devlete yönelik tarafı ve halka yönelik tarafı ayrı ayrı ve aynı zamanda bir bütün olarak incelenmelidir.

İslâm'ın siyasetin meşruiyet aracı haline dönüşmesi Emevîler zamanında başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. Bu nedenle din adamları, diğer bir ifadeyle dini belli ölçülerde yorumlayarak yönetimin meşruiyet arayışına uygun sonuçlar ortaya çıkarabilecek zümre her daim el üstünde tutulmuştur. Dinî duyguları en iyi şekilde yönlendirebilen ve dinî ruhsatları en esnek bir şekilde işler hale getirebilenler tabiatıyla din adamlarıdır. Halk üzerinde tesir gücü yüksek din adamlarının sözleri ilahi bir kelamın tercümesi veya en azından bir yorumu olarak görülmektedir.

Bununla beraber meselenin diğer yönü de din adamlarının sıklıkla siyasetin hedef tahtasına oturtulmasıdır.

Çünkü siyasetin işlerine kılıf bulmakta mahir olan din adamlarının varlığı gibi siyasetin haksızlıklarını ve meşru hiçbir zemine oturmayacak uygulamalarını dile getiren din adamlarının varlığı da bir hakikattir. Halk üzerinde tesir gücü yüksek din adamlarının sözleri ilahi bir kelamın tercümesi veya en azından bir yorumu olarak görüldüğü için mevcut idarenin hakka ve hukuka aykırı uygulamalarının yanlışlığının bu yolla açığa çıkması da siyaseten bir tehdit arz etmektedir.

Din adamı, her ne kadar dinî inanç ve pratiğin halka anlatılmasından sorumlu kişi olarak bilinse de tarihsel tecrübede halk ile devlet arasındaki köprü olmaktadır. Zira devletin meşruiyeti dinî hassasiyeti olan halkın onayına muhtaçtır. Bu gerçeği gördüğümüzde katı bir laiklik (din ve devlet işlerinin kati surette birbirinden ayrılması şeklinde tarif edilir) savunucusu olan Kemalist ideoloji bile dini ve din adamını yok sayamamıştır. Bir taraftan "Arap'ın dini" diyerek küçümseyici şekilde nitelediği İslâm'ı diğer taraftan Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Börekçi (ö. 1941) başkanlığındaki bir heyetin verdiği lehte fetvayla topluma nüfuz etmek için işlevsel olarak kullanmıştır. Aslında alıntılanan ifadelerden açıkça anlaşıldığı üzere Kemalist ideolojinin dine sempatiyle bakması söz konusu değildir. Buna rağmen dinin toplum üzerindeki etkisini görmüş ve onu politik anlamda kullanışlı hale getirmek istemiştir. Aynı şekilde komünist ideolojinin yayılmasını önlemek için çok sayıda İmam Hatip açan siyasetçilerin, konjonktür değişince başını örtmek isteyenleri Arabistan'a yollamak istemesi bu din-siyaset ilişkisini göstermektedir. Yahut her fırsatta dine ve dindara mesafeli olduğunu gösteren siyasetçilerin seçim öncesi tesettürlü kadınlara rozet takması da bu bağlamda örnek verilebilir.

Bu ve benzeri sayısız tarihsel gerçekler göz önüne alındığında din adamının kendi haline bırakılmasının, sosyal ve siyasî değişimlerde öyle veya böyle rol almamasının imkânı söz konusu değildir. Bu nedenle dinî hassasiyetleri olan bir toplumda din adamının sosyal ve/veya siyasî etkisi nedeniyle statü beklentisi doğal bir şekilde oluşmaktadır.

Bu durumda din adamının statü beklentisi sosyal ve

siyasî yapının doğal sonucu ve gereği ise bunun olup olmasını tartışmaktan ziyade kendiliğinden oluşan **bu statünün nasıl olması gerektiğini konuşmak daha makul olacaktır. Bu statü ve etki gücü ne ölçüde olmalıdır? Neyi temel almalıdır?** Öncelikle din adamının duracağı nokta adalet, doğruluk, ahlak ve birey ve toplumun faydasının gözetilmesi prensiplerini net bir şekilde gözeceği bir nokta olmalıdır. Bunlardan herhangi birini kör noktasında bırakacak bir din anlatısı ve din adamlığı eksik olmaktan öte zararlıdır. Aleyhine bile olsa hakka şahitlik edemeyecek veya emrolunduğu gibi dosdoğru olamayacak kimselerin din adamı olmaktan ve onların elde ettiği tabii statüden uzak durması gerekmektedir. Bu ahlaki öğretilere sahip olmanın yanı sıra din adamının insan ve topluma dair meseleleri bilmesi, yaşadığı çağın gereklerini iyi analiz edebilmesi, bilgi ve anlayış sahibi olması ve insan ilişkilerinde doğru yöntemi tespit edebilmiş olması gerekmektedir. **Ahlaki ve entelektüel donanımına sahip olmayan bir din adamı sosyal ve siyasî koşullar nedeniyle elde ettiği statünün aktif bir faili değil pasif bir memuru olmaktan öteye gidemeyecektir.**

Peki, elde edilen bu tabii statüye sahip günümüz din adamları ve ilahiyatçıları, mevcut sosyal ve siyasî koşullarda insanları daha iyi, daha ahlaklı, daha bilgili ve daha derin kavrayış sahibi kılmak konusunda din adamına yüklenen ideal misyonu hakkıyla ifa edebiliyor mu? Başka bir ifadeyle, din adamının gerçekten özgün bir tesiri var mı?

Bu sorunun cevabından önce günümüz din eğitimine kısaca bakmak gerekir. Günümüzde din eğitimi İmam Hatip Liselerinde, İlahiyat Fakültelerinde veya belli bir dinî görüşü benimsemiş cemaat ve vakıfların kurslarında/medreselerinde verilmektedir. En yaygın eğitimin din alanında olmasına rağmen belli bir metodun takip edilmemesi, cemaatvâri yapıların günümüz şartlarını dikkate almaktan ziyade günümüzü tarihsel sabite olarak belirlenen dönem, kişi veya görüşlere dönüştürme çabası, ilahiyatların gelenek ile modern zaman ihtiyaçları arasında sıkışıp kalmaktan mütevellit bir türlü kendi yolunu çizememesi gibi sebeplerden dolayı din eğitiminin arzulan verimi temin edemediği açıktır.

Özellikle entelektüel donanımın yetersizliği ve siyasetin yoğun gölgesinin din adamlarının üzerine çökmüş olması din adamlarının seküler kesimce sözü dinlenecek kişiler olmasına engel teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra seküler kesimdeki yoğun din karşıtı propaganda, önceki dönemde ortaya konulan Yeşilçam filmlerinin dinî ve din adamını küçümseyici senaryoları, günümüzün

seküler elitlerinin dini alt sınıfların geleneksel bağı olarak gösterme çabası da dinin ve din adamının tesirine mani olmaktadır. Diğer taraftan dindar kesimde de ilahiyatçıların etkisi bireyi ve kitleleri hareket ettirmek şöyle dursun kımıldatmaya bile yetmemektedir. Bunda hem ilahiyatçıların dinî mevzulara yaklaşım tarzının halkın dinden beklentisini karşılamıyor oluşu hem de halka daha iyi dokunan geleneksel din adamlarının ilahiyatlara dair kara propagandası etkili olmaktadır. Özetle ilahiyatçıların birey ve topluma dokunması neredeyse imkânsızdır. Gelenekçilerin ise bireye dokunabilirken entelektüel yetersizlikten ve zamanın gereklerini önemsemekten bütüncül olarak topluma dokunmaları mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla din adamı sahip olduğu statünün hakkını verememekte ve her geçen gün bu statüyü kaybetmektedir.

Din adamlarının toplum üzerindeki etkisinin azalmasına paralel olarak siyaseten işlevsel olmaktan da çıkmaktadır. Din açısından bakınca siyasetin dine ilgisinin azalması olumlu ve ideal olandır. Ancak tarihsel olarak siyasete yakın duran ve bir statüyü neredeyse doğal olarak gören din adamları siyasetin ilgisini kaybetmemek adına ve sahip oldukları statüyü muhafaza etmek için ahlaki aşınmaya maruz kalmakta ve siyasetin meşruiyet aracına dönüşmektedir. Günceli takip etmek bile bu kaygıyı gözler önüne serer. Sakal kesmeyi, müzik dinlemeyi, karşı cinsle konuşmayı haram kabul eden gelenekçi din adamlarının siyasetin ilgisini kaybetmemek için faizli hesaplara para yatırılması gibi uygulamaları "devletin bekası" gerekçesiyle caiz görebilmektedir. Yahut idarecilerin kendilerine yönelik maddi-manevi ilave desteklerini haksızlıklar karşısında susmak için kabul edebilmektedir. Bu, statü beklentisidir, eldeki imkânları koruma kaygısıdır.

Sonuç olarak, dinî hassasiyetlere az veya çok sahip olan toplumlarda din adamlarının toplumdaki etkisi nedeniyle tabii bir statüsü oluşmaktadır. Bu statü ve elde edilen gücün hakka, hakikate, ahlaka, insanların maslahatına, toplumun menfaatine hizmet için kullanılması gerekmektedir. Ancak bizim gibi erken dönemlerinde zihinsel tecavüze uğramış toplumların bu travmayı bir türlü atlatamaması nedeniyle aşırı politize olmamız söz konusudur. Bunun sonucunda ise din adamlarının dindar ve seküler yönetimlerce daima toplumu manipüle etme vasıtası yapılmak istendiği görülmektedir. Bunu aşmanın yolu tabii statünün farkında olmak, bu farkındalığın içini entelektüel ve ahlaki yetkinlikle doldurmak ve böylece siyasetin gündemine teşne olmak yerine toplumu kanalize edecek tesir gücüne ulaşmaya çalışmaktır.

KARIYER PLANLAMASINDA COĞRAFİ FARKLILIKLAR

▲ ABDULLAH EREN

Eğitim Bağlamında Bir Doğu-Batı Değerlendirmesi

Çok sevilen bazı afili sözler vardır, her tarafta kendini gösterir ve alakalı alakasız birçok konuda kendilerine atıf yapılır. Birde sosyal medyanın kılcallara kadar yaygınlaştığı bir dönemdeyse bu ifadelerin paylaşım ağları hızla genişler. Bunlardan birisi olan "Coğrafya Kaderdir" henüz kendi kitaplarında rastlanmamış olmasına rağmen İbn Haldun'a ısrarla atfedilmeye devam ediyor. İbn Haldun'un coğrafyanın tarih ile toplum üzerindeki tesirine önem vermesinden ötürü belki de sözü ona yakıştırıyorlar fakat kendisine sorma imkânı olsa aynı şeyi düşünür müydü diye şüphe etmekte yarar var.

Yine de bu ifadenin farklı bağlamlarda bu kadar yaygın kullanılmasının üstünde durmak gerekiyor. Coğrafyanın insan ve toplum hayatına etkisi çok önemseniyor ve benimseniyor ki malum olan bir durum çokça dile getirilip paylaşılıyor. Determinist olmamak kaydıyla; coğrafi şartlar ve farklılıkların insanların eğitimine, kariyerine, sosyal ilişkileri ve statüsüne etkisi elbette yerine göre çok büyük açıklama gücüne sahip olabilir.

Türkiye'de coğrafi ayrım söz konusu olduğunda farklı bölgeler arasında kıyaslama yapılabilir ama akıllara en fazla gelen Doğu-Batı ekseni olduğunu söyleyebiliriz. Hatta Doğu-Batı ekseni üzerine tartışmalar sadece Türkiye sınırları içine hapsedilecek bir mesele de değil. Bu farklılığa son birkaç yüzyılın ve daha büyük coğrafyaların dahil olduğu aşikardır. Doğu-Batı çatışmasına oryantalizmden batı hayranlığına, modernleşmeden muhafazakârlığa, gelişmişlikten geri kalmışlığa uzanabilecek derin bir tartışma olarak da bakabiliriz. Bu derece geniş müktesebata sahip bir konunun Türkiye içindeki iz düşümü bu açıdan hem yerel hem de alemşümlüdür.

Türkiye'de Doğu ve Batının sınırları nerede başlar, nerede biter diye belirli bir şey söylemek zor olsa da bu ayrımın varlığı ve aradaki ciddi farklılıklar genelin malumudur. Doğudaki bir genç, istikbal planları ve kariyer hazırlıklarını yaparken çağdaş dünyanın getirdiği ortalama gereksinimlerin üzerine ek olarak bu

farklılıklar ölçeğinde birçok zorluğu aşmak zorundadır. Hiç bir veriye dayanmadan bile Doğunun "geri" kalmış olması şeklindeki algı daha çok kalkınma, şehirleşme, eğitim ve kültür alanlarında kendini gösterir. **Açıkçası son yıllarda özellikle Doğudaki belirli illerin gelişimi ile başta kalkınma ve şehirleşme gibi alanlarda Doğu ile Batı arasındaki makas biraz daraldı diyebiliriz.** Eğitim ve kültürel ortam söz konusu olduğunda maddi imkanların iyileştigi dair bir görüşü de rahatlıkla ileri sürebiliriz ama nitelik konusunda paralel bir gelişmeden bahsetmek zor. Son yıllardaki çeşitli araştırmalar ve niceliksel somut veriler de Doğu illerinin özellikle eğitim-öğretim alanında göreceli olumsuz performansına şahitlik ediyor.

Kariyer ve eğitim bağlamında doğu illerine daha yakından bakacak olursak öncelikle eğitimin algılanışına ve kariyer ile ilişkisine dair bir kıyaslama yapmak isabetli olacaktır. Çok derin analizlere dalmadan rahatlıkla ifade edebiliriz ki ideal eğitimden kast edilen sadece bir takım zihinsel-bilişsel faaliyetler değildir. **Eğitim aynı zamanda ilmi ve entelektüel bir gaye, kimine göre daha uhrevi bir çaba veya kişiye ünsiyet katacak bir süreci içerir.** Türkiye'de genel olarak eğitimin bu ideal kapsamından ziyade istikbale yönelik bir basamak ve araç olarak benimsendiğini görebiliriz. Eğitimin idealize edilecek tarafları daha çok kağıt üstünde kalırken, kariyer ve statü aracı olarak işlevsel yönleri daha fazla ön plana çıkmaktadır. Doğu bölgelerinde ise bu durum çok daha yaygın şekilde gözlemlenir.

Eğitime kariyer için bir araç olarak bakılması sorun edilebilir ama bunun için bölge insanı en son suçlanacak aktörlerdir. İnsanların eğitim sürecine ideal olarak bakabilmeleri için asgari bazı şartlarının yerli yerinde olması gereklidir. İhtiyaçlar hiyerarşisinde eğitimin odağa kayması için başka gereksinimlerin sağlanması önem arz eder. Malum olduğundan çok zikretmeye gerek duymadığımız ekonomi, sağlık, ulaşım, sanayi, güvenlik vb. sahalarındaki dezavantajlar, eğitimi meslek edinmede, yukarı doğru sosyal mobilizasyon ve statü kazanmada bir araç; hatta bir umut ışığı haline getirir. Eğitim, bölgenin gençleri ve çocuklarının

çoğu için kariyer planında ve dikey mobilizasyonda belki de tek imkan olarak düşünülmektedir.

Eğitim ise uzun vadeli ve sabır gerektiren bir süreçtir. Günümüz insan zihninin her şeyi finansallaştırdığı bir düzleme uygun olarak ve ironik bir şekilde ifade edebiliriz ki eğitim dönüşü uzun vadeli olan bir yatırımdır. Bu kadar uzun yatırımı bekleyecek imkan ve müsamaha ise Doğu insanında ister istemez çok bulunamamaktadır. Maddi koşullar, hızlı para ve iş kazanma beklentileri, göreceli olarak iyi sayılmayacak eğitim-öğretim koşulları ve daha sayabileceğimiz birçok farklı etken ile Doğunun çocukları aşama aşama eğitim temelli kariyer planının dışına atılmaktadır. Eğitim süreci umut vermedikçe ondan kopmalar fazlaşmaktadır ve kopmalar fazlaştıkça da sürdürülebilirlik zedelenmekte sonuç olarak bu süreç kısır döngü halinde devam etmektedir.

Yani eğitim kariyer için bir basamak ve araç olarak düşünülse dahi doğuda bu işlevinden faydalanmak çok daha zor olmaktadır. Eğitim meselesini kariyer odağından ziyade ilmi yolculuk veya entelektüel faaliyet kapsamında değerlendirdiğimizde zaten mevcut farklar ve sorunlar Doğu aleyhinde daha fazla ayrışacaktır. Eğitimin kendisi ve ilmi merak toplum arasında popülerleşemeyince verimli bir kültürel ortam sağlanamıyor. Böylesine bir ortam ve anlayışın noksanlığında da kariyer hedefleri planlı ve programlı bir çerçevede yapılma imkanını kaybediyor.

Eğitim ve öğretimde başarının önemli anahtarlarından birisi de okul dışı zamanlarda da dersler ve hedeflere yönelik vakit ayırma gerekliliğidir. Bu vakti ayırıp ayırmamanın belirleyici etmenleri öncelikli olarak elbette sosyoekonomik ve güvenlik gibi sebeplerle açıklanabilir. Bunun yanında okul dışı vakitte eğitime, istikbale ve kişisel becerilerin gelişimine yönelik vakit ayırmak aile yapısı, kültür ve bilinçle de ilgilidir. Ailelerin önceliği geçim, ekonomik şartlar, güvenlik gibi zor şartlarla başa çıkmak olunca da eğitim ve kariyer planlaması gibi hassas alanlar arka planlara atılmaktadır.

Bu bahsettiğimiz zafiyetler münferit bazda giderilse bile Doğudaki bir genç için iyi okul, iyi eğitimci, sağlıklı çalışma ortamı, yönlendirici bir rehberlik hizmeti,

hedeflerine uygun gelişme imkânları gibi kariyer hedefine yürürken ihtiyacı olan desteği bulmak ortalama olarak daha zordur. Bununla birlikte kıymet bilme ve elindeki imkânları iyi değerlendirme noktasında Doğudaki öğrencinin motivasyonu doğal olarak daha yüksek olur. Zor şartlarda oluşturulmuş imkânlar kolayca heba edilemez. Zorluklardan sıyrılıp göreceli olarak Batıda veya başka yerlerde daha iyi imkânlara kavuşanlar iki tarafın imkanların da farkında oldukları için ufukları daha geniş olacaktır.

Doğu veya farklı bir yerdeki bu dezavantajlı durumun düzelmesi için belki uzun vadeli çalışmalar ile çözüm önerileri gerekecek. Bazı dezavantajlı coğrafi bölgeler için hızlı sonuç alınacak kalkınma ajansları, pozitif ayrımcılıklar ve çeşitli projeler geliştirilebilir. Yine benzer şekilde orta ve kısa vadede sonuçlar getirecek altyapı yatırımlarına öncelikler verilebilir veya uzun vadeli yapısal sorunların çözümü adına hamleler gerçekleştirilebilir. **Fakat mevcut durumda aradaki farkı kapatabilecek veya en azından bütün olumsuzluklara rağmen parlak beyinlere yol gösterebilecek ana unsurun öğretmen olduğunu söyleyebiliriz.** Bütün sorumluluk ve beklentiyi eğitimcinin sırtına yüklememek şartıyla ifade edebilir ki iyi öğretmen aradaki farkları, coğrafyayı, uzaklıkları ve tüm olumsuz koşulları ters düz edecek bir kudret barındırmaktadır. Eğitim ve kariyer söz konusu olduğunda, Doğu bölgesindeki gençlerin adil olmayan koşulları güncel konjonktürde en alt biriminden en üst düzey yöneticilerine kadar ilgililerin sorumluluğundadır. Bütün olumsuzluklara rağmen bu tabloya en güzel dokunuşu yapabilecek kişi de öğretmendir.

TALUT KISSASI BAĞLAMINDA TOPLUMSAL STATÜ, TOPLUMSAL MEŞRUIYET

▲ BAYRAM YILMAZ

Lise dönemlerinde arkadaşlarımız ile yaptığımız pikniklerin program akışı içerisinde bilgi yarışması da bulunurdu, genelde beşerli guruplar oluşturulur en az 10 soruluk İslam tarihi ve kültürü üzerinde ÖSYM'nin paragraf soruları gibi uzun bir açıklama yapılır, bilgi verilir ve sorusu sorulurdu. Gençliğimizde az biraz illegalite duygusu ile yaptığımız bu tip piknik ortamlarında belli bir yaştan sonra yarışmacı olarak değil de daha çok soru hazırlayanlar içinde bulundum. Keyifliydi...

O dönemlerde muhatap olduğumuz sorulardan biri de "Kur'an da ismi en çok geçen peygamber ve ümmet hangisidir?" şeklinde olan bir soruydu. Soru şaşırtmacalı çünkü genelde cevap Hz. Muhammed ve ümmeti olurdu. Doğru cevap ise "Hz Musa ve İsrailoğulları"ydı.

Daha sonraları Kur'anda anlatılan kavimler ile ilgili olarak bizlerin yaşadığı çağ ve toplum için en fazla örnekliğin İsrailoğulları'nın karakter çözümlemelerinden çıkabileceğini, Hz. Musa başta olmak üzere İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerinin kavimleri ile, kavimlerini (her manada) özgürleştirme mücadelesinin bizler için çok kıymetli örnekler ve ibretler içerdiğini dinlediğimiz/ yaptığımız tefsir sohbetlerimiz oldu. Bugün bile toplum olarak İsrailoğulları ile en çok benzeştığımız konular bulunmaktadır. Bunların başında da toplum olarak otorite ile olan ilişkilerimizin, statükoyu kollayan yaklaşımlarımızın, kahraman/kurtarıcı bekleyişimizin, "tek adam kült"ümüzün olduğunu düşünürüm. Birazcık da belki bu okumanın etkisiyledir ki "mücadele fıkı ve yöntemi" sohbetlerimizin içeriğinde **"toplumu zihinsel olarak özgürleştirecek vasatın üretilmesi"** konuları hep bulundu. Bu bağlamda 28 Şubatın ertesinde ve asteğmen askerken bile az sayıda cesur arkadaşla "Yahudileşme Temayülü" ile ilgili okumalar ve dersler yapmıştık.

Her zaman dualarımız âminlerimiz vardı; *"kahraman bekleyen yığınlarını sen kahramansız bırakma Allah'ım"*

Daha iyi bir toplum içim mücadele etmek, gerekirse bedel

ödemek gerektiğine inanan bizlerin toplumumuz ile ilgili yaptığımız bir tespit olarak (ki bu tespit sübjektif olabilir) "Halkımızın ekserisi kendisinin hak yolda olduğunu, seçilmiş olduğunu, insanlık içerisinde çıkarılmış en hayırlı millet /etnik unsur olduğunu düşünen bir topluluk/halk olduğunu düşünmekte.", "İnsanlarımız içinde yaşadığı topluluğun genel kabullerini yanlışlama ihtimali olan hiçbir bilgiye itibar etmemesi, yanlış olma ihtimalini doğurabilecek her türlü ilmi uğraştan uzak kalmayı tercih etmektedir.", "Halkımız yaygın resmi/yaygın söylemin güc temelli meşruiyetinin her şeyin üstünde tutmakta yaygın bir davranış olarak "itaat et rahat et" mottosunun güvenli konforundan uzaklaşmak istememektedir."

Bir toplum içerisindeyiz bireysel olarak özgüven konusunda sıkıntılı buna karşın kendisini en asil kabul eden referans söylemine sahip insanlarımızın olduğu, kalabalıklaştıkça özgüven patlaması yaşayan, feodal dayanışma kültürü yaygın, dini duygunun belirleyici olduğu birlikteliklerin bir çoğunda ise her türlü şefaat ve imtiyazın kendilerinde/hocalarında olduğunu düşünen fırkalar... İstişare eden, İtiraz edebilen bunlarla birlikte "münafıklık alemleri acaba bende var mı?" diye özeleştirisi yapabilen "acaba ben münafık olabilir miyim?" ihtimalini yadsımayan sahabenin öz güveninden de haddini doğru çizme gayretinden de uzak topluluklar halindeyiz.

Tüm bu toplum ve toplumsal ilişkilerdeki benzeşmelerden dolayı bizlere düşenin peygamberlerinin İsrailoğulları'nın zihinlerini kölelikten uzaklaştıracak mücadelelerini ve sabırlarını örnek almak, anlatılan kıssalardaki süreci ehem mühim ilişkisini doğru okumak, önce kendi nefsimizi teçhiz ve terbiye ettikten sonra (ki bu da asla kendi başımıza başarabileceğimiz bir hal değildir) içinde bulunduğumuz ve aidiyetimiz olan insanlarımıza yönelik anlayışları tashih, ruhlarını ihya, kimliklerini inşa sürecini dostlarla sebat ve sabırla oluşturmamız gerekir.

"Arif olan demişti bu yol çetindir."

Ne demek istiyorum;

Talut-Calut kıssası bağlamında Talut'un toplumuyla karşılaşması ve halkını kendi melikliğine/komutanlığına ikna etme sürecinden bahsetmek istiyorum ama öncelikle bazı kavramları hangi anlamda kullandığımız ile ilgili açıklamaların faydalı olacağı kanaatindeyim.

Öncelikle hiç Talut-Calut kıssasından bahsetmeden de toplumsal meşruiyet konusu işlenebilir / anlatılabilir. Bir meseleyi anlatırken örneklendirmelerinizi referanslarınızı nerden yaparsanız zihni de o referanslarla inşa edersiniz. Maalesef günümüzün akademik camiasında yaygın olarak bilimsellik kamuflajı ve ambalajıyla inancımızdan ve medeniyet havzamızdan hiç alıntılama yapmadan kişisel gelişim üzerinde, insan ilişkileri ve iletişim üzerine yüzlerce, binlerce tez yazmış bilerek veya bilmeyerek bir kompleksi üretmektedir. Bizler de aslında hiç batı kaynaklarına müracaat etmeden kendi inanç ve tarihimizden örneklerle, kültür ve medeniyet kodlarımızı kullanarak, sağlık bir sosyoloji kurabiliriz, kişisel gelişim deyip insan enesini(bencilliğini) çoğaltmak yerine "insanın tekamülü" deyip daha faydalı bir kuşak yetiştirebiliriz. "İnsan Hakları Beyannamesi" ile hakları ve sorumlulukları sözleşme ile tanımlamak yerine "kul hakkı" kavramını daha çok öne çıkartarak daha ahlaki bir zeminde daha çok hassasiyet, Allah korkusundan beslenen sorumluluk bilinci oluşturabiliriz. İletişim konusunu peygamberimizin örnekliğinden, sahabenin örneğinden, diğer peygamberlerden

örneklerle anlatabilirsiniz. Örnekleri çoğaltabiliriz. Hülasa olarak bu paragrafta vurgulamak istediğimiz önce kendi kavramlarımızla hissetmeye, düşünmeye ve konuşmaya çalışmalıyız. Toplumsal anlamda bir mütefekkirimizin ifadesiyle "Kamus namustur."

Malumu alinizdir ki insanlar arasında sağlıklı iletişim kelime/kavramlara yüklenen ortak anlamlarla sağlanabilir. Dostluk denildiğinde bir arkadaşın kader birlikteliğini diğerinin çok hafif bir etkileşimi anladığı bir iletimde yanlış beklentilerin ürettiği hayal kırıklıkları kaçınılmaz olur. "Müslüman olmak" kavramı bile eğer zimmi onay, ile ölümüne adanmışlık arasında her kişiye göre farklı bir bağlayıcılıkta yaşanıyorsa orada bile dinin kutsal metni anlaşılabilir. Anlaşılabilirlik/ anlaşılabilirlik için en temel gereklilik öncelikle doğru anlama niyeti ve gayreti sonrasında içeriğinde mutabık kalınmış kavramlar üzerinden duygu ve düşüncelerimizi anlatmaktır.

Öncelikle Toplum Kavramından Ne Anlıyoruz;

Birçok sözlük ve makalede toplum ortak payda ve ortak referanslar üzerinden tanımlanır. Bizim kullanacağımız anlamda toplum; "Aralarında duygu başta olmak üzere ilişkiler bulunan, duygudaşlık ve fikir birlikteliği olan, mekânsal olarak da ulaşılabilir yakınlıkta bulunan insanlar topluluğu..." olarak tanımlamak isteriz. Bunun sonucu olarak da toplumsal ilişkiler insanların bir arada bulunmaları ile değil birbirleri ile iletişimde/

etkileşimde bulunmak istemeleri ile ortaya çıkar. Bu ilişkilerin sürdürülebilirliği toplumsal yapıyı canlı, toplumu diri tutar. İlişkilerdeki olumlu, onarıcı, inşa edici yaklaşımlar toplumu iyileştirir ve büyütürken çatışmalar yıpratır. Tek taraflı menfaatin gözetildiği ilişkiler toplumu çürütür yozlaştırır.

Toplumun gücü onu oluşturan unsurların birbiri ile ilişkilerindeki sıklık, derinlik ve tarafların tüm toplumun ortak faydasını gözetmedeki hassasiyeti ile ilgilidir. Bunun en zir ve hali bireyin canı dâhil sahip olduklarını mensubu olduğu topluluğun faydası için feda edebilmesidir. Tarih boyunca da mensuplarından güçlü aidiyet üretebilen topluluklar daha kalıcı olup çevresel etkinlik alanlarını genişletebilmişlerdir.

Bu açıklamalara katkı olarak bir topluluğu bir arada tutan en güçlü ortak payanın ortak gelecek tasavvuru olduğunu kişisel görüş olarak ifade etmek isterim. Ayrıca duygu birlikteliğinin zayıf ama menfaat duygusunun daha yoğun olduğu ilişkilerde de bir arada kalmanın kişisel fayda ve konfor üreteceğine inanmış bireylerde ortak menfaat duygusunun çok güçlü yapıştırıcı etkisi görülebilir.

(Suç organizasyonlarında da ters motivasyonla (korku/endişe) birlikte organizasyon sayesinde sağlanacak menfaat beklentisi kişileri mafyöz topluluğun parçası haline getirir. Buna engelleyecek şey başta devlet organizasyonu olmak üzere böyle bir yapılanmanın parçası olmanın üreteceği kişisel zararları cari ve fiili hale getirmektir.)

Toplumsal statü derken de en genel manada kişinin topluluk içerisindeki saygınlığından, yaptırım gücünden bahsediyoruz. Toplumsal statü en temelde kazanılmış ve edinilmiş statü olarak iki başlıkta ifade edilir. (Daha fazla detaylandırmak mümkündür birçok makalede de detaylandırılmıştır.) kişinin kendi gayretleri ile kazanarak elde ettiği (çalışarak öğretmen olması, doktor olması, bir konuda başarı göstererek bunun sonucunda saygınlık kazanması gibi...) statü kazanılmış statü olarak isimlendirilirken, kişinin kendi çabasının sonucu olmadan (birinin oğlu/kızı/akrabası olmasından kaynaklanabilen, yada bir beceri gözetilmeden başkasının lütuf ve ihsanıyla sahip olunan...) statü de edinilmiş statü olarak isimlendirilir. Ortak paydası her statünün toplumsal ilişkilerde bir karşılık üretmesi insan ilişkilerinde etkinlik oluşturmalarıdır.

Meşruiyet Kavramı;

Bir yerde toplum/topluluk var ise mutlaka iş bölümü ve görev paylaşımı da oluşacaktır. Bireyi aşan sorunların çözümü için dayanışma, görev dağılımı için organizasyon, tüm bunların yönetimi içinde hiyerarşi oluşmak durumundadır. İnsanın yönetme arzusu ile ilgili Bedüzzaman'ın risalelerinde "insanın iktidar hırsı şehvet hırsından 1000 kat -herhalde çokluktan kinaye-fazladır" dendiğini duymuştum. Emre Kongar hırsların en korkuncu, en açgözlüsü, en doymak bilmeyeni iktidar hırsıdır... Çünkü bu hırs, iktidar sahibinin kendi kanından beslenen bir tutkudur." der. İslam ve insanlık tarihi de bizlere kontrol edilemeyen iktidar hırslarının nasıl felaketlerle sonuçlandığının sayısız örnekleri

ile doludur. Belki de insanlık bu iktidar hırsının tüm toplumu yok etmemesi için yönetme hakkını az sayıdaki insana hasretmiş. Böylece halkların büyük kısmı iktidar savaşlarından kendini koruyabilmiştir. Kendi tarihimize bile Osmanlı padişahına isyan eden asker ve ya halk padişahın yerine yine hanedan içerisinde birinin ismini söyleyerek yönetim değişikliği talebinde bulunmuştur. Bu tip teşebbüsler çok acı sonuçlar üretse de ölümler isyan edenlerin başı ve saray ailesi ile sınırlı kalabilmiştir. O yüzden kardeş katlini ifadelendirilirken "ya devlet başa ya kuzgun leşe" denilmiştir.

O dönemde isyan edenler için bile devleti yönetme hakkı "kan hakkı" olarak ifade edilen padişah kanından olma ile ilişkilendiriliyordu. Meşruiyetin kaynağı padişah soyundan gelme üzerine kuruluyordu. Meselenin sosyolojisi padişah ailesinden olmanın yönetim konusunda yetiştirme/yetiştirilme imkanı vermesi dolayısı ile yine en uygun yönetici adayının "kan bağı"na sahip insanlardan olmasını gerektirmektedir. Kim devlet yönetme konusunda bir şehzadeden daha iyi eğitim alma, tecrübe kazanma imkânına sahip olabilirdi ki? Herhalde Fatih Sultan Mehmet sadece çok zeki olduğu için mi 14 yaşında 6 dili konuşabiliyor, Avni mahlası ile Farsça ve Osmanlıca şiirler yazabiliyor, Roma şehrinin şehir planını çizebiliyordu? **Bu sahip olabildiğiniz eğitilebilme imkânlarınız ve sizin de gayretinizle ortaya çıkan bir durumdur.** Herhalde o dönemde "devleti kim yönetsin?" diye araştırılsa en

uygun insanlar yine saray ailesinden çıkacaktır. Tüm bu somut gerçekliğe rağmen yönetme meşruiyeti için bu liyakat bile yeterli görülmemiş mistik ve menkâbeler üretilmek zorunda kalmıştır. Osmanlı'nın en seküler kuşağının öncülerinin kotardığı 1876 Kânûn-ı Esâsî'de (anayasada) bile padişah için ilk maddelerinde "kan mübarek ve kutsal...." denilir. Tüm bu menkâbelerin odağında Al-i Osmani'nin özel olarak seçilmiş olmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında bugün bile sağ-muhafazakar insanımızdaki bu "seçilmiş olma" anlayışını son halife Abdülmecit Efendinin resim konusundaki yeteneği bile dağıtamamıştır.

Meşruiyet kavramını biraz daha açıklamak isteriz. O da meşruiyetin mahiyeti ile ilgili olarak farklı referanslarla üretilebileceğidir. Örneğin bir sağlık tartışmasında söz/karar hakkı çoğunluğun olamaz. Konu gereği mesele uzmanlık gerektirmektedir. Konu hakkında kim bilgili/uzman ise onun sözü doğruya en yakın olma ihtimali olan sözdür ve doğru bir tavır için de dikkate alınmalı, gereği yerine getirilmelidir. Normal bir toplulukta uygun bir tedavi için oylama yapmaz doktorun dediğini yaparsınız. Bu yaptırım söz sahibinin uzmanlığından gelir. Örneği askerlikle, mühendislikle ilgili ya da en basitinden yol tarifi ile ilgili olarak da verebiliriz.

Yine ticari bir faaliyetin nasıl yürütüleceği ile ilgili olarak da ticarete kullanılan emtianın mülkiyeti belirleyici

meşruiyetine laf söyleyemiyorsa tahtta bulunduğu sekiz senede başardıklarından dolayıdır.

Sosyolojinin konusu olarak meşruiyet tüm sosyal meseleler gibi artan ve azalan bir bağlılık/ bağılayıcılıktır.

Bir topluluktaki yönetsel ilişkileri ve etkilerini düzenleyebilmek için toplum tarafından bu konuda yetkili olarak kabullenilmek gerekmektedir. İşte **konumuzun bam telini de oluşturan da bu kabullenilmek kısmıdır.** Toplum tarafından yönetim hakkınız kabullenilmeden, bu alanda etkili çokluk (kamuoyu) tarafından gönüllü veya zimmi rıza üretilmeden topluma dönük ve o topluluk desteği ile başarılabilecek işler yapabilmek

mümkün olmayacaktır. Naçizane ben Kur'an kıssaları içerisinde bu konuyu en belirgin anlatan kıssanın Talut kıssası olduğunu düşünüyorum.

Kur'an aktardığı kıssalarda bizlere olayın özüne yönelik olarak ayetlerini hükümlerini aktarır. Bizler ise hadislerden ve siyerden ayetin nasıl anlatıldığı, sahabenin nasıl anladığını tespit etmeye çalışarak kendimiz için doğru bir okuma yapmaya çalışırız.

Aktarılan kıssalarla ilgili örnek ve ibret alma teşebbüsüne ilk bakılması gereken yerin toplumsal zeminin ve bağlamın uygunluğu meselesi olduğunu düşünüyorum. Günümüz meselelerinde bile aynı zaman diliminde çok farklı şartlarda mücadele veren insanların takip edeceği izleğin farklı olabileceğini kabul etmek, -niyetlerinden emin isek- hiçbir çabayı sırf bizim pratiğimize uygun gelmiyor diye peşin yargılara mahkum etmemiz gerekir.

-Mevzuya gireceğim de önce yanlış anlaşılma korkusunu aşmam gerekiyor. Bu öyle bir korku ki anlaşılamamakla kıyas edilemez.-

Bizim bu başlığımızla ilgili olması bağlamında bu kıssada vurgulamak istediğimiz Talut'un Allah tan aldığı meşruiyetine rağmen toplumsal meşruiyet konusunda bunun yeterli olmayışındır. Allah nezdinde meşruiyeti mutlak olan Talut'un tavrının bizler için örnekliğidir. Allah'a ahiret gününe inanan bir insan için farklı meşruiyet konuları içerisinde en öncelikli

ve önemli olanı yapılan işin -illaki- Allah'ın rızasına uygunluğudur. Pazarcılık yaparken de, öğretmenlik mesleğini icra ederken de, üzülürken de eğlenirken de taşınması **gereken hassasiyet "ben bu işi(mi) nasıl yaparsam Allah'ın rızasına/onayına uygun olur" hassasiyetidir.** Bunu ser levha olarak buraya ilâştirdikten sonra söylemek istediğimiz takva temelli toplumsal dönüşüm için, bu süreci sağlıklı işletebilmek için sadece Allah'ın rızasının yeterli olmadığı, olamayacağıdır. Onurlu/izzetli bir yaşam ve sonucunda rıza-i bari ve cennet için Allah'ın rızası önemli ve yeterli olabilir. Eğer amacımız ahiretimizi kurtarmakla beraber bizden sonraki nesillere daha sağlıklı bir toplum yapısı, ilişkiler ağı ve otoritenin doğru kullanıldığı bir sistem/ devlet bırakmak istiyorsak Allah'ın rızasından sonra gözetmemiz gereken meselelerin başında toplumsal meşruiyet olgusu gelmektedir.

Toplumsal meşruiyet konusunda yeterince başarılı olamamış peygamberlerin bile bu konuda karşılaştıkları üzücü sonuçlar Kur anda anlatılmaktadır. Nihai manada bu durumu başarı başarısızlık bağlamında/konusunda tartışmıyoruz.

Toplumu tekamül ettirmek için görev bize verilirse bu dar boğazdan, bu sıkıntılardan kendimizi/ bizi kurtara bileceğimiz hususunda toplumun önemli kesimini (kamuoyu) buna ikna edebilmiş olmamız gerekmektedir.

(Onu davet edildiğimiz ortamlarda yüz yüze anlatırız zaten)

Bir sohbet veya ders ortamında tek tek söylenenlerin doğru olmasından daha önemli olanın sözün istikametinin doğru olması gerektiğini bize öğreten, gençliğimizde bize emek verenleri hayırla yadederek bir sohbet havasında kısa kısa tefsir notları aktarmak isterim. Bu sohbetlerde ayetler içinde geçen her bir cümlemin işaretini ve bağlamı ifade edilerek sürdürülür lakin biz konumuzu yazılı bir metin ile ifade etmeye çalıştığımızdan önce ayeti sonrasında ne anladığımızı neyin anlaşılmasını murat ettiğimizi açıklayarak ilerleyelim müsaade ederseniz....

(Bakara;246) Mûsâ'dan sonra İsrâiloğulları'nın ileri gelenlerini görmedin mi? Peygamberlerinden birine "Bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım" dediklerinde o, "Üzerinize savaş farz kılındığında savaşmayacağınızdan korkarım" cevabını verdi. "Yurtlarımızdan ve çocuklarımızdan uzaklaştırıldığımız halde Allah yolunda savaşmayıp da ne yapacağız?" dediler. Üzerlerine savaş farz kılınca da, içlerinden

azı müstesna, yüz çeviriverdiler. Allah zalimleri iyi bilmektedir.

Olayın tarihi ve şahıslarının isimleri değil, kendisinin önemli olduğu; ibret, olup bitende bulunduğu için "(Mûsâ'dan sonra İsrâiloğulları'na gönderilen) peygamberlerden biri" denilip isim verilmemiştir. Tarihi kayıtlara göre Peygamber Samuel zamanında İsrâiloğulları korkaklıkları ve kolaycı tutumları yüzünden büyük bir yenilgi alınca peygamberlerine gelerek kendilerine bir kral tayin etmesini istediler. Mekke'de durmadan savaşalım diye Hz. Peygamber'e başvuran bazı kimselerin Medine'de cihad farz kılınca korkuya kapılıp "Rabbimiz! Bize savaşı niçin farz kıldın, bizi yakın bir süreye kadar geri bıraksan olmaz mıydı?" (Nisâ 4/77) demeleri insan psikolojisini yansıtan bir örnektir. Dini aynı kaynaktan alan Samuel de kendisine gelenleri ikaz etmiş, hükümdar tayininden sonra savaştan geri durmaları ihtimalini kendilerine hatırlatmış, bu vesileyle onları hem savaşa teşvik etmiş hem de temsilciler vasıtasıyla caymama sözü almıştı. (Kaynak: Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 1 Sayfa: 386)

(247) Peygamberleri onlara "Allah size Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi" dedi. "Biz hükümdarlığa ondan daha lâayık iken ve ona servet bakımından bir zenginlik de verilmemişken onun üzerimize hükümdarlığı nasıl olur?" dediler. Peygamber "Allah onu sizin için seçti, kendisini ilimde ve bedende daha güçlü kıldı" dedi. Allah mülkünü dilediğine verir ve Allah (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilir.

Peygamberleri onlara Tâlût'un (Saul) Allah tarafından hükümdar olarak tayin edildiğini bildirince buna iki sebeple itiraz ettiler:

a) Tâlût bir halk çocuğu idi, İsrâiloğulları'nın ileri gelenlerinden, hükümdar çıkması beklenen ailelerinden değildi. Onların anlayışına göre böyle aileler dururken bir halk çocuğu hükümdar olamazdı; bu makama o değil topluluğun ileri gelenleri lâayık idiler.

b) Tâlût zengin değildi; onlara göre hükümdar olacak şahıs aynı zamanda zengin olmalıydı.

Âyet-i kerîme, Tâlût'un hükümdarlığa ehil olduğunu açıklamakta ve bu ehliyeti de onda bulunan iki husûsiyete bağlamaktadır: İlim ve kudret. Bu iki vasıf, hükümdarlığa hak kazanmak için onların ileri sürdüğü ilk iki vasıftan yani mal ve makamdan daha üstündür.

Allah Teâlâ bu itiraza peygamberleri aracılığı ile verdiği cevapla yöneticilerde bulunması gereken nitelikler konusunda evrensel mesajlar da iletmiş oluyordu. Buna

göre: 1. Yönetici, bir kısım çevrelerin değil, öncelikle **Allah'ın yönetmeye lâyık gördüğü kimselerde aradığı vasıflara** sahip olmalıdır. 2. Tâlût bilgili ve güçlüdür; yönetici olacak şahısların zengin değil, bilgili ve güçlü olmaları gerekir. (Kaynak: Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 1 Sayfa: 386-387)

(248) Peygamberleri onlara “O'nun hükümdarlığının alâmeti, içinde Rabbinizden bir sekînet, Mûsâ ve Hârûn ailelerinin bıraktıklarından bir bakiye bulunan ve meleklerin taşıdığı sandığın size gelmesidir” dedi. Gerçekten inanıyorsanız bilin ki, bunda sizin için büyük bir işaret vardır.

Yahudi literatüründe bu sandığa ahid sandığı denilmektedir. Tabutun içinde Tevrat'ın sayfaları yazılı malzeme, Hz. Mûsâ ile kardeşi Hârûn'dan kalan elbise, baston (asâ), sancak gibi bir kısım eşya (bakiye) bulunuyordu (geniş bilgi için bk. Abdurrahman Küçük, “Ahid Sandığı”, DİA, I, 535).

Ahit sandığının Yahudi toplumu için anlamını anlayabilmek için bizde de halifelik sembolleri olarak kabul ve hürmet edilen “kutsal emanetler” konusunu ve tarih içindeki fonksiyonunu bilmek gerekir. İlginç bir şekilde İslam tarihinde raşit halifelerin hiç müracaat etmeyi düşünmedikleri kutsal emanetlere sahip olma düşüncesi sonrasında Muaviye'den başlayarak bir meşruiyet üretme çabasının sonucu olarak araçsallaştırılmıştır. *(Keşke meselenin pagan kültürle ilişkisini de uzun uzun konuşsak, anlatabilsek.)*

Talut'un İsrailoğulları için çok önemli olan Ahit Sandığını Camalikalıların elinden alma çabasından önce gözden kaçırmamamız gereken bizler için de çok önemli bir örnek olması gereken bir tavrı büyük harflerle ifade etmek istiyorum. O da Talut'un İsrailoğullarına hiçbir zaman müdanasızlık yaparak “SİZ KİMSİNİZ Kİ! BENİ HÜKÜMDAR OLARAK ALLAH TAYİN ETTİ SİZ KİME İTİRAZ ETTİĞİNİZİ BİLİYOR MUSUNUZ! BENİM HÜKÜMRANLIĞIMI KABUL ETMEYENLER ÇEKSİN GİTSİN YA DA KABULLENMEYENLERİN KELLESİNİ ALIRIM...” dememiş olmasıdır.

Talut'un tavrı “Her ne yapılacaksa bu toplulukla bu toplum için(de) yapılacak...” kabulüne dayanmakta, yetkinliğine yönelik bu topluluğun itirazlarını ortadan kaldıracabilecek süreci işletmek gerekliliğinin farkında bir tavidir. Talut bu süreci işletir. Süreç belki yavaş işler ama belli sürenin sonunda Talut'un etrafında az sayıda bile olsa yaş olarak genç, inanç olarak mümin, tavır olarak müslüman kişiler oluşmaya başlar. Yine de kavminin ileri gelenlerinin “*Bu mu bizi bu rezil*

durumuzdan kurtaracak kişi” şeklindeki itirazları devam eder.

Talut'un İsrailoğulları'nın kendi idaresine fevç fevç katılması, kendi komutanlığında riskli bir savaşa ikna edebilmesi için çevresindeki inanmış gençlerden daha fazlasını ikna etmesi, kavminin ileri gelenleri nezdinde meşruiyet üretebilmesi gerekliydi (Bu çabalama yıllarca sürer) Toplumda Talut'a özellikle askeri yetenekleri/komutanlığı konusunda yoğun itirazlar devam eder. Bu itirazlar ta ki Talut'un kendisine inanmış müminlerden seçtiği seçme bir birlikle Yahudilere korku salmış (C) Amalikalıların başında nöbetçi bulundurarak kilit altında tuttıkları ahit sandığının tutulduğu mahzenden kurtararak sürgünde bulunan israiloğullarına getirip teslim edinceye kadar sürer. *(İşte burası yanlış anlaşılma korkumun depreştiği yer)*

Yahudi kaynaklarına göre Filistiler İsrailoğulları'nı mağlûp ettiklerinde, içinde Tevrat'ın bulunduğu ve ahid sandığı denilen kutsal sandığı da onlardan almış; gövdesi balık, kafası insan şeklinde olan ilâhları Dagon'un bulunduğu mâbede götürmüşlerdi. Ahid sandığı burada yedi ay kaldı. Bu esnada Filistiler'in başına birçok belâ ve felâket geldi. Bunları ahid sandığını alıkoymalarına bağladıkları için bir araba hazırladılar, önüne iki sağılan inek koştular. Ahid sandığını bu arabaya yüklediler ve inekleri kendi başlarına bıraktılar. İnekler arabayı İsrailoğulları'nın memleketine getirdi. Onlar da büyük bir sevinç içinde onu bir eve koydular, oraya bir görevli tayin ettiler (I. Samuel, 5/1-7/2).

Maalesef klasik ve birazda tembel muhafazakâr zihin Ahit Sandığı'nın getirilmesini tam olarak Tevrat kaynaklarından okur. Naçizane olarak ben bunun eksik okuma olduğu zannındayım. Benim okumam Talut'un sefer hazırlıklarına bir an önce başlayabilmesi için Yahudi zihninde cesaret edilemez, imkânsıza yakın olarak inanılmış (ki buda Amalikalıların rehabetine yol açmıştır) bir harekâta uzun bir hazırlık sürecinden sonra “Allah'a ve ahiret gününe inanmış bir gurup genç” ile kalkışılmış. Ve Allah'ın (ve meleklerinin) yardımıyla da Ahit Sandığı Amalikalıların elinden kurtarılmıştır. Mümin bir zihin ve kalp bu başarıyı Allah'a tevdi eder. Kur'an'da ve Siyer'de bunu örnekleri çoktur.

Bu harekâtın planlı en önemli sonucu toplumsal muhalefetin ikna yoluyla susturularak İsrailoğulları'nın kazanabileceklerine ikna etmek olmuştur. **Talut Allah'tan kendisine verilen meşruiyetini toplum nezdinde de üretebilmek için toplumun kabullerini, değer yargılarını, kutsallarını dikkate alarak son derece sabırlı, stratejik, doğru önceliklerle bir süreç işleterek**

savaşa giden yolda mutlak gereklilik olan toplumsal meşruiyeti üretmiştir.

Toplumsal meşruiyet mahiyeti ne olursa olsun bir mücadele için en başından mutlak manada gerekliliktir. Bu gereklilik mücadele başlatmak için gerekli olsa da mücadelenin devamı ve başarısı için yeterli olmaz. Özellikle de toplumsal dönüşüm gibi çok geniş alanda uzun erimli bir çaba için sürecin her anında meşruiyetinizi zedelemekten aksine çoğaltarak, sağlamlaştırarak ilerlemeniz gerekir. Zaman içerisinde kazandığınız, sahip olduğunuz maddi imkânlar etki gücünüzü çoğaltabilir. Gücünüz arttıkça toplumsal meşruiyete baştaki kadar ihtiyaç talep etmeyebilirsiniz. Belki bu süreçlerde “güç sarhoşluğu, rehabet, hassasiyet kaybı, ...” gibi riskler de ortaya çıkabilir. Tarih ve günümüz de şahittir ki önce Allah'ın nezdinde meşru olabilme ve toplumu bu hassasiyetlerle donatma, daha insanı/İslami hassasiyetlerin gözetildiği toplumsal ilişkileri üretebilme, ... iddiasındaki **her toplumsal hareketin üzerinde titremesi gereken en önemli hassasiyet alanı hareketin yola çıkarken sahip olduğu ahlaki ve moral üstünlüğü kaybetmemek olmalıdır.**

Çünkü hem Talut-Calut kıssasından hem de diğer yaşanmışlıklardan biliriz ki imtihan ve mücadele ömür boyu sürmektedir. Bir büyüğümüzün ifadesiyle “hayat, iman ve cihattır” inanırsınız ve o uğurda hayatınız boyunca ceht eder(çaba gösterir)sınız.

Talut kıssasının devamında

(249) **“Talut askerleriyle birlikte ayrılıp sefere çıkınca, “Allah muhakkak sizi bir nehirle imtihan edecek; kim ondan içerse benden değildir, -eliyle bir avuç alan müstesna- ondan tatmayan da bendendir” dedi. İçlerinden pek azı dışındakiler ondan içtiler. Kendisi ve onunla beraber inananlar nehri geçince “Bugün Câlût'a ve askerlerine karşı bizim gücümüz yok” dediler. Allah'a kavuşacaklarını uyanlar ise, “Nice az birlik vardır ki, Allah'ın izniyle sayıca çok birliği yenmişlerdir, Allah sabredenlerle beraberdir” dediler.”**

Toplumsal hareketlerde bazı anlarda ve durumlarda kırılmalar yaşanabilir, bazen dökülmek kaçınılmaz görülür. Bu dökülmeler bazen bir zorluk anında bazen de bir imkan bolluğunda yaşanır. Çoğu zaman yola birlikte çıkılsa bile insanın değişken halinden kaynaklanabilen ayrışma arınma gerekebilir. Tıpkı nehirle imtihan gibi. Yarın Calut ordusunun karşısında sebat edebilmek için daha az sabır gerektiren imtihanlardan geçmek gerekir. Savaş risklerinin yakın olarak hissedilmediği anlarda orduya katılan kimselerin cepheye yaklaştıkça onlara ne kadar güvenilebileceğini bilmek bir komutan için çok önemlidir. Özellikle mücadelenin kritik anlarında, emre itaatin mücadelenin sonucunu belirleyeceği bir ortamda kısa süreli susuzluğa bile dayanamayanlar ölüm korkusu altında yol arkadaşlarını çok kolay terk edebileceklerdir. İşte bu insanlarla yol yakınken ayrılmak gerekmektedir.

Zaafları ile dökülen kişilerle ilgili olarak yola birlikte çıksak bile gerektiğinde yolun fıkhnı gözetemeyenlerle “biz bunlardan beriyiz.” diyebilmek yolun hakkı için önemlidir. Özellikle önümüze çıkartılan ki yanlış bir soru olarak “kimden yanasınız?” sorusuna “Müslüman için önemli olanın neden yana olmak olduğunu” doğru tavrın ilkelerden yana olmak olduğunu söyleyebilmeli, **tercihlerimizi çoğunluktan yana olarak değil hak ve hakikatten yana olarak yapabilmeliyiz.**

“HAMD VESİLESİ” OLMAKTAN UZAKLAŞ(TIRIL)IP “GÜÇ VE KÂR” ARACI HÂLINE GE(TİRİ)LEN BİLGİNİN KARAKTERİSTİĞİ VE BİR ÇIKIŞ YOLU ÖNERİSİ

▲ KAMİL ERGENÇ

Bilim, felsefenin yol göstericiliğini reddettikten sonra iflah olmadı... Kıta Avrupa'sında Hristiyanlık içi gerilimin sonucu olarak ortaya çıkan bu durum insanlık ailesinin halihazırda yaşadığı buhranların sebebidir bir bakıma... Çünkü sözünü ettiğimiz kırılma Avrupa içinde kalmayacak, yumuşak ve sert sömürgecilik yoluyla diğer uluslara/kavimlere de benimsetilecektir. Bu bağlamda bilinen insanlık tarihinde 17. Asırdan itibaren atılan en radikal adım bilim ve felsefe arasındaki kuvvetli bağın koparılmasıdır dersek herhalde yanılmış olmayız. Bu bağın koparılması sadece pozitif bilimler-beşeri bilimler-dini ilimler ayrımına meşruiyet kazandırmakla kalmadı, aynı zamanda (İslam dünyası için) vahiy bilgisinin irrasyonel bağlama hapsedilerek referans alınamayacağı tezinin de ilham kaynağı oldu. Gerçi İslam dünyası çok daha öncesinde dini-dünyevi ilimler tasnifiyle karşılaşmıştı. Gazzâlî'nin meşhur eserinin adı “din ilimlerinin ihyası” idi. Ancak bu ayrıma rağmen **Müslüman düşünce hayatı vahiy bilgisinin rehberliğinden azade bir bilim anlayışına** müsait değildi. **Bu müsait olmama durumu vahyin doğasından kaynaklanıyordu.** Yüce Kur'an din-dünya, ruh-beden, madde-mana, dünya-ahiret, fizik-metafizik, akıl-gönül gibi ayrımları (düalizmi) onaylamıyor, bilakis birbirinin mütemmim cüzü olarak görüyordu. Tevhidi perspektif bilgiye-hayata-tarihe vahyin rehberliğinde bir bütün olarak bakmayı salık veriyordu.

Kıta Avrupa'sında Hristiyanlık içi gerilimin sonucu olarak ortaya çıkan bilginin kutsaldan arın(dırıl)ması çabası (desacralisation) meyvelerini geç olmadan verecektir. Başka türlü sü de mümkün değildir zaten... Katolik geleneğin ultra-dogmatik yapısı, aklı dışlayan doğası, bilgi ve yorum tekelini belli bir sınıfın (din adamlarının) eline vermesi, en masum itirazları bile engizisyona mahkum etmesi, kilise mensuplarının sömürgeci tutumu ve kontrol-denetim arzusu protest akımın doğmasına sebep olacaktır. Fizikteki etki-tepki prensibini hatırlatmaktadır yaşananlar... Endülüs'ün ilmi-entelektüel mirasının Tuleytula(Toledo) gibi

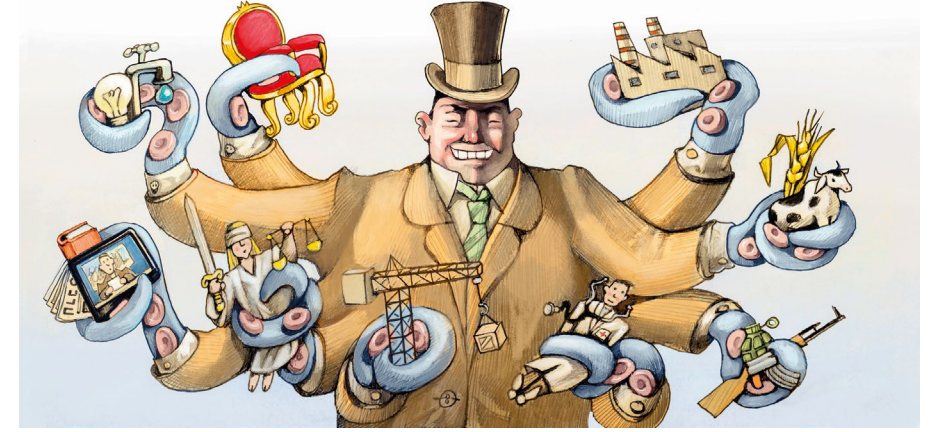
merkezlerde kurulan tercüme okulları aracılığıyla yerel dillere tercüme edilmesi anti-katolik söylemin inşa ve ikamesinde önemli rol oynayacaktır. Katolikliğin yukarıda saydığımız özelliklerine tepki olarak doğması münasebetiyle Protestanlığın seküler bilgiye tutkulu bağlılığı anlaşılabilir. Öte yandan ağırlıklı olarak tüccarlardan oluşan bu yeni sınıf niceliksel düşünmenin (yani hesabılığın, kâr odaklı zihinsel çabanın) merkezde olduğu bir bilim dilini öne çıkarmışlardır. Matematik ve fiziğin sekülerleş(tiril)mesi bu vesileyle mümkün olacaktır. Hesapçı zeka bu dönemde parlamaya başlayacak ve “paranın dini-imanı olmaz” klişesi hayata geçecektir. Bu saatten sonra bilim kazanç kapısıdır artık. Ondan hakikatin bekçiliğini yapması, hamd vesilesi olması beklenmemelidir. Daha fazla kazandırmalı/kar ettirmeli, dünyayı cennete çevirmeli, şehvet ve hevanın buyruğuna uymalı, muhatabını emsalleri arasında daha güçlü kılmalı, kontrol ve denetimin aracı olmalıdır. Katolikliğin öte dünyayı yüceltme adına bu dünyayı bayağı/basit gören yaklaşımı yerini azgın bir iştiha ile dünyaya sarılmaya bırakacaktır. İfrat tefriti doğurmuştur bir anlamda... İsa'nın bir gün geri geleceği beklentisi boş çıkmıştır... O halde madem ki İsa gelmemiştir ve madem ki papazların cennet vaadi gösterişli bir yalandan ibarettir, o vakit cenneti bu dünyaya getirmelidir. Yeryüzü cennetinin inşasında en büyük yardımcı ise bilim olmalıdır...

Önce bütünlük bilinci zaafa uğratıldı. Bilimlere rehberlik eden felsefe bu zaafın sonucu olarak kabuğuna çekilmek zorunda kaldı. Hâlâ da kabuğunu kırabilmiş sayılmaz... İyinin-doğrunun-güzelin peşinden koşmayı bütün bilimlere/ilimlere hedef tayin eden felsefenin bu geri çekilişi dünyayı tüccarların (hesapçı aklın) insafına terk etti. Bilim hesapçı zekanın yedeğinde işlev görmeye başlayınca, pek tabi ki, ortada manadan soyutlanmış maddeden başka bir şey kalmadı. Tabiat bir makine gibi tasavvur edildi ve onun sırlarına erişmek için her türlü müdahale (eziyet/işkence dahil) meşru kabul edildi. Tanrı, göklere geri gönderilerek Aristocu gelenek yeniden

diriltildi. Dünya, Tanrının meşgul olamayacağı kadar suflî/bayağı bir yerdi ve burada inisiyatif bütünüyle hesapçı zekânın olmalıydı. Bu zeka önce doğduğu coğrafyayı işgal etti, dönüştürdü. Katolik gelenekle oldukça radikal bir hesaplaşma gerçekleştiren Protestanlık Fransız İhtilali'yle zaferini ilan etti. Denebilir ki bu ihtilal kıta Avrupa'sının geleceğinde hayati bir rol oynamıştır. İç bünyedeki hesaplaşmanın ardından Avrupa dışı ulusların sömürgeleştirilmesi süreci başlar ki, Avrupa'da refahın artışında bu sürecin çok büyük katkısı olmuştur.

Bilginin “belli bir biçimde” kodlanması/yorumlanması olmasaydı sömürgecilik mümkün olmazdı. Oryantalizm Doğu'yu Batı için anlaşılır kılan bilgiyi üretme amacıyla çok yoğun mesai harcadı. Bu “anlaşılır kılma” aynı zamanda sömürmeyi de içkindi. Protestanlığın kılavuzluğunda bilgi, erdem-fazilet-değer inşası amaçlı olarak kullanılmaktan çıka(rı)rak “kâr ve güç” artırmak ve kendi dışındaki dünyanın henüz olmamışlığını tescillemek amacıyla kullanıldı. Kaldı ki sömürgeciliği meşrulaştırmak için bu “henüz olmamışlık” argümanı oldukça işlevseldi. Kapitalizm bu sürecin en olgun meyvesi olarak tezahür edecektir. “Kâr etmek için hiçbir ahlaki sınır tanımayan iktisadi düzen” olarak tanımlayabileceğimiz kapitalizm, sanayi devrimi sonrasında kendisini yavaş yavaş tahkim ederek bugüne kadar gelecektir. Bugün, kimi kısmi zaafılar yaşıyor görünse de, etkili olmaya devam etmektedir.

Protestanlığın öncülüğünde kurulan “yeni düzenin” sürekliliğini garanti altına almak, yaşaması muhtemel krizlerden güçlenerek çıkmasını temin etmek, hariçten gelebilecek saldırıları bertaraf etmek için “modern bilgi sisteminin” inşası elzemdi. Öyle de oldu... Felsefenin (hikmetin) rehberliğini reddeden sosyal ve pozitif bilimler, epistemolojik-ontolojik ve metodolojik yeni bir paradigmaya yaslandılar. Bu paradigma seküler-ırkçı ve Avrupa merkezci özelliklere sahipti. Evvela tarih nedir? Sorusuna yanıt arandı ve çok geçmeden “yazının bulunmasını merkeze alan bir tarih yaklaşımı” öne çıkarıldı. **Toplumlar/uygarlıklar yazı öncesi ve sonrası şeklinde kodlanarak “ilerleme” düşüncesine meşruiyet arayışına gidildi.** Yazıyla tanışık olmayan toplumlar şifahi/duygusal/şiişsel olmakla itham

edilerek “düşünme yetileri gelişmemiş” olarak nitelendi. Yazıyla tanışık toplumlar ise akli olgunluğa erişmiş “rüşt sahibi” olarak tavsif edilmek suretiyle insanlık tarihi kompartımanlara ayrıldı. Doğu toplumlarının büyük kısmının ait olduğu “Sami dil ailesi” şiişsellikle iç içe gösterilerek düşünce/bilim/felsefe yoksun(ı)uğuyla itham edildi. Böylece vahiy bilgisi referans olmaktan çıkarıldı. Pek tabii ki nübüvvette...

Modern bilgi sistemi hesapçı zekayı ve deney-gözlem gibi yöntemleri merkeze alarak yol yürümeyi tercih etti. Vahiy bilgisini irrasyonel/tarihsel ya da şiişsel/şifahi olmakla itham ederek referans olmaktan çıkardı. Böylece tanrısız, peygambersiz bir bilgi sistemini rehber edindi. Bununla da kalmadı bu bilgi sistemini kıta Avrupa'sı dışındaki tüm toplumlara benimsetmek için korkunç savaflara girişti. Nitekim bugün adına küreselleşme denilen realite burjuva Protestan kültür kodlarının dünyayı esir almasından başka bir şey değildir. Dayatılan bilgi sisteminin tasallutundan kurtulmak için evvela vahiy-nübüvvet bilgisinin yeniden referans olmasını sağlamak gerekiyor. **Sözünü ettiğim korkunç savaflar sadece silahlarla yapılmadı. Belki de en etkili savaş kültür emperyalizmi üzerinden devam etti.** Avrupa dışı tüm uluslar sistematik bir şekilde “epistemik şiddet” maruz kaldı.

Esasında hayli zamandır dünyada ve Türkiye'de olup bitenleri anlatma iddiasındaki haberlerin ayrılmaz bir parçasını oluşturan kelimelerden birinin “şiddet” olduğunu görüyoruz. Sosyologlar, psikologlar, eğitimciler ve daha nice uzman, şiddetin tehlikelerinden bahsediyor. Ben ise bu bahislerin dışında kalan, gözümüzden uzak tutulmaya çalışılan, dikkatlerimizden özenle kaçırılan, etki gücü ve değiştirme yeteneği çok yüksek olan “epistemik şiddet”e dikkat çekmeye çalışıyorum.

Bu şiddet türünün gereği gibi anlaşılması halinde toplum olarak onurlu bir yarına uyanmamızın mümkün olmadığı kanaatindeyim. **Bilginin hamd vesilesi olmaktan çık(arıl)ması, iyyinin-doğrunun-güzelin-erdemin-faziletin inşa ve ikamesi yerine güç ve kâr amaçlı istismar edilmesi sürecinin bu şiddetle yakından alakalı olduğu gerçeğine sırtımızı dönmeyiz.** Pekiyi nedir epistemik şiddet?

"Episteme"en genel anlamıyla bilgi, kavrama, bilme, bir açıklaması bulunan doğru inanç demek."Epistemik" sıfatı ise bilgi özelliğine sahip, bilme, kavrama, anlamayla ilgili demektir. Şiddet sözcüğü İngilizce literatürdeki (violence) anlamıyla baskı, zor, cebir, tecavüz, zorlama anlamlarını içkindir. Bu bağlamda "epistemik şiddet" terkibi belli bir bilme, kavrama biçiminin, dünya görüşü ve hayat tarzının başka bilme-kavrama biçimleri, dünya görüşleri ve hayat tarzları üzerinde kurduğu tahakküm olarak adlandırılabilir. Merhum Hüsamettin Arslan'ın 1991'de sunduğu doktora tezi "epistemik cemaat (bir bilim sosyolojisi denemesi)" başlığıyla kitaplaşmıştı. Arslan o eserinde bilginin ve metodun masum olmadığını, belli bir klik tarafından (ki o bu kliğe "epistemik cemaat" diyor) belli bir değer sistemine, modele(paradigmaya) yaslanarak üretildiği, yayıldığı ve meşrulaştırıldığını söylüyordu. Arslan'ın masum olmadığını söylediği bilginin (ki eksiksiz bir şekilde Judeo-Hristiyan kodları içkindir) *üretimi, yayılımı ve meşrulaştırılması sürecinde (özellikle zihinler üzerinde) uyguladığı zorbalığa, şiddete, tecavüze dikkat kesilmeliyiz. Öte yandan epistemik şiddeti, yukarıda da işaret ettiğim üzere, kültürel emperyalizmden bağımsız ele alamayız.*

Bilinmelidir ki her kültür belli bir değer sisteminin/itikadın etrafında şekillenir. Bu bağlamda "nötr" bir kültürden bahsetmek mümkün değildir. Bilinen insanlık tarihi boyunca kültürlerarası etkileşim olmuştur. İnşa ettiği sosyal gerçekliğin cazibesi yüksek olan kültürler diğerlerini gölgede bırakmış veya kendine katmıştır. Adeta bir savaş makinesi gibi hareket eden Moğollar'ın, bir iki nesil sonra İslam'a ram olmaları kendi kültürel gerçekliklerinin İslam'ın inşa ettiği sosyal gerçeklik karşısında dayanamadığının, tutunamadığının göstergesidir. *Kıta Avrupa'sında yaklaşık sekiz asır varlık gösteren Endülüs'ün etkisi de öyle... Ortodoks İstanbul'a hacı seferi düzenleyerek eşi benzeri görülmemiş barbarlıklara imza atan Latin Avrupa Katolik kültürüne karşı Müslüman egemenliğini tercih eden Hristiyanlar da... Örnekleri çoğaltmak mümkün... Kültürel emperyalizm belli bir bilme-kavrama biçiminin, hayat tarzının ve dünya görüşünün yumuşak veya sert sömürgecilik aracılığıyla dayatılması*

anlamına geliyor. Her kültür bir değer sisteminin/itikadın etrafında şekillendiği için bu dayatma eksiksiz bir biçimde itikadi referanslar içeriyor. Bu noktada iki farklı durum ortaya çıkıyor: Ya kendi itikadını cebren ve hileyle benimsetiyor ya da muhatabının itikadının içini boşaltarak sömürülmeye elverişli hale getiriyor. Birincisi sert ikincisi ise yumuşak sömürgeciliğe örnek verilebilir. Bizi yakından ilgilendiriyor olmasından dolayı Türkiye'nin yumuşak sömürgecilik aracılığıyla esir alınmaya çalışıldığı (hatta alındığı) *söylenebilir.* Ama maruz kaldığımız şey sadece "epistemik şiddet" değil. Bunun yanında ontik ve metodik şiddet de var. Bu ayrımların da farkında olmak gerekiyor.

Ontik şiddet; ilahi vahyi(nebevi pratiği) referans almadan varlığı anlam(landır)maya çalışma çabasının sonucu olarak ortaya çıkan durumun ifadesi olarak adlandırılabilir. Metodik şiddet ise; insan-insan, insan-tabiat, insan-eşya ilişkisini hangi usulle ele almamız gerektiği, bilginin nasıl elde edileceği gibi soru(n)ların ilahi vahiy(ve nebevi pratikten) bağımsız bir şekilde cevaplandırılması neticesinde tezahür eden durumun ifadesidir. Malum, modern/post-modern paradigma (yukarıda da dikkat çekmeye çalıştığım üzere) vahiy bilgisini ve nebevi pratiği referans olarak kabul etmiyor. Yani bilgi değeri taşıdığına inanmıyor. Sezgisel, folklorik ya da manevi işlevi olabileceğini ve fakat bir bütün olarak hayata-tarihe-bilgiye-ahlaka-hukuka-siyasete-ekonomiye v.b vaziyet edemeyeceğini iddia ediyor. Bu iddiasını temellendirmek için de özel "epistemik cemaat/ler" istihdam ediyor. Genelde İslam Dünyası, özelde ise Türkiye buna maruz kalıyor. Fakat bu maruz kalış geçmiştekilerden çok farklı.

Esasında maruz kalmak başlı başına bir sorun zaten... **Edilgenliğe razı olan toplumların kaderidir maruz kalmak.** İslam dünyası ne zamandan beri maruz kalıyor sorusuna kesin bir tarih vermek mümkün olmayabilir. Ancak, merhum Fuat Sezin Hoca'dan ilham alarak, 15.yüzyılın sonundan itibaren başlayan bir "içerik üretme zafiyeti" ne işaret edilebilir. Kıta Avrupa'sının dini saiklerle başlattığı deniz seferlerinin burjuva Protestan kültürün inkişafında oynadığı rol mühimdir. Batı'dan Endülüs, Doğu'dan Osmanlı, Güney'den ise Memlük tarafından sıkıştırılan Avrupa için Batı'dan gelen tehlikenin(Endülüs'ün) bertaraf edilmesi çok önemli bir kazanım olmuştur. Ümit Burnu'nun aşılması sonrası Afrika ve Amerika'dan gelen sermaye, Endülüs'ün ilmi-entelektüel mirasının Tuleytula-Sicilya üzerinden tevarüs edilmesiyle birleşince burjuva Protestan kültürün inkişafının da önü açılmış oldu. Bu süre zarfında Avrupa'ya en yakın

imparatorluk olan Osmanlı'daki "meraksızlık" sürecin doğru okunmasının önünde engel teşkil etmiştir diye düşünüyorum... Öyle ki Hristiyanlık içi gerilimden istifade etmek amacıyla protestanlığı destekleyen Osmanlı, bu akımın **kısa-orta ve uzun vadede neye yol açacağını** hesap edememiştir. Protestanlık Endülüs'ün ilmi/entelektüel mirasını sekülerleştirerek *münharif bir çığır açacaktır. Nitekim 19.yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı özelinde, "değer sistemi ithali"nin önü açılmış* durumdadır. Kaldı ki henüz daha 16.yüzyılın ortalarında Osmanlı, Avrupa'ya kapitülasyon imtiyazı tanıyarak iktisadi alandaki zaafını aşıkaretmiştir zaten. Bu zaaf zamanla siyasi-askeri ve kültürel alanlarda da hissedilecektir. Tanzimat radikal bir kırılma olarak kabul edilebilir. Fransız İhtilali'ni taklit eden Cumhuriyet modernleşmesi ise bu kırılmayı "onarılması güç" hale getiren adım olma özelliğine sahiptir. Esasında Müslümanlar tarih boyunca *çok büyük sarsıntı/*lar geçirmesine rağmen ayağa kalkmayı başarmıştır. 8.-9. yüzyıllarda köklü medeniyetlerin ilmi-entelektüel-felsefi birikimiyle (hiçbir komplekse kapılmadan) yüzleş(ebil)mişlerdir.13.yüzyılda Doğu'dan Moğol, Batı'dan Haçlı saldırıları karşısında çok büyük yıkımlar yaşamasına rağmen itikadına olan güveni sayesinde (yeniden) tarihin öznesi olmayı başarmıştır. Modern dönemi öncelilerden farklı kılan ise, kanaatimce, Müslümanların itikatlarına olan güvenlerinin sarsılmasıdır. Artık kimi Müslümanlar İslam'ın "dinlerden bir din" ya da "birçok hakikat içinde bir hakikat" olduğuna inanıyor. Böyle olunca başka değer sistemlerinin sosyal gerçekliğini teneffüs etmekte beis görmüyor. Aslolanın *içsel/manevi huzur olduğuna inanıyor. Binaenaleyh İslam, kapitalist/neo-liberal hayat tarzının örselediği ruhları (bir takım ritüellerle) huzura kavuşturup yeniden piyasanın hizmetine sunan bir din haline geliyor! "Müphemlik kültürü" terviç ediliyor. Bu kültürün muhteviyatındaki "sabitesizliği özendirme" çabası görmezden geliniyor.*

Oysa ki Müslümanların "paradigma dışı bir varoluş mücadelesinin imkânları" üzerine kafa yorması gerekiyor. Küreselleşme adı altında dayatılan Protestan kodlara "epistemolojik bağımsızlık savaşını" başlatarak direnmek mümkün. *Çünkü bu savaş insan kalma savaşıdır aynı zamanda...* Bu noktada "bağımsızlık" mücadelesinin nasıl yapılması gerektiği sorusu ortaya çıkar. **Malumdur ki bağımsızlaşma mücadelesi verebilmek için evvela "bağ"ların farkında olmak gerekir.** Türkiye özelinde Müslümanların bu farkındalığa sahip olduğunu söylemek (şimdilik) mümkün görünmüyor. Verili olanla uzlaşmayı esas alan bir yaklaşım söz konusu. Uzlaşmaya karar verdiğimiz andan itibaren ona uygun bilgi-fikir-yorum

üretmekte güçlük çekmiyoruz. Oysa ki nebevi gelenekten öğrendiğimiz en temel ilke, kanaatimce, uzlaşmayı reddetmektir. Nasıl ki uzlaşmaya karar verdiğimizde ona uygun söylem-eylem pratiği inşa edebiliyorsak, uzlaşmayı reddettiğimizde de ona uygun söylem-eylem üretebiliriz. **"Epistemolojik bağımsızlık savaşı" derken, Müslümanlar olarak temel referans noktamız olan vahiy bilgisi-nübüvvet pratiği ve bu bilgi-pratikle mütenasip geleneksel birikimimizden ilham alarak inşa edilmiş bir bilgi sistemini; bu sistemden neşet eden iktisadi-içtimai-siyasi-hukuki-felsefi-estetik sosyal gerçekliği kastediyorum.** İnsanlık ailesinin felahının buradan geçtiğine inanıyorum. Sözünü ettiğim bağımsızlığın kazanılması için örgütlü-sistematik-uzun erimli bir mücadele stratejisi üzerinde kafa yormak gerektiği kanaatindeyim. Bu noktada modern/post-modern değer(ler) sisteminin ve bu sistemin kavramsal/kurumsal çerçevesinin (tüm yönleriyle) İslam noktayı nazarından teşrih masasına yatırılması elzemdir. Bu yapıldığında karşımıza İslam'la asla ve kat'a telif edilemeyecek bir bilme-kavrama-yorumlama biçimi çıkacağından kuşku yoktur.

Sözünü ettiğim bilme-kavrama-yorumlama biçiminin sosyal bilimlerin diline/söylemine nüfuz ettiği gerçeğiyle (de) yüzleşmemiz gerekiyor. **Demem o ki modern sosyolojinin bilme-kavrama-yorumlama biçimine yaslanarak Müslüman bir toplum analizi yapılamaz.** *Çünkü bu disiplin* Hristiyanlık içi gerilimin sonucu olarak ortaya çıkan sosyal gerçekliği referans alır ve bütün toplumları bu gerçekliğin içinden değerlendirmek ister. Bunu Said Halim Paşa yaklaşık yüzyıl önce söylüyor... Öte yandan toplum üzerindeki etkisi oldukça fazla olan siyasetin Fransız devriminin ilham verdiği kavramların tasallutundan kurtarılması, İslami referanslar temelinde bir siyaset felsefesinin ve siyasal dilin inşası için zaruridir. Ulus-devlet aygıtının bilinçlerimizde açtığı yaraların tedavisi için seferberliğe ihtiyacımız var. Özellikle İslami iddialı havzaların bu seferberlikte rol almaları gerekiyor. *İstisari* zeminlerimizi olabildiğince geniş tutmak elzemdir. Her bağımsızlık mücadelesinde olduğu gibi epistemolojik bağımsızlık ta ciddi riskler içeriyor. Bu risklerin başında da egemen paradigma tarafından kriminalize ve terörize edilmek geliyor. *Öte yandan 21.yüzyılda öne çıkan bazı kavramlarla/ideolojilerle yüzleşmek/hesaplaşmak gerekiyor. Örneğin posthümanizm, postkolonyalizm, biopolitika gibi...*

Bu kavramlar/ideolojiler aydınlanma paradigmasının kendi iç eleştirisi olarak okunabilir, hatta okunmalıdır. Bu bakımdan ideolojik anlamda (Avrupa özelinde) bir iç tutarlılıktan söz edilebilir. Esasında *hümanizm ne kadar*

batılsa post-hümanizm de o kadar batıldır. Hümanizm, özgür olmak için tanrıyla savaşmak gerektiği tezi üzerine kuruldu. Zeus-Prometeus kavgasından ilham alarak Prometeusçu bir yaklaşımı terviç etti. "Beyaz adamı" merkeze aldı ve oldukça eril bir dil kullandı. Post-Hümanizm ise beyaz ve erkek olmayanları (hatta kadın ve erkek cinsi dışında olduğu varsayılanları) da kuşatma iddiasında... Post-kolonyalizm, sömürgeciliğin doğrudan(cebren) değil de dolaylı(yumuşak) olarak devam ettiği tezine yaslanır. "Beyaz adamın" dünya görüşü ve hayat tarzının içselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan duruma vurgu yapar. Bio-politika ise, Michael Foucoult'un tespitiyle, iktidarın bedenler üzerinde kurduğu tahakküme işaret eder. Takip edebildiğim kadarıyla, Türkiye de dahil, İslam dünyasında bu konular üzerinde düşünce üretimi oldukça az...

Umran Dergisi'nin mart sayısında(331.sayı) Katar Şark Gazetesi'nden Ahmet El Kadidi, Filistin asıllı Edward Said'in 1993'te yayınlanan "Kültür ve Emperyalizm" adlı eserinin hala Arapçaya tercüme edilmediğine dikkatlerimizi çekiyordu. İlmi/entelektüel alana bu ilgisizliğin anlaşılabilir ve izah edilebilir bir tarafı yok... Kaldı ki o kitabında Edward Said en çok ta Arapların maruz kaldığı emperyalist tahakküme dikkat çekmektedir. Yani milliyetçi saiklerle bile hareket edilmiş olsaydı bu kitabın çoktan Arapçaya tercüme edilmesi gerekirdi. (Sözünü ettiğim kitap yayınlandıktan beş yıl sonra Türkçe'ye tercüme edilmiş.) Bu noktada Filistin'e ayrı başlık açmak gerektiği kanaatindeyim. (Burada bir parantez açarak Arap havzası içinde zihinsel dinamizmi en yüksek toplum olarak Filistin'e işaret edilebilir. Siyonist barbarlığa karşı verdikleri mücadele onları diri kılmış. Her alanda üretmeye özen gösteren bir ruh hali var Filistin halkının... Merhum Akif Emre *İz'ler* kitabında, kısa adı PASSIA olan (Uluslar Arası İlişkiler Çalışmaları Filistin Akademik Topluluğu) Doğu Kudüs merkezli kuruluşun, bir çok bağımsız devletin bile yapamadığı ansiklopedik çalışmalara imza attığına dikkatlerimizi çeker. Siyonist sömürgeciliğe karşı yerelde ve küre ölçeğinde farkındalık oluşturmaya çalıştığını söyler. Petrol zengini Körfez Tiranlıklarının şımarıklığına karşı Filistin'in bu kavi entelektüel duruşu/çabası dikkate şayandır.)

Modern/post modern bilginin insanı ve tabiatı bir makine gibi tasavvur eden doğası büyük bir yıkım üretti ve üretmeye devam ediyor. Tabiri caizse bir Matrix evreni yaratılmaya çalışılıyor. Bu evrende insan yok! Kodlanan, hacklenen, açılıp kapatılan, formatlanan insanımsı sayborglar var. Gerçeği sanaldan ayırt edemeyen bir sosyal gerçekliğe doğru koşar adım ilerliyoruz.

Gerçeklikle temas kurma kabiliyetimizi yitiriyor, duygularımızı sanal alemin insafına terk ediyoruz. Bu durum zorunlu olarak söze ve yazıya duyarsızlaşmayı beraberinde getiriyor. "Göz"ün merkezde olduğu bir hayata zorlanıyoruz. Aslında zorlanmıyor, bu hayatı kendimiz tercih ediyoruz... Asırlarca sözün ve yazının, kalemin ve kelamın gölgesine sığınarak varlığını anlamlı kılmış insanlık ailesi için "göz" ün merkezde olması, kupkuru bir materyalizmin girdabında debelenmek anlamına geliyor. Söze ve yazıya duyarsızlaşan insan meramını "emoji" lerle anlatmaya çalışıyor. Yani düşüncenin en ilkel biçimiyle... Göz'ün merkezde olması kamera ve fotoğraf makinesinin hayatımızın her anını işgal etmesiyle yakından alakalı. Artık göz önüne getirilmeyen şeyin kıymeti yok... Bu nedenle olsa gerek resim ve video gündelik hayatın ayrılmaz parçası adeta... Ben bu süreci, "bilincin pornografikleşmesi" olarak adlandırıyorum. Malum pornografi en ince ayrıntısına kadar görünür kılmayı amaçlar. Böylece yorumu imkansızlaştırır... **Yorumun olmadığı yerde fikir de yoktur. Çünkü her yorum bir fikre istinad eder... Fikir de bilgiye...** Enformasyon bombardımanı altında sağlıklı düşünme kabiliyetini yitiren bir sosyolojik gerçeklik var karşımızda... Dijital tiranlık "habere boğarak cahil ve edilgin kılma" stratejisiyle hareket ediyor... Aklın en temel işlevi olan "bağ kurma"yı zaafa uğrattıyor... Bu cendereden çıkış yolu olarak, kalemin ve kelamın gücüne sığınmak gerektiğini düşünüyorum. Bunun için de sükutu ve sükunu temin etmemiz gerekiyor. Nebevi geleneğin son temsilcisi Hz.Muhammet(s.a.v)'in hayatından ilham alarak "mağara metaforu" üzerinden bir direniş başlatılabilir kanaatindeyim. Malum son Elçi'ye vahiy mağarada nazil oldu... Sükut ve sükun halindeyken... Demek ki tefekkürün ön koşulu sessizliği ve hareketsizliği temin etmek... Oldukça gürültülü ve hareketli bir yaşama mecbur bırakılarak (ya da bu yaşamı tercih ederek) düşünmeyi/tefekürü ihmal ediyoruz maalesef... Matrix evreninde insan kalmak için "mağaraya (sükuta ve sükuna)dönüş" şart... Uzmanlardan kurtulup entelektüellere, bilgiçlerden kurtulup bilgelere, malumatfuruşlardan kurtulup hakimlere sığınmak gerekiyor. Tabi bu noktada entelektüel kimdir? sorusunun yanıtını vermemiz gerekiyor.

Ortaya çıkış koşulları itibariyle entelektüel (özellikle) Dreyfus davasıyla ilişkilendirilir. Mevcut statükonun hilafına bir duruş sergileyerek "ötekinin" hakkını savunmak suretiyle gerçeğin ayan beyan ortaya çıkmasını sağlayan kişi/ler anlamında kullanılmış. Ortaçağ'da ise ultra-katı Katolik geleneğe karşı muhalif

duruşlarıyla öne çıkan, yer yer aylaklıkları ve cari din dilini/söylemini hicvetmeleri yönüyle de dikkat çeken "goliardlar"ın entelektüelin öncüsü olduğu kabul edilir. Bu bağlamda entelektüel hem statükoya hem de dine karşı bir duruşun mümessili olarak öne çıkar, özellikle Hristiyan gelenek içerisinde... Türkiye'de daha çok ikinci anlamıyla, yani dinin(İslam'ın) karşısındaki tutumuyla dikkat çekmiştir... Bazı küçük değişiklikler olsa da hala benzer tutum devam etmektedir. **Bana göre entelektüel, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan, hakikatin söylem ve eylem olarak tecessüm ve tebellür etmesine öncülük eden kişi/ler/dir.** Hakikat ise "aranan" değil verili(vahiy bilgisi ve nübüvvet pratiği) dir. Bu bağlamda entelektüel ile alimi (birbirinin yerine ikame edilmeleri tam olarak mümkün olmasa da) aynı ilkesel duruşun temsilcileri olarak görüyorum. İlmi/entelektüel kadroların öncülüğünde yürütülecek örgütlü-sistematik çalışmalar aracılığıyla insanlığın felahının mümkün olacağını düşünüyorum. Bu bağlamda hicri ilk üç asırda tesis edilen ilmi/entelektüel bağımsızlığın ihyası için çok yoğun çalışmalar yapmamız gerekiyor. Sözünü ettiğim bağımsızlık sayesinde Müslümanlar karşılaştıkları soru(n)ları aşmayı başardılar. *Bu bağımsızlık merak duygusuyla birleştiğinde ortaya her alanda çok yoğun içerik üretimi çıktı. Ne zaman ki ilmi/entelektüel bağımsızlığımızı kaybettik, içerik üretimi zaafa uğradı ve tarihten yavaş yavaş çekilmek zorunda kaldık.* Halihazırda İslam dünyasının genelinde olduğu gibi Türkiye'de de ilmi/entelektüel bağımsızlık (henüz) sağlanabilmiş değildir. Statükoyla barışık bir durum söz konusudur. **Kimi zaman reel-politik argümanlar, kimi zaman ulus-devlet realitesinin dayattığı etnik-mezhebi öncelikler, kimi zamansa konjonktürel zaruretler ve/veya politik ve iktisadi ayrıcalıkları koruma refleksi nedeniyle ilmi/entelektüel bağımsızlık ihlal ediliyor. Denebilir ki bu bağımsızlık temin edilemediği müddetçe, yukarıda işaret etmeye çalıştığım epistemolojik bağımsızlık savaşını başlatmak mümkün değildir.** Bu savaş sömürgeci tahakkümün ördüğü tel örgülerin dışına çıkmayı, sömürgeci bilginin mahiyeti ve keyfiyetine dair farkındalık oluşturmayı, bütünüyle beyaz adamın çıkarlarına hizmet eden uluslar arası siyasal-iktisadi-hukuki-askeri gerçeklikle yüzleşmeyi, modern/post-modern değerler sisteminin Yahudi-Hristiyan kodlarla olan içiçeliğine dair niteliksel çözümler yapmayı gerektirir. Farkında olmak gerekiyor ki Türkiye, vaktiyle askeri emperyalizme karşı vakur bir duruş sergileyerek bağımsızlığını temin etmiş ve fakat "epistemolojik emperyalizme" teslim olmuştur. Bu teslimiyet devam ettikçe-ki ediyor-

Türkiye için haysiyetli bir gelecekte bahsetmek mümkün değildir. Sözünü ettiğim emperyalizmle gerçek anlamda yüzleşme/hesaplaşma imkanına sadece İslamcılık ekolü sahip...

İslamcılığın hem Türkiye hem de İslam dünyası toplumları için en sahih ideolojik istinatgah olduğu gerçeği inkar edilemez. İslamcılığın (bir süredir) muhafazakârlık ve/veya sağcılıkla ilişkilendirilmesinin maksatlı olduğu kanaatindeyim. Böylece İslamcı ideolojinin "paradigma içi" bir tezahür olduğu algısı oluşturulmak istenmekte ve ardından "ölümü" ya da "bittiği" iddia edil(ebil) mektedir. Oysa ki hem muhafazakârlık hem de sağcılık bütünüyle İslam'ın ruhuna yabancıdır. Muhafazakârlık, Katolik-protestan geriliminin sonucu olarak ortaya çıkan bir tutumun adıdır. Aileye ve geleneğe yaptığı vurgu Protestan yıkıcılığını(tedhişini) azaltmak ya da engellemek içindir. Bana göre *İslamcılık*; "vahiy bilgisi, nebevi pratik ve bu bilgi-pratikte mütenasip geleneksel birikimden ilham alarak zulmün tekerine çomak sokmak için örgütlü-sistematik bir mücadele sürecinin faili olan Müslüman tavrı/tarzı/tutumudur. Mübarek İslam'ın hayatın bütününe vaziyet etmesini arzulayan bir cehttir bu... Bu bağlamda yarının tarihini bugünkü çabalarımızın şekillendireceğini söylemek mümkün... Türkiye özelinde, sağ/muhafazakâr geleneğin cürüm ve günahlarını İslamcılığa hamletmek isteyenler, sömürgeci tahakkümün (yani "epistemolojik emperyalizmin") kalıcılışmasına hizmet etmekten başka bir şey yapmıyorlar. Türkiye'nin izzetli bir yarına uyanmasını engelleyen bu hizmetleri sayesinde "beyaz adamın" gözdeleri arasında yer alacaklarına kuşku yok...

Şayet sömürgeci bilginin tahakkümünden kurtulmak istiyorsa, *İslam Dünyası'nın İslamcılıktan başka seçeneği yok... Çünkü İslamcılık haricindeki tüm ideolojiler modern* paradigmanın epistemolojik referanslarına yaslanır. Binaenaleyh "paradigma dışı" bir mücadele sadece *İslamcılığın şemsiyesi altında mümkün. Çünkü bu şemsiye vahiy bilgisini-nebevi pratiği ve bu bilgi-pratikte mütenasip geleneksel birikimi referans alır. Bu bağlamda öncelikli adım modern/post-modern değerler sisteminin kavramsal ve kurumsal çerçevesinin dışına çıkma çabası olmalıdır. Bu çabanın failleri sorumluluk sahibi alim/aydın/entelektüel kadrolar olabilir ancak. Bu kadrolar eliyle yürütülecek irşad faaliyetleri yeni bir sosyal gerçekliğin inşasına vesile olabilir. Sözünü ettiğimi bu irşad faaliyetleri bir bütün olarak hayatın (iktisadi-içtimai-siyasi-hukuki-felsefi-estetik v.b) tüm veçhelerine hitap etmeli, örgütlü ve sistematik bir mahiyette tezahür etmelidir.*

NİTELİK & NİCELİK

▲ İLKAY CAN

Yaşadığımız dünyada sayıca çoğunluğun kalitenin önüne geçtiği gerçeği algılarımızı zorluyor. "Önemli olan nicelik değil niteliklerdir." deyimi bugün modern dünyada anlamını yitirmiş durumda. Her birimizin kendi benliğine sorması lazım. "Bizler de yüklenen algı nedeniyle değer yargılarımızda nicelik niteliğe galip mi geldi?", "Ülkenin vicdan sahibi insanları olarak bu algıdan ne kadar etkilendik?" diye.

Aslında herhangi bir şeyin miktarca fazla olması onu üstün kılmaz, kılamaz... Ne tarihte, ne insanda ne eşyada... Yüce kitabımız En'am Suresi 116. Ayette bu gerçek kıyamete kadar baki olarak bize seslenecek; "Eğer yeryüzünde yaşayan kalabalıkların ardına düşersen, seni Allah yolundan saptırırlar." buyrulur. Yani sayıların sultasına aldanma... Yine Bakara Suresinde anlatılan Talut ve Calut kıssasında "Nice az ama imanlı, inançlı yetişkin ve kararlı topluluk var ki çok büyük kitleleri, kalabalıkları yenmiştir." (Bakara Suresi 249. Ayet) diyerek temel iki ayrıma dikkat etmemize işaret eder.

Ulûl'elbab, Ekseru'n-nâs gerçeği...

Ulûl'elbab; Öz akıl sahipleri, onlar hiçbir zaman yeryüzünün çoğunluğunu oluşturmadılar. Ekseru'n-nas ise insanların çoğu, aklını kullanmayan kalabalıklar... Ayetin devamında kalabalıkların tarih boyunca devam eden bir özelliği dile getirilir, "Onlar yalnızca hurafenin(zannın) peşine giderler." yani onlar sadece kitle psikolojisiyle hareket ederler. Çünkü bu kalabalıkların en büyük silahı hırsıdır.

Haris; bilinçdışı, güdülerle hareket eden insan demektir. Allah'ın kendisine verdiği düşünme melekesiyle değil, "uydum kalabalığa" diye hareket eden insan tipi... Kalabalık nereye gidiyorsa bu insan tipi onların peşindedir, kişinin nerede konumlanacağına hakikat değil, kalabalıklar söz sahibidir. Sanki bugünkü gençliğin içine doğduğu sosyal medya ortamına karşılık gelen bir tarif gibi...

Erich Fromm, Kitlelerin Psikolojisi kitabında "Eski inançların sarsıldığı ve kaybolduğu toplumlarda, direkler birer birer yıkılır, fakat kalabalığın baskı ve nüfusu daima büyüyen bir güç haline gelir." der. Erich Fromm kitle kelimesini açıklarken; "bu topluluk türünde bilinçli kişilik ortadan kalkar" der. "Bütün bu birleşmiş fertlerin düşünce ve duyguları tek bir tarafa yönelir ve bir kolektif bilinç oluşturur. En önemlisi de kitlelerdeki "Zihniyetin Tekleşmesi Kanununa" uyar. Bu öyle bir bilinç ki, bireylerin akli yetenekleri ve kişilikleri silinir. Aynı cinsten olmayan, aynı cinsten olanın içinde boğulur." der.

Bizim inandığımız din ise bizden farkındalık istiyor. Akleden bir kalp ile mevcut

irademizi aktif kullanmamızı öğütüyor. Tıpkı Hz. İbrahim gibi -Kur'an'ı ifadeyle- "İbrahim(as) tek başına bir ümmettir." Hz. İbrahim kalabalıklara karşı olan mücadelesi ve yalnız başına izzetli duruşuyla kıyamete kadar insanlık için örnek gösterilmiştir.

Üsve-i Hasene'nin psikolojideki karşılığı özdeşleşme mekanizması. Bir egonun başka bir egoda özümsemesi ve buna bağlı olarak bazı yönlerden başkası gibi davranması, bir anlamda onu içine alması demektir. Yani **nitelikte buluşma...** İşte Yüce Allah, Hz. Muhammed ve Hz. İbrahim gibi olumlu modelleri insanlığın önüne koyarak bir ikramda bulunmuştur. Allah(cc) insanın fitratındaki özdeşleşme eğiliminin iyi modellere yöneltilmesini önermiştir. Hz. Muhammed kendi eğilimleri doğrultusunda değil, "Vahiy" yani ilahi öğretiler çerçevesinde konuştuğu ve yaşadığı için, müminler tarafından örnek alınması bir tercih değil, gerekliliktir. Allah Resulü kendine değil, vahye çağırır. Bugünkü sistemin bizi tek tip insan yapma projesinden çok üstün ve şerefli bir yaşam şeklidir bu...

Modern insan kendini iyi hissetmek ve toplumun gözünde önemli bir yere gelebilmek için, kalabalıklar içinde çok büyük bir mücadeleye girer. Orası bir kurtlar sofrasıdır ve gücü olan, aciz olanın üstüne basarak yükselir. Bizim öncelikle iman etmemiz gereken gerçekliğin başında; aranılan şeref ve izzetin Allah tarafından kişiye verilebileceği gerçeğidir. **"Kim kalıcı şeref ve itibar arıyorsa, iyi bilsin ki bütün bir şeref ve itibarın kaynağı Allah'tır."** (Fâtır Suresi 10. Ayet) Gerisi sahte ve yalan... Allah'a yakınlığımız oranında şeref kazanırız. Kendimize kalabalıklar arasında yücelme isteği yerine, Rabbin huzurunda izzet talep etmeliyiz.

Kur'an'daki güç kavramıyla, bizim güç kavramına yüklediğimiz anlam çok farklı. Bunun için öncelikle zihninizde paradigma değişikliğine gitmemiz çok kıymetli... Bakınız Hz. Davut üzerinden güç ve kuvvete bakışımızı, toplumun geri kalanı bizim hakkımızda her ne düşünürse düşünsün, ya da hor görsün kendine olan güveni, bugüne ışık tutuyor. Hz Davut içine doğduğu ailede sekiz kardeşin en küçüğüydü ve ailesinin sürülerini gütmekte olan bir çobandı. Soylu bir aileden gelmemektedir, çok iyi bir eğitimde

almamıştı. Nitekim Talut zamanında peygamber olan Samuel peygamber Davud'u kral olarak mesh ederek kutsamaya geldiğinde, Davud'un babası yedi oğlunu göstermiş, ancak çobanlık yapan hem de çok genç olması hasebiyle Samuel Peygambere göstermeyi aklına bile getirmemiştir. Davud'un diğer kardeşleri, onun vücut yapısıyla sürekli dalga geçer, onu küçümserlermiş. Hz. Davud imanı çok güçlü bir çoban, üstelik çok genç ve tecrübesiz olmasına rağmen Kral Talut hariç kimse ona ve putperest Calut'u yeneceğine inanmıyordu. Arkasında ona dayanak olacak güçlü bir topluluk da yoktu. Hz. Davud kendisine güvenmekteydi ve iyi bir nişancıydı. En önemlisi de Allah onun yanındaydı. Ancak şartları kendi değerlendirerek, Calut'un zayıf noktalarını tesbit ederek, gerekli tedbiri de almıştır. İşte tedbir, tefekkür ve ideal tevekkülün Allah tarafından takdir edilen sonucu; Davud, Calut'u sapan ve taşla yendi. Hz. Davud 30 yaşında kral olmuş ve rivayetlere göre 40 yıl krallık yapmıştır. Sâd Suresi 20. Ayette **"Onun hükümdarlığını güçlendirmiş, kendisine hikmet (peygamberlik) ve anlaşmazlıkları halletme yeteneği vermiştik."** (Sâd Suresi 20-29. Ayet) buyrulur. Yine Sebe Suresi 10. Ayette de **"Andolsun Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik."** (Sebe Suresi 10. ayet) diye geçer.

Kur'anda 'insanların çoğu' hep yerilir.

Onların çoğu gerçeği örtendir.

Farkındalık sahibi değildir.

Doğrudan sapandır, güvenilir değildir, zanna uyar, hesap vereceğine inanmaz.

Şimdi kendimize dönüp, sorgulama yapmamızın zamanı!

Biz akletmeyen çoğunluktan mıyız, yoksa akleden azınlıktan mı?

İMAMI GAZZÂLÎ'NİN MAKAM VAAD EDEN MÜDERRİSLİĞİ BIRAKMASI VE ŞARTLI DÖNMESİ

ALPASLAN ARSLAN

İmam Gazzâlî otobiyografisini anlattığı El Munkız İmine'd-Dalâl (Delaetten Kurtuluş) adlı eserinin 26-37. sayfaları arasında müderrisliği neden bıraktığını, sultanın geri çağırma konusunda ısrarı üzerine makam vaad etmemek hatta makamdan uzaklaştıran ilim öğretmek şartıyla döndüğünü anlatan kendi kaleminden anlatımını sunuyoruz:

Âhirette saadete kavuşmak için, takva üzere yaşamak, haramlardan sakınmak, nefsi heva ve hevesinden men etmek tek çaredir. Bu işin başı da, bir gurur ve aldanış yeri olan dünyadan uzaklaşıp, âhirete bağlanmak, bütün varlığı ile tamamen Allahu Tealâ'ya yönelmek, kalbin dünyadan alakasını kesmektir. Bu ise, ancak, maldan, makamdan, yüksek gayelere ulaşmaya engel olan şeylerden uzak durmakla mümkün olur.

Sonra, kendi vaziyetimi tetkik ettim. Gördüm ki, dünya meşgalelerine dalmışım. Bu meşgaleler beni tamamen sarmış haledir. **Yaptığım işleri düşündüm. En güzel işim, ders vermek ve talebe yetiştirmekti.** Bu işte de ahirete pek faydası olmayan, mühim olmayan bir takım ilimlerle meşgul olduğumu gördüm. Ders vermekteki niyetimi araştırdım. Onun da Allah rızası için olmadığını, şan ve şöhret kazanmak, makam ve mevki sahibi olmak arzusundan ileri geldiğini anladım. Uçurumun kenarında olduğumu, halimi düzeltmezsem ateşe yuvarlanacağıma kanaat getirdim. Bir müddet devamlı bunu düşündüm. Henüz irademe hâkim durumda idim. Bir gün Bağdat'tan ayrılıp gitmeye ve o hallerden kurtulmaya kesin karar verir, ertesi gün bu kararımın vazgeçerdim, kararsız bir halde idim. Bir sabah ahiret arzusu kuvvet bulsa, akşam dünya arzuları bir ordu gibi üzerime saldırıp, o arzuyu mutlaka dağıtıyordu. Dünya arzuları bir zincir gibi, beni makam ve mevkiye doğru sürüklüyordu.

İman münadisi de şöyle sesleniyordu: (Göç zamanı geldi.

Ömrün bitmek üzeredir. Önünde uzun ahiret yolculuğu vardır. Şimdiye kadar öğrendiğin ilim ve yaptığın amel hep riyâdır, gösteriştir. Şimdi ahirete hazırlanmazsan, ne zaman hazırlanacaksın. Dünya ile alakalarını şimdi kesmezsen, ne zaman keseceksin.) O zaman içimdeki önceki arzu yeniden uyanırdı. Bağdat'tan ayrılıp gitmek kararım kuvvetlenirdi. Bu sefer şeytan şöyle vesvese verirdi: Bu halin bir hastalıktır, sakın itibar etme, çünkü çabuk geçecek bir haldir. Eğer ona uyararak şu anda bulunduğun mevkiyi ve kimsenin bozamayacağı muntazam hayati terk edersen, bir gün nefsin tekrar dönmek ister fakat bir daha ele geçmez.

Hicrî 488 senesi Recep ayından itibaren, altı ay kadar dünya arzuları ile ahiret arzuları arasında kararsız kaldım. Sonra, artık iş ihtiyari olmaktan çıkıp, zaruri bir hale döndü. Çünkü Allahu Tealâ dilime bir kilit vurdu. Ders veremeyecek şekilde bağlandı. Talebelerimi memnun etmek için, bir gün olsun ders vermeye kendimi zorladım. Fakat dilim bir kelime dahi söyleyemedi. Buna gücüm yetmiyordu. Sonra dilimdeki tutukluk kalbime bir hüznün verdi. Bu üzüntü sebebiyle midemde hazım kuvveti kalmadı. Yemekten, içmekten kesildim. Boğazımdan su geçmiyordu. Bir lokmayı hazmedemiyordum. Bu yüzden bedenim

zayıfladı. Doktorlar bana ilacın fayda vereceğinden ümidi kestiler. Bu durum, kalbe ait bir haldir, ondan da mizaca, yani tabiatına sirayet etmiştir. Kalpte meydana gelen bu büyük üzüntü gitmedikçe, ilaçla iyileştirmeye imkan yoktur, dediler.

Aciz kaldığımı, irademin tamamen elden çıktığını görünce, çaresiz kalan kimsenin yalvarması gibi, Allahu Tealâ'ya sığındım. Çaresiz kalanların duasını geri çevirmeyen Allahu Tealâ duamı kabul buyurdu. Bana makam, mevki, mal, aile, evlat ve dost gibi şeylere gönül bağlamaktan kurtulmayı ihsan etti. Şam'da ikamet etmeye karar verdim. Halifenin ve beni sevenlerin

bu arzumu öğrenmelerini istemiyordum. Mekke'ye gidecek gibi göründüm. Bir daha dönmek üzere Bağdat'tan ayrılacağımı latif, uygun hilelerle belli etmemeye çalıştım. Bütün Irak alimleri gitmemem için, eleştiride bulundular. Onların arasında, her şeyden yüz çevirmemin dinî bir sebepten olduğunu kabul edecek bir kimse yoktu. Onlar benim bulunduğum mevkinin, dinin en yüksek mevkisi olduğunu zannediyorlardı. Bilgileri ancak bu kadarına yetiyordu. Sonra halk, gitmemin sebebi hakkında bir takım tahminler arasında şaşırды kaldı. Irak'tan uzak olanlar işe, bu gidişimin memleketi idare eden devlet adamlarının arzularından ileri geldiğini zannediyorlardı. Devlet adamlarına yakın olanlar da, onların beni bırakmamak için ne kadar uğraştıklarını, yaptığını kınadıklarını, benim de onlardan yüz çevirdiğimi, sözlerine kulak asmadığımı görüyorlardı. "Bu, Allah'tan gelmiş bir iştir. Alimlere ve Ehl-i İslama nazar değdi. Bunun başka bir sebebi olamaz..." diyorlardı.

Malımdan, bana ve çocuklarımla nafakasına yetecek kadarını ayırdım. Geri kalanını tamamen dağıttım. Irak malı Müslümanlara vakıf olduğu için, böyle işlere ayrılması caizdir. Dünyada, bir alimin çocukları için ayracağı bu maldan daha iyi bir mal görmedim. Nihayet Bağdat'tan ayrılıp Şam'a gittim. Şam'da iki seneye yakın ikamet ettim. Bu zaman içinde, tasavvuf kitaplarından öğrendiğim gibi, nefsimi fena hallerden temizlemek, ahlakımı güzelleştirmek, Allahu Tealâ'yı

zikretmek ve kalbimi tasfiye etmekle meşgul oldum. İnsanlardan uzak durup, zamanımı riyazetle ve ibadetle geçirdim. Şam'daki Emevî camisinde bir müddet itikafa girdim. Cami'nin minaresine çıkar, kapıyı kilitledim ve bütün gün orada kalırdım. Sonra Kudüs'e gittim. Beyt-i Mukaddes'e girdim. Her gün Sahratullaha (Peygamberlerin ve Evliyanın ibadet mahalli olmakla meşhur yer) girer, kapıları üzerime kilitledim.

Kudüs'ü ve Hz İbrahim Halilullah'ı "aleyhisselam" ziyaretten sonra, hac farızasını yerine getirmek, Mekke-i Mükerreminin ve Medine-i Münevverenin bereketlerine kavuşmak, Resulullah'ın "sallallahu aleyhi ve sellem" kabr-i şerifini ziyaretle şereflenmek arzusu kalbime düştü. Hicaza gidip, bu arzuma kavuştum.

Daha sonra, çocuklarımla daveti ve içimdeki arzu, beni vatanıma çekti. Hiç dönme düşüncesinde olmadığım halde, döndüm. Yine insanlardan uzak yaşamayı tercih ettim. Yalnız kalmaya, Allahu Tealâ'yı zikretmeye ve ondan başka her şeyi kalbimden çıkarmaya çok hırslı idim. Zamanın hadiseleri, çocuk-çocuk derdi, geçim sıkıntısı, huzurumu bozuyor, yalnızlıktan duyduğum tadı bozuyordu. Bu tadı ancak ara sıra duyuyordum. Bununla beraber, o hale kavuşmaktan ümidimi kesmedim. On sene kadar böyle devam ettim. Yalnızlıklarım sırasında bana o kadar şey malum oldu ki, onları tamamen anlatmak mümkün değildir. Faydalanmak için birazından bahsedeyim.

Kesin bir şekilde anladım ki, tasavvuf ehli, Allahu Tealâ'nın yolunda olan kimselerdir. Onların halleri, hallerin en iyisidir. Yolları, yolların en doğrusudur. Ahlakları ahlakların en temizidir. Dinin esasına vakıf olan alimlerin ilmi, hukemanın hikmeti, onların hallerinden ve ahlaklarından bir kısmını değiştirmek, daha iyi bir hale getirmek için bir araya gelse, buna imkan bulamazlar. Daha iyisini ortaya koyamazlar. Onların zahiren ve batınen bütün hal ve hareketleri, nübüvvet kandilinin ışığından alınmıştır. Yeryüzünde ise, nübüvvet ışığından başka aydınlanacak bir nur yoktur.

Hasılı bir tarikat, bir yol ki, ilk şartı olan temizlik, kalpten masivayı, yani Allahu Tealâ'dan başka her şeyi çıkarmaktır. Bunun anahtarı, kalbin daima Allahu Tealâ'yı anmakla meşgul olmasıdır. Bu hal, namazdaki iftitah tekbiri mesabesindedir. Neticesi, tamamen Allahu Tealâ'nın varlığında yok olmaktır. Böyle bir yol hakkında başka ne söylenebilir.

Allahu Tealâ'nın varlığında yok olmanın son mertebe sayılması, başlangıçta istek ve irade ile yapılabilen hallere göredir. Yoksa aslında o fena makamı, tarikatın başlangıcıdır. Ondan önceki haller, bu yolun yolcuları için, sokak kapısı ile evin asıl kapısı arasındaki avlu durumundadır. Tarikatın başlangıcından itibaren keşifler, müşahedeler başlar. Hatta öyle olur ki, salıklar (tarikat yolcuları) uyanıkken melekleri, Peygamberlerin "aleyhimusselam" ruhaniyetlerini görürler. Sözlerini işitirler ve onlardan pek çok faydalar elde ederler. Daha sonra onların ruhaniyetlerini ve sûretlerini görmekten öyle yüksek derecelere yükselme hali hasıl olur ki, bunu sözle anlatmak mümkün değildir. Kim o hali anlatmak isterse, sözünde sakınılması imkansız açık hatalar olur. Hülâsa iş, Allahu Tealâ'ya o kadar yaklaşmak derecesine varır ki, bir zümre Allah ile birleştiğini, bir zümre Allaha vasil olduğunu tahayyül eder. Bunun tamamı hatadır. Niçin hata olduğunu (EI-Maksad-ul-Aksa) kitabımızda açıkladık. Kendisinde bu hal meydana gelen kimse:

Aklıma getirmedığım şey oldu,

Aslını sorma, iyi zanda bulun.

Manasında olan beyte uyararak, fazla bir şey söylememelidir.

Netice olarak, tasavvuf ehlinin yolunda ilerleyip, bu yola zevk ile vakıf olmayanlar, nübüvvetin hakikatini anlayamazlar. Sadece ismini bilirler. Evliyadan hasıl olan kerametler, Peygamberlerden ilk zamanlarda hasıl olan hallerdir. Peygamber efendimiz "sallallahu aleyhi ve sellem", Peygamberliği bildirilmeden önce,

Hıra dağına çekilip, insanlardan uzak kalarak, Allahu Tealâ'ya ibadet ettiği sıradaki hali böyle idi. Hatta araplar, Muhammed "sallallahu aleyhi ve sellem", Rabbine aşık oldu, dediler. Bu öyle bir haldir ki, ne olduğunu o yolda ilerlemiş olanlar, onu zevk ile, tadarak anarlar. Bu zevki tatmayanlar, tasavvuf ehlinin sohbetinde bulunarak, tecrübe ede ede ve işite işite hallerin alameti ve delaleti ile anlarlar. İşte tasavvuf ehli ile birlikte bulunanlar, onların bu yakini halinden istifade ederler. Onlar öyle kimselerdir ki, sohbetlerinde bulunanlar, dalalette kalmaz. Sohbetlerinde bulunma şerefinden mahrum kalanlar, (ihya-u ulumid-din) kitabımızın "Acaib-ul-kalb" kısmında bahsettiğimiz gibi, akli delillerle bunun mümkün olduğunu yakinen anlarlar. Bu halleri, akli delillerle incelemek ilimdir. O haller ile hallenmek ise zevktir, tatmaktır. Husn-i zan ve tecrübe ile kabul etmek imandır. İşte bu, ilim, hal (zevk) ve inanmak olmak üzere üç derecedir. Allahu Tealâ, Kur'an-ı Kerim'de Mücadele suresi 11. ayet-i kerimesinde mealen, **(Allah sizden iman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelere yükseltir...)** buyurdu. Bu üç dereceye kavuşanların dışında kalan bir takım cahil kimseler vardır ki, bu halleri inkar ederler. Böyle sözlere şaşarlar ve alay ederler. Bunlar ne hezeyanlar yapıyorlar derler. Bunlar hakkında Allahu Tealâ, Peygamber efendimize "sallallahu aleyhi ve sellem" mealen şöyle buyurdu: **(O münafıklardan seni dinlemeye gelen de var. Hatta senin yanından çıktıkları zaman, (Eshab-ı Kiramdan) kendilerine ilim verilmiş olanlara söyle derler: O biraz önce ne söyledi? (Böylece alay ederler). Bunlar öyle kimselerdir ki, Allah kalplerini mühürlemiştir de, hep hevalarına uymuşlardır.)** (Muhammed Suresi: 16. Ayet-i Kerimesi)

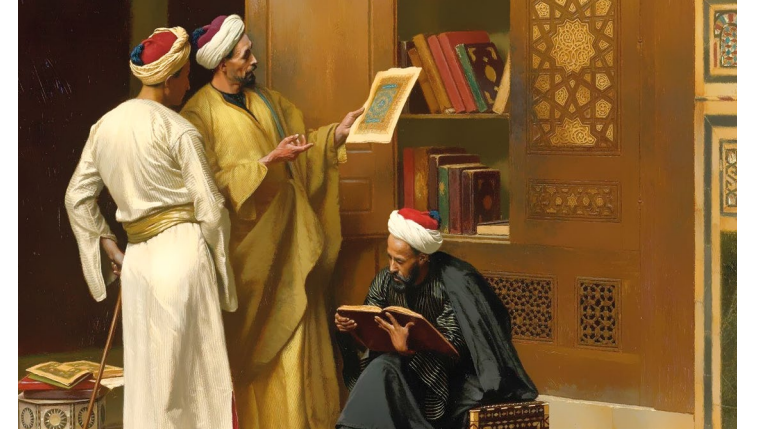
DERS VERMEYİ TERK ETTİKTEN SONRA, TEKRAR DERS VERMEYE BAŞLAMAMIN SEBEBİ:

On seneye yakın uzlet ve halvet halinde, yani insanlardan uzak, yalnız yaşadım. Bu zaman içinde sayamayacağım birçok sebeplerden dolayı, bazen zevkle, tadarak, bazen akli delil ile, bazen de imanım ile anladım ki, insan, beden ve kalpten yaratılmıştır. **Kalpten maksadım, ölümlerde ve hayvanlarda da bulunan yürek değil. Allahu Tealâ'yı tanımaya mahsus ruhun hakikatidir.** Bedenin bir sıhhat hali vardır ki, saadeti ona bağlıdır. Bir de hastalık hali vardır ki, helak olmasına sebeptir.

Kalbin de sıhhat ve hastalık hali vardır. İnsanlar için, [Şu'ara suresi, 89. ayetinde mealen], (Ancak selim ve pak bir kalp ile Allah'ın huzuruna varanlar kurtulur) buyurulmuştur. Kalbin hastalığı da vardır ki, insanın dünyada ve âhirette ebedi helakine sebep olur. Allahu

Tealâ Kur'an-ı Kerim'de [Bakara suresi, 10. ayetinde] mealen, (Kalblerinde hastalık vardır) buyurdu. Allahu Tealâ'yı tanımamak öldürücü zehirdir. Nefsin arzularına uyarak, Allahu Tealâ'nın emirlerini yapmamak, kalbi öldüren bir hastalıktır. Allahu Tealâ'ya itaat ise, kalbi diriltir. Nefsin arzularına muhalefet ederek taatte bulunmak, kalbin hastalığına şifa veren ilaçtır. Beden hastalığını gidermek, ilaçlarla tedaviye bağlı olduğu gibi, kalp hastalığının tedavisi de birtakım ilaçlarla mümkündür. Bedenin tedavisi için kullanılan ilaçların tesirleri, akıl ile kavranamayan özelliklerdendir. Nübüvvete mahsus özelliklerle varlıkların özelliklerini anlayan ve Peygamberlerden gelen bilgilere sahip olan tabipleri taklit etmek lazım olur. Bunun gibi, bana zaruri bir ilim olarak malum oldu ki, Peygamberler tarafından miktarları belli edilen ibadet ilaçlarının da tesirleri, akıl ile idrak olunamaz. Bunları akıl ile anlamaya uğraşmamalıdır. Nübüvvet nuru ile idrak eden Peygamberleri taklit etmek, emirlerine uymak lazımdır. İlaçlar, çeşitleri ve miktarları başka başka olan, çeşitli maddelerden yapılır. Bir kısım maddeler, diğerlerinin iki katı olur. Bu sebepsiz değildir. Özelliklerine göre, böyle olması icap eder. Kalp hastalıklarının ilacı olan ibadetler de, böyle miktarı ve çeşidi değişik olan hareketlerden ibarettir. Secde, rükû'nun iki katıdır. Sabah namazı, ikindi namazının yarısı kadardır. Böyle olmasında ilahi bir sır vardır. Bu sır, ancak nübüvvet nuruyla anlaşılabilen bir özellik cinsindendir. İbadetlerin bu durumları için, akıl yoluyla hikmet ve sebep arayanlar veya bu özelliklerin ilahi bir sırda dayanmadığını, tesadüfen bir şey olduğunu zannedenler, ahmaklıklarını ve cahilliklerini ortaya koymuşlardır. İlaçlarda onları meydana getiren bir takım temel maddeler vardır. Bunlar, temel unsurlar sayılır. Bir de ilaçları hazırlarken, bazı hususlar göz önünde tutulur. Bunlar da ilaçların temel maddelerinin tesirini göstermesi için, yardımcı maddelerdir. Bunların da her birinin ayrı bir yeri vardır. Bunun gibi, sünnetler ve nafileler asıl rükünleri (farzları) tamamlayıcıdır.

Hülâsa peygamberler, kalp hastalıklarının tabipleridir. Aklın faydası ve işi, bize peygamberleri tasdik ve şehadet ettirmektir. Nübüvvet nuruyla idrak edilen sırları anlamaktan aciz olduğumuzu itiraf ettirmektir. Bizi elimizden tutup körleri rehberlerine, şaşırıp kalmış olan hastaları şefkatli tabibe teslim eder gibi, nübüvvete teslim etmesidir. İşte aklın yapacağı iş, bu kadardır. Bundan ötesine geçemez, karışamaz. Ancak tabibin kendisine söylediğini bize haber verir. Bu meseleler;

halk arasından uzaklaşıp, yalnız yaşadığım müddet içinde adeta gözle görür gibi kesin ve zarurî bir tarzda anladığım meselelerdir.

Diğer taraftan, nübüvvetin var olup olmadığı ve mahiyeti hususunda, Peygamberlerin bildirdiği hükümlerle amel etmekte, insanların itikadının zayıfladığını gördüm. Bu durumun, halk arasında yaygın halde olduğuna şahit oldum. Halktaki gevşekliğin ve iman zayıflığının sebeplerini araştırdım ve buldum. Bunlar dört sebeptir:

Birincisi: Felsefe bilgileri ile meşgul olanlardan kaynaklanan sebeptir.

İkincisi: Tasavvuf yoluna mensup olanlara dayanan sebeptir.

Üçüncüsü: Talim iddiasına (İsmailiyye'ye) mensup olanlara dayanan sebeptir.

Dördüncüsü: Halk arasında alim diye tanınmış kimselere dayanan sebeptir.

Bir müddet de halkın durumunu araştırdım. Dinin emirlerini yerine getirmekte kusur edenlere, bunun sebeplerini sordum. Niçin şüphe ettiklerini, itikatlarını ve kalplerindeki düşüncelerini araştırdım.

Böyle kimselere: Niçin dinin emirlerini yapmıyorsun? Eğer âhirete inanmıyorsan ve hazırlanmıyorsan, onu dünya karşılığında satıyorsan, bu hal ahmaklıktır. Çünkü sen, ikiyi bire karşılık değişmezsin. Nasıl oluyor da, ebedi âhîret hayatını, bu geçici dünyaya karşılık değişiyorsun. Eğer âhirete inanmıyorsan, iman yok demektir. İmana kavuşmak için derhal tedbir al, nefesine hakim ol, içinde saklı olan küfrün sebebini araştır. Gerçi sen kalbinde saklı olan küfrü açıkça söylemiyorsun, sadece kendini iman sahibi ve dine bağlı gibi göstermekle, küfrünü açığa vurmamak faydasızdır, diyordum.

Bazısı buna şöyle cevap veriyordu: "Dinin emirlerini yerine getirmek hususunda alimlerin bizden daha çok dikkat etmeleri lazımdır. Faziletli diye şöhet bulanlardan falan kimse, namaz kılmıyor. Falan kimse, şarap içiyor. Falan, vakıf ve yetim malı yiyor. Falanca da haramlardan sakınmıyor. Bir diğeri de rüşvet alıyor ve saire."

Diğer bir şahıs da şöyle dedi: "Bazı kimseler, tasavvuf ilmine ve hallerine vakıf olduğunu söyleyerek, tasavvuftan dem vuruyor, ibadet etmeye hacet bırakmayan bir makama yükseldiğini söylüyor!"

Üçüncü bir kimse işe, her şeyi mubah ve helal gören bir mezhebin, yani ibaha ehlinin yoluna sapmıştır. Onların şüphelerinden bir şüpheye saplanmış, dinin emirlerini yerine getirmiyor. Bunlar, tasavvuf yolundan uzak sapık kimselerdir.

Dördüncü bir kimse de, ta'limiye ehliyle karşılaşmış, diyor ki: "Hakkı bulmak güçtür. Ona varan yol kapalıdır. Bu konuda çok ihtilaf vardır. Mezheplerden biri diğerinden daha doğru gözükmüyor. Akli deliller ise, birbirini çürütüyor. Bu delilleri ortaya atanların görüşlerine güvenilmez. Ta'limiye mezhebine da'vet edenler de, delillerinde zorlayıcı olup, ellerinde delil olmadan hüküm veriyorlar. Bu durumda niçin şüpheli olan şeyleri yapmakla meşgul olayım."

Beşinci kimse de diyordu ki: "Ben dinin emirlerini başkasını taklit ederek niçin yapayım? Ben aydın insanım. Felsefe ilmini okudum ve Peygamberliğin hakikatini idrak ettim. Onun hakikati, hikmetlere ve maslahata, faydalara dayanıyor, ibadetlerden maksat, halkın cahil kısmını zaptetmek, onları, birbirini öldürmekten, çekişmekten ve nefsanî arzulardan alıkoymaktır. Ben cahil halktan biri değilim ki, dinin emirleri altına gireyim. Ben hikmet sahibiyim ve

hikmete uyarım. Hakikati hikmetle görürüm. Bu hususta taklide, peygambere tabi olmaya ihtiyacım yoktur." İşte, ilahiyyun felsefecilerinin kitaplarını okuyanlar veya ibni Sina ve Farabi'nin kitaplarından bunları öğrenen kimselerin inançları böyledir. Böyle kimseler, İslamiyeti kendilerine süs vasıtası yaparlar. Onları çoğu kere Kur'an-ı Kerim okurken, cemaate gidip, namaz kılarken ve sözde dini çok methettiklerini görürsün. Fakat, şarap içerler ve dinin haram dediği şeyleri yapmaktan sakınmazlar. Bunlardan birine, peygamberliğe inanmıyorsan, niçin namaz kılıyorsun diye söylenilse, "bedenimin idmanı için der ve bu halkın bir adetidir. Halkın yaptığı gibi yapıyor gözükmek, malımı, çoluk çocuğumu korumaya vesile oluyor" diye cevap verir.

Bunlardan bir kısmına da, din gerçek, nübüvvet haktır, denip, o halde niçin içki içiyorsun diye sorulunca, şu cevabı verir: "İçki, insanlar arasında kin ve düşmanlığa sebep olduğu için yasaklanmıştır. Ben ilmim ve hikmetimle, aydın olmam sayesinde bu tehlikelerden korunurum. İçki içmekten maksadım, zekâmı keskinleştirmektir," cevabını verir.

İbni Sina, yazdığı ahidnamede, Allahu Tealâ'ya ahitlerde bulunmuş, dinin emirlerini yerine getireceğini, ibadetlerde kusur etmeyeceğini, şarabı zevk için değil, tedavi için içeceğini söylemiştir. İşte felsefecilerden iman sahibi olduğunu iddia edenin imanı bu kadardır. Bir kısım insanlar, bu felsefecilere aldanmıştır. **Felsefecilere itiraz edenlerin itirazlarının zayıflığı, yani bu itirazı yaparken farkında olmadan hendese, mantık ve benzeri gibi kendilerine lazım olan ilimleri de reddetmeleri, itirazlarını zayıflatmıştır. Bu durum ise, halkın felsefecilere aldanmasını artırmıştır.** Bu hususa daha önce işaret etmiştik.

Bu gibi sebeplerle halkın imanının bu derece zayıfladığını görünce, bu şüpheleri ortadan kaldırmak için, kendimi hazırlanmış bir halde buldum. Bu adamları rezil etmek, benim için bir yudum şu içmekten daha kolay oldu. Çünkü, felsefecilerin, ta'limiyyenin, alim geçinenlerin ve tasavvuf ehlinin ilimlerini tam manasıyla öğrenmiştim. **Kalbime doğdu ki, böyle bir zamanda bunu yapmak, benim için kaçınılmaz, ihmale gelmez zaruri bir iştir. Kendi kendime; yalnız yaşamak, halk arasına karışmamak ne işe yarar?** Halbuki hastalık, salgın halini almış, bunu tedavi edecek tabipler de hastalanmış, halk sapıklıktan helak olmak üzeredir diyordum. Yine bu belayı gidermek, bu karanlığı ortadan

kaldırmak için, başka ne zaman imkan bulabilirsin? Zaman fetret zamanı, devir batıl devridir. Halkı saptığı batıl yoldan doğru yola çağırın, bu devirdeki insanların hepsi sana düşman kesilir. Onlara nasıl karşı koyabilirsin ve onlarla nasıl baş edebilirsin? Bu ancak dinine bağlı ve güçlü bir hükümdarın yardımı ile olabilir diyordum. Bir ara hakkı delil ile açıklamaktan aciz olduğumu ruhsat kabul ederek, uzlete, insanlardan uzak kalmaya devam etmeye karar verdim. Allahu Tealâ takdiriyle, zamanın sultanının kalbinde bir arzu uyandırdı. Onun bu arzusunda dışarıdan başka bir tesir yoktu. Halkın içine düştüğü bu fetret devrini kaldırmam için, Nişabur'a gitmememi kesin bir emirle bildirdi. Emir o derece kesindi ki, muhalefette ısrar etseydim, sultanın kalbini kırmış olurudum. Bu hizmeti yapmaktan kendimi mazur görmemin zayıf bir sebebe dayandığının farkına vardım. Tembellik, istirahat, nefsi aziz tutmak, halktan gelecek olan sıkıntılardan korunmak gibi sebeplerle, halktan uzak yaşamak layık değildi. **İnsanların cefasının güçlüğü, nefse ruhsat vesilesi olamazdı.** Allahu Tealâ, [Kur'an-ı Kerim'de, Ankebut suresinin, bir, iki ve üçüncü ayet-i kerimelerinde] mealen, **(Elif, lam, mim. İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece, iman ettik, demeleriyle bırakılvereceklerini mi sandılar? Biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmiştiz. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancılara da mutlaka ortaya koyacaktır)** buyurdu.

Allahu Tealâ yine Resulüne "sallallahu aleyhi ve sellem" [Kur'an-ı Kerim'de, En'am suresi 34. ayetinde] mealen, **(Muhakkak ki, senden önceki Peygamberleri de yalanladılar. Onlar yalanlamalara karşı sabrettiler ve yardımımız, kendilerine yetişinceye kadar sıkıntılara katlandılar. Allah'ın hükümlerini hiçbir güç değiştiremez. Muhakkak ki, Peygamberlerin haberlerinden bazısı sana geldi)** buyurdu. Allahu Tealâ yine [Kur'an-ı Kerim'de, Yasin suresinin ilk onbir ayet-i kerimesinde] mealen, **(Yasin. Hikmetlerle dolu Kur'an'a yemin ederim ki, sen peygamberlerdensin. Dosdoğru yoldasın. Kur'an, Aziz ve Rahim olan Allah tarafından indirilmiştir. Onunla ataları uyarılmış azgın bir kavmi uyarasın diye gönderildin. Onlardan çoğu, azabımıza müstahak oldu. Onlar iman etmezler. Biz onların boyunlarına çene kemiklerine dayanacak şekilde birer demir halka geçirdik. Başları kalkık duruyor, aşağı bakamıyorlar. Önlerinde bir set, arkalarında bir set yarattık. Onları her taraftan çevirdik. Önlerini, arkalarını göremiyorlar. Onları uyarsan da, uyarmasan da birdir. İman etmezler. Sen ancak, Kur'an'a uyan ve görmediği halde Allah'tan korkan kimseleri uyabilirsin. Onları mağfiret ve Cennetle müjdele)** buyurdu.

Halkın arasına dönme hususunda kalp gözü açık ve müşahede erbabından, yani tasavvuf ehli büyüklerden birçok kimse ile istişarede bulundum. Hepsi artık uzleti terk edip, insanların arasına dönmek icap ettiğini söz birliği ile söylediler. Tasavvuf ehlinen bazı salih kimseler tarafından görülen ve dilden dile dolaşan rüyalar da insanların arasına dönmemi, halkı şaşkına çeviren sapıklıklara cevap vermek için harekete geçmemi işaret ediyor ve kuvvetlendiriyordu. Bu rüyalar, Allahu Tealâ'nın bu asrın yani hicrî beşinci asrın başında, takdir buyurduğu bir hayrın doğru itikada, yani Ehl-i Sünnete dönmenin başlangıcı olduğunu gösteriyordu. Allahu Tealâ, her asrın başında dini yeniden dirilteceğini vaad buyurdu. Bütün bu şahadetlerden dolayı kalbimde ümidim kuvvetlendi. Hüsnü zannım galip geldi.

Hicrî 499 senesi Zilkade ayında bu mühim vazifeyi, yani tecdit işini yerine getirmek için Nişabur'a hareket etmem nasip oldu. Bağdat'tan ayrılışım 488 senesinin Zilkade ayında idi. Demek ki, insanlardan ayrı, uzlet halinde yaşamam, on bir seneyi doldurmuştu. Nişabur'a gitmek üzere yola çıkmam Allahu Tealâ'nın takdir buyurduğu bir hareket idi. Bu, Allahu Tealâ'nın öyle hikmetler dolu takdirlerindendir ki, insanlardan uzak yaşadığım esnada kalbimden hiç geçmemiş idi. Nitekim Bağdat'tan ayrılmak ve içinde bulunduğum makamı, mevki'i, malı, mülkü ve evlatlarımı terk etmek de asla hatırımdan geçmemişti. Kalpleri ve halleri değiştiren Allahu Tealâ'dır. Bir hadis-i şerifte: (Mu'minin kalbi, Rahmanın kudret elinin iki parmağı arasındadır) buyuruldu.

İyi biliyorum ki, ilmi yaymaya, talebelere ders vermeye döndüm. Fakat bu dönüş, görüldüğü gibi değil, başka, çok başka bir dönüştür. Eski halime dönmedim. Çünkü dönmek eski hale girmektir. Ben eskiden insana mevki kazandıran ilmi yayıyordum. Sözlerimle ve hallerimle o ilme davet ediyordum. Şimdi ise, insana makam ve mevkiyi terk ettiren, rütbeden uzaklaşmayı öğreten ilme davet ediyorum. Niyetim ve arzum budur. Bu halimi Allahu Tealâ biliyor. Ben kendi nefsimi ve başkalarını ıslah etmek istiyorum. Muradıma erecek miyim yoksa, mahrum mu kalacağım, bilemiyorum. Fakat, kesin ve görmüş gibi bir inanış ile inanıyorum ki, bir halin değişmesi, bir işi yapmak kuvveti, ancak Allahu Tealâ'nın yardımı ile ve muvaffak etmesiyledir. Yine inanıyorum ki, ben bir şey yapmadım. Allahu Tealâ bana bu işi yapmayı ihsan etti. **Allahu Tealâ'dan dileğim, önce beni, sonra da benim vasıtamla başkalarını ıslah eylesin. Hak olan şeyin hak olduğunu göstere ve ona uymayı nasip eylesin. Batıl olan şeyin de batıl olduğunu göstere ve ondan sakınmayı nasip eylesin!**

GAZZÂLÎ OLMAK...

▲ ABDULAZİZ TANTİK

İslam Düşüncesinin kuruluş aşamasını anlamadan inşa ve gelişim dinamiklerinin anlaşılması da beklenmemelidir. İslam Düşüncesi dendğinde ikili bir yapının varlığını göz ardı etmemek gereklidir. Bir boyutu ile tamamen ilahi/aşkın ve verili bir yapıya sahiptir. Diğer taraftan ise bu aşkın ve verili olandan hareketle bilginin verdiği bakış üzerinden beşeri boyutun devreye girdiği zemine işaretir.

İslam, teorik olarak ve bu teoriye dayanak olan öncüllerini vahiy üzerinden peygamber aracılığı ile insanlara göndermiştir. Peygamberin şahsi hayatında temellenen bu bakış amelin belirleyiciliğini sağlamıştır. Yani İslam; düşüncesini teorik ve pratik olarak peygamberin şahsında temellendirmiş ve böylece bir boşluk bırakmamıştır. "Değişim kaçınılmaz" diyen sesleri duymaktayım! Evet, değişim kaçınılmaz ve ilelebet devam edecektir. Ama bir düşüncenin düşünce olarak kabul edilebilmesinin yöntemi, sadece dinin değil, felsefi veya farklı disiplinlerin de içinde yer aldığı bir teorik çerçeve ve bu teorik çerçeve ile uyumlu pratik çerçeveye ihtiyaç vardır.

İslam, insana yeryüzü serüveninde istikamet üzere kalışını sağlayacak ilkeler, emirler ve nehiyeler verirken, yolda iken hangi psikolojik vasata sahip olması gerektiğini, hangi ahlaki zemine yaslanması gerektiğini belirlerken bir tercihe kapı aralayarak bunu sağlar. Yani kişi, Müslüman olma şuurunu tam olarak idrak ederek yola çıkarsa karşılaşacağı her şeyi Müslümanca bir bakış üzerinden değerlendirecek tavırlarını ona göre belirlemesi onun sorumluluğundadır. İlkeler orada durmaktadır. İlkeler ile eylem arasında zorunlu bir bağ yoktur.

Genelde İslam düşüncesini siyasal karakterler üzerinden okumaya çalışan kesimlerde sorunlu bir yaklaşım doğmaktadır. Herhangi bir ilkenin varlığı, o ilkenin uygulamada gösterilen doğru ve yanlış tepkilerden bağımsız olarak ele alınır. Allah'ın adına yemin ederek istismara konu edinildiği bilinmektedir. Bu noktada İslam'ın kendi bütünselliği içinde ortaya koyduğu bakışın ve bu bakışa dayalı yöntemin ilke olarak öncelenmesi asıldır.

İslam düşüncesi ve ilk yüz yıldan itibaren Müslümanlar farklı kültürlerle karşı karşıya kalmışlardır. Bu karşılaşma

yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Farklı kültürlerin farklı soruları, müslüman zihni yeni arayışlara ve yeni cevaplara yöneltmiştir Şunu ifade etmekte yarar var: hangi düşünce olursa olsun; kendi merkezietinden uzaklaştıkça ve bu yakın bir tarihe tekabül ederse bir bocalama dönemi yaşar. İslam düşüncesi de hicazdan uzaklaşarak Mısır, Şam ve Irak gibi kültürlerin bulunduğu yerlerde mukim olmaya başlaması, iktidarı altına alması ile başlayan süreç karşılıklı etkileşimi zorunlu kılmıştır. İran kültürü ve karşılaşması ile birlikte daha büyük bir tehditle de karşılaşmaya başlanmıştır. Bu durumun İslam düşüncesine etkisini tartışmaya gerek yok. İzleri hala bugünümüzü belirlemeye devam etmektedir.

Modern İslam düşüncesi, Helen artı Roma ve Protestan ahlakın ürettiği modern düşüncenin tehdidi karşısında bocalamış ve modern düşüncenin epistemik yapısını kabule yanaşmıştır. Bu tartışma Hindistan, Mısır ve Türkiye'de olmak üzere hep tartışla gelmiştir. Bu yeni çatışma hali Müslümanlar açısından riskli bir zeminde oluşmuştur. Çünkü ilk karşılaşma da iktidar olan İslam dolayısıyla Müslümanlar idi, bugün ise yenilgi travması altında kalan, toprakları işgale uğrayanlar Müslümanlardır.

İslam düşüncesi Hiçri birinci yüzyıldan itibaren Müslümanların siyasi egemenliğinin genişlemesi ile karşılaştığı kültürel meydan okumaya karşı iki tavır üzerinden cevap üretmeye çalışmıştır.

İlk **tepkî**; İslam kendi bütünlüğü içinde var olmaktadır, bir başka desteğe açık değildir. Kendi kendine yeterliliğe haizdir. Bu yüzden yapılması gereken şey; tehdide konu olan şeyin İslam'ın sahih ve sahici yöntemi üzerinden değerlendirmeye tabi tutmak ve ona göre tavır geliştirmektir. Ana yapısını, ilim sahibi sahabe, ilim sahibi selefi salihin ve mezheplerin kurucu imamlarının neredeyse ortak yaklaşımı farklılık taşısa bile bunun üzerine bina edilmiştir. Farklılıklar ana temeli koruduğu için sorun teşkil etmemiştir. Hatta bu çerçeve içinde çoğul bir yaklaşım kabul görmüştür. İslam düşüncesi bu anlamıyla çoğulcu bir karaktere sahiptir. Buradaki çoğulculuk ana ilkelerden bağımsızlığı taşımaz. Sorun tam olarak burada açığa çıkmaktadır. Farklı

kültürlerle ve inanç kümeleri ile karşılaşma farklı bilgi yöntemleri ile karşılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Burada meydana gelen ve çoğulculuğu bir temel ilke olarak gören yaklaşım, farklılığı tolere ederek bu farklı yaklaşımların sorularına cevap üretirken, onların kullandığı yöntemi dikkate alarak cevaplar üretmeye başlamıştır. Bunu da İslam düşüncesinin kendi çoğul karakterini ilke olarak ortaya koyarak bu açılım sağlanmıştır. Mutezile bu çerçeve içinde düşünülebileceği gibi tasavvuf kültürü ve bunun oluşturduğu bakış üzerinden dinin yorumlanmasının izleri de bu bakışı taşımaktadır. Yani yaklaşımın ilki, İslam düşüncesinin bütünlüğünü dikkate alarak yeni mesailere kendi bütünlüğü içinden cevap vermeye yeltenirken, diğeri ise yeni durumu dikkate alarak onların bilgi sistemlerinin de bir değeri olduğu kanaati üzerinden onlara onların dilinden cevap vermeye çalışmıştır. Bu durum Müslüman zihnin kendi içinde bir tartışmaya neden olmuştur. Hasan el Basri ile Mutezile arasındaki ilk ayrım ve buradan neşet eden yaklaşım tarihsel bir çatallaşmaya neden olmuştur. Bu iki tutumu aşan farklı yaklaşımlar da meydana gelmiştir. Daha uca dönük arayışlar yeterli bir desteği sağlayamadığı için sorun teşkil etmeden tarihin tozlu raflarındaki yerini almıştır.

İslam Düşünce tarihinde Gazzâlî yeni bir başlangıca denk düşer. Elbette ki Gazzâlî gibi birden fazla âlim vardı. Hem kendi döneminde ve hem kendisinden önce ve sonrasında. Ancak Gazzâlî bir fark ortaya koydu ve kendisi ile diğerleri arasındaki ayrımı netleştirdi. Yeni bir başlangıç adımını kurdu ve hayata geçirdi. **Sistematik bir düşünceyi bizatihi dinin kendi doğal akışı içindeki bilgi sisteminden hareketle kurdu. Yani Müslümanlığı inşa eden bir bilginin kendi dönemine hitap edecek düzeyde kurgulanmış ve kurumsallaşmış yapısını inşa etti.** Bu da doğal olarak onu farklı konumlandırı. Hem eleştirel düzeyde sert eleştirilere maruz kaldı, hem de aşırı övgüye maruz kalarak kendi doğal değerini bulmakta zorlandı. Bugün de Gazzâlî ismi, hem eleştiriye, hem de sert eleştiriye, haksız ithamlara neden olmakta, hem de övgüye mazhar kılınmaktadır.

Gazzâlî'yi Gazzâlî kılan en temel vasıf; İslam'ın egemenliğinin çoğaldığı bir zeminde İslam düşüncesine yöneltilmiş tehditlere yönelik; felsefi veya sezgisel bilgilere yönelik verdiği cevaptır. Ve bu cevap İslam düşüncesini güçlendirirken, tehdit unsuru olan bilgileri ise kendi biçimlendirildikleri ortamdan kopartarak, yeniden tanımlayarak ve içeriklendirerek işlevsel kılmaktadır.

Gazzâlî demek, İslami bilginin dününü bugün üzerinden yarına bağlayarak Müslümanca düşünmenin sürekliliğini sağlaması ve buna yönelik tehlikeleri göğüsleyerek onları kendi bağlamları içinde dönüşüme uğratarak tehlike olmaktan çıkarması ve yeni bir başlangıcın kurulması ile birlikte tarihsel sürekliliği de sağlayabilmesi demektir.

Elbette ki Müslümanların karşı karşıya kaldığı tehdide farklı yorumlar ve bakışlar da geliştirilmiştir. Eklektik tercihler yapılmış, ya da tehdidin sağladığı zemini koruyarak ona dayalı bir bakış üzerinden dini düşünceyi yeniden kurma çabaları olmuş veya geriye çekilerek, dini düşünceyi korumak ve her türlü etkileşimden azade kılma arayışları da olmuştur. Ama onların hiçbir kalıcı bir işleve sahip olamamış, genel bir yaklaşıma ve bakışa ulaşamamıştır. Elbette ki kendi taraftarları var olmuştur, kısmi olarak kendilerini korumuş ve bir kısmı bugüne kadar gelebilmiştir. Ama bu geliş sağlayan konforu yine Gazzâlî gibi bir üstadın açtığı zeminden hareketle olabilmıştır. Bu yüzden Gazzâlî'ye yöneltilmiş eleştirilerin mahiyetini, Gazzâlî özelinde akıl düşmanlığı ile felsefenin durdurulması gibi suçlamalar neden yapılmakta olduğunu yeniden düşünmekte yarar var.

Günümüzde Gazzâlî üzerinden geleneğe yönelik yapılan eleştiriler yeni değildir. On sekizinci yüzyıldan itibaren oryantalistler Gazzâlî'ye yönelik saldırılara başlamışlardır. Bu saldırıların altında ise İslam düşüncesi Gazzâlî ile kendi otantik bütünlüğünü sağlamış İran ve yunan kaynaklı tehdidi felsefe ve mantık bilgisiyle geri püskürtmüştür. Tasavvufun ürettiği **muhayyel/batini yaklaşımların** taban bulmasını da usul yaklaşımları ile önleyici zihinsel bariyerler oluşturmuştur.

Gazzâlî sonrası İslam düşüncesi hem felsefi sistemi hem tasavvufi sistemi kendi sistematigi içinde yeniden tanımlamıştır. Bu tanımlama ile birlikte İslam düşüncesi

kendi bilgi sistemini koruyarak farklı bilgi sistemlerini kendi bilgi sisteminin alt basamağı haline dönüştürmüş ve büyük bir değişimi başlatmıştır. Yani on ikinci yüzyıl ve sonrası ile birlikte düşüncenin gelişim seyrine bakılsın, sadece İslam egemenliğinin olduğu yerlerde değil, dünyanın diğer kalan bölgelerinde de bu etkinin varlığı rahatlıkla görülecektir.

İşte bu çerçeve içinde Gazzâlî'ye yöneltilen her eleştiri Müslümanların bağımsızlık hülyasına yöneltilmiş bir eleştiridir ve Modernliğin kabulüne yönelik bir egemenlik histerisine dayanır. **Gazzâlî'ye yönelik bugünkü saldırı işte İslam düşüncesinin kendi bütünlüğünü koruyacak bir sistemin varlığına sahip olması ve bunun geçerliliğinin sağlanmasına yönelik bir saldırıyı içermektedir.**

Son yüz elli yıllık İslam düşüncesi serüvenini izleyen biri yukarıdan itibaren söylemeye çalıştığım şeyin neye tekabül ettiğini anlayacaktır. Bugün hala bu sorun çözüme kavuşturulamamaktadır. Ama İslam dünyasında entelektüel havzalar bu meseleyi ciddiye aldılar. Bu alanda ciddi çalışmalar ortaya kondu. Bugün Gazzâlî'yi yeniden diriltecek adımlar atılmaktadır. Müslüman zihin bugün uykusundan uyanmakta ve yenilgi travmasının sonuçlarını alt etmenin zeminini işaret edebilecek bir atılıma şahitlik edecektir.

Gazzâlî'nin hayat hikâyesinde var olan kırılmaları dikkate almadan çağdaş bir Gazzâlî olmak neredeyse imkânsızdır. Yani Gazzâlî olarak doğulmamıştır, bilakis, yaşayarak, tecrübe ederek, acı çekerek ve cesaret ederek, yeniliğe açık olarak, eskiyi terk etmeden yeniye göz ardı etmeden bakabilmek ve yeni bir yöntemi deneme iradesine sahip olarak olunmuştur. Bu yeni Gazzâlî içinde geçerli olan şartlardır. Bilgide teslimiyet sadece vahyedir. Vahyin dışında kalan alanlarda şüphe esastır. O yüzden bir bilginin sahih olma şartları ve kendi sistematigi içinde tutarlı oluşu çok önemlidir. Bir bilginin iç tutarlılığı ile dış tutarlılığını aynı zeminde düşünmeden yol alınamaz. Çünkü kişide yakın'e ulaşmamış bir bilgi üzerinden yöntem kurulamaz!

Gazzâlî bulunduğu zemini terk edebilme cesareti göstermiştir. Bu cesaret ile inzivaya çekilmiş ve kendisine kadar gelen müktesebatı ve içinde var olduğu müktesebatı derinden gözden geçirmiştir. Farklı bilme yöntemlerini daha derinlikli ve kendi yalnızlığı içinde değerlendirmeye başlamıştır. **Hocaların hocası olarak bulunduğu makamı terk etmiş ve sıfırdan yeniden başlamaya cüret etmiştir.** Toptan ret ve toptan kabule yanaşmamış, bilakis, herhangi bir bilgiyi kendi bağlamı içinde tanımlamayı öncelemiş, farklı bağlamlara taşındığında hangi sorunlara neden olduğu konusunda kafasını netleştirmiş ve farklı

bilme yöntemlerini birbirinin muarızı değil, bilakis birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmeyi tercih etmiştir. İçsel tecrübe üzerinden kendisinde oluşan yakın bilgi ile yola çıkmayı öncelemiş, bugüne kadar var olan sorunların tespiti, nedenlerini ortaya çıkarma ve yeniden biçimlendirilme imkânlarını araştırmıştır. Mantık meselesini İslami ilimlerde kullanıma dâhil ederken, akli yeniden tanımlama çabasını göstermesi, onun olaylara yaklaşımının ipuçlarını vermektedir.

Kendi döneminde birbirinin muarızı olan düşünce sistemlerini birbirine muarız olma yönünden değil birbirini besleme yönünden ele almayı tercih etmiştir. Kelam, felsefe ve İrfan, fıkihtan bağımsız görmediği gibi onların uyumunu gözeterek kendi sistemini inşa etmiştir. Bu bakış çağdaş Gazzâlî için olmazsa olmazdır. Yani demem o ki; Gazzâlî'yi ne kadar iyi ve derinden kavrarsak o kadar çağdaş bir Gazzâlî olma liyakati kesbederiz.

Çağdaş Gazzâlî'nin önündeki en büyük engel, teknolojik yapının gücünü artırarak sürdürmesi, yeni teknolojiler ile sürekli sosyal ve bireysel yaşama müdahale edilmesi ve yeni bir düşünceye ancak bu yeni teknolojinin verdiği imkân kadar yönelebile meşruyetidir. İşte bu zemini aşabilecek bir cesaret ve kararlılığa sahip olmak şarttır.

Çağdaş Gazzâlî, kadim kültür ile modern kültür arasındaki derin fay hatlarını bilmeli ve buna dair bir bakışa sahip olmalıdır. Aşkınlığın reddi ile neticelenen modern bilgi ve bu bilgiye dayalı düşüncenin varlığı ile hesaplaşmadan olmaz! Ulûhiyet kavramının niteliği ve modern düşüncenin ulûhiyeti tamamen devre dışı bıraktığı bir zemini dikkate alma zorunluluğu vardır. Dolayısıyla aklın sınırları içinde varlık kazanan bir ulûhiyet ile akli inşa eden ve varlığı tam olarak aşkınlığı ile kapsayan bir ulûhiyet arasındaki derin anlam farkını ve tezahürlerini de dikkate alma yükümlülüğünü göstermelidir. Modern düşüncenin geldiği noktada farklı bilgi yöntemlerinin eş değerliliği tartışılmaya ve kabule yönelmeye başlanmıştır. Ama hala felsefi bakış ile bilimsel bakışın hem çatışması hem baskın karakter oluşu önemini korumaktadır. Fakat modern sorunların tabiatını değiştirmeye matuf bütün çabalar boşa kürek çekme ile neticelenmektedir. Bir sorunu ancak yeni bir soruna tevdi edecek düzey ile sınırlı bir bakış üzerinden çözmeye çalışmanın bir karşılığı kalmamıştır. Ama daha büyük bir sorun ortaya çıkmıştır. Çağdaş Gazzâlî, propaganda dili ve sosyal mühendislik faaliyeti üzerinden kamuoyu belirleme ustalığının bugünü belirlediğini dikkate almalıdır. Yani sanal bir zemin üzerinden sanal yaşamlar inşa edilmektedir. **Sahici ve sanal arasındaki derin fay hattını**

doğru bir anlama havi kılmadan meseleye bir yaklaşım geliştirmek zorlaşmaktadır. Çağdaş Gazzâlî'nin önünde duran en temel sorun ise geleceğin temel bakışı olacak olan yapay zekâdır.

'Yapay zekâ' ile başlayan süreç bireysel ve sosyal yaşamın içeriğini ve biçimini değişime uğratmaktadır. Din artık gereksiz bir fantezi olarak kabul edilmektedir. Bu düşünceye yönelik bir hesaplaşma sanırım Çağdaş Gazzâlî için en önemli ve büyük bir mesele olarak önünde duracaktır. İnsanın tahtından edildiği bir zeminde insanı en üst varlık kategorisi olarak gören dini düşünceyi yeniden gündeme taşımak ve onu kabul edilir kılmak öyle kolay olmasa gerek!

Modern düşüncenin en temelde gösterdiği çatışma ve ayrıştırma zeminini aşmak, bütünlüğü savunmanın zemini olarak kurmakla eş değer olacaktır. Tevhidin doğru anlaşılması ise bu bütünlüğün ne kadar doğru ve sahici bir şekilde idrak edilebilecek bir düşünce zeminine ve bunu günün zihnine ve bakışına sunabilecek bir ifade gücüne sahip olmaktan geçer.

Çağdaş Gazzâlî, mevcudun baskısından kurtulmak ve yeniden düşünceyi oluşturan her unsuru yeniden değerlendirebilmek için uzaklaşmayı başarmalıdır. Fakat Gazzâlî için inzivaya çekilmek bir irade meselesi iken bugünkü Gazzâlî için hem irade hem de olgusal bir zemindir. Yani bugünün kültürel yapısında yalnız kalamıyorsunuz. Ashında hep yalnız iken hiç yalnız kalamıyorsunuz, bu çelişik durum kavranmadan mesele anlaşılamaz!

Gazzâlî demek modern düşüncenin tehdidi karşısında Müslüman kalarak bir cevap üretmenin imkânı demektir. Gazzâlî demek bir sistem, bir yaklaşım biçimi ve İslami bilgiye dair genel bir teorik çerçeve demektir.

Çağdaş Gazzâlî;

a-Afaktan enfüse doğru bir hicreti gerçekleştirmelidir. Dışarıdan içeriye doğru bir izlek taşımadan gerçekliği tam olarak idrak edemez. Afaktaki gerçeklik ile enfüsteeki gerçeklik arasındaki fark önemli olmakla birlikte aynı gerçekliğin farklı yüzleridir. Bu yüzleri doğru bir zeminde yeniden kurmanın yöntemini bulma zorunluluğu kendisini dayatır.

b-Farklı bilgi yöntemlerini birbirinin muarızı değil birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmelidir. İnsanın çok boyutluluğu içinde farklı bilgi süreçlerinin varlığını idrak ederek yeni bir kavramsallaştırma denemesine girişmelidir. Deney, gözlem, akıl, vahiy/haber/ sezgi ve yöntemleri arasındaki fay hatlarını gidermeli,

bütünlüğe dönük yeniden tanımlamalar yapmalı ve her bilme sürecini insanın ihtiyaçlarını gözeterek yeniden konumlandırabilmelidir.

c-Çatışmayı değil uyumu öne çıkarmalıdır. İster insanlar arasındaki çatışmalar; ırk, renk, makam ve dil ayrımları üzerinden, dini inançlar üzerinden oluşan ayrımların çatışmayı değil uyumu eksene alan ve her insanın kendi sorumluluğunu üstlenecek bir iradeye ve güce sahip olduğunu peşinen kabule yönelerek bütünlüğü onaylatacak bir zemini kurmalıdır. İster, varlığın diğer katmanları olan hayvanlar, bitkiler ve cisimler ile ilişkide de uyumu esas almalı, onlara keyfi ve gereksiz zarar vermeyi bırakmanın bakışını sunmalıdır. Ayrıca Rabbi ile ilişkisinde de yaratıcı vasfını dikkate alarak O'na teslimiyet üzerinden kulluğunu yapmalı ve rıza eksensli bir yaklaşımı önelemelidir.

d-İdeolojik zemini doğru idrak ederek, ideolojik zeminin bizatihi kendisinin fark ve çatışma çıkardığını görmeli ve idrak etmelidir. Bugünü kuran ideolojinin mantığını ve ilkelerini doğru bir anlama ile yeniden değerlendirmeye tabi kılmalı, sorunların oluşumundaki etkisini görmeli ve ikna edici bir yöntemi ve ifadeyi kurabilmelidir.

e-İslami bilginin farklı yöntemleri arasındaki tarihsel kırılmaları aşmalı, yeniden yorumlamalı ve kendi bütünlüğünü inşa ederek onları kendi tarihsel bağlamının dışında yeniden konumlandırabilecek bir yönteme ve bakışa sahip olmalıdır. Bu yüzden tarihsel çatışma alanları ve kırılmalarını doğru bir zeminde anlamalı ve anlamlandırmalıdır. Onları aşacak bir düşünce yöntemi kuramazsa başarısızlığa mahkûm olduğunu bilmelidir.

f-İslami bilginin yeniden inşa edilerek çağdaş düşünceye söz söyleyecek bir makama taşınmayı göğüslemelidir. Ki bugüne kendisini ifade edebilsin ve bugünün bilişsel süreçlerini yeniden yorumlayabilecek bir zemine sahip olabilsin...

g-Yukarıdan itibaren söylediklerimizi yapabilecek bir Gazzâlî, ancak her şeyden bir süre uzaklaşmalı ve etkisinden azade kılmalıdır kendisini. İşte o zaman değerlendirebilme ve yeniden biçimlendirebilme imkânı kazanır.

İşte bütün bu süreçleri kazasız belasız atlatan ve kendi yöntemini kuran bir entelektüel çağının Gazzâlî'si olma liyakati kesbedebilir. Bu zor bir süreçtir. Belki yeterli bir desteğe de açık olmalıdır. Veya bir topluluk bunu başarabilecek bir zemine sahip ise onların yapması daha doğru olabilir. Ama **kim veya kimler bunu yapabilirse yapsın, tarihe adını veya adlarını altın harflerle ve hiç silinmeyecek şekilde yazmış olacaklardır.**

YOLUN HAKKINI VERMEK

MEHMET GÖZÜTOK

Hayattaki en değerli varlığımız olan aileyi yıpratmak ve yok etmek için her geçen gün şeytani oyunlar oynanıyor. Aileyi zayıflatınca toplumun çökeceğini hatta nihai hedefleri olan insansız toplumu gerçekleştirebileceklerini düşünen aklı evvellere inat neler yapabileceğimizi iyi düşünmemiz gerekiyor. Toplumun temel yapı taşı olan ailemizi korumak ve ailesel bağlarımızı daha da sağlamlaştırmak için çok büyük çabalar sarf etmeliyiz. Bu duygu ve düşünceler içinde bizde ailecek daha iyi vakit geçirebilmek için Bursa'da doğunu olacak Dayıoğlu'nun mutlu gününü fırsat bilerek bir gezi planı yaptık. Hac Suresi 46 ayeti(1) kendimize rehber yaparak yola revan olduk.

Kendimize çıkış noktası edinerek ibret nazarıyla bir gezi planı çıkarmaya karar verdik. Gönüllerimizi körlükten kurtarmaya çalışacağız. Öte yandan da aile reisi olarak çocuklarıma bahsettiğim, evimizde misafir ettiğimiz ya da sık sık misafir olarak gittiğimiz dostlarımıza bu sefer ailecek biz misafir olup onlarla tanışacaktık. Yol planlamamız biraz uzun ve garip olsa da amacımız gönül sofralarına misafir olmak olduğu için her hayırlı işin anahtarı olan besmeleyle yolculuğumuza başladık.

Erzincan ve Amasya'daki akrabalarımızla hasret giderip bir iki gün dolaştıktan sonra ilk defa gideceğimiz Bartın'a doğru yola revan olduk. Meyvelerin ve sebze tezgahlarının yol kenarına ve yolculuğumuza kattığı doyumsuz lezzetler ve görsel şölenler arasında adeta bir rüyada gibiydik. Dadaşlar Diyarında yaşayan bizlerin çokça sabretmeye, bu yörelerde yaşayanların ise çokça şükretmeye ihtiyaçları olduğuna dair kanaatlerimiz her geçen süre daha da artıyordu. Ülkemiz insanın ne kadar naif, bir o kadar içten ve ne kadar şerefli olduğunu durduğumuz bütün duraklarda yaşayarak gördük. Yollarda yaşadığımız her olay sonrası daha sağlamlaşan muhabbetlerimiz sonrasında çeşitli dersler çıkarıyorduk. Şükür ve sabrın ne kadar büyük bir hazine olduğuna her geçen zamanda hep beraber şahit oluyorduk. Bu ulvi iki duyguya gönülden inanıyorduk. Az önce önümüzde olan bir kazadan dolayı uzun süre yol açma çalışmalarını bekleyip kaza mahalinden geçince, 5-10 dakikalık geç kalmış olmakla nasıl kaza yapmaktan Rabbimizin izniyle koruduğumuza şahitlik ediyorduk. Namaz için durduğumuz bir camide okunan mevlit sonrası zorla elimize tutuşturulan pide ve ayran ikilisi ile karnımız doyarken;

"Nasibin varsa gelir Hint'ten Yemen'den nasibin yoksa gider yanından yörenden" atasözünü adeta canlı canlı yaşıyorduk.

Karabük Demir Çelik Fabrikası

Karabük'ten geçerken daha önce kitaplardan gördüğümüz demir çelik fabrikalarını canlı canlı görünce bir tuhaf olduk ve açıkçası çokça da gururlandık. Safranbolu evlerinin yol güzergâhımızın üzerinde olduğunu duyunca yolculuk heyecanımız daha da arttı. Safranbolu'ya gelince "telefonlar cepten çıkmasın önce hayretiniz artsın" sözü hepinizin ağızından döküldü. İnsanı adeta büyüleyen evler arasında yürürken hayretimiz ve gençlerin hayal etme gayretleri artıyordu. Hemen hemen hepsi burada yaşamak için ne yapmamız gerekir? Sorusunun cevabını arıyordu. Safranbolu'nun tarih kokan gözümlü ve gönlümüzü açan sokaklarından kopmak pek kolay olmasa da Bartın'a doğru olan bir

yolculuk hedefimiz vardı ve planladığımız vakti biraz aşmıştık. Bu yüzden hızlıca yola koyulmak zorunda kaldık. Dört şeritli yollara alışmış gözlerimiz, yollar birdenbire iki şeride düşünce bayağı bir zorlandık. Eskiden yolların darlığı sebebiyle kazaların kaçınılmaz olduğu tespiti bizi dört şerit yollar yapanlara duaya sevk etti.

Bartın Ağa Tünel Yolu

Bartın'a yaklaştıkça bitki örtüsü adeta bizi büyüliyordu. Ormanlar arasındaki keskin virajlı yolculuğumuz sürerken birdenbire Ağa Tüneli'nin içine girdik. O an hiç bitmesin istemediğimiz huzur içimizi kapladı. Bu büyüleyici güzellik bizi hayretler içinde bırakıyordu. Durup fotoğraf çekilip anı öldürenlere inat yolu temaşa ediyorduk. Nihayet Bartın iline varmıştık. Görünce yüzlerinden, hal ve tavırlarında Allah'ı hatırlatan gönül adamlarına konuk olmanın bahtiyarlığını yaşıyorduk.

Safranbolu Evleri

Muhabbetleriyle dolu dolu geçen gecemize şeref ve izzet boyalarıyla renk katan kardeşlerimiz ve ailelerinden dinlenmek için ayrılmak pek kolay olmadı. Sabahleyin yüreklerimize kardeşlik mührünü vuran gönül adamı dostlarımızla sabah kahvaltısını Güzelcehisar koyunda yapmak üzere yola çıktık.

Güzelcehisar

Hırçın dalgalarıyla meşhur Karadeniz'in dinginleştiği ve dünyada sadece iki yerde bulunan laf kayaların ihtişamıyla boy gösterdiği koy inanılmaz bir görsel şölen yaşıyordu. Yaşadığımız görsel şölenin yanında koyun açıklarında duran gemi bizi ziyadesiyle gururlandırıyor. Çünkü o gemi ülkemizin ekonomik özgürlüğünde önemli adımlardan biri olan doğalgazın çıktığı yerde çalışmalar yapıyordu. Hayret ve gurur duygusu birleşince kahvaltıda bir sarıyor ki hiç sormayın! Mükellef bir kahvaltıya dostların muhabbeti de eklenince zamanın

Amasra

geçmesini hiç istemiyorsunuz. Fakat planımıza sadık kalmak için adına ne yazık ki bu görsel şöleni mecburen terk etmek zorunda kaldık. Ve bir başka dünyanın en güzel noktalarından biri olan Amasra'ya doğru yola çıktık. Denize doğru uzanmış bir burun, burnun iki yanında korunaklı bir liman görevi gören içi koy ve ana karaya bağlı bağımsız adaları olan Amasra'yı dünya gözüyle görmek çok farklı bir duyguydu. Fatih Sultan Mehmet şehre hâkim bir tepeye gelince:

"Lala lala Çeşmi Cihan bu mu ola"

der ve şehri koruyanlara bir haber gönderir. Bu güzel şehre savaşıarak bir zara vermek istemediğini söyler ve barış ile bu şehri alır. Böyle nadide bir beldeyi gezmek dünyanın en güzel zevklerinden biriydi.

Her yeri ayrı bir güzel olan Bartın'dan özellikle de dostlarımızdan ayrılmak biraz zor olsa da istemeyerek de olsa oradan ayrıldık. İstanbul'da birkaç gün kalıp tarihi yerler gezdikten sonra İstanbul'dan ayrılıp Bursa'ya düğün için geçtik. (İstanbul ve Bursa'yı daha önce gezdiğim için burada değinmiyorum.) Gelin çıkarmak için Balıkesir'e geçtik. Balıkesir'in bir köyünde yaptığımız kına sonrası dinlenmek için Balıkesir merkeze Halil Abi'ye misafir olduk. Sabah kahvaltısından sonra Zağanos Paşa Camii'ne gittik. Zağanos Paşa Camisi'nin giriş kapısının sağ köşesinde Akif'i anlatan levhayı görünce çok duygulandım. Sözü sermayesi olan bir adam milli mücadeleyi canlandırmak için ne kadar büyük emekler harcamış. Günlerce halkı

Zağanos Paşa Camii

bilgilendirmek bilinçlendirmek için neler çekmiş. Bunları yüreктen hissedince derin bir hüznün kapladı düşüncelerimi. Çünkü sermayesi sözü olan bir adam hepimizin malumu olduğu üzere susmuştu. İbn-i Haldun der ya hani "tarih suyunu suya benzediği gibi birbirine benzer." Akif'i ve yaşadığımız bu günleri iç geçire geçire düşündüm. Tarihle hesaplaşma yerine dersler çıkarmak gerektiğini bir kez daha kendime ve aileme hatırlattım. **Bu sefer tarihi bir birine benzetmeyip iyi ve güzel işleri daha organizeli ve teşkilatlı yapıp pasif iyiden aktif iyiye geçmeli diye ailecek bir karar aldık.** Organizeli iyiliğin ilk adımının ne olacağını da aslında Halil ağabeyi bütün ailemize gönül sofrasını açarak gösterdi. Yaptığı ikramlar ve bütün kariyerine rağmen bizlere olan hürmeti gençlerimize örnek olarak yetti de arttı bile.

Düğün sonrası bir sonbahar akşamı Bahattin Yıldız ağabey sayesinde tanıştığım ve dua ile kardeşliğimizi sağlamlaştırmaya çalıştığımız Ahmet kardeşimin memleketi Afyon'a doğru yol almaya başladık. Bu arada bence Bahattin Abi amel defteri kapanmayan Müslümanlardan biri. Çünkü onun ismi bile insanların gönlüne girmemize yarıyor. Attığı tohumlar birer birer filiz veriyor. Anadolu'nun dört bir yanında onun tabiriyle "Bizim Çocuklar" hemen hemen her yerde meyveye durmuşlar. Gezi planımızda sanki Fatih Sultan Mehmet'in ayak izlerini takip ediyormuşuz izlenimini hissetmeye başladık. Çeşm-i Cihan Amasra'dan sonra şimdi de onun en sevdiği su olan Gazlıgöl'e doğru ilerliyorduk. Gazlıgöl jeotermal havzasında çıkan sıcak su çok faydalı minareller ihtiva etmesinin yanı sıra içerdiği yoğun karbondioksit gazı ile çok ender bulunan bir özelliğe sahiptir. Geçmiş dönemlerde artezyen olarak arazinin birçok yerinden çıkan jeotermal su küçük gölcükler oluşturmuş. Göletçiklerden fokurdayarak çıkan gazlardan dolayı adına Gazlıgöl demişler. Roma ve Osmanlı döneminde yapılan hamamlarla tedavi amaçlı kullanılmıştır. Frig

Gazlıgöl

kralı Midas'ın kızının cilt rahatsızlıklarına fayda bulması da efsanelere konu olmuş hikayesi olduğunu arama motorlarından öğrendik. Ayrıca bu bölgenin sadece hamamlarıyla değil değil mineralli suyu da önemli bir şifa kaynağıdır. Türkiye'nin şişelenmiş en eski maden suyu olan ve 1862den beri faaliyet gösteren Kızılay Maden Suyu'nun Gazlıgöl'de bulunan fabrikalarını da gördük. İhsaniye ilçesinde bulunan Gazlıgöl'e vardık. Kaplıca suyunun eşsiz ve sıcak terapisi vücutlarımızı dinlendirdi. Bir gece burada kaldıktan sonra sabahın ilk ışıklarıyla beraber Afyon'a doğru yola koyulduk. Ahmet kardeşimden bizi bütün ihtişamıyla şehrin incisi gibi duran Karahisar kalesinin eteklerinde telefonla takip ettirerek bizi karşıladı. Türkülere de olmazsa içimizden geleni söyleyip halimizi arzedeemeyiz herhalde? Birde baktım benim gibi tüm aile fertleri hep bir ağızdan **Karahisar Kalesi Yıkılır Gelir** türküsünü çığırmaya başladı. Ahmet kardeşinizle bir caminin önünde durduk. Hasretle ve muhabbetle kucaklaştıktan sonra ailemle onu tanıştırdım. Ve Afyon gezimiz Karahisar Kalesinin Eteğinde bulunan Eski Afyon'da başlamış oldu. Önünde durduğumuz cami Ahiler tarafından yapılmış bir ibadethaneydi. Geçmiş zamanlarda çıkan bir yangın

Karahisar Kalesi

Afyon Ulu Camii

sonrası dükkânı yanan kırk dükkân sahibi, yanan dükkânlarının yerine Selçuklu Mimari özelliklerine sahip kırk direkli bir cami yaptırıyor. Camide bulunan her direk yaptıran hayır sahibi dükkâncının beğendiği bezemelerle yapılmış. Deprem bölgesi olması hasebiyle camide çeşitli zamanlarda tadilat olmuş. Fakat benim en çok dikkatimi çeken cami girişindeki mezardı. 1900'lü yıllarda Afyon'un müftüsü caminin giriş kapısına defnedilmeyi vasiyet etmiş. Namaz kılanların ayağının altında olmayı büyük bir şeref addettiği için böyle bir vasiyette bulunduğu rivayet edilmiş.

Sultan Divani Türbesi

Ulu Camiden sonra Mevlana'nın yedinci göbekten akrabası Sultan Divani'nin Türbesi'ne geçtik. Sultan Divani Yavuz Sultan Selim döneminde yaşamış. Rivayet odur ki Yavuz Sultan Selim İran'dan bir davet almış. Padişah da bir ilim ve gönül adamı olan Sultan Divani'yi Şah İsmail'e elçi olarak göndermiş. İran'da Sultan Divani ve adamlarına zehirli yemekler vermişler. Çünkü İranlılarda mistik bir anlayış varmış. Eğer gelenlerde bir hikmet varsa onlar zehri fark ederler eğer yoksa da zaten yaşamalarının bir anlamı yok ölümler diye yemeklerine zehir koymuşlar. Sultan Divani de yemekler gelince müritlerine:

"-Siz yemeyin ama dostun zehiri bize şifadır." der ve yemeği yer. Bu olayı bizzat yaşayıp gören Şah İsmail'in oğlu çok etkilenir ve Sultan Divani'ye talebe olmak ister. Talebeliğe kabul edilince kervanla beraber Afyon'a gelir. Şah İsmail oğlunu geri getirmesi için elçiler görevlendirir. Fakat gönderdiği elçilere Şah İsmail'in oğlu gelmek istemediğini beyan eder. Elçiler de eli boş geri dönerler. Sonraki yıllarda Şah İsmail'in oğlu veba ya da sıtma hastalığına yakalanır. Şimdi Sultan Divani türbesinin içerisinde medfundur. Sultan Divani Türbesi hiç kapanmamış. Bu yüzden Sultan Divani geleneği neredeyse unutulmaya yüz tutan Mevlevi hareketinin ritüellerinin devam ettirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü

tekke ve zaviyeler kanunu ilan edildiğinde türbeyi o zamanın valisi cami olarak nitelemiş ve kapatmamış. Bu yüzden ikinci Mevlevilik hareketinin doğuş yeri olarak Afyon kabul edilir. Mevlevilikle ilgili bütün ritüellere ara vermeden devam edilir. Konya'da unutulmaya yüz tutan ritüellerin Afyon'dan tekrar öğrenilip götürüldüğü iddia edilir. Afyon'daki Sultan Divani türbesinin içinde Osmanlı usulü yapılmış şadırvan ailemiz için unutulmaz bir enstantaneye imza attı. Şadırvanı çevreleyen kolonlara simetrik olarak dayandığınız zaman kulaklık kulağınızdaymış gibi iletişim kurup söylediklerinizi sadece siz ve muhatabınız duyuyor. Büyük

bir medeniyetin kırıntıları bile mükemmel bir ses olayını yaşamınıza sebep oluyor. Türbeden sonraki durağımız Gedik Ahmet Paşa ya da halk deyimiyle İmarek Camiine geçtik. Cami alanı aslında medrese ve hamamdan oluşan büyük bir külliye tarzında yapılmış. Zamanın üniversitesi gibi çalışmış Kadı yetiştiren bir külliye özelliği taşımakta. Buradan mezun olan talebeler Fatih Medreseleri 'ne gidip orada eğitimlerine devam ediyorlarmış. Tabiri caizse buradan mezun olanlar Doçent ya da Profesör olmak için Fatih Medreseleri 'ne geliyorlarmış. Batıl ve batıya hayran zihniyetlerin elinden sadece insanlar değil bütün Anadolu sathında bulunan aslında Anadolu'nun mührü gibi olan tarihi eserler de çok çekmiş. Bu acıyı Afyon da çok derinden yaşamış. Bir zamanlar Kadı yetiştirmekle ünlü güzelim bu mekân sarhoşların ayyaşların yeri olmuş. Kendi medeniyetinin büyüklüğüne inanan ve bir kişinin neler değiştirebileceğine örnek olabilecek Belediye başkanlarından biri döneminde restore edilip, unutulmaya yüz tutmuş sanat eserleri canlandırmak şehrin kültürel mirasını korumak için bir toplantı ve Kongre Merkezine dönüşmüş. Gedik Ahmet Paşa Medresesi'nden sonra İslam'ın bir beldeye vurduğu en güzel mühürlerinden biri olan camiye geçtik. Caminin içindeki ve minberdeki ruha huzur veren süslemelerin gözlerimize yaşattığı görsel şölenin yanı sıra en çok ilgimizi

Gedik Ahmet Paşa Külliyesi

çeken şeylerden birisi de minberin sağında ve solundaki oynar mermerlerdi. Onlar Camiye olan hayretimizi daha da artırdı. Afyon'un deprem bölgesi olması nedeniyle mimarlar mihrabın sağ ve sol tarafına oynar mermerler yerleştirmişler. Eğer bunlardan biri dönmüyorsa ya da yavaş dönüyorsa binada bir sıkıntı olduğu anlaşıyor. Bu muhteşem eserden sonra Ahmet kardeşimizle beraber bir heykelin önünden geçerken içimizi acıtan o olayla karşılaştık şehrin merkezinde Paşa Bey Camii diye adlandırılan Umur Bey zamanında yapılan bir külliye varmış. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında CHP belediye tarafından istimlak edilmiş. Bu hazin olay derin tarih dergisinde şöyle anlatılıyor:

Umur Bey Camii, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinin ardından ahşap direkler ve tavanlar kullanarak yaptıkları camilerin en güzel örneklerindendir. Umur Bey Camii merkezi bir konumda olması nedeniyle halkın toplanma mekânıdır. Cumhuriyet öncesi, devlet merkezinden sancağa gelen ve halka iletilmesi gereken emirler; ulema, meşâyih, hatibler, imamlar, mahalle muhtarları, esnaf kethüdaları ile halkın ileri gelenleri buraya çağrılarak öğle namazından sonra kendilerine duyurulur, onlar da temsil ettikleri grupları ve halkı haberdar ederlerdi. Özellikle cuma namazı çıkışlarında cami ve belediye binası önünde toplantılar tertip edilirdi. Derken Cumhuriyet'in 10. Yıldönümünde tarihler 1933'ü gösterdiğinde İstanbul'un kutlu askerlerinden Umur

Bey'in yaptırdığı, birçok aydının yetiştiği ve Kurtuluş Savaşı'nda işgal ordularına direnişin mevzilendiği bir kışla vazifesi gören bu cami için yıkım kararı çıkarıldı. Belediye Başkanı Hüseyin Haşim Tiryakioğlu'nun başkanlığında 18 Eylül 1933'te toplanan Belediye Encümen üyeleri, 1168 no'lu kararla cami ve medresenin yıkılmasına, taarruzun planlandığı mevkiye bir anıt dikilmesine ve yerine kentsel dönüşüm adına bir park yapılmasına karar verildi. Belediye 1,290 lira bedelle istimlak ederek Umur Bey Camii'ni yıkar.

Ancak istimlak kararında hazin bir not olarak aynen şu ifadeler yer alır:

"Büyük Zafer Abidesi mahalli için istimlak olunan yerler hakkında idarei hususiye müdüriyeti ile Camgözoğlu Kadir, Altıparmakoglu kızı Şerife ve Evkaf müdüriyetinin itiraznameleri birer birer okunduktan sonra görüşüldü: Paşa Cami ile Kadri vakfına ait mahallerin bulundukları mevki ve miktarı mesahaya muhamminlerce takdir edilen bedeller çoktan görüşülmüş; Bunlardan paşa camisine '1290 ve Kadri vakfına ait yerler için '450lira camiın heyeti umumiyesine '1650' lira bağış..."

Utku Heykeli

Vakıf malı olmasına rağmen Zafer Anıtı'nı dikmek için Afyonkarahisar'ın simgesi durumundaki Umur Bey Camii'nin yıkım kararı işte bu bozuk Türkçe ve sefil imla ile yazılmış sözlerle alındı. Caminin yıkımı sırasında bir kişinin düşerek öldüğü, halk arasında o devri yaşayanlardan aktarılır. Camiden arta kalan birkaç istalaktit başlık Afyonkarahisar İslam Eserleri Müzesi envanterinde kayıtlıdır. Umur Bey Camii ve çevresindeki evlerin istimlakı ile ortaya çıkan kereste ise yıkım kararını alan Afyonkarahisar Belediyesi tarafından kullanılır. Paşa Camii su mahzenini yol-kaldırım ve lağım inşaatı sebebiyle 10 liraya istimlak

edilir. Su mahzeninden çıkan 177 taştan 68'i belediye merdivenine kurban edilir, bir tanesi de satılır.

Umur Bey Camii'nin yıkılmasının ardından Afyonkarahisar Valiliği, 1,290 liraya istimlak edilen caminin yerine 59,446 liraya Avusturyalı heykeltıraş H. Krippel'e Viyana'da bir Zafer Anıtı yaptırarak caminin yerinde hazırlanan kaideye yerleştirir. Anıt, kaide ve heykel olmak üzere 2 kısım halinde yapılır. Kaidenin üzerinde yaklaşık 4 metre yüksekliğinde bronz figür grubu yer alır. 2 erkek figüründen oluşan heykel bir kayanın üstünde betimlenmiştir. Her ikisi de çıplak olan figürlerden biri ayakta durur, diğeri onun ayaklarının dibinde yerde yatar.

Valiliğin tesciline göre, yerde yatan figür düşmanı, ona hücum etmek üzere olan ayaktaki figür ise Türk milletini simgelemektedir. Türk'ü simgeleyen figürün ayağı altında, arka yüzde kitabe yer alır. Bu çıplak figürün mevcut olan erkeklik organı ahlaka aykırı bulunarak 1950'li yıllarda kesilmiştir. Yıllarca Afyonlu kadınlar hicaplarından bu heykelleri önünden geçmemişler fakat dönemin Belediye Başkanlığı Burhanettin Çoban döneminde Paşa caminin bir buçuk katı büyüklüğünde aynı özelliklere sahip Cami yaptırılıp Ayasofya cami aslına döndüğü gün beraber açılış yapıldı. İnsanlar açlık ve hastalıkla boğuşurken ne olduğu belli olmayan medeniyetimize ters Anıt adı altında yapılan putlar için harcanan bu kadar para içinizi fazlasıyla acıtsa da anısı yaşatılmak için yapılan Paşa Camii biraz olsun bize sakinlik verdi. Halka rağmen halkçılık taslayanlar bununla da yetinmemiş yeri gelmiş dini hassasiyeti olan ilçeleri ve beldeleri de ötekileştirilip, yok etmeye çalışmışlar. Afyon'da da Bolvadin ilçesi ötekileştirilmiş. Bolvadin İlçesi 1400'lü yılların ilk çeyreğine gelene kadar müthiş bir ticari potansiyele sahipmiş. İlçe merkezinde beş adet banka varmış. Sırf dini hassasiyetleri olduğu için yalnızlaştırmaya çalışılan bir ilçe olmuş. Fakat vizyonu ile sadece Türkiye de değil bütün ümmet coğrafyasını kapsayan Erbakan Hoca'nın kısa da olsa iktidar ortağı olduğu bir dönemde Afyon Alkaloidleri Fabrikası (AAF) açılması için vesile olmuş. Dünyada iki tane olan fabrika üretilen çizilmemiş haşhaş kapsülünü işleyerek piyasanın tıbbi ve bilimsel amaçlı, opiyat ve opiyat hammaddesi ihtiyacını karşılamak amacıyla 1981 yılında üretime başlamıştır. Dünyada benzeri olmayan modern teknoloji uygulayarak, yılda 20.000 ton haşhaş kapsülü işleyecek kapasiteye sahip olan fabrika sayesinde Bolvadin ilçesi eski günlerine kavuşmasa bile yapılan fabrika sayesinde ticari bir hareketlenmeye sebep olmuştur.

Afyon'nun yerel dinamiklerden biri olan Yörükzade Ahmet Fevzi Efendi'yi de anmadan geçmek olmaz. Çünkü Turgut Özal'ın, Korkut Özal'ın ve Erbakan Hoca'nın hürmet ettiği ilim ehli gönül adamı Bolvadin ve Afyon'un manevi mimarlarından biriymiş. Afyon deyince Said Nursi Hazretlerinin sürgüne gönderildiği Emirdağ ilçesi ister istemez akla geliyor. "Sizin hayır bildikleriniz şer, şer bildikleriniz hayır olabilir." ayetini Said Nursi'nin Emirdağ sürgününe gönderilme olayı tefsir ediyor. "İman varsa imkân vardır." sözünün en güzel örneklerinden biri sürgündeki Said Nursi Hazretlerinin hayatıdır. Adeta yalnızlık bataklığına sürüklenip öldürülmek istenmiş. Fakat o, eza görsün, cefa çeksin diye sürüldüğü yerdeki insanlardan birçok hidayet öyküsünün çıkmasına sebep olmuş. Hatta risaleyi yazmak için işini gücünü terk edip Emirdağ'da ticarethaneler kuranlar bile olmuş. Bilinçli ve organizeli hakaretlere maruz kalmış. Milli mücadelede çok büyük mücadeleler veren ilim ehli, yüreği vatan ve millet için atan bir insanı büyük bir koğuşa koyup, koğuşun camlarını kırmışlar. Yerlere su döküp dondurmak suretiyle namaz kılması engellenmeye çalışılmış. Fakat o Allah'ın izniyle onların kurduğu tuzakları boşa çevirmiş. Onların istediği tepkiyi vermemiş. Afyon'da dini mübini İslam'ı savunan birçok insan yetiştirmiş.

Afyondaki gezimiz devam ederken coğrafya bilgilerimi yokladığımda bulamadığım fakat gözümüzün önünde akan çayı görünce çok şaşırdık. Paşa Camiine, beldelere ve mümtaz şahsiyetlere yapılanlardan sonra oluşan hüznümüzü tabiri caizse Akarçay'ın sularına bıraktık. Akarçay'ın etrafındaki rekraasyon alanlarında gezmeye başladık. Kentsel dönüşümün ve modern şehirciliğin

Afyon Akarçay

zirve örneklerinden birini temaşa etmenin güzelliğini yaşıyorduk. Eskiden dere içindeki taşlara basa basa karşıya geçilen Mayıs ve Kasım ayları arasında neredeyse kuruyan ve kokan su iken; şimdi debisi yüksek bir çaya dönüşen Akarçay'a önceden Kokarçay denirmiş. Kimse yanından geçmek istemezmiş. Şimdi ise tekne turlarının yapıldığı, kano yarışmalarının düzenlendiği berrak bir suya dönüşmüş. Aslında Afyon'a deniz de getirilmiş diyebiliriz. Ahmet kardeşim kendine ait olan, "Muhabbet bir ibadetse yeme içme bunun abdestidir." özlü sözünü söyleyerek bizi evine yemeğe götürdü. Türkiye'nin en önemli gastronomi şehirlerinden biri olan Afyon'da önce gönüllerimizi sonra karınlarımızı doyurdu. Yemeğiyle, tatlısıyla, yoğurduyla özellikle de lokumuyla eşsiz lezzetleri tattık. Sadece bir dostu ziyaret olarak düşündüğümüz Afyon'dan heybemiz yüklü olarak önce Konya'yı daha sonra Nevşehir'i gezdik ve Erzurum'a doğru yol aldık. (Konya ve Nevşehir'de yaşadıklarımızı bir başka yazıda paylaşacağım inşallah)

Yolculuğumuz esnasında Hz. Ömer' den rivayet edilen şu olay aklıma geldi. Bir kimse **Hazret-i Ömer**'in yanında başka birisinden sitayişle bahsedip onu methediyormuş.

Hazret-i Ömer ona üç soru sormuş:

1- "–Onunla bir yolculuk yaptın mı?"

Adam "hayır" demiş.

2 "–Ticaret gibi bir alışverişte bulundun mu?"

Adam yine "hayır" demiş.

3- "–Peki ona sabah–akşam komşuluk ettin mi?"

Adam "hayır" demiş

Bu üç soruya da "hayır" deyince,

Hazret-i Ömer (radiyallâhu anh):

"–Kendisinden başka ilâh olmayan

Allâh'a yemin ederim ki, sen onu

tanımıyorsun!" buyurmuş.

Bize miras kalan bu güzel ibretler veren diyalogu yaşayarak öğrendik. Ailecek bir birimizi daha iyi tanıdık. Tüm dostlara ailecek sineleri körleştirmemek için ibret nazarıyla gezmeyi özellikle tavsiye ediyorum.

DİPNOT

1) Hac Suresi 46; Bu inkârcılar, biraz olsun yeryüzünde ibret nazarıyla gezip dolaşmazlar mı? Eğer böyle yapsalardı, belki bu sayede akledip duyulanacak kalplere ve gerçeği duyacak kulaklara sahip olurlardı. Ne var ki kör olan, başlardaki gözler değil, gerçekte kör olan sinelerdeki gönüllerdir!

İLİM VE MÜCADELE İLE GEÇEN BİR ÖMÜR YUSUF EL-KARADAVÎ

▲ HASAN UYAR

Son dönem İslam âlimlerinden olan Yusuf el-Karadavî, dünyanın hemen her bölgesinde müslümanlar tarafından takip edilen, görüşleriyle toplumları yönlendiren, sadece din ilimlerinde değil, sosyal ekonomik ve siyasî alanda gösterdiği gayretlerle her zaman çevresini etkilemiş son yüzyılın yetiştirdiği büyük bir din bilginidir...

Müslümanların problemlerine çözüm aramakla geçen bir ömür, yüzlerce telif kitap, binlerce konferans, dokunulan milyonlarca gönül... Arkasında miras olarak bunları bırakarak vefat eden Yusuf el-Karadavî şüphesiz son asrın önemli Müslümanlarından biriydi. Ebû Muhammed Yusuf b. Abdullah el-Karadavî, İslam dünyasında ve uluslararası ilmi platformlarda tanınan, görüşleriyle dünyanın birçok bölgesinde takip edilen, fetvalarıyla büyük yankılar uyandıran çağdaş İslam âlimlerindendir.

Karadavî'nin fikrî düzeyde başlayarak ortaya koyduğu bu varoluş şeklinin ete kemiğe büründüğü alan, İslam hukuku, yani fıkihtır. Zira fıkihta verilen her hükmün sonucu uygulamayı doğurmakta, toplumdaki değişim ve dönüşüm ise büyük oranda fıkıh eliyle olmaktadır.

Yusuf el-Karadavî'nin çağdaş fıkıh çalışmalarında nasıl bir yöntem izlediğiyle ilgili bölümümüze geçmeden evvel, bu âlimin hayatı ve onun ilmi kişiliğini oluşturan etkenlerin ele alınması son derece önemlidir.

Ebû Muhammed Yusuf b. Abdullah el-Kardâvî'nin hikayesi 9 Eylül 1926'da Abdullah b. Hâris gibi bazı sahabelerin gömüldüğü Mısır'ın El-Garbiyye bölgesinde, Tanta yakınlarındaki Sift Turab köyünde başladı. Fakir bir ailede dünyaya gelmişti. Henüz yeni yürümeye başladığı sıralarda babasını kaybetti ve yetim kaldı. Bakımını amcası üstlendi.

Erken yaşlarından itibaren İslâmî ilimlere yönlendirilen Karadavî, henüz 10 yaşına gelmeden Kur'an hıfzını ve tecvit ihtisasını tamamladı. Kuran'a olan vukufiyeti ve ilgisi, çocuk olduğu halde çevresinden büyük bir teveccüh görmesine neden oldu.

Simasını bile hatırlayamayacağı bir yaşta babasız kalan Kardâvî, gençlik yıllarının hemen başında da -15 yaşında- annesinin vefatıyla sarsıldı. Yaşadığı kayıplar, onu hayata ve ömrünün ilerleyen yıllarındaki yaşayacağı baskılara karşı daha dirençli hale getirmişti.

İlkokulu ve liseyi Tanta'da okuyan Karadavî, ilk kez burada İhvân-ı Müslimîn hareketiyle tanıştı. 1949 yılında Mısır'da İhvân-ı Müslimîn'e karşı girilen kıyımdan bu tanışıklık nedeniyle o da nasibini aldı.

Hasan El- Benna'nın bir suikaste kurban gitmesiyle başlayan süreç, binlerce ihvan mensubunun tutuklanması ile sürdü. Tutuklanan isimler arasında henüz bıyıkları yeni terlemeye başlamış, ilim talebesi Yusuf el-Karadavî de vardı.

Hapis ve baskı nedeniyle sıkıntılarla geçen orta öğretim yıllarını, bu sıkıntılara rağmen dirayeti ve çalışkanlığı ile başarıyla tamamladı. Üniversiteye Ezher'e giden Karadavî, burada Usuluddin fakültesinde okudu. Yüksek lisansını da aynı fakültede 180 öğrenci arasından birinci gelerek tamamladı.

Cemal Abdunnâsır, Mısır'da yönetimi darbeyle 1952'de ele geçirmişti. İlk başlarda İhvân-ı Müslimîn mensuplarına karşı yumuşak bir politika güden Abdunnâsır, daha sonra siyasi ikbaline rakip olarak gördüğü ihvan mensuplarını tasfiyeye başlamış, onlara karşı sert bir politika izlemişti.

Faili meçhul cinayetler, tutuklanmalar art arda gelmişti. Karadavî de 1954 yılında tutuklananlar kervanına katılmıştı. Bu tutuklanmayı aynı yıl içinde peşi sıra başka mahkûmiyetler takip etmiş, Karadavî demir parmaklıklarla aşına bir dost gibi olmuştu.

Tutuklamaların gölgesinde eğitimine devam eden Yusuf El-Karadavî, 1958 yılında Yüksek Arap Araştırmaları Enstitüsü'nün Arap dili ve edebiyatı bölümünü bitirdi. 1960'da Ezher'de, Kuran ve sünnet ilimleri üzerine yüksek lisans derecesinde ikinci bir öğrenim gördü.

1973 yılında ise "Zekât ve Zekâtın Toplumsal Sorunların Çözümündeki Yeri" teziyle doktor ünvanını aldı. Karadavî, İslam dünyasının ekonomik olarak kalkınması noktasında önemli bir çözüm yöntemi olarak gördüğü zekât konusunu bilinçli bir şekilde tez konusu olarak seçmişti. Ömrünün ilerleyen yıllarında Katar'da oluşturduğu "zekât sandıkları" ve Kuveyt'te kurduğu "Hey'et-i Hayriye" doktora tezinin pratik sonuçlarıydı.

Eğitiminin yanı sıra fıkri anlamda da kendini geliştiren Kardâvî'yi en çok etkileyen isimler, çocukluğundan beri büyük bir iştiaqla okuduğu İmam Gazzâlî, hayatı boyunca çizgisini takip ettiği Hasan el-Bennâ ve idam haberini üzümlere aldıkları Seyyid Kutub'tu.

Mısır'da Vakıflar Bakanlığı'na bağlı bir müfettiş olarak göreve başlayan Yusuf El-Kardâvî, bir taraftan da camilerde irşad faaliyetlerine devam etti. Aksiyoner bir isim olduğu için her fırsatı değerlendiriyordu. Vaaz

kürsülerinin ve ilmi müzakerelerin aranan ismi olmuştu.

1961'de aldığı bir davetle Katar'a hicret eden Kardâvî, doğduğu topraklardan da uzun bir müddetle koptu. Mısır'ın siyasi havası onun aleyhineydi ve hareket alanı kısıtlıydı. Vatandaşlığını aldığı Katar, Kardâvî için birçok açılımın da başlangıcı demektir. Katar'da din enstitüsünde dekan olarak göreve başladı. Gösterdiği başarı ile dikkatleri üzerine çekti ve Katar Üniversitesi'ne kız ve erkekler için ayrı iki eğitim fakültesinin kurulmasını sağladı. Yine aynı üniversiteye uzun yıllar boyunca dekanlık yapacağı İlahiyat Fakültesi de kendi çabalarıyla açıldı.

Resmi görevlerinin yanı sıra yürüttüğü tebliğ ve irşad çalışmalarıyla tam bir emri bil maruf seferberliği başlatan Karadavî, cuma namazlarında verdiği etkili hutbeler, her cuma akşamı Katar televizyonunda ve davet edildiği başka kanallarda katıldığı programlarla milyonlarca insana sesini duyurdu.

Mısır; Suriye, Kuveyt, Katar başta olmak üzere Arap dünyasının hemen hemen her tarafında basılan gazete ve dergilerde yazılar yazdı, kalemiyle gönüllere dokundu. Başta Fıkıh olmak üzere İslami ilimlerin birçok alanında sayısı yüzü aşan eser telif etti.

Kardâvî, Müslümanların güncel sorunlarına cevaplar aradı, özellikle mutedil yaklaşımı ile tebarüz etti. İlmî yünden tenkit edilen görüşleri olmakla beraber, Müslümanların ufkuza önemli merhaleler kazandırdı.

1991'de Katar tarafından Yüksek İslam Enstitü ve Üniversiteleri İlim Meclisleri Müdürlüğü yapmak üzere Cezayir'e gönderilen Kardâvî, başka İslam ülkelerini de ziyaretlerine ekledi. Türkiye, Suudi Arabistan, Libya, Lübnan başta birçok İslam ülkesini dolaştı. Buralarda toplantı ve ilmi çalışmalara katıldı. Avrupa ve Amerika'dan gelen davetlere de icabette bulundu.

Karadavî, 1997'de Avrupa Fetva ve Araştırma Kurulu'nun kurulmasını sağladı ve bu kurulun ilk başkanı oldu. 1999'da Katar'a döndü. Katar'ın manevi büyüğüydü. Bu küçük ama zengin ülkede, çok az âlime nasip olacak bir iltifat gördü.

2004'te Dünya Müslüman Âlimler Birliği'nin kurulmasını sağlayan Kardâvî, bu birliğe uzun bir süre başkanlık edecekti. Dünya Müslümanları arasında haklı bir şöhret kazanmış ve pek çok ülkeden âlimin ve davetçinin teveccühünü kazanmıştı.

Filistin mücadelesine tüm varlığıyla destek veren Kardâvî, bu duruşu nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaştı. Ömrü boyunca işgalcilere karşı çıkmış, Müslümanların bağımsız ve refah içinde yaşayacağı yönetimlerin

hayalini kurmuştu. Karadavi, konuşmalarında ve yazılarında şii yayımlıclığı ve Siyonist zulme sık sık dikkat çekmiş, Müslümanları bu hususlarda uyanık olmaya davet etmişti.

Amerika ve İngiltere'ye girişi "terörü desteklediği" iddiasıyla yasaklanmış, bu yasakları başka ülkeler de izlemişti. Çok tartışılan Filistinliler için canlı bomba ("istişhâd") eylemlerinin cevazına dair verdiği fetva, bu yasakların gerekçesi olarak gösterilmişti.

2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı protestolarında haklarını arayan Arap halklarının en büyük destekçisi olmuştu. 2011 yılında Mısır'da diktatör Hüsnü Mübarek'in devrilmesiyle sonuçlanan devrimin ardından, 1981'den sonra ilk defa ülkesine dönmüştü. 18 Şubat 2011'de Tahrir Meydanı'nda yüzbinlerce insana hitap etmiş ve cuma namazı kıldırmıştı. Hitabında devrik diktatör Mübarek'i zalim firavun şeklinde nitelemişti.

Suriye iç savaşında muhaliflerin tarafında yer alan Karadavi, rejime karşı sert fetvalar vermişti. Rejimin sırtını yasladığı en önemli âlim Saîd Ramazan el-Bûtî'yle sık sık sürtüşmüştü. Libya iç savaşında da Kaddafi karşıtı bir tutum sergilemişti.

Mısır'da devrim rüzgârının tersine dönmesiyle birlikte Kardâvî de yeni rejimin en büyük düşmanlarından biri oldu. 2014'te Mısır yargısı, Kardâvî'nin adına İnterpoll'den kırmızı bülten çıkartmıştı.

15 Temmuz 2016'da Türkiye'de yapılan darbeye şiddetle karşı çıkmış, her zaman olduğu gibi halkın tarafında, müstebitlerin karşısında olmuştu. 2017'de başlayan Katar'ın diplomatik ablukasında, hakkında Suudi savcılar tarafından idam isteği içeren bir iddianame düzenlenmişti. Yine 2018 yılında Mısır'da bir albaya

suikast düzenlediği iddiasıyla gıyaben müebbet hapis cezası verilen 17 kişiden biri de tabii ki Kardâvî'ydi.

7 Kasım 2018'de İslam Âlimleri Birliği Başkanlığı'nı bırakan Karadavi, bundan sonra daha münzevi bir hayat sürdü. Yusuf el-Karadavi, Melik Faysal ödülü başta, birçok ödüle layık görülmüş, ABD'den Foreign Policy ve İngiltere'den Prospect dergilerinin yaptığı ankette dünyanın en entelektüel 100 kişisi sıralamasında 3. seçilmişti.

Japonya'dan Amerika'ya kadar her meşrep ve renkten insanın sevgisini kazanmış, son yüzyılda Müslümanların yetiştirdiği en önemli isimlerden biri olmuştu. Ömrünün son yıllarında yaşlılığına bağlı olarak yaşadığı sıkıntılar nedeniyle sık sık tedavi gören Kardâvî, bir eylül günü dünyaya açtığı gözlerini yine bir eylül günü yummuştu.

Coşkulu hutbeleriyle sesi sevenlerinin kulaklarında, güzel simasıyla takipçilerinin gözlerinde, açtığı çığır ile Müslümanların zihinlerinde ve gönlünde tatlı bir hayal bırakmış, kendisinden önce hüznle yolcu ettiği dostlarının ebedi sohbet meclisine katılmıştı.

Karadavi'nin İlmî Kişiliği

1-Etkileyen Şahsiyetler

Geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşamakta olan kimi ilim adamları, Yusuf el-Karadavi'nin kimliğinde ve yönelimlerinde büyük etki oluşturmuştur. Gençlik yıllarında okuduğu şahsiyetler, Ezher'de ders aldığı hocalar ve İhvân-ı Müslimîn câmiası içinde tanıştığı arkadaşları, Karadavi'yi besleyen üç ana damar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kendisini etkileyen ilk şahsiyet, lise yıllarında okuduğu Minhâcû'l-âbidîn ve İhyâu ulûmî'd-dîn adlı eserlerin sahibi olan Ebû Hâmid el-Gazzâlî'dir. Küçük yaşlarda okuduğu bu büyük şahsiyetin etkisi, Karadavi'nin ilmî çalışmalarında sıkça başvurduğu bir referans olarak kendisini göstermektedir.

Karadavi daha sonra, Şeyhülislam İbn Teymiyye ve öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziyye'nin eserleriyle tanışmıştır. Karadavi'nin ilmî kişiliği üzerinde bu âlimlerin etkisi açıkça görülürken, kendisi, görüşlerinde bu imamlara oldukça sık başvurur.

Bununla beraber Karadavi, taklit ve taassubun terk edilmesi gerektiğini kendilerinden öğrendiği bu âlimleri, her yönüyle taklit etmekten de uzak gözükmetedir. Daha sonraları, özellikle Ezher'e gittikten sonra, Seyyid

Kutup, Muhammed Reşit Rıza, Rıza Şeltut, Muhammed Gazzâlî, Şeyh Muhammed Hızır Hüseyin, Muhammed Yusuf Mûsa, Şeyh Muhammed Abdullah Dıraz, Şeyh Muhammed Behiy, Hasan Hedimî, Abdulmuiz Abdulsettar, Abdulhalim Mahmud gibi isimlerden etkilenmiştir.

İhvân-ı Müslimîn'in kurucusu olan Hasan el-Bennâ ise, Karadavi üzerinde derin izler bırakmış özellikle davet ve irşat çalışmalarında bu âlim, Karadavi için tartışmasız bir üstat olma vasfını her zaman korumuştur.

2. Çağdaş Bir Âlim Olarak Karakteristik Özellikleri

Karadavi, eski ve yeni birçok probleme cevaplar arayan, bir yanda, İslâmî ilimleri pratize etmeye çalışan, diğer yanda verdiği hükümlerden hareketle kendi ilmî yönteminin teorisini oluşturmaya çalışan bir fikir adamı ve bir aksiyon insanıdır. Mütedit bir çizgide olması, kolaylaştırıcı ve uzlaşmacı olması, Ezher Üniversitesi'nde Hanefi mezhebi merkezinde bir hukuk eğitimi almasına rağmen, mezhepler konusunda mutaassıp olmayıp her mezhebin görüşüyle amel edilebileceğine dair kabulü, maksatlar ve küllî kaideleri son derece önemsemesi, aşırılıklardan uzak, hoşgörülü bir tavra sahip olması, onun ilmî karakteristiğini özetlemektedir. Karadavi'nin mütedit bir çizgi takip etmesinde, İslâm dininin bir takım yapısal özellikleri dışında, kendi karakteri de etkilidir. Ayrıca bunda, genç yaşta tanıdığı Hasan el-Bennâ ve yine etkisinde kaldığı İbn Teymiyye, İbn Kayyim el-Cevziyye gibi şahsiyetlerin de büyük payı olmuştur.

Karadavi, kolaylaştırmadan yana olan, azimetler yerine ruhsatları tercih eden bir yöntemin taraftarıdır. Bu anlamda, cüz'î olandan küllî olana, nafielerden farzlara, hakkında ihtilaf edilen meselelerden, hakkında ittifak edilen meselelere, ifrat ve tefritten itidâle, nefret ettirmek yahut zorlaştırmaktan, kolaylaştırmaya ve müjdelemeye, taklit ve donukluktan yenilik ve ictihada, cedel ve tartışmalardan fiil ve aksiyona yönelmek gerektiğini düşünür.

Muhaliflere ve farklılıklara mutaassıp davranmak yerine hoşgörülü davranmaya, hayalî meseleler yerine vakaıyla ilgilenmeye, toplumun üzerinde ve dışında yaşamak yerine onlarla birlikte yaşamaya, bölgesel ve kısa vadeli çözümler yerine tüm insanlığı kapsayacak çözümlere, siyasi problemlerde boğulmak yerine sosyal konularda yoğunlaşmaya ağırlık verilmesi gerektiğini söyler.

Bütün bunların yanında "Öncelikler" in ne olduğu, hangi kaide veya hükmün, hangisinin önüne geçeceğinin tespiti de, Karadavi'nin son derece önemseddiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karadavi, eski ile yeni, maslahat ve mefsetet, küllî kaideler ve cüz'î hükümler, İslâmî sabiteler ve modern değişim arasında uzlaşıcı ve dengeleyici bir çizgi takip eder. Bir yönüyle yenilikçi bir görüntü veren Karadavi, diğer yönüyle bir selefi olarak karşımıza çıkar.

Karadavi'nin, herhangi bir kimsenin sözlerini değil nassların masumiyetini savunması, müteşbihât konuları yerine muhkemâtı, zanniyyât konuları yerine kat'ıyyât konularına eğilmesi, cüz'î konuları küllî prensipler ışığında ele alması, yenilik ve ictihadı teşvik edip taklit ve donukluğu zemmetmesi, ahlak konusunun lüzumuna değinip bu konuda gevşekliği asla kabul etmemesi, fıkıh alanında kolaylığa yönelip, zorlaştırmadan uzak olması, müjdelemeyi önemseyip, nefret ettirmekten men etmesi, akide ve yakîn bilgisiyle ilgili cedel ve tartışmaları reddetmesi, Allah Teâlâ'ya kulluk noktasında şekli değil ruhu önemsemesi yönleriyle bir selefi gibi gözükmetedir.

Bunların yanında, intikâî ve inşâî olarak ictihad etmesi, fıkıh usûlünde yenilik taraftarı olması ve maksatların anlaşılması konusunda derinleşmek gerektiğini düşünmesi yönleriyle de bir yenilikçi sayılabilir.

3. Çalıştığı Sahalar

Karadavi, hemen tüm İslâmî ilimlerle ilgilenmiş, bu ilimlerin birçoğuyla ilgili eserler kaleme almış bir âlimdir. İtikat, İbadet, siyaset, iktisat konularını ve modern birçok problemi içeren fıkıh ve fetva çalışmaları başta olmak üzere, davet ve irşat çalışmaları, kongre ve kurul çalışmaları, ziyaret ve konferansları, Karadavi'nin başlıca çalışma sahalarını oluşturmaktadır.

Tüm bu sahalarda yaptığı çalışmaları, televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi yayın organlarında anlatma fırsatı bulan Karadavi, bu programlarla bütün İslâm dünyasına ulaşmıştır. Her Cuma günü okuduğu hutbeler ve her Cuma akşamı Katar Televizyonu'nda ve davet edildiği farklı televizyon ve radyolarda yaptığı "Min mişkati'n-nebeviyye", "Nûrun ve hidâyetün" veya "Hedyü'l-islâm" gibi programlar halkın büyük teveccühünü toplamıştır. Müslümanların birçok konuda karşı karşıya kaldıkları problemlere bu programlar esnasında cevap bulmaya çalışan Karadavi, kurulmasında etkin rolünün olduğu islamonline.net adlı internet sitesi ve qaradawi.net adlı kişisel sitesi ile de tüm dünyaya ulaşma imkanı edinmiştir.

Bunların yanı sıra çeşitli dergi ve gazetelerde makaleler kaleme almıştır. Bu dergiler arasında, Mısır'da yayınlanan, "el-Ezher", "Nûru'l-islâm", "Minberu'l-islâm", "edDa've" dergilerinde, Şam'da yayınlanan "Hadâratü'l-islâm"

dergisinde, Kuveyt'te yayınlanan "el-Va'yü'l-İslâmî", "el-Müctema", "el-Arabî" dergilerinde, Beyrut'ta yayınlanan "eş-Şihâb", Hindistan'da yayınlanan "el-Ba'sü'l-İslâmî", Riyad'da yayınlanan "ed-Da've", Katar'da yayınlanan "ed-Doha", "el-Ümmet", Abudabi'de yayınlanan "Menâru'l-İslâm", Lübnan'da yayınlanan "el-Müslimü'l-mu'âsır" gibi dergiler vardır.

Karadavî, akîdeden fıkha, İslam kültüründen eğitim konularına kadar oldukça geniş bir yelpazede onlarca eser kaleme almıştır. Onun tüm çalışmalarının, İslamî ilimlerin teorik planda yeniden ele alınması ve bu bilgilerin pratize edilmesi hedefine yönelik olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, Karadavî'nin doktora tez konusu olarak çalıştığı zekat konusu, entellektüel bir tatmin yahut tesadüfen seçilmiş bir konu olmaktan uzak görünmektedir.

Müslümanların sosyo-ekonomik olarak kalkınmasında hayati önemi hâiz olan zekat konusu, tez aşamasında, Karadavî'nin bir zekat felsefesi oluşturmasına yardım etmiş, Katar'da oluşturduğu "Zekat sandıkları" ve Kuveytte kurduğu "Hey'et-i Hayriye", bu konunun pratik bir uzantısı olarak hayata geçmiştir.

4. Eserleri, Konferansları

Hayatı boyunca ilmi çalışmalarının yanı sıra konferans, panel, televizyon programları ve akademik faaliyetlere katılan Mısırlı alim Yusuf el-Karadavi, geride 170'ten fazla eser bıraktı.

Eserlerinde herkesin anlayabileceği basit bir dil kullanan Karadavî, bunu çok önemseydiği kolaylaştırma ilkesinin bir uzantısı sayar. Fetvalarında, nassların hikmetlerine büyük oranda yer verir, ortaya koyduğu hükmün nedenlerini ayrıntılı bir şekilde izah eder, insanların faydalanamayacağı gereksiz ayrıntılardan uzak durur. Eserlerinde takip ettiği bu yöntem onun karakteristik bir özelliği olarak karşımıza çıkar.

Yusuf el-Karadavî, Arap-İslam Dünyası başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde, özelde Müslümanların, genelde ise insanlığın, sosyal, ekonomik hukukî ve ahlakî problemlerinin ele alındığı, İslamî ilimlerin modern dünyadaki yerinin gözden geçirildiği birçok konferansa katılmıştır.

Son Dönem Mücadelesinden Örnekler;

Mart 1997'de, Batı ülkelerindeki Müslüman azınlığın dinî hayatına dair fetvalar vermek amacıyla, Avrupa Fetva ve Araştırma Meclisi'ni kurdu. Ayrıca Uluslararası Müslüman Alimler Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı.

2011 Mısır Devrimi sırasında Kardavi, 1981 yılından beri ayak basmadığı Mısır'a gitti ve 18 Şubat günü Tahrir Meydanı'nda yüzbinlerce göstericiye nutuk verdi ve ardından cuma namazı kıldırdı. Nutku sırasında, devrime destek vermelerinden ötürü Kiptiler'i de öven Kardavi'nin, Kur'an'da geçen "Ey Müslümanlar" ifadesini kullanmak yerine "Ey Müslümanlar ve Kiptiler" şeklinde bir ifade kullanması ilgi çekmiştir. Yine bu konuşmasında devrik Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek için 'zalim firavun' ifadesini kullanmıştır

Libya İç Savaşı sırasında Kardavi, Muammer Kaddafi'nin öldürülmesi için fetva verdi. Libyalı büyükelçileri de Kaddafi rejimiyle bağlarını kopartmaya davet etti.

Kardavi ve bir grup Müslüman din adamının Nisan 2012'de Paris'de düzenlenecek olan dinî bir konferansa katılımı, 2012 Toulouse saldırıları'nın yaşanmasının ardından Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy tarafından engellenmiştir ve bu kişiler Fransa'ya sokulmamıştır.

Aralık 2014'te Mısır yargısının talebi üzerine, INTERPOL Karadâvi'nin yakalanması için kırmızı bülten çıkardı. Ancak Eylül 2017'de INTERPOL'ün web sitesinden Karadâvi'nin adı kaldırıldı. Aralık 2018'de ise arananlar listesinden tamamen çıkarıldı.28-29 Ocak 2018'de Mısır'da askeri mahkeme, bir albaya suikast düzenlediği iddiasıya gıyabında yar gıladıği Karadâvi'nin de aralarında bulunduğu 17 kişiye müebbet hapis cezası verdi.

2017 Katar diplomatik krizinin ardından Karadavi, Körfez ülkeleri tarafından "El Nusra'nın finansörleri" listesine dahil edilmiştir. Katar krizi kapsamında Eylül 2018'de Suudi Arabistan savcıları Karadivi hakkında idam talebiyle iddianame düzenlemiştir.

Dünya Müslüman Alimler Birliğinin kurulduğu 2004'ten itibaren başkanlığını yürüten Kardavi, Birliğin 7 Kasım 2018'de İstanbul'da gerçekleştirilen Genel Kurulunda bu görevi Prof. Dr. Ahmed er-Raysuni'ye devretti. Raysuni'nin istifa etmesinin ardından ise 11 Eylül'de Dünya Müslüman Alimler Birliği Başkanlığına Habib Salim Sekkaf el-Cufri seçilmişti.

9 Ocak 2009'da Kardivi, İsrail'in Gazze'ye karşı başlattığı Dökme Kurşun Harekâtı hakkında beddua ederken "Allah'ın bütün Yahudileri, son ferdine kadar helâk etmesi" yönünde dilekte bulunmuştur. Ayrıca Marks & Spencer ve Starbucks şirketlerinin İsrail'e finansal destek verdiğini iddia ederek Müslümanlardan bu şirketleri boykot etmelerini istemiştir. 26 Nisan 2013'te El-Cezire TV'de vaaz veren Kardivi, Yahudilerle hiçbir ortamda görüşmeyeceğini söylemiş ve Yahudilere karşı ağır suçlamalarda bulunmuştur.

Mayıs 2013'te Suriye İç Savaşı sürerken Kardavi, Beşşar Esad'ı destekleyen Alevilerin "Hristiyan ve Yahudilerden bile daha gayrimüslim" olduğunu iddia etmiştir.

Kardavi, Batılı emperyalistlerin Müslüman zihinlere İslam'ın tamamen bir devlet değil, sadece din ile ilgili olduğunu düşüncelerini dayatmak istediklerini iddia etti. Müslüman filozoflar bir bütün olarak yaşam yolu anlamında "din" kelimesini kullanırken, Batılılar "din" kelimesini, devletle hiçbir anlam ifade etmeden kullanmak istemiştir. Ayrıca Batı'nın aynı uygulamayı İslam'da veya Müslümanlarda din olarak Hristiyanlıkla uyguladıkları şeyi uygulamak istediğini, Kilise, Papa'nın otoritesi ve rahiplerin otokrasisi anlamına geldiğini iddia etti. Kardavi ayrıca emperyalistlerin bu fikirleri Müslümanlardan bazı insanlara empoze etmeyi başardıklarını iddia etti. Kardavi, İslam'ın son siyasi kalesi Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de kurulan laik devlet örneğinden de bahsetti. Türkiye'yi takiben, birçok Müslüman devletin İslam'ın cezai ve sivil meselelerinde hükmü ve yasalaşmaları devre dışında bıraktığını da ekledi. Ayrıca, takip edilen Mısırlı politikacılardan da bahsetti. Özellikle "İslam ve İktidarın İlkesi" adlı kitabında laikliği teşvik eden Mısırlı yazar Ali abd el-Razik'i de ekledi. Bu senaryoyu tartışan Karadavi, "İslam Devleti" kavramını, üç temel İslam düşüncesi kaynağından kanıtlamayı amaçladı: İslami metinden kanıtlar, İslam tarihinden kanıtlar, İslam'ın tabiatından gelen kanıtlar. (www.yasamoykusu.com-Yusuf El Karadavi)

Mirası;

Üstadın doğduğu zaman ile kuşağı günümüz dünyasının şekillendiren karakterlerin hayatta olduğu ve doğu batı arasındaki etkileşimin daha yoğun ve yıkıcı olduğu bir dönemdir. Üstadın doğduğu ve hayatı anlamlandırmaya çalıştığı dönem hareketli ve bir kriz dönemi olduğundan üstadın bu krizi fark ederek çözüm üretmeye çalışması onun saygınlığını daha da arttırmıştır.

el-Kardâvi bu açıdan genel olarak İslam alemi ve özelde doğduğu ülkede yaşanan krizi görmüş olması ile buna karşı duyarsız kalmayarak çözüm önerilerine yönelmiş olması ümmete hamledilen kimliğinin

oluşumu hızlandırmıştır.

Üstat el-Kardâvi İslam ümmetinin mevcut durumunu büyük resim olarak görebilmiş ve çözüm önerileri yerel değil Ümmetin ortalamasına göre şekillenmiştir. Buradan hareketle üstat el-Karadâvi'nin Çağdaş Meselelere Fetvalar, Sünnet Araştırmalarına giriş, Sünneti anlamada yöntem, sünnetin teşrii değeri, öncelikler fıkhi, Cihad fıkhi, zekat Kur'an' ile nasıl muamele etmeliyiz gibi eserleri üzerinden çok daha net görebilmekte ve okuyabilmekteyiz.

Yusuf el-Kardavi sünneti ve hadisi anlamada başta olmak üzere birçok usul arayışını kullandığı üslup ve referans aldığı kaynaklar itibariyle çalışmalarının karakterini entelektüel bir çabadan kaygılı ve vicdani bir çabaya dönüştürmektedir. Bundan ötürüdür ki çağrısı ve çabaları vicdan ve kaygı sahibi kitleler tarafından olduğu gibi alınmış ve ilerletilmeye çalışılmıştır.

Günümüzde öncelikler fıkhi diye ifade edilen modern usul arayışlarının bir parçası olarak kabul edeceğimiz alan, el-Kardavi'nin üzerinde çok güzel çalışmalar yaptığı bir alandır. Bu alan modern usul çalışmalarının seyrini ve yönünü belirlemektedir. Zira mekan ve zaman bağlamında ümmetin neye acil ve zaruri olarak ihtiyacı olduğu ile neyin ertelenebileceği konusu çalışmaların niteliğini belirlemektedir. Böylece toplum bazında daha zaruri temel ihtiyaçlar dururken ertelenebilir ihtiyaçlar arasında tercih yapmak gerekir. Bu durumda yeni usul arayışının bir çeşidi olan öncelikler fıkhiında neyin neden öncelenmesi gerektiğinin bilgisi ancak İslam toplumunu yerinden takip edenlerin işidir diyebiliriz.

SONUÇ OLARAK; Yukarıda kısaca değinmeye çalıştığım üstat Yusuf el-Kardavî'nin çağımız İslami kültürel ve siyasal hareketliliğinde etkilerinden yola çıkarak modern dönemde usul arayışlarında sahip olunması gereken temel ilkeleri sıralamak istiyorum (Sünneti Anlamanın Modern Yöntem ve Dinamikleri "Yusuf El-Kardavi Örneği" www.ide.org.tr-Erdoğan Demir 2021

Temel kaynaklara yakınlık; Burada kastedilen yakınlık fiziksel olarak ulaşılabilir değil manevi açıdan yabancılaşmamış veya yabancı katkılar ile yabancılaştırılmamış olmak

Ümmetin dili (ümmetçe) ile konuşmak; Burada herhangi müstakil bir kavim dili değil ümmetin toplumsal açıdan ortalamasının muhatap alındığı mütevazı ve çözüm odaklı bir dil kastedilmektedir.

Kuşatıcı olmak; Buradaki kuşatıcılık genel olarak ümmeti ilgilendiren tüm ilim ve bilim dalları ile ilgili olmakla beraber ümmetin genel sosyal hayatındaki sorunlarının çözümünü de kapsamaktadır.

Uluslararası bir kimlik ile alana sahip olmak; Yerellik lokal sorunların tespit ve çözümünde başarılı olsa da uluslararası bir alanda var olmaya çalışmak daha geniş bir bakış açısı ile eksikliklerin tespitinde daha başarılı olmayı sağlayabilmektedir.

Birçok toplumsal hareketi çıkış noktası ile birlikte biliyor ve tanıyor olmak; Burada kastedilen modern usul arayıcısının çağın tüm ihtiyaçlarına çözüm bulmak için ekonomik, teknolojik ve sosyolojik gelişmelere kayıtsız kalınmaması gibi aynı şekilde birçok sivil toplum kuruluşları ile toplumsal hareketlerin dinamiklerine de yabancı kalmaması gerektiğidir.

Karadavi, 26 Eylül 2022'de vefat etti.

Yüsuf el Karadavî, 96 yıllık bereketli ve hareketli bir ömrün ardından, can emanetini sahibine teslim etti. Karadavî, Mısır'ın küçük bir köyünde başlayan, ardından hep yüksek tempoda seyreden hayatı boyunca ilimle aksiyonu birlikte götürmüş, sürekli aktif siyasî gelişmelerin merkezinde yer almış, Müslüman Kardeşler Teşkilâtı'na yakınlığı sebebiyle genç yaşında hapislerle tanışmış, 1960'lardan itibaren de Katar'a yerleşerek ilmî faaliyetlerini burada sürdürmüştü. Körfez'in bu küçük ülkesi, Karadavî'nin yönetici elitlerle kurduğu sıkı bağlantılar sayesinde kendisine farklı bir rota çizmiş, "İslâmcı" çizgiyle barışık kalmış, komşularıyla yaşadığı çok çeşitli krizlere rağmen de -fiziksel boyutlarının çok ötesine taşarak- Müslüman dünyanın önemli odaklarından birine dönüşmeyi başarmıştı. 1996'da El Cezire televizyonunun kurulması ve Karadavî'nin burada adeta bir başrol oyuncusu olarak sahneye çıkması ise, Katar'ın siyasî gücünü artıran en önemli vesilelerdendi. (Y. Şafak · TAHA KILINÇ - Karadavî'nin ardından... 28 Eyl 2022)

KAYNAKLAR

- 1) <https://www.gzt.com/mecra/ilim-ve-aksiyonla-dopdolu-bir-omur-ibrahim-resid--> 26 EYLÜL 2022,
- 2) Yusuf El-Karadavî'nin Çağdaş Fıkıh Araştırmalarında İzlediği Yöntem -Yüksek Lisans Tezi-Elif Dursunüst-2007
- 3) Fikriyat.com- yazarlar Mehmet Emin Ay ve Mustafa Özcan'ın yazıları...
- 4) Sünneti Anlamanın Modern Yöntem ve Dinamikleri "Yusuf El-Karadavi Örneği" www.ide.org.tr (İslam Düşünce Enstitüsü)- Erdoğan Demir 2021
- 5) https://tr.wikipedia.org/wiki/Yusuf_el-Karadavi
- 6) <https://www.yasamoykusu.com/biyografi/yusuf-el-karadavi>
- 7) Haber Siteleri...